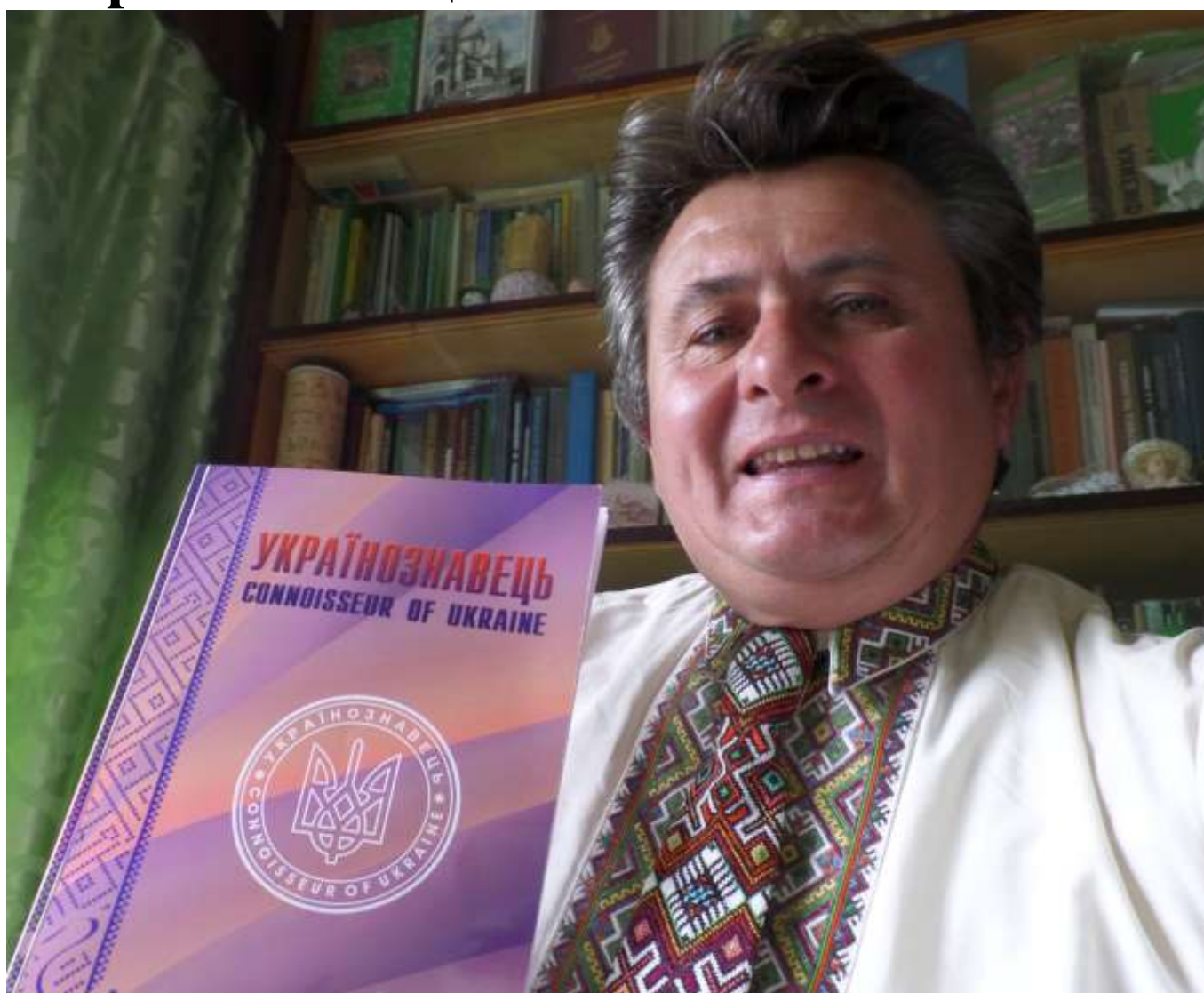




**Міністерство освіти і науки України
Національний науково-дослідний Інститут Українознавства
Кафедра українознавства Інститут Східної Європи
Ministry of Education and Science of Ukraine
National Scientific Research Institute of Ukrainian Studies
Department of Ukrainian Studies of Eastern-European Institute**

Українознавець - Connoisseur of Ukraine



Випуск – Issue XXII

ЛЬВІВ – Lviv, 2022

Міністерство освіти і науки України
Національний науково-дослідний Інститут українознавства та всесвітньої історії
Кафедра українознавства Інституту Східної Європи
Ministry of Education and Science, youth and sport of Ukraine
National Research Institute of Ukrainology and world history
Department of Ukrainian Studies of Eastern-European Institute

Друкується за рішенням редакційної ради журналу «Українознавець»,
протокол № 1 від 10 січня 2022р. та протокол №1 від 10. 01. 2022р. Кафедри Українознавства ІСЄ.
The journal is published according to the decision of the Editorial Board of
Connoisseur of Ukraine, minutes №1, January 10, 2022 and minutes №1, January 10, 2022.

В XXII випуску «Українознавця» опубліковані наукові праці вчених-українців Кафедри українознавства Інституту Східної Європи, вчених з Києва, Львова, Івано-Франківська, Риму, Праги які досліджують проблеми наукового українознавства.

XXII випуск «Українознавця» присвячується 20-ти літтю з часу заснування та активної міжнародної науково-освітньої та громадського-християнської діяльності Інституту Східної Європи(2001-2021pp.).

Українознавець - Connoisseur of Ukraine
Випуск - Issue XXII. - Львів, 2022.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

доктор історичних наук	Баран В. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Васюта С. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Даниленко В. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Когутяк М. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор історичних наук	Калакура Я. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Кабузан В. (Москва, Росія)
доктор історичних наук	Пасічник М. (Львів, Україна)
доктор історичних наук	Савчук Б. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор історичних наук	Терський С. (Львів, Україна)
доктор історичних наук	Сворах С. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор історичних наук	Терпиловський Р.В. (Київ, Україна)
доктор історичних наук	Федака С. (Ужгород, Україна)
доктор історичних наук	Шкраб'юк П. (Львів, Україна)
доктор історичних наук	Масарик Я. (Світава, Чехія)
доктор історичних наук	Ірша Р. (Братіслава, Словаччина)
доктор історичних наук	Хорошкевич А. Л. (Москва, Росія)
доктор філологічних наук	Єрмоленко С. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Качкан В. (Івано-Франківськ, Україна)
доктор філологічних наук	Крик Я. (Мюнхен, Німеччина)
доктор філологічних наук	Кононенко П. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Мегела І. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Мосенкіс Ю. (Київ, Україна)
доктор філологічних наук	Мушинка М. (Пряшів, Словаччина)
доктор філологічних наук	Зимомря М. (Дрогобич, Україна)
доктор філологічних наук	Партико З. (Запоріжжя, Україна)
доктор філологічних наук	Галич О. (Рівне, Україна)

Редколегія: Директор Інституту Східної Європи, завідувач Кафедрою українознавства, доктор історичних наук, професор УУМ, професор УЛС, професор ЛНАУ, провідний науковий співробітник ННДІУ МОН України, віце-президент Академії Наук «Трипільська Цивілізація», академік МАНС, академік АНВШ України, лауреат премії ім. академіка І.П.Крип'якевича лауреат міжнародної премії ім. Короля Данила Галицького - В.С.Ідзьо(**Засновник та головний редактор**), доктор філологічних наук, професор, академік АНВШУ П.П.Кононенко(**Перший заступник головного редактора**), кандидат філологічних наук, професор, завідувач Відділу «Прикладна лінгвістика» Інституту Східної Європи Пасічник Г.П., кандидат історичних наук, науковий співробітник ННДІУ О.Б.Ярошинський, кандидат історичних наук, доцент Л.К.Токар, кандидат історичних наук, доцент І.В.Баран, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач відділу мови ННДІУ В.Ю.Пономаренко, кандидат філологічних наук, доцент Л.І.Конюхова(**літературний редактор**), кандидат філологічних наук, доцент Р.В.Кюнцлі, кандидат філологічних наук, доцент В.О.Хитрук, кандидат історичних наук, доцент УЛС І.І.Сварник, доцент ІСЄ В.В.Гаюк, доцент ІСЄ Г.Ю.Гриценко, доктор історії України К. Хоронжук, магістр, викладач з історії України Т.Мосійчук, науковий працівник ІСЄ Л.Бурка(**технічний редактор**).

©Національний науково-дослідний Інститут Українознавства МОН України.
© Кафедра українознавства Інститут Східної Європи.
©Науковий журнал «Українознавець».

Зміст

Наукові праці вчених українознавців

Артюх Вадим. Керамічні світильники античних часів в археологічній колекції Львівського музею історії релігії.....	5
Гаркуша Володимир, Недюха Микола. Правова ідеологія: основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття.....	8
Живицький Володимир. Інституціоналізація державної податкової служби України як процес формування правового інституту.....	12
Ідзьо Віктор. Відновлення Галицького Королівства в XVIII столітті Священною Римською імперією та його зміцнення в Австро-Угорський період української історії(1772-1918рр.).....	17
Каляндрук Тарас. Як Москва тягне українців у «руській мір» за руку Сірка.....	23
Кінаш Роман. Істрія розвитку та наслідки російської кіберагресії в Україні.....	27
Кононенко Петро. Сучасна українська гуманітарна наука та освіта українознавство у світовому часопросторі.....	31
Лорченко Ян, Василь Хитрук. Інді-Київ і «нова» всесвітня раса індів як ґнозис Атма-Ноосфери III тисячоліття.....	36
Недюха Микола. Правова ідеологія: основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття.....	39
Пасічник Василь. Концептуальні засади державного управління у сфері формування української національної ідентичності.....	43
Хитрук Василь. Концепція Атма-Ноосфери епохи Водолія. Принцип Бога.«Світогляд – це Просвітлений погляд на світ». В.Х.....	53
Шилов Юрій. Давньо-українські архівні пам'ятники VI-V тисячоліть до нашої ери на прикладі культурно-релігійного обряду «Давньо-української Коляди».....	59
Щеглюк Мирон. Давні українські міри, запозичені з Європи.....	89

Рецензії

Ідзьо Віктор. Відгук на статтю Мирона Щеглюка «Давні українські міри, запозичені з Європи» марках».....	93
Огірко Олег. Рецензія на монографію доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзя «Святий Папа Римський Григорій VII - засновник Королівства Руси-України в XI столітті». Наукове видання. – Івано-Франківськ, «СІМІК», 2018 р. – 30 с.....	94
Павло Ткачук. «Козаки повертаються в слов'янську Європу». Рецензія на монографію доктора філософії Тараса Каляндрука «Козаки. Слов'яни проти орди». - Львів: ЛА «Піраміда», 2017. - 496с.....	96

Наші автори.....	98
Пам'ятка авторів.....	99

Content

Scientific works of Ukrainian Studies scientists

Artyukh Vadym. Ceramic lamps of ancient times in the archaeological collection of the Lviv Museum of the History of Religion.....	5
Harkucha Volodymyr, Nediukha Mykola. Legal Ideology: Principal Theoretical and Methodological Approaches to Its Definition.....	8
Zhyvytskyi Volodymyr. Institutionalization of the State Tax Service of Ukraine as a Process of Formation of the Legal Institute.....	12
Idzo Viktor. Restoration of the Galician Kingdom in the XVIII century by the Holy Roman Empire and its strengthening in the Austro-Hungarian period of Ukrainian history (1772-1918).....	17
Kalyandruk Taras. How Moscow drags Ukrainians into the "Russian world" by the hand of Sirko.....	23
Kinach Roman. History of development and consequences of Russian cyber aggression in Ukraine.....	27
Kononenko Petro. Modern Ukrainian humanities and education Ukrainian studies in the world space-time.....	31
Lorcenko Jan, Khytruk Vasyl. Indy-Kyiv and the NEW WORLD RACE OF INDIANS as the Gnosis of the Third Millennium.....	36
Nediukha Mykola. Legal Ideology in the Context of the Ukrainian Statebuilding Paradigms.....	39
Pasichnyk Vasily. Contentual basis of government administration in the sphere of formation of the Ukrainian national identity.....	43
Khytruk Vasyl. The Law of the Atma-Noosphere (AtmaN) of the Aquarius Age. The concept of God.....	53
Shilov Yuri. Ancient Ukrainian archival monuments of VI-V millennia BC on the example of the cultural and religious rite "Ancient Ukrainian Carol".....	59
Shchelyuk Myron. Ancient ukrainian measures borrowed from Europe.....	89

Reviews

Idzo Viktor. Review article Shchelyuk M: "Ancient Ukrainian measures borrowed from Europe".....	93
Ogirko Oleg. Review of the monograph of Doctor of History, Professor, Academician Victor Idzo "Saint Pope Gregory VII - founder of the Kingdom of Rus-Ukraine in the XI century." Scientific edition. - Ivano-Frankivsk, «Simic», 2018 - 30 p.....	94
Tkachuk Pavlo. "The Cossacks return to Slavic Europe." Review of the monograph by Taras Kalyandruk, Ph.D. "Cossacks. Slavs against the horde. " Lviv: LA "Pyramida", 2017. - 496p.....	96
Our authors.....	98
The Recommendations for the Author.....	99

УДК 94 (477) (092)

Вадим Артюх

Керамічні світильники античних часів в археологічній колекції Львівського музею історії релігії.

Анотація: В колекції Львівського музею історії релігії є невелика збірка керамічних світильників у кількості 9 одиниць. Період – від високої класики до пізньороманського - ранньовізантійського часу. За походженням вони з давньогрецьких причорноморських міст-колоній, але виготовлені в більш віддалених регіонах Середземномор'я. Тут проглядаються регулярні торгові зв'язки материка і островів Греції з давнім населенням міст-колоній території України.

Ключові слова: світильники, період, міста-колонії, походження, виготовлення, торгові зв'язки.

Якщо в первісні часи керамічні вироби, виготовлювалися для внутрішнього побутового користування, то в античну епоху виробництво досягало найбільшого розквіту. Керамічна продукція ставала більш різноманітною і служила предметом обміну, купівлі, продажу. Окрім посуду з глини виготовлялися речі іншого призначення – покриття дахів, скульптура, світильники. В ті часи виробництво продукції з глини тісно пов'язано з мистецтвом. На території Європи вже давно зникли традиції розписного посуду, в античній Греції зберігаються до середини I тисячоліття до н.е. В статті мова піде про світильники. Вони складали невелику частину того потужного керамічного виробництва античного світу. Однак ці речі мали свою історію, свою географію розповсюдження, свої гончарні центри. У 1973 році до заново створеного Львівського музею історії релігії (ЛМІР) Львівський історичний музей передав археологічні речі різних епох [4, с.37].

Серед них були керамічні світильники античного виробництва у кількості 7 одиниць. Світильник з християнською символікою передав Археологічний музей Львівського держуніверситету ім. І.Франка. Ще один - у 2008 році був знайдений автором в Криму, у місті Керч, на місці руїн Пантікапею. До 1940 року більшість старожитностей, в тому числі античні світильники, знаходилися в Музеї князів Любомирських. Це був перший музей у Львові заснований у 1823 році [5, с.31-38].

У 1939 року Львів ввійшов до складу СРСР. У травні 1940 року вийшла постанова про реорганізацію музеїв. Усі музеї були розформовані. Музейні речі передані до Львівського історичного музею. При тому багато документації було втрачено. Приблизно відомо, що світильники, за походженням, з давньогрецьких міст-колоній Північного Причорномор'я, таких як Пантікапей, Херсонес, Ольвія, однак, можливо, і з більш віддалених країн.

У 1998 році М.Піцишин та О.Овчинников спробували систематизувати античні світильники в колекціях Львова [8, с.209-224].

У 2005 р. античні речі ЛМІР були опубліковані в книзі “Скарби сакрального мистецтва Львівського музею історії релігії” [10, с.32].

В 2013 р. у світ вийшов каталог археологічних старожитностей Львівського музею історії релігії, куди ввійшли античні речі [1, с.98]. В тому році була видана книга “Скарби Львівського музею історії релігії (Упорядник С. Тимків)” [9, с.13]. Виставки, де експонувалися світильники. 1997 – 2002рр. Львівський музей історії релігії. Виставка “Скарби музею”. 2006 – 2017рр. - Виставка античного мистецтва у Львівській галереї мистецтв. 2017р. - Львівський музей історії релігії. Виставка “Антична спадщина”. Світильники об'єднує те, що за формою це закриті невеликі посудини з овальними бочками, зі слабо вираженими та злегка ввігнутими денцями досередини, двома отворами зверху: один для заливання пальної рідини (олії або тваринного жиру), другий для – гноту. Верхня середня частина світильника – ввігнута до середини, до неї з боку прикріплене петельчасте або глухе вухо, яке служило за ручку для перенесення з місця на місце. Однак кожен світильник має свої особливості. Відносно цих речей є багато публікацій і можна спробувати вияснити місце їх виготовлення. Розглянемо ці речі.

1.Світильник. Інв. № ЛМІР Ар-251. Період високої класики V- IV ст. до н.е. Можливе місце виготовлення – Аттика. Повністю покритий чорним лаком. Має округлу форму, ручку і видовжений носик. На верхній частині є рельєфне зображення бога Вакха з бородою, вусами і довгим волоссям. Світильник орнаментований повздовжніми лініями. Зі сторони носика проглядаються три перехрещені між собою лінії. Глина, опалення. D - 9,5; H-5,7 см. 2.Світильник. Інв. № ЛМІР Ар-252. II-I ст. до н.е. Має ледь видовжену форму і червоне облицювання. Ручка відсутня. На верхній частині проглядається рельєфне зображення людської фігурки у сидячому положенні. Біля зображення є отвір для заливання масла. За походженням, можливо, Мала Азія (Ефес, Пергам). Глина, опалення. D - 5,0; H - 2,2 см. 3.Світильник.Інв. № ЛМІР Ар-253. II-I ст. до н.е. Частина ручки відламана. На верхній частині проглядається рельєфне зображення бога Гермеса в профіль, яке прикрашене орнаментом. Поруч знаходиться отвір для заливання масла. На

зворотній частині проглядається напис латинськими літерами “CARMES”. Можливо, виготовлений в майстернях острова Кнід. Глина, опалення. D - 7,3; H -3,3 см. 4.Світильник. Інв. № ЛМІР Ар-254. II-I ст. до н.е. Має ручку і надбитий носик. На верхній частині проглядається рельєфне зображення знаку Зодіаку – Козерога. Біля зображення є отвір для заливання олії. Верхній край орнаментовано смужками з крапленнями. На зворотній стороні є напис “ATIMETI”. Можливе місце виготовлення – італійські майстерні. Глина, опалення. D - 6,2; H -3,5 см. 5.Світильник.Інв. № ЛМІР Ар-255. II-I ст. до н.е. Має ручку і носик. На верхній частині є рельєфне зображення чоловіка в профіль з лавровим вінком на голові. Біля зображення – отвір для заливання масла. На зворотній частині проглядається напис “CINBIT”. Глина, опалення. D - 8,2; H - 3,2 см. 6.Світильник. Інв. № ЛМІР Ар-309. II-I ст. до н.е. Верхня частина має отвір для заливання масла. Орнамент відсутній. Зверху є сліди опалення до чорного кольору, нижня частина має темно коричневий колір. Глина, опалення. D - 5,5;H -2,4 см.7.Світильник.Інв. № ЛМІР Ар-139. I- II ст. н.е. Пустий всередині, має еліпсоїдну форму. Зверху в центрі є барельєфне зображення голуба. Зліва від нього і під ним - два отвори. Центр верху ввігнутий. Глина, опалення.D -7,5; H - 2,2 см, D отворів - 0,7; 1,1 см. 8.Світильник. Інв. № ЛМІР Ар-248. Пізньороманський – ранньовізантійський час, IV-VI ст. н. е. За походженням, можливо, Північна Африка. Має овальну форму, в середині порожній. Верх ввігнутий, в середині коло, в якому проглядається зображення хреста з прямокутними кінцями. По краю йде рельєфний орнамент. На одному боці є виступ. Біля хреста, між кінцями, розташовані два отвори. Глина, опалення. 12,0 x 8,0 x 3,5 см. 9.Світильник. Інв. № ЛМІР Ар-1640. II-V ст. н.е. Виготовлений з глини червоного кольору, яка добре випалена. Має продовгуватий носик, на кінці якого проглядаються сліди кіптяви. Орнамент відсутній. Ручка відламана. АРК, м. Керч, гора Мітридат, античне місто Пантікапей. Глина, опалення.12,0 x 7,0 x 3,0 см. Колекція невелика. Однак вона відображує географію та історичні етапи виробництва, деякі сторінки давнього побуту, окремі елементи релігійних уявлень.

Світильники були предметами повсякденного користування і тому вироблялися у великій кількості. Призначення їхнє побутове, однак вони використовувалися також під час культових обрядів у храмах. За межі античного світу, на варварські землі, світильники потрапляли рідко. Правда, були три випадкові знахідки цих предметів на Львівщині. Ці світильники відносяться до римського часу, коли кордони Римської імперії наблизилися до Карпато-Дністровського регіону. Можливі варіанти, або куплені у купців, або взяті в якості трофеїв. Для виробництва античних світильників використовувалася різноманітна техніка. До II століття до н.е. світильники виготовлялися на гончарному крузі. Спочатку ліпився тулуб, потім прикладалися інші деталі – носик, ручка. Поверхня і шви загладжувалися і далі здійснювався процес лошіння і покриття чорним і червоним лаком. Пізніше світильники почали відтискати в формах, а окремі деталі дороблялися. Потім поверхня після відтиску у формі прикрашалася за допомогою штампів якимось орнаментом. Вручну наносилися рельєфні зображення на щитку. Світильники були як місцевого виробництва, так і привезені з міст-метрополій, з Малої Азії, Греції, Італії. Імпортні, за виготовленням, були кращі, тому попит на них був більший [6, с.159-170].

В римські часи світильники у великій кількості виготовлювалися в Малій Азії (Ефес, Пергам), Атиці (Афіни), Північній Африці, Італії, Далмації, на островах Егейського моря (Самос, Кнід). В Ефесі існувала майстерня, яка працювала на експорт, де виготовлялися червонолакові світильники [11, с.4].

З цими містами і країнами підтримували торговельні зв'язки Херсонес, Ольвія, Пантікапей та інші причорноморські міста-колонії. Найкоротший морський шлях з метрополій до колоній був від Боспора Фракійського (Босфор) до Херсонеса [7, с.50]. Звідти товари йшли до інших причорноморських міст.

Найбільш ранній, найбільш високоякісний, з чорнолаковим покриттям датується періодом високої класики V-IV століття до н.е. Декілька світильників відносяться до II-I століттям до н.е., а також I-II століттям н.е. Найбільш пізні – до IV-VI століть н.е. які дослідники визначають як пізньороманські або ранньовізантійські. На трьох світильниках проглядаються написи, які зроблені латинськими літерами. Такі світильники виготовлювалися в майстернях Італії, де майстри наносили на них свої імена [2, с.58].

Однак, світильники, які імітували італійські, виготовлювалися, також, на острові Кнід у другій половині I століття н. е. – початку II століття н. е. Продукція цих майстерень експортувалася у всі країни античного світу. Світильники мали зображення на щитках або не мали зовсім. Виготовлялися з коричнево-розової глини з крапленнями слюди (серациту), поверхня іноді покривалася червоним лаком [6, с.167].

В колекції ЛМІР є два малих керамічних світильника без покриття. Подібні речі виготовлювалися в перших століттях н.е. на експорт в майстернях Атики, можливо, Афіні. Це вже пізнє античне виробництво, яке йде до занепаду [6, с.167].

На одному з світильників IV- VI ст. н.е. з колекції музею проглядається зображення латинського хреста з прямокутними кінцями. Можливо ця річ була виготовлена в Північній Африці, яка знаходилася під владою Риму і імпортована у причорноморські міста колонії.

Світильник II-V ст. з Пантікапею місцевого виробництва. Пантікапейські гончарі використовували привізні готові форми, місцеву глину, а спеціальні способи випалювання змінювали зовнішній вигляд світильників і надавали їм ознак місцевого виробництва. Це вже кінець античної епохи.

Ці світильники потрапили до Львова на рубежі XIX-XX століть з грецьких причорноморських міст-колоній. Місце їх виготовлення можна визначити приблизно за аналогіями. Це Мала Азія (Пергам, Ефес), Аттика, острова Егейського моря (Кнід), майстерні Італії. В різні часи, починаючи з V-IV століть до н.е., впритик до V-VI століть н.е. ці речі закупувалися в місцях їх виготовлення і імпортовувалися до причорноморських міст-колоній. Протягом століть торгові зв'язки були регулярними.

Мистецтво виготовлення світильників відображає дві форми релігій – язичництво і раннє християнство.

В язичницький період, починаючи від епохи високої класики, виробництво світильників було тісно пов'язано з мистецтвом. Ці речі мали лощену поверхню і рельєфні зображення богів, людей, тварин, знаків Зодіаку. На деяких з них збереглися написи латинськими літерами. То були справжні високоякісні твори мистецтва. В перших століттях н.е. в причорноморських колоніях стає більш популярним християнство. Це пов'язано з місіонерською діяльністю єпископа Климента у причорноморських містах-колоніях. Символіка хреста в цьому регіоні існувала раніш її затвердження на Нікейському соборі 325 року н.е. Зображення латинських христів зустрічається на кам'яних надгробках перших століть н.е. на Керченському півострові на кладовищах давнього Пантікапея і малих міст [3, с.34].

Світильники з християнською символікою зустрічаються при розкопках міст-колоній. В перших століттях н.е. у виробництві світильників спостерігається занепад. Вироби стають більш примітивними, на них відсутні орнамент і лакове покриття. Світильник II-В століття з Пантікапею місцевого виробництва. Він сильно відрізняється від інших. Пантікапейські гончарі використовували привізні готові форми, місцеву глину, а спеціальні способи випалювання змінювали зовнішній вигляд світильників і надавали їм ознак місцевого виробництва. Тут проглядається вплив варварського мистецтва. Світильники можна розглядати не тільки як побутові речі, а також як твори мистецтва. Починаючи від періоду високої класики і далі протягом століть сама загальна форма світильників не змінюється. Змінюються тільки технології їх виготовлення. Спочатку світильники покривалися чорним лаком, як більшість столового посуду. Пізніше покривалися червоним лаком. В перші століття н.е. традиції лакового покриття зникали. Продукція становилася більш примітивною. Орнаментация на світильниках рельєфна, штампована. Кожен гончарний центр мав свою специфіку виробництва. Тому можна простежити місця виготовлення і географію розповсюдження цих виробів. В перші століття починається занепад гончарського мистецтва. Це спостерігається на посуду, скульптурі і на світильниках.

Це вже кінець античного періоду і близький початок нової історичної епохи – середньовіччя.

Список використаних джерел та літератури:

1. Археологічні пам'ятки Львівського музею історії релігії. Каталог. Упорядник Артюх В.С. – Львів, "Логос", 2013.
2. Вальдгауэр О.Ф. Античные глиняные светильники. – СПб, 1914.
3. Глушак А.С., Антонова И.А., Филипенко В.Ф., Наумова Н.А., Червяков С.М. Крым христианский. – Севастополь, 1996.
4. Львовский музей истории религии и атеизма". Скл. Гаюк В.В., Гуменный М.Е. – Львов: Каменяр, 1988.
5. Любомирські пшеворської лінії. Аристократи і колекціонери. (З львівських фондів). Музей Стальова Воля. 2007.
6. Кадеев В.И. Импортные светильники I – IV вв. из Херсонеса // СА. 1969. – № 3.
7. Максимова М.И. Краткий путь через Чёрное море и время его освоения греческими мореходами. // Материалы и исследования по археологии Северного Причерноморья в античную эпоху. – М., Изд. АН СССР, 1954.
8. Піцишин М., Овчинников О. Колекція античних світильників у фондах ЛІМ. // Наукові записки ЛІМ. – Львів, 1998. – Вип. VII.
9. Скарби Львівського музею історії релігії (Упорядник С.Тимків). – Львів, "Логос", 2013.
10. Скарби сакрального мистецтва Львівського музею історії релігії. (Упорядник З.Білик.). – Львів, "Логос", 2005.
11. Perlzweig J. Lamps of the Roman Period. – Athenian Agora VII. – Princeton, 1961.

Vadim Artyukh

Ceramic lamps of ancient times in the archaeological collection of the Lviv Museum of the History of Religion.

Annotation: A small collection of ceramic lamps in the amount of 9 units is stored in the Lviv Museum of the History of Religion. The period - from the high classics to the Late Romanesque - early Byzantine times. Their origin come from the ancient Greek Black Sea colonies, but they are made in more distant Mediterranean countries. This fact testifies to regular trade links between the mainland and the islands of Greece with the ancient population of Ukraine.

Key words: lamps, period, colonial cities, origin, manufacturing, trade relations.

Правова ідеологія: основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття.

Анотація: У статті пропонується родове визначення правової ідеології за п'ятьма ознаками: а) реалізація національних інтересів; б) соціальна мобілізація; в) соціальні зміни; г) демократія та д) справедлива винагорода, а також обґрунтовуються її видові дефініції за ознаками цілеорієнтування, адаптації, інтеграції, відтворення структури та зняття напруги.

Ключові слова: правова ідеологія, родова дефініція, видові дефініції

Вітчизняна політико-правова наука розглядає правову ідеологію, переважно, як складову правової свідомості, яка проявляється, передусім, на теоретичному рівні, оскільки є формою систематизованого, теоретичного знання. Саме під цим кутом зору визначає сутність правової ідеології, зокрема, В.Л.Толстенко, стверджуючи, що вона, будучи важливим елементом структури правової свідомості, «являє собою систематизовану сукупність правових ідей, принципів, цінностей, ідеалів, теорій, концепцій, які формуються в суспільстві (самостійно або завдяки цілеспрямованій державній діяльності)», відображає «існуючий стан правовідносин», визначає «основи суспільного сприйняття правопорядку», встановлює «основні цілі розвитку правової системи й системи законодавства держави» [1, с.14].

Натомість мають місце визначення, які вбачають основний зміст та призначення правової ідеології не лише як відображення правової дійсності, а як, передусім, результат загального соціального консенсусу, суспільного компромісу, який досягнутий на засадах усталеного, цілісного бачення ролі права у державі та громадянському суспільстві, а також у визначенні основних цілей, методів та механізмів правового регулювання [2, с.265].

Відповідно до вищенаведеної дефініції, правова ідеологія постає відносно самостійним політико-правовим феноменом, функціональним призначенням якого є визначення ролі права як засобу унормування життєдіяльності держави, суспільства, громадян країни в їх підпорядкуванні цілям процесу соціальних змін. Згідно з таким визначенням правова ідеологія набуває фактично моністичного характеру, оскільки її сутність обумовлюється нормою права, на відміну, скажімо, від політичної ідеології, яка завжди є плюралістичною, оскільки ґрунтується на певних інтересах – групових, корпоративних чи суспільних. Причина цієї відмінності є очевидною і за формою відображення соціальної дійсності: правова ідеологія уособлює собою консенсус, який досягається на засадах осягнення сутності норми права як формально-обов'язкового правила фізичної поведінки, яке має загальний характер і встановлюється або санкціонується державою з метою регулювання суспільних відносин та забезпечується відповідними державними гарантіями його реалізації [3, с.189]. Тоді як політична ідеологія будується на засадах усвідомлення інтересів різних соціальних станів, їх систематизації й артикуляції відповідними суб'єктами дії. При цьому правова психологія слугує підґрунтям зародження та формування правових ідей, з'ясування, зокрема, права як регулятора суспільних відносин, необхідності встановлення режиму законності та правопорядку, юридичної відповідальності, обґрунтування необхідності розробки та прийняття тих чи інших нормативно-правових актів як засобу внормування суспільних відносин, розв'язання проблем суспільного розвитку тощо. Водночас правова ідеологія є фактором приведення до дії правових ідей, що вже склалися, сприяє осягненню правових потреб та інтересів соціальних груп, їх науковому обґрунтуванню в правових теоріях, концепціях і програмах [4, с.18].

Остання обставина, що очевидно, споріднює правову і політичну ідеології, адже остання також може бути розглянута як засіб теоретичного осягнення та реалізації політичних ідей, потреб та інтересів, що склалися в суспільстві, окремих сферах його життєдіяльності – економічній, політичній, духовній чи культурній. А.Б.Венгеров, визначаючи правову ідеологію «як систему концентрованих правових поглядів, які ґрунтуються на певних соціальних і наукових пізнаннях» [5, с.118], фактично зводить її сутність до правових поглядів, не пояснюючи при цьому, яким чином вони (правові погляди, нехай і концентровані) спроможні забезпечити функціонування суспільства як системного цілого, що передбачає, як відомо, впорядкування процесів вертикального та горизонтального спрямування (координація та субординація), причинно-наслідкових та структурно-функціональних залежностей між ними, а також формування системної соціальної якості як ознаки, що атрибутивно притаманна системі. При цьому правові погляди в авторському розумінні постають, скоріше, як однопорядкові, ніж такі, що спроможні надати процесам соціальних змін системного виміру. В.В.Лазарев та С.В.Липень намагаються подолати вищевикладені слабкості дефініції шляхом розширення змістовних характеристик правової ідеології, вбачаючи в ній не лише «уявлення чи погляди», а й «переконання, теорії, концепції про правову дійсність» [6, с.278].

Однак автори, цілком слушно наголосивши на важливості теоретико-концептуального відображення правової дійсності, не дають відповіді на питання, яким чином наведені ними різнопорядкові засоби спроможні постати систематизованою формою, своєрідним ученням про особливості функціонування правової сфери життєдіяльності суспільства. Значною мірою наближене до вищезазначеної дефініції є

визначення правової ідеології, яке пропонує Л.А.Морозова. Правова ідеологія, на її думку, представляє собою «систему ідей, правових поглядів, наукових концепцій, теорій, що виражають відношення до правової дійсності й оцінюють її» [7, с.365].

При цьому не можна не погодитись, що правова ідеологія, будучи формою систематизованого знання, в основі якого покоїться норма права, має бути зорієнтована на вормування соціальних відносин з урахуванням домінуючих соціальних цінностей. В.Д.Попков сутність правової ідеології вбачає «в систематизованому науковому вираженні правових поглядів, вимог, ідей суспільства, соціальної групи» [8, с.175], хоча доцільніше було б стверджувати, на наш погляд, про інтереси соціальних спільнот. Зрозуміло, однак, що ідея й інтерес є невіддільними один від іншого, і там, де ідея віддаляється від інтересу, а тим більше втрачає з ним зв'язок, позбавляється і будь-якої соціальної – групової, корпоративної чи колективної, суспільної привабливості. В.Н.Хропанюк основний зміст правової ідеології як «системи поглядів і уявлень» вбачає в теоретичній формі відображення суспільного життя [9, с.204], що дозволяє не лише наголосити на єдності правової теорії та фактів правової дійсності, а й важливості забезпечення єдності науки і практики, теоретичної й емпіричної свідомості суспільства, ідеї та інтересу, правової норми та соціального порядку. Попри часові виміри, соціальну динаміку та геополітичні зміни не втрачає своєї актуальності визначення правової ідеології, яке датується радянською добою. Правова ідеологія, на думку О.А.Лукашевої, є «концептуально сформульовані як система уявлення... про сутність, особливості, принципи права та правового регулювання..., про форми втілення правових уявлень у життя, про об'єктивну необхідність... режиму законності» [10, с.133].

У такому розумінні правова ідеологія має всі підстави розглядатися як складова державної правової політики, як діяльність держави щодо внесення правової ідеології у свідомість суб'єктів права – окремих індивідів, малих і великих соціальних груп, верств і класів суспільства. Зазначене не лише актуалізує її значення, а й піднімає її до рівня державної правової політики як її (політики) складову, наголошує на важливості теоретичної правової свідомості як засобу формування повсякденної свідомості громадян країни. Натомість деякі вчені сутність правової ідеології до правології як окремої науки, «яка покликана досліджувати походження, формування та розвиток прав, свобод і обов'язків людини та громадянина, вивчати їх закономірності, а також розробляти заходи щодо їх реалізації громадянами, суспільством і державою» [11, с.100].

Відповідно, правова ідеологія має розглядатися як суспільне явище, юридична категорія, структурний елемент правосвідомості, як складова ідеологічної функції держави, як теоретична основа державної правової політики. І в цьому сенсі не можна не погодитися з А.С.Сиротіним, який стверджує, що правова ідеологія сприяє виробленню правової політики держави, визначенню перспектив розвитку національної системи права, пріоритетних напрямів сфери правового регулювання, планування правотворчої діяльності органів держави шляхом обґрунтування прийняття, зміни чи відміни конкретних правових актів, вироблення правової позиції суб'єктів права, формування поваги до права тощо [4, с.15].

По суті цю ж саму думку відстоює і В.Д.Попков, стверджуючи, що «формування правової ідеології здійснюється як теоретичне осягнення інтересів, цілей і завдань суспільства, держави та індивіда. Правова ідеологія дає обґрунтування чинних юридичних відносин, ролі права, законності та правопорядку... Йдеться, таким чином, про формування правосвідомості на теоретичному рівні...» [8, с.136].

Зв'язок правової ідеології з правовою політикою держави забезпечується шляхом:

- вироблення й обґрунтування правової політики держави. При цьому визначаються й обґрунтовуються цілі та етапні завдання правового регулювання суспільних відносин, принципи права та його системи, принципи законності та правопорядку. У процесі цієї взаємодії виробляється порядок формування органів влади та їх функціонування, процедури правотворчої діяльності, визначається й обґрунтовується процесуальний порядок здійснення правосуддя, права, свободи громадян, гарантії їх реалізації тощо.

- визначення та наукове обґрунтування перспектив розвитку національної системи права. Взаємовплив правової ідеології та правової політики має своїм наслідком перетворення (перейменування) виправно-трудового права в кримінально-виправне, появу низки нових галузей права, зокрема, екологічного, податкового, а також обґрунтуванню необхідності визнання як самостійних галузей освітнього права, транспортного права тощо.

- визначення пріоритетних напрямів правового регулювання - економічних, соціальних, політичних, культурних потреб тощо, після опосередкування яких з правовою політикою стають пріоритетними напрямами правового регулювання.

- планування правотворчих робіт органів держави, у складі яких утворюються спеціалізовані підрозділи, скажімо, комітет по законодавству та судовій реформі, де розробляються плани правотворчих робіт, до яких включаються проекти нормативних актів.

Так, наприклад, відповідно до Регламенту, внесення законопроекту, передбачає надання «пояснювальної записки, яка б викладала предмет законодавчого регулювання, виклад концепції законопроекту з ідеологічним обґрунтуванням необхідності ухвалення закону.

- обґрунтування потреби прийняття, зміни чи відміни конкретних нормативно-правових актів. Необхідність у цьому виявляється в процесі аналізу стану законності, правопорядку й ефективності правового регулювання за умов дії нормативно-правового акту, виявлення невідповідності змісту діючих нормативно-правових актів потребам процесу соціальних змін. Уразі наявної необхідності правова ідеологія, виходячи з результатів аналізу та спираючись на психологічні фактори, які характеризують відношення різних соціальних груп і суспільства в цілому до стану врегулювання певних суспільних відносин обґрунтовує необхідність зміни чинного стану правового регулювання шляхом внесення змін чи прийняття нового закону.

- вивчення демографічних процесів (шлюб, народжуваність, смертність, міграція тощо), поточної оцінки чисельності та складу населення – вибір й обґрунтування юридичних засобів, спрямованих на забезпечення відтворення населення, створення сімей, стимулювання чи обмеження народжуваності тощо, визначенню й обґрунтуванню заходів правового характеру щодо міграції власного населення, правового статусу закордонних мігрантів тощо.

- формування правової позиції суб'єктів права як обумовленої ступенем усвідомлення ним соціальної цінності права та переконаності у необхідності її дотримання, внутрішньої готовності до дії чи бездіяльності в юридично значущій ситуації. Зміст і рівень правової позиції залежить від міри інтеріоризації суб'єктом права правових ідей, поглядів, оцінок та концепцій, що обумовлюють його відношення до права – позитивне, негативне чи вибіркове.

- формування поваги до права та закону. Інтелектуальний момент поваги до права характеризується: є засобом закріплення політичної влади народу та охорони всіх форм власності, що закріплені в Конституції України; засобом реалізації політики держави, поєднання особистих і суспільних інтересів; позитивним впливом на свідомість та поведінку суб'єктів права [4, с.18-22].

Відповідно, зважаючи на ту обставину, що позитивне право тісно пов'язане з ідеологією, правова (конституційна) ідеологія може бути визначена як сукупність правових ідей, поглядів, концепцій і теорій, які відображають, оцінюють та цілеорієнтують процес соціальних змін як безпечного політико-правового середовища буття людини, становлення правової держави і громадянського суспільства [12, с.54].

У такому розумінні правова ідеологія має утверджувати спроможність основних соціотворчих суб'єктів – політичних партій, громадських організацій, держави та її органів до участі у процесах державотворення, принаймні, за п'ятьма ознаками: а) визначенні та реалізації національних інтересів; б) мобілізації; в) соціальних змін; г) демократії та д) справедливої винагороди [13, с.28].

Вищезазначені ознаки, що в залежності від їхнього змістовного та функціонального наповнення, поєднання та можливостей реалізації потенціалу та ресурсів розвитку формують, як свідчить історичний досвід, різні типи правової (конституційної) ідеології – ліберально-прогресистські типи (США), ліберальні (Франція, Іспанія, Італія), консервативні (Великобританія), соціал-демократичні (скандинавські країни), модернізаційні (Польща, Угорщина, прибалтійські країни), автократичні тощо. Вищезазначене визначення правової ідеології, яке сягає дійсного стану прав людини, уявляється доцільним розглядати як базове, онтологічне, що дозволяє побудувати похідні правової ідеології, її різновиди, скажімо, за ознаками функціонального забезпечення життєдіяльності суспільства, передусім, цілеорієнтування, адаптації, інтеграції, відтворення структури та зняття напруги. Відповідно, за ознакою цілеорієнтування правова (конституційна) ідеологія постає сукупністю концептуально обґрунтованих ідей, принципів і положень, стимулів і мотивів, морально-етичних і правових норм, які, ґрунтуючись на визначених Основним Законом правах і свободах людини, сприяють утвердженню України як демократичної країни, правової держави і громадянського суспільства. Будучи уособленням права, правова ідеологія як сукупність пов'язаних між собою переконань, настанов, правових поглядів і норм осмислює соціальну реальність під кутом зору його нинішнього і уявного (ідеального, ціледосяжного) станів, шляхів їх досягнення, відповідно до якого формує правосвідомість суспільства, сприяє утвердженню певного правового порядку, правовідносин, впливає на всі сторони соціального життя – економіку, політику, культуру, мораль, характер та особливості функціонування політичного режиму тощо. Натомість правова (конституційна) ідеологія в її адаптаційному варіанті спроможна набувати змістовних і функціональних характеристик, що пов'язуються з її відповідністю визначеним кордонам, геополітичному та політико-правовому простору, екологічним стандартам, умовам довкілля тощо. Інтегративний варіант правової (конституційної) ідеології передбачає орієнтацію на безумовний пріоритет усталених звичаїв і традицій, ціннісних засад в процесі її обґрунтування та функціонування, статус української мови як державної тощо.

Формування правової (конституційної) ідеології за ознакою функціонування суспільства як відтворення структури та зняття напруги має чітко виражений пріоритет поступового утвердження цивілізованих стандартів рівня й якості життя, транспарентності та передбачуваності дій влади, її демократизації. Зазначений варіант правової (конституційної) ідеології може бути ідентифікований як просвіропейський.

Класифікацію правової ідеології можна здійснювати за критеріями неklasичного та постнеklasичного типу соціально-правової дії, яка характеризує спроможність не лише до класичного способу владарювання,

а й до розроблення зовнішньоорієнтованої правової (конституційної) ідеології як спроможності до позиціонування та конструювання соціально-політичного та правового простору України як суб'єкта міжнародного права, впливового гравця міжнародної політики.

Таким чином, правова (конституційна) ідеологія забезпечує процес формування безпечного соціального та політико-правового простору, виходячи з утвердження та реалізації прав і свобод людини як відправних, основоположних до пошуку адекватних відповідей на виклики, ризики і небезпеки глобалізованого світу, що дозволяє не лише використати її потенціал як складової вітчизняної правової системи, а й розглядати усталені юридичні, психологічні та соціальні механізми реалізації прав людини в їхньому підпорядкуванні обраній моделі державотворення, а також можливостям реалізації зовнішньополітичних цілей.

Відповідно, установки правової ідеології легалізуються в позитивному праві, а також у політичній ідеології, яка не завжди спроможна виконувати «благородну місію», може поставати загрозою і державі, і суспільству (ідеологія нацистської Німеччини). Однак за будь-яких умов існування держави є підстави стверджувати, що «політична влада завжди передбачає ідеологічну регуляцію суспільного життя» [14, с.115].

А це означає, що Основний Закон має розглядатися як політичний, правовий та ідеологічний акт вищої юридичної сили.

Список використаних джерел та літератури:

1. Толстенко В.Л. Правова ідеологія у структурі правосвідомості: теоретико-методологічні основи аналізу / В.Л. Толстенко // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 41. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – С.10-18
2. Теория права и государства: [Учебник] / Отв.ред. В.В. Лазарев. – М.: 2001. – 419 с.
3. Рабінович П.М. Норма права / П.М. Рабінович // Юридична енциклопедія / Редкол: Ю.С. Шемшученко (голова редкол) та ін. – Т.4. Н-П. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2002. – С.189-190
4. Сиротин А.С. Юридическая практика как фактор утверждения правовой идеологии. Вопросы теории и практики: [Монография] / А.С.Сиротин. – М.: МГИУ, 2009. – 169 с.
5. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Часть 2. Теория права. Т.2. / А.Б. Венгеров. – М.: Юристъ, 1996. – 152 с.
6. Лазарев В.В., Липень С.В. Теория государства и права: [Учебник для вузов] / В.В. Лазарев, С.В. Липень. – М.: Изд-во «Спарк», 1998. – 339 с.
7. Морозова Л.А. Теория государства и права: [Ученик] / Л.А. Морозова. – М.: «Юристъ», 2002. – 517 с.
8. Попков В.Д. Теория государства и права: [Курс лекцій] в 2-х частях. Т.2. / В.Д. Попков. – М.: Изд-во «Юридический колледж МГУ», 1995. – 339 с.
9. Хропанюк В.Н. Теория государства и права: [Учеб.пособие] / Под ред. проф. Стрекозова В.Г. / В.Н.Хропанюк. – М.: «Инверсталь», 2000. – 298 с.
10. Лукашева Е.А. Социалистическое правосознание и законность / Е.А. Лукашева. – М.: «Юрид. лит-ра», 1973. – 289 с.
11. Коцюба О. Правологія - наука третього тисячоліття, або новітня ідеологія прав, свобод і обов'язків людини // Право України. – 2003. – № 8. – С.100-104
12. Недюха М.П. Теоретико-правовий та державотворчий потенціал правової (конституційної) ідеології // Новітні державотворчі процеси в Україні: виклики і перспективи. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. – С.52-56
13. Недюха М.П. Світоглядно-теоретичні засади правової ідеології // Віче, 2009. – № 21(258). – С.27-30
14. Сальников В.П. Государственность как феномен и объект типологии: теоретико-методологический анализ / В.П. Сальников, С.В. Степашин, А.Г. Хабибулина. – СПб: 2001. – 375 с.

Harkucha Volodymyr, Nediukha Mykola

Legal Ideology: Principal Theoretical and Methodological Approaches to Its Definition.

Annotation: The article presents the generic definition of the legal ideology based on five features: a) realization of the national interests; b) mobilization; c) social changes; d) democracy, and e) fair recompense, as well as substantiates its specific definitions based on target orientation, adaptation, integration, recreation of structure, and relaxation of tension.

Key words: Legal ideology, generic definition, specific definitions.

Інституціоналізація державної податкової служби України як процес формування правового інституту.

Анотація: У статті розглядаються правові механізми становлення державної податкової служби України як правового інституту.

Ключові слова: інституціоналізація, державна податкова служба України, правовий інститут.

У науковій літературі інститут (від лат. Institutum – устрій, організація, установлення, установа) визначається як форма організації та регулювання суспільних відносин і діяльності людини з властивими цій формі метою, функціями та засобами впливу на життя суспільства або окремих його частин; найзагальніший елемент соціальної структури [1, с.696].

Під інституціоналізацією розуміється процес організації та регулювання суспільного життя, впорядкування, формалізації та стандартизації суспільних зв'язків і відносин [2, с.70].

Інституціоналізм як один із напрямів державознавства та правознавства ХХ століття, пишуть автори «Словника іноземних мов», розглядає „інституцію” (сім'ю, освіту, науку, державу тощо) основою розгляду проблем, що постають у процесі функціонування суспільства, держави та права [3, с.285].

Як доводить російський учений Г.С.Кирдіна, інституціоналізація соціальних зв'язків досягається засобами: а) регламентації, тобто становленням механізмів регуляції достатньо жорсткого характеру, що забезпечує регулярність, передбачуваність і надійність соціальної комунікації її агентів; б) диференціації та структурування функцій, прав і обов'язків; в) безособовості вимог, що обумовлюється визначеністю та однаковістю застосування морально-етичних та правових норм, єдністю прав і обов'язків, раціональною формою поведінки; г) розподілу праці та професіоналізації виконання функцій [4, с.24].

Особливістю функціонування інститутів можна вважати, по-перше, їхній соціальний характер, адже їхній вплив поширюється, як правило, на великі групи людей – класи, соціальні верстви, населення в цілому, а також окремих індивідів, що дозволяє їх характеризувати як соціальні формування, які діють за певними правилами, нормами і стандартами, контролі за їх діяльністю, що дозволяє забезпечувати передбачуваність як їхнього впливу, так і характеру поведінки суб'єкта цього впливу. Зазначене може стосуватися як життєдіяльності держави в цілому, так і окремих суспільних сфер, галузей суспільних відносин.

По-друге, соціальний характер діяльності інститутів полягає в їхній структурованості, організаційній системі зв'язків відповідно до домінуючих суспільних інтересів, що знаходить своє відображення в елементному складі, системі зв'язків між елементами, їхній підпорядкованості меті та завданням, що обумовлює, з одного боку, їхню життєздатність, а з іншого, – значущість, необхідність для суспільства.

По-третє, діяльність інститутів має враховувати особливості інтересів різних соціальних груп в їхній підпорядкованості завданням формування правової держави і громадянського суспільства, що знаходить своє втілення, передусім, в частині формування середнього класу як визначальної складової ринкової економіки, демократичної держави.

По-четверте, функціонування інститутів постає як сукупність ролей і функцій, що виконуються ними відповідно до чинних нормативно-правових актів, соціальних норм і традицій, які склалися історично тощо. Відповідно, їхня діяльність не може не сприяти забезпеченню як індивідуальних, так і колективних потреб різних суб'єктів соціальної дії, які у своїй сукупності уособлюють суспільство чи його сфери, окремі сегменти як його складові.

Таким чином, інститут постає комплексом «організацій, установ, індивідів, що володіють певними засобами, ресурсами і виконують конкретні правові, соціальні, політичні функції (державна, суд, політичні партії)», є способом «організації політичної, економічної, соціальної, правової та іншої діяльності людей через чіткий поділ функцій». Звідси можна стверджувати, що інститут може бути визначений як «комплекс норм, що регулюють соціально-правові відносини» відповідно до чинної «системи правил і норм, контролі за їх виконанням» [1, с.696].

Становлення інституціонального підходу в історії історико-правової науки, вивченні особливостей функціонування суспільства, його окремих сфер, життєдіяльності людини пов'язано з іменами видатних мислителів, зокрема, О.Контом, Г.Спенсером, Е.Дюркгеймом, М.Вебером, Т.Вебленом, Т.Парсонсом, Я.Щепанським та ін. [14, с.355-365].

О.Конт розглядав основні соціальні інститути, передусім, сім'ю, державу, релігію як засоби забезпечення процесів соціальної інтеграції, виконання покладених на суспільство функцій. Основу для такого твердження О. Конт вбачав у тому, що інститути, вірування і моральні цінності суспільства, будучи взаємопов'язаними, дозволяють пояснити будь-яке соціальне явище в його системному зв'язку з іншими подіями, фактами чи процесами відповідно до закономірностей розвитку суспільства. Як відомо,

запропонований ним інституційний підхід до з'ясування сутності соціальних явищ, системи зв'язків та відносин обумовлювався специфікою позитивного методу як механізму забезпечення солідарності, суспільної злагоди. „Для нової філософії, - писав він, - порядок завжди складає умову прогресу і, навпаки, прогрес є необхідною метою порядку” [5, с.44].

Інституціональний підхід до вивчення суспільства, його окремих структурних компонентів отримав розвиток у працях американського вченого Г. Спенсера, який, власне, і вперше запропонував термін „соціальний інститут”, пов'язуючи його соціальну необхідність із завданнями нормативної протидії ускладненню структур суспільства та боротьби за виживання. Будь-який соціальний інститут формується, на його думку, як стійка структура соціальної дії, що виконує певні, наперед визначені, функції – регулятивну, продуктивну (виробничу) та розподільчу. Відповідно, соціальні інститути він класифікує на інститути спорідненості (шлюб та сім'я), економічні (розподільчі) та регулюючі - релігія, політичні організації [6, р.56].

У працях одного з засновників американської школи інституціоналізму Т.Веблена суспільство розглядається як сукупність інститутів, які задовольняють потреби людей та є результатом їхньої діяльності. Становлення нових інститутів учений безпосередньо пов'язує з зміною загальноприйнятих зразків поведінки та навичок мислення, а розвиток суспільства розглядав як процес природного відбору соціальних інститутів [1, с.696].

П.Бергер призначення інститутів вбачав у забезпеченні процедур упорядкування поведінки людей та спонуканні до суспільно значущих дій [7, с.84].

Дослідження функціональної значущості соціальних інститутів як засобів самореалізації особистості, формування механізмів солідарності за умов ринкового розподілу праці, діяльності корпорацій як професійних організацій пов'язується з іменем французького вченого Е.Дюркгейма.

Саме корпорації, що включають роботодавців і робітників, спроможні постати школою дисципліни, структурою з належним престижем і владою [14, с.355-365].

Німецький дослідник М.Вебер, вивчаючи функціональні можливості соціальних інститутів, порівнював їхнє призначення, зокрема, держави, релігії, права тощо з діяльністю групи осіб, на які покладено виконання життєво важливих соціальних функцій. Аналізуючи визначення сутності соціальних інститутів, їхнього функціонального, статусного та цілеорієнтованого призначення в суспільстві уявляється доцільним наголосити на основній тенденції їх еволюції, яка полягає в посиленні стійкості нормативно-правової регламентації соціальних зв'язків та організаційних засад, конкретних форм регулювання поведінки суб'єктів соціально-правової дії. При цьому зазначена характеристика поширюється як на регламентацію дій держави, так і платників податку, що надає їй комплексності та багатофункціональності, системності щодо забезпечення життєдіяльності суспільства, його окремих членів [14, с.355-365].

Так, зокрема, американський дослідник Н.Смелзер соціальний інститут визначає як комплекс норм і процедур, що охоплює, з одного боку, сукупність нормативно та ціннісно обумовлених ролей та статусів, і з іншої - соціальне утворення, призначенням якого є використання ресурсів суспільства для задоволення потреб його членів” [8, с.79-81].

Одну з найбільш вдалих спроб класифікації інститутів здійснив польський учений Я.Щепанський, виокремивши економічні, політичні, виховні та культурні, соціальні та релігійні інститути [1, с.696].

Сучасні підходи щодо визначення сутності поняття «інститут» пов'язуються:

- а) з їх характеристикою як „ціннісно-нормативних комплексів», що дозволяє спрямовувати та контролювати дії людей у життєво важливих сферах – економіці, політиці, культурі, сім'ї тощо [9, с.194];
- б) з визначенням їхнього місця (як центрального чи другорядного, допоміжного) в системно-структурному забезпеченні функціонування суспільного життя [10, с.183-192];
- в) з передбаченням, а з часом і утвердженням свідомо регульованої, організованої форми діяльності великих груп людей, відтворенням та успадкуванням усталених зразків поведінки, звичаїв, традицій тощо;
- г) з нормативно-правовою та морально-етичною реалізацією ціледосягальної функції як однієї з визначальних в процесі інституціоналізації [11, с.118].

Сутність соціальних інститутів, на думку Н.П.Осипової, проявляється в двох основних значеннях: а) як специфічних історично обумовлених форм організації спільної діяльності людей, які забезпечують відносну стійкість зв'язків і відносин, форми організації та регулювання суспільного життя. У такому розумінні призначення соціальних інститутів автор вбачає у забезпеченні стійкості, надійності, регулярності задоволення потреб людини, певних суб'єктів діяльності, соціальних груп, суспільства в цілому; б) як різного роду впорядкування, формалізація суспільних відносин на засадах забезпечення постійності та міцності взаємодії між його суб'єктами з чітким визначенням функцій, прав та обов'язків, регламентацією та контролем за взаємодією його суб'єктів [2, с.70].

Своєрідним результатом реалізації вищезазначених підходів можна розглядати, на наш погляд, запропоноване російським ученим С.С.Фроловим визначення соціального інституту як організованої

системи зв'язків і соціальних норм, що об'єднують важливі суспільні цінності і процедури, які задовольняють основні потреби суспільства [14, с.355-365].

При цьому, як зазначає автор, під суспільними цінностями необхідно розуміти розподіл думок і цілей, тоді як суспільні процедури постають як зразки поведінки у масових чи групових процесах. І, насамкінець, система соціальних зв'язків є єдністю, переплетінням соціальних ролей і статусів, завдячуючи яким ця поведінка формується, реалізується та забезпечується [12, с.143-144].

Вітчизняний дослідник В.Г.Воронкова обґрунтовує такі функції¹ соціальних інститутів: а) закріплення і відтворення суспільних відносин; б) інтеграції та згуртування суспільства на засадах систематизації основних норм і правил поведінки, відбору й утвердження суспільних цінностей; в) регулювання та соціальний контроль; г) комунікативну [1, с.696].

До структурних елементів, що формують каркас соціальних інститутів, обумовлюють їхню елементну частину, вітчизняні науковці відносять, зокрема: а) ціль та сферу діяльності інституту; б) функції, що «працюють» на досягнення цілей; в) нормативно визначені соціальні ролі і статуси; г) засоби та установи, що спрямовані на досягнення цілей, реалізацію функцій, включаючи відповідні санкції [2, с.71].

У зарубіжній науковій літературі з цього приводу висловлюються дещо інші думки. Так, скажімо, С.С. Фролов, зважаючи на наявність ознак, що притаманні діяльності будь-якого соціального інституту, вважає за доцільне виокремлювати основні груп ознак, передусім: а) настанови та зразки поведінки; б) символи та культурологічні ознаки; в) утилітарні культурні ознаки; г) кодекси усні та письмові; д) ідеологія [12, с.306-326].

Тоді як Дж.Бернард і Л.Томпсон віддають пріоритет елементній побудові структури соціального інституту, наголошуючи на: а) цілях та завданнях діяльності, які пов'язуються з виконанням покладених на інститут функцій; б) зразках, або правилах поведінки; в) символічних ознаках; г) утилітарних ознаках; д) усних і письмових традиціях [13, р.130].

Виникнення, становлення, розвиток та вдосконалення організаційно-правових засад Державної податкової служби України складають основу її формування як соціального інституту країни. Процеси, що відбуваються у цьому напрямі розбудови інфраструктури соціального інституту відповідають усім притаманним його класичному визначенню ознакам.

Оскільки мова йде про правову основу як базовий аспект організації ДПС України як соціального інституту, то предметом його розгляду є становлення, розвиток та вдосконалення податкової нормативно-правової бази в її динаміці та взаємозв'язках із процесами соціально-економічного розвитку країни.

Тому задовольняючи потребу суспільства в створенні податкової системи як механізму забезпечення фінансами, його значення буде трансформуватись через ефективність застосування в сфері регулювання виробництва, розподілу та перерозподілу суспільно виробленого продукту (внутрішнього валового продукту - ВВП).

При цьому важливе значення має ефективність використання властивостей податків як економічної категорії через їх функції: розподільчу, соціальну, регуляторну тощо.

Нормативно-правова база визначає структуру системи органів ДПС (ДПА України, ДПА в Автономній Республіці Крим, ДПА в областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, міжрайонні та об'єднані ДПП). На рівні законів встановлюється структурна визначеність та підпорядкування системи податкових органів як по вертикалі так і по горизонталі, їх функції, відповідальність тощо. Крім того в сфері податкових правовідносин основну (визначальну) роль приділяється іншим учасникам – платникам податків (фізичним і юридичним особам).

В даному аспекті здійснюється чітке розмежування ролей за ознаками інституційного розвитку та формалізуються всі сторони їх поведінки: платника податків щодо виконання свого конституційного обов'язку по своєчасній та в повному обсязі сплаті податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та державних цільових фондів та податкових органів щодо здійснення контролю за додержанням вимог податкового законодавства платниками податків [14, с.350-355].

Тут проявляються інтереси держави - у постійному надходженні фінансових ресурсів до бюджету, суспільства - у забезпеченні належного рівня соціально-економічного розвитку, платників податків – у можливості обрання виду діяльності для отримання прибутків тощо.

ДПС України як правовий інститут характеризується наявністю:

¹ Функція (від лат. function – виконання, звершення) - діяльність, обов'язок, робота. Призначення або роль, яку виконує певний соціальний інститут, структура або процес, що здійснюється щодо певного системного цілого. Загальну функцію соціального інституту можна визначити як користь, благо, які приносить він суспільству. Інакше кажучи, функція є сукупністю дій, що спрямовані на розв'язання певних питань, реалізацію визначених завдань, досягнення сформульованих цілей, встановлення взаємозв'язків, дотримання певного режиму, порядку чи організації діяльності тощо.

а) формалізованої організації з визначеними на законодавчому рівні структурою, повноваженнями, системою ієрархічних зв'язків та порядком підпорядкування по вертикалі і горизонталі, а також належних приписів щодо дотримання субординації та координації в процесі виконання завдань діяльності;

б) сукупності, певної послідовності специфічних норм та приписів, що регулюють поведінку структурних елементів у межах податкової системи, визначають види податків, зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та державних цільових фондів, встановлюють коло суб'єктів – органів ДПС, платників податків, інших установ і організацій, діяльність яких прямо чи опосередковано пов'язана з функціонуванням цього інституту, обумовлюють порядок справляння податків, а також визначають поведінку учасників правовідносин, що притаманна лише зазначеній сфері;

в) визначеного кола суб'єктів, діяльність яких набуває стійкого характеру за вихідними нормативно-правовими та морально-етичними засадами, повноваженнями та завданнями діяльності;

г) наявності соціально значущих функцій діяльності кожного з структурних елементів податкової системи, які їх (елементи) інтегрують у межах єдиного цілого, дозволяючи, тим самим, ієрархії податкових органів постати впорядкованою ієрархічною організацією з системою як внутрішніх, так і зовнішніх взаємозв'язків;

д) інструментів та засобів поширення впливу на великі групи людей як платників податків, що дозволяє стверджувати про функцію правової соціалізації, яка де-факто виконується податковою системою.

Формування ДПС України як різновиду правового інституту має свою історію становлення та розвитку, яка пов'язується не лише з певною послідовністю організаційних та нормативно-правових змін, а й формуванням системи взаємовідносин і зв'язків між її елементами, податковими органами і платниками податків в частині набуття упорядкованості, нормативності, системності, залучення нових груп платників податку, розширення кола учасників. Зазначений процес може аналізуватися за різними ознаками – правовими, організаційними, суб'єктними, функціональними, однак не підлягає сумніву та обставина, що для досягнення цілей діяльності ДПС України спочатку виробляються першопочаткові правила та норми поведінки податкових органів держави та платників податку, які з часом упорядковуються, набуваючи системного характеру як у плані досягнення цілей діяльності, так і розв'язанні можливих конфліктних ситуацій. Формується, таким чином, ціла система соціальних зв'язків, систем регулювання відносин, правил та порядку їх забезпечення, відповідно до яких відбувається розподіл обов'язків, ролей (функцій), статусів, відповідальності та контролю тощо [14, с.350-355].

Для захисту інтересів платників податку – фізичних і юридичних осіб - створюються та наділяються певними повноваженнями відповідні органи, які мають їх захищати від порушень, утисків та інших можливих протиправних діянь, що знаходить своє втілення в діяльності різних професійних організацій, передусім, профспілок. Відповідно, ДПС України як різновид соціального інституту, можна визначити як розвинену, структуровану, формалізовану, стійку сукупність певного кола суб'єктів з визначеними функціями, завданнями, ієрархічною структурою, правами, обов'язками та відповідальністю.

При цьому їхня діяльність є, безумовно, спрямованою на забезпечення потреб, захист законних інтересів держави і суспільства, підприємницьких кіл, громадян країни.

ДПС України розглядається як різновид соціального інституту з її спроможністю до тісного зв'язку діяльності та формування нових суспільних відносин, платника податку як суб'єкта процесу модернізаційних змін податкової системи. Зазначене дозволяє стверджувати, що правовий інститут як самостійне суспільне утворення має власну логіку розвитку, формується цілеспрямовано за змістовними, функціональними та ціледосягальними ознаками [14, с.330]. Це по-перше.

По-друге, особливого значення набуває визначення соціальних позицій індивідів, окремих груп платників податку за критеріями доходів і, відповідно, статусу і ролі. Саме зазначені критерії мають визначати місце груп платників податку.

По-третє, нормативне врегулювання поведінки платників податку, визначення можливих санкцій чи винагород.

По-четверте, інтегративна функція правового інституту реалізує себе в співпадінні – повному чи частковому – цілей власної діяльності та завдань розвитку суспільства, що забезпечується в практиці функціонування органів ДПС України двояким чином – шляхом їх підпорядкування певній меті – наповнення бюджету, а також реалізації загальносуспільного інтересу. Відповідно, інтеграція платників податку у організаційну структуру, а різних його груп – у соціальну систему, а останньої - у міждержавний чи міжнародний правопорядок має характеризувати внутрішню природу соціального інституту, його життєву важливість, стійкість, ефективність як спроможність до забезпечення процесу модернізації суспільства та основних сфер його життєдіяльності [14, с.350-355].

На процесах інтегративної спроможності правового інституту не може не позначатися міра врахування останнім динаміки формування ціннісних орієнтацій особистості, окремих соціальних груп, їх очікувань, ринкової свідомості в цілому [14, с.358-365].

Інституціоналізація процесу формування податкової системи України за умов полягала необхідності створення ДПС як організаційно-правового механізму забезпечення поступового переходу до ринкової економіки шляхом відмови від радянських зразків оподаткування громадян за місцем роботи до ринкових методів адміністрування податків – шляхом добровільно-примусової сплати останніх різними групами платників – юридичними та фізичними особами. Відповідно до цих завдань визначалася організаційна структура органів ДПС, їхні повноваження, функції, організація та контроль за дотриманням визначеного законом порядку справляння податків, зборів та обов'язкових платежів. Останні поділялись відповідно до їхнього призначення на загальнодержавні та місцеві, що мало своїм наслідком розподіл ролей органів ДПС, забезпечення правомірної поведінки податкових органів і платників податків за характером, природою походження податкових платежів, їх спрямування для забезпечення потреб держави, соціальних груп, суспільства в цілому. Прийняття Верховною Радою України законів „Про систему оподаткування”, „Про державну податкову службу в Україні”, „Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” дозволило встановити порядок сплати податків, права й обов'язки, структуру та відповідальність податкових органів і платників податків за порушення податкового законодавства тощо, що сприяло формалізації відносин між вищезазначеними суб'єктами соціальних відносин, заклало надійні нормативно-правові підвалини процесу гуманізації відносин держави і громадян країни. При цьому визначальним протиріччям процесу формування ДПС України, так само як і подальшого її вдосконалення, є суперечність між потребами у надходженні податків та можливістю їх отримання. Для врегулювання відносин між вітчизняними та зарубіжними учасниками податкових відносин створено відповідні органи у складі ДПС, які виконують функції з міжнародних зв'язків. Були визначені також ролі і статуси посадових осіб ДПС. [14, с.367-369].

Таким чином, становлення податкової системи відбувалося на засадах правонаступництва, шляхом реформування колишнього (радянського) її різновиду, що обумовило використання попередньої економічної та правової бази, а також розроблення новітнього законодавства, що характеризує стан стосунків держави і платників податків за умов трансформаційного процесу соціальних змін в Україні.

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Воронкова В.Г. Інститут / В.Г. Воронкова // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 2: Д-Й. – К.: «Укр.енцикл.», 1999. – С.696-697.
- 2.Осипова Н.П. Соціологія: Підручник/ Н.П. Осипова, В.Д. Воднік, Г.П. Клімова [та ін.]. – К.:2003. – 339с.
- 3.Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. - К.: Головна редакція УРЕ, 1977. – 543 с.
- 4.Кирдина С.Г. Институциональные матрицы и развитие России / С.Г. Кирдина [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.kirdina.ru>
- 5.Конт О. Курс положительной философии. – СПб.:1899.
- 6.Spenser H.The principles of ethic. – N.Y. 1904. – Vol.1.
- 7.Бергер П.Л. Приглашение в социологию: Гуманистическая перспектива / Переклад з англ. / Под ред. Г.С. Батыгина / П.Л. Бергер. – М.: 1996.
- 8.Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер. – М.:1994. – 537 с.
- 9.Комаров М.С. О понятии социального института / М.С. Комаров // Введение в социологию. - М.: 1994. – 431 с.
- 10.Кравченко А.И. Социология.: Учебник / А.И. Кравченко. – М.: 2001. – 228 с.
- 11.Осипов Г.В. Институциональная социология / Г.В. Осипов, А.И. Кравченко // Современная западная социология. Словарь. – М.: Политиздат, 1990. – С.117-119.
- 12.Фролов С.С. Социология: Учебник / С.С. Фролов. – М.: 2003. – 376 с.
- 13.Bernard J., Thompson L. F. Sociology. Nurses and their patients in a modern society. – Saint Louis: The C.V. Mosby Co., 1970.
- 14.Гавриленко І.М. Соціальний розвиток: Навчальний посібник / І.М. Гавриленко, П.В. Мельник, М.П. Недюха. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 484 с.

Volodymyr Zhyvytskyi

Institutionalization of the State Tax Service of Ukraine as a Process of Formation of the Legal Institute.

Annotation: The article reviews legal mechanisms of formation of the State Tax Service of Ukraine as of the legal institute.

Key words: Institutionalization, State Tax Service of Ukraine, legal institute.

Відновлення Галицького Королівства в XVIII столітті Священною Римською імперією та його зміцнення в Австро-Угорський період української історії(1772-1918рр.).

Анотація: В статті досліджуються процеси відновлення Галицького Королівства у 1772 році.

Ключові слова: Галицьке Королівство, відновлення.

Слід наголосити, що в подальшому, після утворення Галицького Королівства в XIII столітті папою римським Іннокентієм III, відновлення Галицького Королівства в XVIII столітті було здійснене Священною Римською імперією, а зміцнення було зроблене в Австро-Угорський період української історії [7, с.46-48].

За наказом імператриці Марії Терезії від 11 вересня 1772 року, 15 вересня 1772 року могутня, добре озброєна та навчена військова організація Священної Римської імперії, якою керував генерал-фельдмаршал Андріс Гадік, без бою, увійшла до столиці Галицького Королівства, міста Львова [7, с.46-48].



Рис. 1. Головнокомандувач військ Священної Римської імперії генерал-фельдмаршал Андріс Гадік.

Рис. 2. Львів - столиця Королівства Галичини і Володимирщини.

Ввійшовши в Львів без будь-якого військового опору, генерал фельдмаршал Андерс Гадік від імені імператриці Священної Римської імперії Марії Терезії оголосив, що місто Львів від сьогодні, стає столицею, по стародавньому праву, Королівства Галичини і Володимирщини, яке відновлює своє функціонування у складі Священної Римської імперії, оскільки її монархи, римські імператори, являються законними спадкоємцями Галицького Королівства, яке у 1215 році створив і включив до складу Священної Римської імперії папа римський Іннокентій III, помазавши принца Коломана на першого галицького короля [1, с.130; с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Як відзначали австрійські та галицькі хронічки XVIII століття за таких урочистих обставин відновлення Королівства Галичини і Володимирщини на стінах львівської ратуші, на міських мурах було вивішено «Маніфест імператриці Священної Римської імперії Марії Терезії» [7, с.46-48].



Рис. 3. Імператриця Марія Терезія. Рис. 4. Маніфест Марії Терезії для Галицького Королівства.

У вище поданому Маніфесті імператриці Священної Римської імперії Марії Терезії наголошувалось: **«Ми, Марія Терезія, з Божої ласки Імператриця-вдова Римська, Королева Угорщини, Королева Чехії, Королева Далмації, Королева Хорватії, Королева Славонії, Королева Галичини і Володимирщини і т. д. - усім і кожному зокрема, кому про те треба знати, хто цей Маніфест бачить, читає або слухає, - наша Імператорсько-Королівська ласка, прихильність і все добро»** [7, с.46-48].

«Розглянувши нинішній стан Польщі, Ми разом з двором російської цариці і короля пруського вчинили раду, щоб території, які входили до Польського Королівства, на які в кожного з нас здавна належать права, випотребувати і тепер на ділі відібрати та відновити Галицьке Королівство, як належну нам частину» [7, с.46-48].

Дальше в «Маніфесті імператриці Священної Римської імперії Марії Терезії» наголошувалось: **«що анексуються всі стародавні землі Галицького Королівства, яке в цю пору буде від імені імператриці Марії Терезії, королеви Галичини і Володимирщини, керувати граф Антон фон Перген»** [7, с.46-48].



Рис. 5. Граф Антон фон Перген.

Рис. 6. Карта Австро-Угорської імперії 1772-1918 рр.

В цьому ж Маніфесті імператриця Священної Римської імперії Марія Терезія, королева Галичини і Володимирщини: **«закликала своїх підданих відновленого Королівства Галичини і Володимирщини, вже як підданих Священної Римської імперії, до послуху і ретельного виконання наказів імператриці Священної Римської імперії»** [7,с.46-48].

Маніфест імператриці Священної Римської імперії Марії Терезії позначався датою, 11 вересня 1772 року [7, с.46-48].

Маніфест: **«завершував розподіл Польського Королівства, відторгненням від Польщі земель нею підступно, свавільно і незаконно захоплених і повернених до складу Священної Римської імперії, під назвою стародавнього Галицького Королівства»** [1, с.130, с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10,р.334-336].

В Маніфесті наголошувалось: **«що Галицьке Королівство, яке незаконно було анексоване Польським Королівством у кінці XIV століття, сьогодні знову відновлюється по історичній справедливості, оскільки галицькі королі, починаючи з першого офіційно інтронізованого папою римським Іннокентієм III, короля Галичини Коломана I в 1215 році... В подальшому Галицьке Королівство було споріднено з угорськими, австро-угорськими спадкоємцями Священної Римської імперії. Ці володарі були законними спадкоємцями Галицького Королівства, вони з XIII по XVIII століття гідно виконували всі свої титулярні обов'язки, вказуючи у своїх регаліях, належний їм по праву, титул володаря Галицького Королівства, а отже, по праву імператриця Священної Римської імперії Марія Терезія є законною королевою Галицького Королівства, правління якої сьогодні у Львові, столиці Галицького Королівства, стародавньої Галичини, знову відновлено...»**. У Маніфесті імператриці Священної Римської імперії Марії Терезії було також наголошено: **«що Галицькому Королівству надано його герб та прапор, а в майбутньому, якщо піддані Галицького Королівства будуть виконувати ретельно свої обов'язки перед імператорами Священної Римської імперії, Галицькому Королівству буде надано для виконання державних обов'язків і галицького короля...»** [1, с.130, с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5,с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Отже, як засвідчують джерела з віденських та львівських архівів: **«Королівство Галичини та Володимирщини було відновлене в 1772 році як давня державна та адміністративна одиниця Священної Римської імперії, тобто, Габсбурзької імперської монархії»** [1, с.130, с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Відновлення Галицького Королівства стало можливим в результаті анексії Священною Римською імперією Галицького Королівства після першого поділу Речі Посполитої [1, с.130; с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135;10, р.334-336].



Рис. 7. Герб Галицького Королівства наданий Священною Римською імперією.

Рис. 8. Прапор Галицького Королівства наданий Священною Римською імперією.

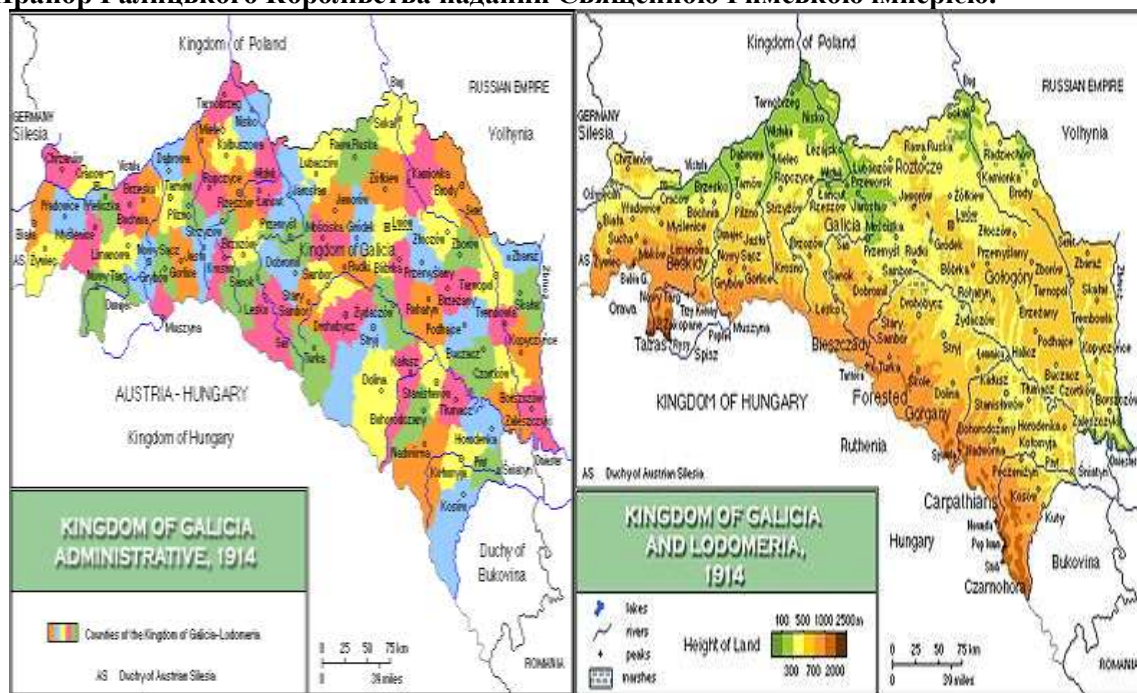


Рис. 9. Австрійські карти Галицького Королівства.

У 1775 році до Галицького Королівства була приєднана Буковина, відвойована Священною Римською імперією у Османської Порти. Історично-юридичною підставою для відновлення Галицького Королівства в XVIII столітті було його реальне утворення папою римським Іннокентієм III в XIII століття, яке зразу «Едиктом Папи» було в 2016 році включене до складу в Священну Римську імперію. Титул короля Галичини з 1215 року носили реально короновані і затверджені папою римським Іннокентієм III: князь Роман(1204-1205pp.), галицький князь(1214-1215pp.) - угорський королевич Коломан та інші [1,с.130, с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Після занепаду Галицького Королівства, на основі угоди з Угорським Королівством, польський король Казимир III отримав Галицьке Королівство лише у пожиттєве володіння, а титул короля Галичини та Володимирщини належав королем Угорщини, який у XIV столітті було офіційно підтверджений папою римським, який угорські королі офіційно носили до XVI століття [1, с.130, с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

У середині XVI століття Угорське Королівство було поділене поміж турками і Священною Римською імперією, яку очолювали у продовж багатьох віків австрійські Габсбургами, де до останніх перейшли всі

титули угорських королів, зокрема й титул і територія Галицького Королівства [1, с.130; с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Таким чином внаслідок ліквідації Речі Посполитої в 1772 році Священна Римська імперія, яку віками очолювали австрійські Габсбурги приєднали до своїх володінь: Краків, Холмщину, Південне Підляшшя та деякі сусідні етнічні польські території, які у 1803 році ввійшли до складу Королівства Галичини.

У 1815 році до складу Галицького Королівства повернувся Тернопільський край, який з 1809 перебував у складі Російської імперії. У 1846 році Галицьке Королівство поповнилось територією вільного міста Кракова. Столицею Галицького Королівства зразу у 1772 році стало місто Львів [1, с.130; с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Адміністративні посади в Галицькому Королівстві обіймала галицька шляхта, а більшість населення, 72% Галицького Королівства становили українці [1, с.130; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Окрім них на території Галицького Королівства існували чисельні польські, австрійські, єврейські та вірменські громади. Протягом перших десятиліть австрійського правління Галицьке Королівство управлялося імператорами Священної Римської імперії з столиці, міста Відня, переважно етнічними німцями і германізованими чехами. Імператори Йосиф II і Франц II скасували у Галицькому Королівстві кріпацтво й урізали у вольностях місцеву шляхту. Міщани і селяни Галицького Королівства отримали право на вільне одруження, скаргу і апеляцію до суду. Українська Католицька церква візантійського обряду, перейменована в Українську Греко-Католицьку Церкву, була урівняна в правах з Римо-Католицькою, отримала семінарії та митрополита. Хоча ці заходи були непопулярними серед галицької аристократії, вони укріпили авторитет імператорів Священної Римської імперії, її австрійських монархів, як галицьких королів серед простих українців [7, с.46-48].

Слід наголосити, що королями Галицького Королівства зокрема були у 1772-1835 роках імператори Священної Римської імперії: Марія Терезія у 1772-1780рр., Йосиф II у 1780-1790рр., Леопольд II у 1790-1792рр., Франц II 1792-1835рр. та Австрійські імператори у 1835-1918рр.: Фердинанд I у 1835-1848рр., Франц Йосиф I у 1848-1916рр., Карл I у 1916-1918рр. Слід наголосити, що Франц Йосиф I у 1875 році відновив титул імператора Священної Римської імперії(1875-1916рр.) і передав його у спадок останньому імператору Священної Римської імперії Карлу I(1916-1918рр.) [7, с.46-48,1, с.130, с.890-901, с.137-149].

В XX столітті австрійський імператор Франц Йосиф I внаслідок наростання революційного руху в Австро-Угорській імперії вирішив створити федеративну імперію, за його планом в імперії повинні були постати союзні держави, королівства: Чеське, Угорське, Хорватське, Польське, Галицьке та інші... [9, с.19-20; с.21-27].

Як засвідчують документи з австрійських архівів, надати право мати окремого галицького короля, Галичині було обіцяно імператрицею Священної Римської імперії Марією Терезією ще в 1772 році, яка наголошувала: **«Галицькому Королівству буде надано в майбутньому для виконання державних обов'язків і галицького короля»** [1, с.130; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10,р.334-336].



Рис. 10, 11, 12. Ерцгерцог Вільгельм Габсбург кандидат на трон Галицького Королівства.

На жаль така проблема з надання для Галицького Королівства свого короля була поставлена перед імператором Австро-Угорщини Францом Йосифом I тільки в період Першої світової війни, а власне в 1914-

1916 роках, де претендентом на галицький королівський трон, був народний галицький король, австрійський принц, ерц-герцог Вільгельм Габсбург, відомий в Галичині та Україні у 1914-1920 роках, як архикнязь Іван Вишиваний, який досконало вивив українську мову, українську літературу, на якій не тільки розмовляв, але й писав свої не тільки поетичні твори, вірші, але й прозові твори. З 1914 року, як претендент на галицький королівський трон, австрійський принц, ерц-герцог Вільгельм Габсбург активно включився і у галицько-українське політичне та культурно-релігійне життя... [9, с.19-20; с.21-27].

Слід наголосити, що його кандидатуру на інтронізацію на володаря Галицького Королівства підтримав і голова Української Греко-Католицької Церкви, митрополит, граф А.Шептицький [9, с.19-20; с.21-27].



Рис. 13, 14. Ерцгерцог Вільгельм Габсбург та митрополит - граф Андрей Шептицький.

Як засвідчують австрійські архівні джерела в 1914 році галицькі аристократи, зокрема барон К. Гудковський вводить ерцгерцога Вільгельма Габсбурга в коло галицьких аристократів та духовенства, наукових, громадських та культурно-християнських діячів з метою висунення його кандидатури на галицький королівський трон. Цю ініціативу підтримала вся галицька шляхта, Українська Греко-Католицька Церква на чолі з митрополитом-графом Андреем Шептицьким. Вся галицька панівна суспільна верства вже давно вимагала від австрійської імператорської влади, зокрема австрійського імператора Франца Йосифа: **«виконати обіцянку надану ще імператрицею Марією Терезією, що Галицькому Королівству буде надано для виконання державних обов'язків право мати свого короля»**. Отримавши запевнення в найвищих імператорських колах родичів Габсбургів, що така ідея буде скоро втілена у 1916 році, ерцгерцог Вільгельм Габсбург робить серйозні кроки для конкретного відтворення Галицького Королівства і свого офіційного коронування на галицького короля в межах Австро-Угорської імперії [9, с.19-20; с.21-27].

Як засвідчують австрійські документи вже 1 листопада 1916 року ерцгерцог Вільгельм Габсбург з цієї проблеми звернувся до свого дядька ерцгерцога Фрідріха, головнокомандувача австрійської армії для з'ясування своєї перспективи щодо коронації на галицького короля та української перспективи взагалі. Галицькі аристократи, політики, релігійні, наукові та культурні кола спеціально висунули на перший план у дискусії з австро-угорським імператором Францом Йосифом I та найближчими його родичами, радниками імператора, зокрема ерцгерцогом Фрідріхом, щодо Галицького Королівства, претендента на трон, племінника імператора ерцгерцога Вільгельма Габсбурга. Скоро їх ідея створення Галицького королівства на чолі з королем Вільгемом Габсбургом (Іваном Вишиваним) стала відома імператору Австро-Угорської імперії Францу Йосифу I. Він розуміючи, що із-за цього може бути смута в Австро-Угорській імперії сам несподівано для всіх підданих своєї держави виступив з ініціативою створення автономного устрою в Галицькому Королівстві і 5 листопада 1916 року в віденській урядовій газеті опублікував своє звернення до голови австрійського уряду Курбера в якому наголошував на необхідності: **«Розширити автономію Королівства Галичини»**. В своєму зверненні до австро-угорського уряду імператор Франц Йосиф I також наголошував: **«Галичині надати право самостійного урядування в свої справах... Після припинення військових дій в Галичині буде утворена самостійна Галицька держава із дідичною монархією і конституційною формою правління...»** [7, с.46-48].

По всій очевидності трон галицького короля готувався для ініціатора автономного правління в Галицькому Королівстві, племінника, ерцгерцога Вільгельма Габсбурга, більше відомого в Галичині, як Івана Вишиваного. Однак цьому наміру швидкої інтронізації Вільгельма Габсбурга на галицького короля не судилося збутися, оскільки в кінці грудня 1916 року імператор Франц Йосиф I помер. Новий імператор Австро-Угорської імперії Карл I, що став біля керма держави в кінці 1916 році розумів наростаючу кризу в Австро-Угорській імперії, знав про прохання галичанин і свого родича ерцгерцога Вільгельма Габсбурга а

також обіцянку його батька імператора Франца Йосифа I про «Розширення автономії Галицького Королівства». Щоб завадити розвалу Австро-Угорської імперії імператор Карл I висунув в 1916 році «новий політичний проект реформування Австро-Угорської імперії» [9, с.19-20; с.21-27].

За планом імператора Карла I Австро-Угорську імперію планувалось: «перетворити на федеративну державу, на чолі з австрійським імператором, до складу якої повинні були входити: королівство Австрія, королівство Угорщина, королівство Чехія, королівство Польща, королівство Галичина і т. д. В подальшому за цим планом імператора Карла I внаслідок вигранної війни з Росією на базі Галицького Королівства повинно було створене Українське королівство чи Велике князівство України. Такі ж королівства повинні бути створені і для південних слов'ян: ховатів, сербів і т. д. Власне так за цим планом імператор Карла I побажав негайно, вже навіть в час війни, реформувати Австро-Угорську імперію. Кожне королівство Австро-Угорської імперії за цим планом повинно було мати свого короля. У кожній з цих держав-федерацій мав бути королем один із австрійських ерцгерцогів, а отже в Галицькому Королівстві ерцгерцог Вільгельм Габсбург - Іван Вишиваний» [8, с.6-10; с.11-14].

Такий план реформування, як засвідчував сам ерц-герцог Вільгельм Габсбург у листах до галицьких аристократів і митрополита-графа Андрея Шептицького йому сподобався і як зазначав Вільгельм Габсбург він сильно працював і закликав до праці над цим планом всіх галицьких аристократів, щоб він втілювався, і щоб на кінець, цілком законно можна було збільшити автономію Галицького Королівства, а йому самому посісти трон галицького короля... [9, с.19-20; с.21-27].

У висновок нашого дослідження наголосимо, що з історичної біографії відомо, що ерц-герцог Вільгельм Габсбург - Іван Вишиваний все життя поклав для відновлення галицької і української державності, заради якої він у літку 1948 році у Лук'янівській тюрмі у Києві віддав своє життя так і не перетворившись в повноцінного галицького короля, Галицького Королівства, за яке він боровся, як і його далекий попередник 800 років тому, перший галицький король Коломан I, у продовж усього свого життя... [1, с.130, с.890-901, с.137-149; 2, с.171-195; 3, с.97-126; 4, с.3-42; 5, с.399-499; 6, с.123-135; 10, р.334-336].

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Ідзьо В.С. Утворення Галицького Королівства. Галицький король Коломан I та процеси першої політично-релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття.//Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2004. - Т.IX.
- Ідзьо Віктор. Галицьке Королівство: найвище державне сходження Карпато-Дністровської цивілізації (1215-2015pp.). Івано-Франківськ «СІМІК», 2015р. - 888с.
- Ідзьо Віктор. Відновлення Галицького королівства (1215-1221pp.) Священною Римською імперією в австро-угорський період української історії(1772-1918pp.). Львів, Видавництво Університету «Львівський Ставропігон», 2015р. - С.137-149.
- 2.Ідзьо В.С. Перша Унія Української церкви з Римською в Галичині в 1214-1230 роках.//Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2005. - Т.X.
- 3.Ідзьо Віктор. Галицький король Коломан I та процеси першої політико-релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття. Прикарпатський Вісник Наукового Товариства ім. Т.Шевченка «Думка». - Івано-Франківськ, 2008. - №3.
- Ідзьо Віктор. Галицьке Королівство 1215-2015pp. - Івано-Франківськ «Сімик», 2015р. - 888с.
- 4.Ідзьо Віктор. Галицький король Коломан I та процеси першої політико - релігійної унії в Галичині в першій чверті XIII століття. - Львів «Сполом», 2009.
- 5.Ідзьо Віктор. Українська держава в IX-XIV століттях. - Івано-Франківськ «Сімик», 2014.
- 6.Ідзьо Віктор. Зародження та становлення християнства на території Подністров'я та Посяння в III-XIII століттях. - Івано-Франківськ «Сімик», 2014.
- 7.Пилипчук В. До 230-річчя приєднання Галичини до Австрії. Австрійсько-український огляд. - Відень, 2002р. - № 13.
- 8.Снайдерт Т. Червоний князь. - Київ «Грані-Т», 2011.
- 9.Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот із династії Габсбургів. Науково-документальне видання. - Київ «Темпора», 2011.
- 10.Acta Innocentii III P.P.(1198-2016), ed Th. Haluscynskiy. - Pontificia Commissio ad Redigendum Codicem Juris Canonici Orientalis. - Roma, 1944.

Viktor Idzo

Restoration of the Galician Kingdom in the XVIII century by the Holy Roman Empire and its strengthening in the Austro-Hungarian period of Ukrainian history (1772-1918).

Annotation: The article examines the processes of restoration of the Galician Kingdom in 1772.

Key words: Kingdom of Galicia, restoration.

Як Москва тягне українців у «руській мір» за руку Сірка.

Анотація: У статті досліджено спроби російських пропагандистів видозмінити відому українську легенду про відрубану правицю Івана Сірка для потреб російської імперської ідеології. Детально проаналізовано всі етапи виникнення фальсифікату, і на основі переконливих аргументів спростовано імперський міф про те, як нібито за допомогою відрубаної руки Івана Сірка в 1812 р. було врятовано Москву і здобуто перемогу над Наполеоном Бонапартом.

Ключові слова: Фальсифікації, відрубана рука, Іван Сірко, Наполеон Бонапарт.

Відома кожному українцю легенда про правицю Івана Сірка, яку знаменитий кошовий отаман і характерник заповів після своєї смерті відрубати і носити у битвах перед військом для перемоги над ворогом, вражала уяву багатьох поколінь. Чимало дослідників шукали коріння цієї легенди, але чомусь вперто ігнорували при цьому слов'янську традицію, намагаючись надати їй тюрського, кавказького, іранського чи іншого чужинського походження. Однак витоки цієї легенди слід шукати не в чужих краях, а в прадавніх віруваннях слов'янських народів [1, с.23-42].

У своїй книзі «Козаки. Слов'яни проти орди» на основі неспростовних фактів я довів, що легенда про відрубану руку Сірка несе в собі відголосок саме слов'янських дохристиянських уявлень, пов'язаних із богом грози і грому Перуном. Слов'яни Балкан ще до Першої світової війни зберегли традицію вивішувати на дах будинку відрубану руку покійного сільського градохранителя (аналог українських градових) для захисту осель від бурі і граду [4, с.73-174].

Звісно, що і апологети «руського міра», діючи згідно з відомою московською приказкою: «Грех воровать, да нельзя міновать», спробували вкрати і видозмінити цю вражаючу легенду про руку Сірка, надавши їй виразно антизахідного, антиєвропейського звучання.

У вигаданому ними варіанті йшлося про те, що нібито саме за допомогою відрубаної руки Івана Сірка в 1812 р. було врятовано Москву і здобуто перемогу над Наполеоном Бонапартом. Такий видозмінений варіант цієї легенди був широко розтиражований ще в кінці XIX століття. Оскільки українськими дослідниками козацтва ця сфальсифікована версія ніколи не піддавалася критичному аналізу і, відповідно, не спростовувалася, то й нині вона продовжує активно поширюватись у засобах масової інформації, постійно доповнюючись новими неймовірними подробицями і деталями.

Ось, наприклад, у такому фантастичному варіанті, який більше нагадує розповідь очевидця і безпосереднього учасника подій, її подають у наш час на деяких українських сайтах.

«Кажуть, що в останні роки життя Іван Сірко звертався до козацької старшини, віщуючи дивні речі. Зокрема кошовий отаман Війська Запорозького Низового передбачив для Росії “напад більш небезпечного ворога, який через сто с гаком років дійде аж до Москви”. І неодмінно характерник додавав:

- Отоді, браття, дістанете мою правицю, тричі обнесете її навколо Москви – і побачите, як побіжить супостат.

За примхою історії, віщування Івана Сірка про долю Білокам'яної довелося виконувати онуку джури славетного отамана, українцю Михайлові Неліпі (ймовірно, все-таки Некліпи, тобто Незворушного). Свого часу той бувалий козак ходив на Січі в очільниках пластунів (розвідників). І 24 липня 1776 р. під час бою із турецьким десантом на кримському гірському перевалі під селом Шуми (нині – с.Кутузівка, північніше Алушти), – від неминучого полону він врятував пораненого в голову молодого... полковника Михайла Кутузова (1745-1815).

Так російський князь та український козак Михайло Неліпа стали бойовими побратимами. Під час однієї із задушевних розмов українець переказав товаришу пророцтво Івана Сірка. Того разу командир батальйону лише посміявся...

Служба – річ непередбачувана, розвела побратимів.

Та після Бородінської битви вони зустрілися знову, і вже далеко не молодий Михайло Неліпа служив у полку чорноморських козаків. Отже, побачилися побратими, зраділи, і Михайло Іларіонович запросив українця до свого намету. Головнокомандувач розкрив плани: для збереження військ він вирішив залишити Москву, а пізніше – 15 жовтня (одразу після Покрови) – дати Наполеону генеральний бій. А ще російський генерал-фельдмаршал надумав влаштувати хресний хід довкола Білокам'яної. Ось українець візьми та й нагадай світлому князеві про... Сірка.

- Я теж про нього згадував! – зізнався головнокомандувач. – Значить, так: нам треба Іванову правицю – вези мерщій!

Не лише про ритуал бойової магії зі звияжною рукою отамана Сірка пригадав досвідчений пластун Михайло Неліпа. Як бувалий у бувальцях січовик, він разом з іншими козаками-побратимами підпалили мости в Москві, посиливши диверсійними операціями містичну шкоду.

Але дід Неліпи, його джура та вірний старий хранитель останків запорозького отамана, ні за що не погоджувався віддати руку! Довго його просили посланці і, нарешті, вмовили – тільки під особисті гарантії генерал-фельдмаршала Кутузова.

Коли реліквія з'явилася у військах, у духовній процесії місце її визнали одразу за... Святою Богородицею. Уночі на конях козаки з дорогоцінним футляром тричі об'їхали довкола Першопрестольної.

Бойова магія спрацювала і цього разу – Пуруша (Душа) прокинувся, і підняв потужну правицю. Через день різко змінилася погода! Дмухнули північні вітри, повалив лапатий сніг із дощем, а потім вдарили морози, закрутилася віхола. Дороги позаносило, засипало і французів. Не витримав Наполеон, і 7 (19) жовтня 1812 р. 110-тисячне військо через Калужку заставу почало рачкувати!

Доля Вітчизняної війни 1812-го року мовчки вирішилася, і французи гайнули з російської столиці. Кутузову залишалося не випускати їх зі старої, розграбованої ними ж, Смоленської дороги.

Так Іван Сірко переміг і «корсиканського диявола». Не вірите?

Уся історія здається вам неймовірною? Але тоді з якого лиха одразу після виграної війни, зокрема 1813 р. генерал-фельдмаршал Кутузов, такий собі самодостатній «переможець переможців», так опікувався перепохованням останків кошового отамана Війська Запорозького Івана Сірка?

Нащо йому було турбуватися про давно померлого січовика?» [5].

Звичайно, що граматичні й орфографічні помилки відразу видають автоматичний гугл-переклад із російського першоджерела. Не треба далеко шукати, аби переконатись, що ця «история как рука Серка Маскву спасла» вже роками гуляє російськими «общеказачьими» сайтами. Але ми спробуємо розібратись глибше, як же взагалі з'явилась на світ ця байка?

По-перше, слід зауважити, що в 1813 році фельдмаршал Кутузов аж ніяк не міг займатись перепохованням Сірка, оскільки в той час перебував у поході за кордоном, де й помер 28 квітня 1813 року після довгої хвороби. По-друге, незважаючи на інтенсивні пошуки, ані в щоденниках очевидців, ані у документах тієї епохи немає жодної згадки про відрубану правицю Сірка, яка нібито допомогла перемогти Наполеона. З документів відомо лише, що фельдмаршал Кутузов перед Бородіно провів хресний хід, під час якого перед військами пронесли ікону Смоленської Божої Матері, але це аж ніяк не врятувало його від розгрому під Бородіно і ганебної здачі Москви. Знову-таки, з документів Наполеона, мемуарів учасників походу відомо, що погода почала псуватися вже тоді, коли французька армія перейшла Німан і негода переслідувала французів на всьому шляху до Москви. І після повернення з Москви Наполеон Бонапарт (не переможений, до речі, в жодній битві) ще два роки активно протистояв об'єднаній коаліції Великобританії, Росії, Пруссії, Австрії, Іспанії і Швеції і навіть успішно розгромив московсько-пруські війська в битвах під Баутценом і Лютценом, австро-російські під Дрезденом і т. ін. Невже ж чорноморці, які брали участь в європейському поході забули взяти туди руку Івана Сірка?

Також жодними історичними документами не підтверджено існування у фельдмаршала Кутузова чи то ад'ютанта, чи то пак бойового побратима (командира пластунів) Михайла Неліпи (з чарівним вмінням моментально телепортуватись за кілька тисяч кілометрів з-під Москви на Запоріжжя і назад).

Але найголовніше – абсолютно нічого не знала про чудесне спасіння Москви своїм родичем Михайлом Неліпою восьмидесятилітня Зиновія Іванівна Неліпа, в садку якої була могила Сірка. Коли до неї в 1887 році завітав Дмитро Яворницький, Неліпа розповіла йому лише про те, що в цій могилі закопаний не сам Сірко, а лише його рука: «...ви думаєте, що в цій могилі лежить Сірко? Ні, тут його одна тільки рука, а він сам ходє десь по світу і воює з ворогами... Як став, бачте, Сірко із Січі сходити, то й каже запорожцям: «Хто тільки оцю мою праву руку буде носити, то буде він ворогів і день і ніч кришити». От небі б то і вмер він. Запорожці одрізали у нього руку, засушили її, сім год возили з собою на війну. Та все города брали. Оце яка немира, то вони зараз виставлять її вгору та й кричать: «Стойте, молодці, душа і рука Сірка з нами!» Так ті вороги, як зачують Сірка, то так як скажені і порозбігаються... Так отут та сама рука і похована, а сам Сірко і досі гуляє десь по світу: його, чуєте, і земля не бере, бо він такий страшенний вояка, що й земля його не сдерже. Нам він, хай над ним земля пером, щастить; то той, то той прийде – та все до нас... За те я його і в грамотку записала, щоб пан-отець поминав у церкві» [10, с.59-60].

Як бачимо, про славного родича і чудесний порятунок ним московитів тут не йдеться.

Не згадували про порятунок Москви Михайлом Неліпою й інші її земляки. Так, коли інший визначний дослідник козаччини Яків Новицький в 1896 році записав від селянина Назара Бутуза спогад про справжнього Михайла Неліпу, який був не командиром пластунів, а простим селянином, і прагнучи отримати силу Сірка, згідно його заповіту, носив землю на могилу славного отамана: «Покійний дід Михайло Неліпа розказував, що, як носив землю проти Великодня, то йому спершу показалось, мов щось гуде; вдруге – зібралось стільки війська Запорозького, що аж земля стогне; втретє – барабани б'ють, з гармат палять, козацькі шапки червоніють, як мак... Він злякався, кинув носить землю і подався в хату» [3, с.20-27].

Як бачимо зі спогадів, сам Михайло Неліпа не пам'ятає про те, що він був особистим побратимом Кутузова і врятував від Наполеона Москву.

Також зберігся переказ, записаний ще в 1894 році Яковом Новицьким від мешканця Нікополя Дмитра Биковського, в якому йдеться про те, як Сірко нібито переймається долею московського царя, проте і тут немає жодного слова про Михайла Неліпу: «А як буде велика потуга на білого царя, то нехай хоч руку мою одкопають та понесуть вперед війська: неприятель сам себе порубає!

У дванадцятому році (1812) француз завоював Москву. Стільки наше військо не палило з гармат – нічого не допомогло. Тоді один чорноморець і каже:

- Стійте, братця! Не буде діла, поки не доставимо руки Сірка!

Поїхали в Капулівку, одкопали руку і гайда назад. Як оббігли кругом Москви з тією рукою, так французьке військо і сунуло звідти. Тоді французи так скоро тікали, що й черевики погубили...» [6, с.207].

Так само в іншій оповідці, яку Д.Яворницький записав у вересні 1896 року від матроса Дмитра Барановського, Іванові Сірку також приписуються подібні слова, а про Михайла Неліпу знову немає жодної згадки: «А як буде велика потуга на Росію, то розкопайте мою могилу, одріжте мою руку, то буде вам заплата». Так ото як француз найшов на Москву, то руку Сірка взяли і повезли в Москву, а потім привезли і уп'ять положили на місто» [6, с.210].

Як бачимо, два останні варіанти легенди (підкориговані імперськими пропагандистами) з'явилися на світ більше ніж вісімдесят років після самої війни. Можливо, це було пов'язане з тим, що за цей час вже померла більшість її безпосередніх учасників та очевидців, а сама подія все більше обростала фантастичними міфами. Вже потроху забувалась історія, коли 1812 року, повіривши царській владі, яка обіцяла відродження козацького стану, українці стали масово організовуватись у козацькі полки, коли після війни царат традиційно обдурив українців, перетворивши частину з тих козацьких полків на регулярні, а частину виселивши з України на Кавказ і в Сибір. Трохи пізніше, в 1856 році, французи під проводом Наполеона III разом з англійцями і турками вціент розгромили московську армію в Кримській війні і змусили Російську імперію до принизливої капітуляції. Вже відгриміла Київська козащина 1855 року, коли, обдурені черговою обіцянкою московської влади звільнення з панщини і відновлення козацтва, українські селяни масово записувались в ополчення проти французів, але натомість отримали нові визиски, кривавий терор і висилки в Сибір. Вже були знищені Бузьке, Азовське і Усть-Дунайське козацькі війська. Але поряд із цим в Україні все вище піднімало голову українське національне відродження, яке імперські шовіністи іменували «мазепинством». Вже під тиском потужних селянських виступів в 1861 році влада змушена була піти на скасування кріпацтва. Вже ветеран війни з Наполеоном Іван Котляревський утвердив українську мову своєю безсмертною «Енеїдою». А найголовніше – переслідуваний та катований царатом Тарас Шевченко вже запалив своїм безсмертним словом серця мільйонів українців. Тому імперській владі вкрай необхідно було вигадати історію, яка б знову перетворила непокірних українців на вірних імперії малоросів.

Варто згадати про те, що у 1812 р. московський борзописець Ніколай Греч запустив у маси цікавий імперський міф, який також був пов'язаний із відрубаною рукою. Це був період, коли царат вів люту ідеологічну боротьбу проти Наполеона, коли московські мракобіси називали його антихристом, позначеним числом 666, коли оголосили йому анафему (незважаючи на те, що Бонапарт ніколи не був православним!), приписали йому спалення Москви (яку самі ж і підпалили) та вигадували про нього інші жахалки для свого закріпаченого і затурканого населення. У небилиці, опублікованій Гречем, оповідається про селянина (очевидно, кріпака), який відрубав собі руку, аби лише не служити французькому імператору: «В армії Наполеона (як у нас на кінських заводах) таврують солдатів, котрі волею чи неволею йдуть до нього на службу. Дотримуючись цього звичаю, французи випекли тавро на руці одного селянина, котрий потрапив їм у руки. Останній зі здивуванням запитав: для чого його затавровано? Йому відповіли: це ознака прийому на службу до Наполеона. Селянин вихопив з-за пасака сокиру і відтяв собі тавровану руку. Чи варто згадувати, що цей новий Сцевола був росіянином? Одна лиш думка служити знаряддям Наполеона чи належати до когорти злочинних виконавців волі тирана сподвигла його на цей героїчний вчинок» [7, с.164].

Неозброєним оком видно, що ця московська вигадка є нічим іншим, як неокковирним плагіатом давньоримського переказу про Гая Муція Сцеволу (Scaevola — шульга), який 509 р. до н. е. (час облоги Риму етрусками) прокрався у ворожий табір, аби знищити етрусського воєначальника Порсену, але був схоплений. Коли етруски спробували злякати його тортурами, Муцій поклав правицю у вогонь і спокійно тримав, допоки вона не згоріла. Стійкість Сцеволи настільки вразила Порсену і його військо, що вони негайно зняли облогу і уклали з римлянами мир.

Водночас московський плагіат про «русскаво Сцеволу» є особливо недолугим ще й тому, що насправді саме московські поміщики таврували своїх селян-кріпаків, трактуючи їх як робочу худобу (добре відомі випадки обміну поміщиками селян (і навіть цілих сімей) на мисливських собак або породистих коней, катування їх до смерті тощо). Натомість в імперії Наполеона кріпацтво було ліквідоване і селяни були особисто вільними людьми, до того ж завдяки впровадженому Бонапартом Цивільному кодексу мали значні громадянські права.

Однак, незважаючи на жодну логіку, міф про відтяту руку «русскаво Сцеволи» став частиною офіційної

історіографії війни 1812 року. На його честь в імперії було випущено чимало різноманітних агітаційних лубків і навіть відлито бронзову постать кріпака з сокирою. Спеціально для виховання нових поколінь 1815 року була випущена розрізна азбука «Подарунок дітям на згадку про події 1812 року», де зображення «русскаво Сцеволи» було підписано: «Як чорному царю на Русі не царювати, так ім'я на руці його мені не носити». Саме один із таких лубків і міг наштовхнути когось з особливо ревних апологетів «руського міра» використати і легенду про відрубану руку Івана Сірка на підтримку «білого царя» в його війні з «царем чорним», до того ж до 1890-их років вже виросло кілька поколінь, вихованих на цій байці. Звичайно, що Сірко – легендарний воїн, гроза бусурман, який серед українського народу мав славу характерника, був чудовою кандидатурою на борця з «бусурманським» Наполеоном. Тим паче, що народна легенда про руку Сірка, яка робила козаків непереможними, вражала уяву набагато сильніше, ніж московський плагіат про Сцеволу. Таким чином, імперські пропагандисти плекали надію втягнути українців в ідеологічну орбіту «руського міра» буквально за руку Сірка.

А ми, перш за все, задамо собі чисто гіпотетичне запитання: чи став би Іван Сірко «з того світу» допомагати московитам? Як свідчать історичні факти, насправді знаменитий кошовий аж ніяк не був великим прихильником московського царства.

Наприклад, 1654 р. у Переяславі Сірко принципово не склав присяги московському царю. Так само 1659 р. в Переяславі він, прикинувшись неписьменним, знову не підписався під текстом присяги московському царю, а за нього змушений був поставити підпис Юрій Хмельницький. Більше того, 1668 р. Сірко брав активну участь у повстанні проти московського царя. А через чотири роки, отримавши від московського царя гарантії особистої безпеки, Сірка підступно схопили і заслали у Тобольськ. Випустили його з Сибіру на особисте прохання польського короля Михайла Вишневецького [8, с.32-33].

До того ж московські окупанти двічі руйнували могилу Сірка. Перший раз – у 1709 році при віроломному знищенні Січі полковником Яковлевим з наказу біснுவатого Петра І, того, що за словами Т.Шевченка, «розпинав нашу Україну». Ось як описував ті московські звірства кошовий отаман Степанченко в листі гетьману Скоропадському: «Вчинилося в нас у Січі те, що по Галагановій і московській присязі товариству нашому голови лупили, шию на плахах рубали, вішали та інші тиранські смерті задавали, і робили те, чого і в поганстві, за древніх мучителів, не водилося: мертвих з гробів багатьох не лише з товариства, але і ченців викопували, голови їм відсікали, шкіри здирали і вішали» [9, с.284].

Знаючи про цей факт, московські пропагандисти тоді не наважились запустити у світ байку, як рука Сірка чарівним чином допомогла московитам перемогти Карла XII. Навпаки, осквернення Петром І могили Сірка, який був грозою мусульманського світу, призвело до того, що царя спіткало велике нещастя в Прутському поході, де він і сам ледве не потрапив у полон (був викуплений за коштовності власної дружини) і змушений був відмовитись від претензій на українські землі.

До слова, запорожці з рукою Сірка тоді воювали саме на стороні султана. Другий раз – у 1775 році. Могила Сірка була зруйнована разом із цвинтарем Нової Січі з наказу не менш одіозної Єкатеріни II, котра «доконала вдову-сиротину». Можливо, саме завдяки частим переховуванням тіла Сірка і виникла легенда, що запорожці п'ять років по морю возили тіло отамана в гробі за військом, аби бути непереможними.

То з якого дива Іван Сірко, проти якого московський царат вів війну як при житті, так і після смерті, мав би допомагати своїм ворогам і гнобителям свого народу? Щоб зберегти на Україні московське кріпосне рабство, чи за мракобісся в духовному житті так званого «священного синоду», чи за нищення московитами українського звичаєвого права, мови і культури? Крім того, як свідчать історичні дослідження, саме з перемогою Наполена Україна могла б отримати реальний шанс на визволення з-під панування відсталого кріпосницької Москви, що дало б поштовх до значного цивілізаційного поступу [2, с.110-111].

Думаю, що Іван Сірко, який найбільше в житті цінував волю, з більшою імовірністю воював би саме за французів Наполеона, які у всій Європі звільняли людей із кріпацтва і давали їм небачені на той час громадянські свободи. Тим більше, як вважають деякі дослідники, при житті Сірко встиг-таки повоювати під французькими штандартами у Тридцятилітній війні.

А щодо Сіркової могили, то 1990 року саме місце поховання кошового-характерника стало тим місцем, де було вбито останній цвях у московське панування над Україною.

Під час святкування 500-річчя українського козацтва і вшанування пам'яті легендарного кошового біля могили Сірка відбулося грандіозне всеукраїнське козацьке віче, в якому взяло участь близько півмільйона українців. Саме там була насипана Могила пам'яті і надзвичайно потужно продемонстрована Єдність Нескореного Духу, яка неймовірно перелякала тодішню владу і змусила її прийняти Декларацію про незалежність України.

Зрештою, саме розвал СРСР унеможливив подальші спекуляції пам'яттю славного отамана в імперських цілях. Адже хтозна, коли б Україна і далі перебувала в складі імперії, чи не з'явилася б, наприклад, до 70-річчя перемоги в Другій світовій, чергова кремлівська небилиця про те, як рука Сірка допомогла врятувати Москву від Адольфа Гітлера?

Список використаних джерел та літератури:

1. Борщак І. Ідея соборної України в Європі в минулому. По невиданих документах і стародавніх працях. – Париж: Український друкар, 1923
2. Борщак І. Наполеон і Україна. – Львів: Бібліотека Діла, 1937
3. Дюма О. Наполеон. Життєпис. – Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2017.
4. Каляндрук Т.Б. Козаки. Слов'яни проти орди. – Львів: Піраміда, 2017
5. Рудяченко О. Іван Сірко. 2. У руках Пуруші // <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2753279-ivan-sirko-2-u-rukah-purusi.html>
6. Січова скарбниця. Легенди та перекази Нижньої Наддніпрянщини. Упорядкування В. Чабаненка. – Запоріжжя: ЗДУ, 1999.
7. Сынъ Отечества, историческій и политическій журналъ. – Санкт-Петербургъ: 1812
8. Фредро А. Сім мішків гречаної вовни. Спогади про наполеонівську епоху. – Львів: Журнал «І» – ТзОВ Ліга-Прес, 2013
9. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. В трьох томах. – Львів: Світ, 1990 - 1992
10. Яворницький Д.І. Запорожжя в залишках старовини і переказах народу. В двох томах. – Дніпропетровськ: АРТ- ПРЕС, 2005

Taras Kalyandruk

How Moscow drags Ukrainians into the "Russian world" by the hand of Sirko.

Annotation: The article examines the attempts of Russian propagandists to modify the well-known Ukrainian legend about the severed right hand of Ivan Sirko for the needs of Russian imperial ideology. All stages of the forgery were analyzed in detail, and on the basis of convincing arguments the imperial myth of how Moscow was allegedly saved and Napoleon Bonaparte defeated in 1812 with the help of Ivan Sirko's severed arm was refuted.

Key words: Falsifications, severed hand, Ivan Sirko, Napoleon Bonaparte.

УДК 94 (477) (092)

Роман Кінаш

Історія розвитку та наслідки російської кіберагресії в Україні.

Анотація: У статті висвітлено питання історичного процесу після розпаду СРСР щодо курсу Росії для відновлення її впливу на пострадянські країни, причини, що спонукали російський політикум до відродження екс-СРСР. Розкрито характер інформаційної війни, яку Росія активізувала з початком збройної агресії проти України. Розкрито комплекс заходів російсько-української інформаційної війни, здійснюваних урядовими та неурядовими організаціями Росії та України в інформаційному просторі України, РФ, інших країн та міжнародних організацій, спрямованих на отримання стратегічних переваг шляхом деморалізації або введення в оману противника та протидії заходам іншої сторони. Проаналізовано форми та методи використання специфічних інформаційних видів озброєння. Показано сучасні воєнні дії, що ведуться у інформаційному просторі за допомогою специфічних інформаційних видів озброєння. Зосереджено увагу на процесах, що супроводжують перебіг подій та впливають на їхній розвиток. Досліджено вплив російської кібрагресії в Україні на шляхи посилення обороноздатності України за висновками міжнародних експертів.

Ключові слова: 1 інформаційна війна, 2 кібрагресія, 3 інформаційний простір, 4 інформаційна безпека, 5 гібридна війна, 6 засоби масової інформації.

Причини протистояння

Одразу після розпаду СРСР політикум Росії взяв курс на відновлення впливу Росії на пострадянські країни. Найперше, цей вплив був спрямований проти України, вихід якої з СРСР, власне, і призвів до його розпаду. Причини, що спонукали російський політикум до відродження екс-СРСР, є досить складними — від імперської ментальності росіян, направленої не на розбудову власної держави, а на поневолення сусідніх народів, і до бажання зберегти під власним контролем виробничі потужності колишнього СРСР та гарантовані ринки збуту. Таким чином відносини з Україною в Росії традиційно розглядались в контексті власних глобальних геополітичних інтересів [1].

3 листопада 2013 року, коли Віктор Янукович заблокував законодавчо закріплений курс на Європейську інтеграцію, та початком в країні Революції гідності, кремлівська пропаганда еволюціонувала в відверто шовіністичну, агресивно імперську та брехливу інформаційну війну

проти України, яка мала за мету підготувати суспільну думку в світі до зовнішньої агресії Російської Федерації щодо України [2].

Початок російсько-української війни в 2014 році фактично ознаменував прагнення Росії посилити вплив на Україну, яка Революцією Гідності започаткувала геополітичний розворот на Захід. Традиційно для Росії цей вплив почав здійснюватись у формі гібридної (фактично — неоголошеної) війни, що межує з державним тероризмом. Таким чином, інформаційна війна, яку Росія активізувала з початком російської збройної агресії, направлена на інформаційне забезпечення сепаратистського руху на сході України, послаблення контролю центральної влади, створення проблем безпекового та економічного характеру.

Інформаційна війна до вторгнення Росії в Україну

Першими жертвами інформаційної війни перед початком російського вторгнення в Україну стали самі росіяни: пропаганда майбутньої війни проти України охопила практично всі сфери їх суспільного та приватного життя. Тема російської збройної агресії проти України набула популярності у російській художній літературі та на інтернет-форумах, стала елементом дитячої творчості.

З початком окупації і анексії Криму та опору України військовій агресії Російської Федерації на території Донецької і Луганської областей, інформаційна політика Російської Федерації перетворилася на тотальну військову дезінформаційну агресію, спрямовану на те, аби демонізувати в очах російського та світового суспільства керівництво України.

Одним з перших і основних проявів інформаційної війни стало вкидання в інформаційний простір тези про антиконституційний переворот в Україні. При цьому російські ЗМІ та російський політикум свідомо викривили положення Конституції України, згідно яких влада в Україні належить народу і здійснюється ним через обраних представників, а також те, що чинна влада на момент і після Революції гідності здійснювалась безперервно і так само безперервно визнавалась міжнародним співтовариством та всіма країнами, в тому числі самою Росією [3].

Дезінформація та фальсифікації застосовувались Росією здебільшого для створення ілюзії значущості та величчя Росії, а в окремих випадках — як спосіб уникнути відповідальності за протиправні дії.

Російсько-українська інформаційна війна — комплекс заходів, здійснюваних урядовими та неурядовими організаціями Росії та України в інформаційному просторі України, Росії, інших країн та міжнародних організацій, спрямованих на отримання стратегічних переваг шляхом деморалізації або введення в оману противника та протидії заходам іншої сторони у глобальному протистоянні Росії і України, а також протистоянні Росії та «Західного світу». Почалась у часи розпаду СРСР і точиться донині — як складова російсько-української війни [4].

Сучасні воєнні дії ведуться у інформаційному просторі за допомогою специфічних інформаційних видів озброєння. Інформація може виступати у формі засобу захисту, так і нападу, і все це залежить від того, чиї ресурси та пропагандистські методи будуть мати потужніший вплив.

На сьогодні найбільш використовуваними напрямками та методами маніпулятивних інформаційних технологій РФ відповідно до України [5] були (і залишаються надалі): поступове зниження світового іміджу України метою якого є послаблення геополітичної значущості; дозування та викривлення інформаційного потоку, що має на меті спричинення дестабілізації ситуації в державі та впровадження власної політики «керованого хаосу»; створення та впровадження власних стереотипів меншовартості та вторинності українського народу, а також відповідна руйнація відчуття народу і нації; переважання російської мови, культурних аспектів та традицій для встановлення самоідентифікації при паралельному відображенні української мови та культури. В основному інформаційний потік російських інтернет-ЗМІ [6] часто застосовує методи «дозованої» інформації, дезінформацію з паралельним спотворенням перебігу подій, відображення міксу подій, фактів та суб'єктивних думок та припущень в їхньому контексті, відбір подій (який слугує лише користі Росії), інформаційний рефреймінг, подання інформаційних повідомлень типу «без коментарів» після попереднього налаштування об'єкта, що поглинає інформацію, заборонені міжнародним законодавством технології «25 кадру» та часткове перебільшення та замовчування дійсного перебігу подій та реального відображення та об'єктивної оцінки тих чи інших фактів.

За допомогою певних лінгвістичних прийомів російські журналісти намагаються так впливати на психіку населення, щоби пізніше індивіди думали, що вони самостійно дійшли до певного висновку на основі власного життєвого досвіду та поінформованості. Також використовуються прийоми мовного впливу — це прийоми які пов'язані із свідомим та цілеспрямованим застосуванням засобів, пов'язаних із значенням мовного виразу, які застосовуються із метою подання інформації, щодо висвітлення реальної події у відповідному світлі, яке є вигідним для російських інтернет-ЗМІ. Для дестабілізації українського

суспільства російські інтернет-ЗМІ активно грають на проблемах реалізації гуманітарних прав російської етнічної та російськомовної спільнот в Україні. Російські інтернет-ЗМІ[6] дискредитували політичний курс України на європейську інтеграцію, підтримували та посилювали антизахідні та антинаївські стереотипи, сформовані ще за радянських часів, роздмухували поодинокі випадки ксенофобських провокацій, послідовно компрометували державну політику щодо відновлення історичної пам'яті та справедливості. Росіяни навперерей почали жахати своїх громадян і світову спільноту тим, що в Україні почався хаос, розпад та деградація держави.

Певним чином цьому «підігрують» замовні виступи, публікації деяких вітчизняних політтехнологів, політичних і медійних персон, які фактично стали агентами кремлівської або про кремлівської цілеспрямованої пропаганди.

Засоби масової інформації

Російські ЗМІ, в тому числі акредитовані на Заході, використовувались для інтенсивної, багатоканальної пропаганди та переконанні світової спільноти у точках зору, які пропонувало російське військово-політичне керівництво. Серед найвідоміших: Sputnik, RussiaToday, Ria Novosti, LifeNews.

Основна глобальна мережа RussiaToday — головна зброя російської влади у інформаційній боротьбі. Її аудиторією станом на 2015 рік було 700 мільйонів чоловік у понад 100 країнах світу всіх континентів земної кулі. Бюджет RussiaToday на 2012 рік становив €275 млн, а у 2014 — вже 500 млн доларів. Цей канал станом на 2012 рік посів перше місце у світі за розмірами державних витрат на одного працівника, які сягнули \$183 тис. на людину.

За міжнародними статистичними даними колишнього, станом на 2014 рік, Росія витратила на свою пропаганду понад 9 мільярдів доларів.

На місцевому рівні Росія також фінансує численні проросійські регіональні ЗМІ, в тому числі й в Україні.

Сили інформаційних операцій

За даними СБУ у 2014 російська військова розвідка (ГРУ) [7] створила більше 30 псевдо-українських груп і акаунтів у соціальних мережах, а також 25 «провідних англomовних» видань. Видаючи себе за простих українців, працівники ГРУ вигадували новини та поширювали коментарі, щоб налаштувати проросійських громадян проти протестувальників.

У лютому 2017 року російський міністр оборони визнав існування в Росії «сил інформаційних операцій».

Дезінформація та фальсифікації застосовувались Росією здебільшого для створення ілюзії значущості та величчя Росії, а в окремих випадках — як спосіб уникнути відповідальності за протиправні дії.

Так, одним з прикладів створення ілюзії своєї значущості стала фальсифікація світлин візиту російського патріарха до Харкова у 2011 році, на якій були домальовані миряни.

Одним з найбільш показових прикладів дезінформації та фальсифікації став інформаційний супровід збиття літака МН17, де Росія застосувала широкий спектр заходів у спробах приховати свою причетність до злочину.

20 грудня 2017 року Комітет з розвідки та безпеки парламенту Великої Британії [8] у своїй доповіді спеціально підкреслив, що Росія веде інформаційну війну в масовому масштабі, що виражається у інтенсивній, багатоканальній пропаганді, що ведеться з метою переконати світ у тому, що Росія не несе відповідальності за збиття літака МН17.

Пропаганда та дезінформація

На різних етапах російсько-української інформаційної війни методи її ведення змінювались від акцентування прагнення до свободи від переважно радянського минулого, яке здебільшого прямо не ототожнювалося з російською імперською політикою, до ствердження національних особливостей українців порівняно з росіянами (Україна — не Росія) і до прямого протистояння з російською тотальною пропагандою, направленою на приховування або виправдання російської збройної агресії проти України.

При цьому, не зважаючи на трансформацію методів інформаційного протистояння та тимчасові поступки, в їх основі лежало формування суспільної думки на основі правдивої інформації про реальні факти і події.

Блокування російських та проросійських ЗМІ [9].

Державний комітет телебачення і радіомовлення України з літа 2014 року розпочав боротьбу з матеріалами сепаратистського та антидержавного характеру у ЗМІ. У жовтні 2014 року ним було відкликано свідоцтва про державну реєстрацію 1 збірника, 7 газет та 11 журналів. На сьогоднішній день цей процес продовжується, що викликає негативний резонанс пропагандистських теле-радіо каналів РФ та свідчить про його ефективність.

«Гібридна війна»

Особливістю «гібридної війни» є перш за все забезпечення максимального впливу на людей, їхню свідомість, психіку та поведінку. Тому проведення військових операцій здійснюється на завершальному етапі з метою отримання повної перемоги. Тривалою була також і пропагандистська підготовка російської агресії в Україні, яка була спрямована на дестабілізацію ситуації в країні і посилення недовіри нашого суспільства до своєї держави, що поєднувалась з формуванням позитивного ставлення до Росії [10].

Варто наголосити, що українське суспільство попри російську агресію і нині частково знаходиться під впливом засобів масової інформації РФ та керованих Кремлем ЗМІ в нашій країні, які стали важливою складовою частиною «гібридної війни» проти нашої країни. З цією метою в Російській Федерації «розкручуються» різні пропагандистські кампанії з застосуванням дезінформації та залякування людей, чому сприяє поширення ідеології сталінізму. Стурбованість з приводу агресивної інформаційної політики Москви все більше виникає і в інших європейських країнах [11]. Так, Президент Литви Даля Грібаускайте нещодавно зазначила, що ми «живемо на нетрадиційному полі бою». Кремль намагається розширити свій вплив, підриваючи довіру людей до їхньої держави, до майбутнього та одне до одного. Пропаганда, кібрвійна, економічний і політичний тиск — невід’ємні складові конфронтаційної зовнішньої політики.

Таким чином, війна Росії в Україні та анексія Криму знову поставили на порядок денний Європи і світу питання російської пропаганди.

Поняття «пропаганда» походить від латинського слова «proagare», що означає передавати далі, поширювати, розповсюджувати. Цей термін вживається в розумінні систематичних спроб формувати певні способи бачення, впливати на пізнання і поведінку людей. Однак через маніпуляцію в диктаторських режимах націонал-соціалізму та сталінізму пропаганда отримала досить негативне значення. Проте саме цей досвід використовувався в СРСР і застосовується в сучасній російській пропаганді. Вважається, що антиукраїнська і антизахідна пропаганда в РФ почала особливо ретельно розроблятися і втілюватися незадовго після приходу до влади В. Путіна.

Після початку Революції гідності в Україні російську пропаганду можна кваліфікувати як інформаційну війну [11]. Тобто Росія почала готувати суспільну думку в РФ до агресії проти України. Після військової агресії, окупації і анексії Криму російська пропаганда не тільки змінилась за своїми методами та прийомами, але й стала найбільш фінансованою у світі, на яку витрачалось у 2012 році 1,6 млрд дол. США. Видатки на програму «Інформаційне суспільство» (2011–2020 роки) сягатимуть 40,6 млрд дол. США. Метою програми можна вважати повне охоплення російськомовного населення земної кулі як державними, так і приватними ЗМІ РФ. Активно використовуються чисельні групи інтернет-бойовиків — «кремлівських тролів».

Отже, можна сказати, що початковим етапом «гібридної» війни була російська пропаганда, певний «внесок» у розгортання та здійснення якої зробили не тільки російські, а й контрольовані Кремлем ЗМІ в Україні. Для обґрунтування агресії російська пропаганда чітко розрізняє «наших», **тобто проросійських терористів «ДНР» і «ЛНР», і україномовних «фашистів».** Пропаганда є не тільки складовою «гібридної» війни, а й основою для сучасної російської ідентичності. Центром розробки і здійснення пропагандистських концепцій виступає **Адміністрація президента РФ**, яка ще задовго до російської агресії здійснювала моніторинг ситуації в Україні і сприяла перетворенню РФ у фактор внутрішньої політики України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Розпад СРСР - причини і наслідки розвалу СРСР / 03 березня 2020.
2. Новини / Курс на європейську інтеграцію для України / 10 грудня 2013.
3. Відіон Миколай / Пропаганда агресивної війни проти України / 21 червня 2019.
4. Російсько-українська інформаційна війна / 29 грудня 2017.
5. Державна програма Російської Федерації "Інформаційне суспільство".
6. Науковий блог. Національний університет «Острозька академія» / Засоби та методи інформаційного впливу російських інтернет-ЗМІ на інформаційне середовище України.
7. Головне розвідувальне управління Генерального Штабу Російської Федерації.

- 8.Ярина Вацяк / Британська розвідка підтвердила, що Boeing - 777 був збитий з російської ракетної установки / 20 грудня 2017.
- 9.Блокування російських інтернет-сервісів в Україні — Вікіпедія.
- 10.«Гібридна війна» Росії проти України / В. Божко / Особливості та уроки «гібридної війни» Росії проти України / Газета: День №196, 2017.
- 11.Науковий журнал Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Право і громадянське суспільство» / Власюк В.В., Карман Я.В. /Деякі основи поняття “гібридна війна” в міжнародному праві / 07 лютого 2020.

Roman Kinach

History of development and consequences of Russian cyber aggression in Ukraine.

Annotation: *The article covers the issue of the historical process after the collapse of the USSR regarding Russia's course to restore its influence on post-Soviet countries, the reasons that prompted Russian politicians to revive the ex-USSR. The nature of the information war, which Russia intensified with the beginning of armed aggression against Ukraine, has been revealed. A set of Measures of the Russian-Ukrainian Information War carried out by government and non-governmental organizations of Russia and Ukraine in the information space of Ukraine, Russia, other countries and international organizations aimed at obtaining strategic advantages by demoralizing or misleading the enemy and counteracting the other side's measures has been revealed. The forms and methods of using specific information types of weapons are analyzed. Modern military operations conducted in the information space with the help of specific information types of weapons are shown. Attention is paid to the processes that accompany the course of events and affect their development. The influence of Russian cyber aggression in Ukraine on ways to strengthen Ukraine's defense capability according to the conclusions of international experts has been studied.*

Key words: 1 information war, 2 kibragresia, 3 information space, 4 information security, 5 hybrid warfare, 6 media.1 armed forces, 2 cooperation, 3 perspective, 4 security, 5 defense capability, 6 integration.

УДК 94 (477) (092)

Петро Кононенко.

Сучасна українська гуманітарна наука та освіта українознавство у світовому часопросторі.

Анотація: *В статті аналізується сучасна українська гуманітарна наука та освіта українознавство у світовому часопросторі.*

Ключові слова: *Сучасна українська гуманітарна наука, освіта, українознавство,світовий часопростір.*

Проблема розбудови Сучасної української гуманітарної науки та освіти, українознавства, у світовому часопросторі, відповідає завданням і характеру розвитку України як суверенної держави. Сьогодні Україні слід поєднати українське і зарубіжне українознавство, поєднати традиційні і новочасні засади, патріотизм і професіоналізм, виховні і пізнавальні аспекти [1, с.88-98].

Тож щоб добре усвідомити стан і долю сучасної української гуманітарної науки та освіти, українознавства, у світовому часопросторі, – необхідно не тільки мудро спроектувати грядущє, а й усвідомити комплекси причин як розквіту, так і загибелі цивілізації минулого, щоб справді не здійснилося похмуре провісництво футурологів: ми розвивалися по висхідній: від первісної людини до homo sapiens, homo faber і людини-інтелектуала та від первісної цивілізації до технологічно-інформаційної, – але далі – повертаємося до цивілізації печерної та до культури й людини "одноразової"... Так і набула універсального значення проблема Минулого в єдності з Сучасним та Майбутнім, що означає: в органічному співвіднесенні Часу і Простору; Буття і Мислення; людини-сім'ї-роду-нації-вселюдства; природничо-технологічних та гуманітарно-суспільних сфер виховання й освіти; науки, мистецтва і культури; ідеології й державного управління; філософії і релігії; етики, моралі й естетики. А тим самим – цілісної системи людинознавства, що органічно трансформується в народознавство, яке в Англії буде Англієзнавством, у Росії – Росієзнавством, у Франції – Францієзнавством, в Україні – Українознавством як генами загальнолюдської генеалогії та історії, скарбівні світового досвіду [2, с.186-188].

Уже зазначалося: японці, німці, англійці, французи, росіяни, австрійці стали на шлях розвитку людино-народознавства в первинних ланках суспільства – сім'ї та в системі освіти – ще в середині ХХ століття. Україна-державна розгорнула відновлення великої традиції з 90-х років ХХ ст.: розроблено історико-теоретичні та методологічні основи українознавства, схвалені учасниками одинадцяти Міжнародних конференцій, проведених Науково-дослідним інститутом українознавства Міністерства освіти й науки, у яких брали участь представники понад 30-ти країн. Вже зміцнюються творчі зв'язки із зарубіжними українознавчими центрами. Узагальнено великий досвід ведення українознавства в столиці України Києві (де Міська рада визначила, що основою всієї системи виховання та навчання має бути українознавство), у

Чернівецькій та в інших областях. Підготовлено й видано збірник навчальних Програм з українознавства для дошкільних, середніх і вищих навчально-виховних закладів, у якому опубліковано Програму з українознавства й для відповідних шкіл США та Канади, Росії. Видано підручник та посібники. Це реально вплинуло на принципову трансформацію виховного й навчального процесу в Україні на засадах національно-державницької ідеології [3, с.51-55].

І все ж загальна ситуація ще далеко не оптимістична: більшість садків, шкіл, вищих навчальних закладів працює за прорадянськими чи проросійськими програмами й навчальними планами; навіть підручники й посібники спотворені імперських часів ідеологією, що деформує не тільки дитячий світогляд, а й теорію та практику державного будівництва; і то не лише тепер, а й у проекції на майбутнє.

А це загрожує погіршенням не тільки мовної чи культурної ситуації в країні, а й гуманістично-ідеологічного клімату: активізацією тенденцій на ще гострішу партійну й конфесійну конфронтацію, на пропаганду версій федералізму чи регіоналізму, нігілізму щодо національно-державницьких пріоритетів, – що межує з антидержавною діяльністю та орієнтацією молоді. Первісне суспільство – цивілізація – постцивілізація – знову варварство – невже прагнемо такої історико-цивілізаційної й культурної парадигми?! А в цьому зв'язку: не володіючи рідною мовою чи можна оволодіти рідною, а синхронно з нею – зарубіжною мовою й культурою? відкрити душу, історію, характер, долю народу? А не оволодівши культурою, спадщиною минулого чи можна розвинути аграрну, технологічну та інформаційну сфери життя? Чи можна усвідомити своє місце у світі? Збагнути: станеш або суб'єктом історії, творцем власної долі, або – знаряддям, погноєм, паливом для сусідів? Камо грядеши? І тоді ключовою постає проблема кадрів вихователів [4, с.37-41].

З некраших випускників досить важко зробити найкращих педагогів". А не найвищого рівня педагоги та малокультурні й непатріотичні, отже – неморальні батьки і керівники суспільства чи можуть виховати покоління, здатні гідно відповідати на виклики часу?! Тому не робимо висновків, особливо – "остаточних": шлях до правди-істини – це все життя людини і людства. Однак його необхідно пройти, бо поза тим шляхом щастя не буває. Як не буває його поза рідними мамою й татом, Землею і Небом, історією, мовою та культурою, – а тим самим поза самопізнанням і самоідентифікацією, національно-державною гідністю, гордістю, честю.

Щоб стати європейцями – необхідно стати українцями; а щоб стати українцями – необхідно стати Людьми. Станьмо і будьмо! Тим більше, що не можемо закривати очі на те, що критичною є ситуація з найголовнішими педагогами-вихователями-батьками. Вони мають впливати на дітей постійно, до того ж не лише словом, порадами, а й власним прикладом, усім способом свого життя: родинного, інтимного, виробничого, культурно-естетичного, громадського-політичного. Але хто в Україні нині виховує батьків?! А точніше, хто перевиховує їхню проімперську, отже рабську психо-ідеологію?

Часом конфесії чи партії. Тотальний вплив справляють засоби масової інформації, зокрема телебачення. Але яким є той вплив, коли всі телеканали в основному насичені "інформацією" про господарські негаразди та державно-політичні конфлікти, а головне – про вбивства, розтління малолітніх, про мафіозні структури та бандитизм, садизм, корупцію і проституцію? Секс став ідеєю фік як єдина відрода життя. Цнотливий український народ виштовхують на панелі, і його жінки стають ринковим товаром. Не романтична еротика, а брудна порнуха стала візитною карткою навіть найвищого обожнювання століть – жінка. Як не дивно, але й жінки самі навіть позами добровільно демонструють не принади розквітлого тіла й обличчя, а – сидниці... Нормою стає культ бульварщини.

Підступність, зрадництво, антипатріотизм та правовий, конституційний нігілізм демонструє частина партій. І навіть деякі конфесії вражають брутальним цинізмом: в ім'я пріоритету своєї релігії та церкви вони готові зігнорувати не лише Батьківщину, а й Бога! Що там народ, його мова, культура, мораль, коли на приходи й життєві гаразди благословляє чужа держава та церква?! Навіть найвищі релігійні святині України – Лаври (Київська і Почаївська) заселені привезеними проросійськими місіонерами, агресивно ворожими до всього українського, починаючи з мови. От і потрапляє дитина в трагічну тріаду: з одного боку – батьки, з іншого – садок чи школа, а посередині – її вразливе, спрагле до ласки та світлого знання, але нерідко ще на порозі життя уже пошарпане, зневірене, озлоблене серце: дитина натикається на контрасти, а тим самим – і на неправду, бруд. Та на пояснення, що причиною наших нещасть є... державна незалежність. Садок. Їх зменшилося останніми роками майже на 10 тисяч. А коли й є, то що і хто жде дитину в садку? Зрозуміло, мала б бути мудра, добра, як мати, вихователька та сповнена добра, змістовна книжка, відеотека, іграшка. Але що жде дитину насправді? Часом і райський порятунок від сирітства при живих батьках та від домашньої тиранії або байдужості чи й культурної порожнечі. Добро, на щастя, усе ще є. І це тримає наше суспільство в надії. Але разом з тим, де воно в нашій пресі, культурі, книжковій справі? Може, в народних університетах? Так немає таких університетів! [6, с.57-59].

Героїчних зусиль докладають вчені-історики, як наприклад: доктор історичних наук, професор, академік, завідувач Кафедрою українознавства, директор Інституту Східної Європи Віктор Ідзьо, що створив концепцію Української середньовічної держави IX-XIV століть, щоб до українця потрапила

гуманістично-патріотична історична наукова книжка. Але на дорозі постають незчисленні бар'єри, у тому числі й видавнича політика, що надає пільги чужоземному товару й економічно давить вітчизняну культуру; батьківські злидні, а то й суспільна байдужість: є мільйонери та надто заможні люди, котрі, обібравши своє суспільство, невтомно тереvenять про необхідність піднімати економіку заради культури, – але насправді на культуру не дають ламаного гроша. Не можемо не бачити: українська культура гине! Чиновництво дбає лише про бариші та закордонних баришників від естради. Байдужі до долі народу працівники мистецтва, подібно частині науковців, без жалю кидають свою землю, а воістину народні, патріотичні митці нидіють на грані фізичного виживання. Як зазначала з болем Народна артистка Ольга Сумська, українські меценати переправляють на підтримку... російських центрів культури. Як же має розвиватися етнопонаціональна свідомість поколінь?! Чи дивно, що наша молодь шукає ідеалів будь-де, тільки не в своїй історії?! Кого передадуть батьки та садок – школі?! А також: хто нині зустріне в школі дітей? Ще так недавно ми співали як гімн чи молитву: "Вчителько моя, Зоре світова..." У тих словах А.Малишка й П.Майбороди, як і в їхній пісні "Рідна мати моя" та в пісні Д.Павличка й О.Білаша про вишиту Мамою сорочку, було відбито тисячолітню ніжність і мудрість, неперервність культурно-естетичної традиції української етнопонації, її шевченківську велич та вічність. Сьогодні навіть частина педагогів, віддавши дань офіційному етикету, не соромлячись переключаяться на іноземні, зокрема російські шлягери. І двостандартна одномірність душі не сприймається як біда. Особливо в містах. Виходить, що навіть педагог (свідомо не говоримо – Вчитель) ділить себе на людину й офіційного функціонера-заробітчанина, котрий не розуміє, що тим розколює покоління, село і місто, минуле й сучасне, слова й діла, совість і честь, Україну на різні регіони та сторони світу, а головне – дитячу душу. І роблять часом підсвідомий вибір на користь не відродження, а збанкрутілої орієнтації "совків".

Діти бачать і запам'ятовують все. У тому числі й феномен зради: зради найсвятішої – учительської професії, громадянських ідеалів, морально-етичних норм, відповідальності перед батьками і дітьми, перед собою й майбутнім. Без джерел сохнуть і наймогутніші дуби. Чи може вистояти етнопонація без джерел питомої культури?! І разом з тим: чи маємо й чи готуємо ми еліту, спроможну виконати історичну місію?!

Не можемо виступати як прокурори, що ставлять за мету знайти злочин та злочинців, особливо – де їх і немає. Ми всі – як судді, так і підсудні, бо ми – в одному процесі і від кожного з нас залежить доля поколінь.

Як зерна постануть факти, необхідності сьогодні розвивати програми розвитку освіти як української історії, мови, культури на українознавчій основі і в належних масштабах не готуються, зате очевидно виражається тенденція формувати їх силами московських ВНЗ, навіть юристів; у більшості з 408 шкіл українських підручників не те що 85, а й 50% немає. Педагогічні кадри потребують принципових змін у підготовці й перепідготовці, – але ж, як ви чули, там пишаться тим, що "зберегли досягнення минулого". Не дивно, що і в формах виховання панує навіть домострой і, як висвітлює ж "Педагогіка толерантності", одні вчителі вдаються навіть до рукоприкладства, терору над дітьми, атестують учнів "ничтожествами", "подонками", "ублюдками", а інші – захищають поборників традиціоналізму. І це – як не одиничний приклад].

Щоб впроваджувати українознавство сьогодні, необхідно по-новому почувати і мислити, органічно поєднувати людяність, професіоналізм і патріотизм. А це, як засвідчує той же журнал, дається не легко навіть щирим симпатикам ідеї. Так, учасники конференції з проблем толерантності на Київщині щиро покликалися на її засади, але нерідко зводили принципи лише до сфери етикету. Тому переважала відсутність аналізу процесів і наслідків виховання, практично майже не згадувались діти, не бачилася їхня еволюція. Досі панують імена зарубіжних наукових авторитетів різних епох, зате відсутнє бачення дітей у процесі розвитку їх у сім'ї, і не якійсь, а українській, у селі і в місті, серед реальної природи, в дотичності до сфер етнопонаціональної генези, природи, мови, рідної культури. Не кажемо: взятих у взаємозалежності, – загалом! Тоді й постають, як і в підручниках, плюсклі фанти "світової" літератури, географії, історії, культури, цілковито автономізовані від реальної дійсності.

Пропонуються або оголошені новочасними такі схеми: "всі діти мають право на власну думку; всі діти мають право на освіту; кожна дитина має право навчатися в чистих кабінетах; всі діти мають право на відпочинок..."; або як взірець толерантності – інновації відомого працівника на педагогічній ниві І.Г.Єрмакова, що зважив за справедливе виголосити таку сентенцію: "Питання діалогу культур, толерантного, терпимого ставлення до інших мов і культур, полікультурного виховання стало головним, найактуальнішим для нашої школи і всього нашого суспільства, адже кожен день ми бачимо (! – П.К.) приклади негативного, не толерантного ставлення до інших мов і культур. Особливо останнім часом це проявляється у ставленні до російської мови, літератури й культури". Це по відношенню до українського народу принаймні неморально. Певне, п.Єрмаков дивився на життя в підзорну трубу з викривленою лінзою. А до всього забув, що толерантність непримітно включає в себе етику не лише об'єктивності, а й відповідальності. А може, гадав, що бере участь у засіданні ради в Дніпропетровську, чи в Криму, де,

порушуючи Конституцію, ухвалювали започаткувати референдум про надання мові сусідньої держави статусу державної і тим самим цілком "толерантно" остаточно витіснити українську.

Толерантність – це, як і українознавство, що органічно еволюціонує в українолюбство та українобудівництво, – категорія Часу і Простору, ґрунтовані на філософії любові, честі і совісті, рівності і свободи; чесності у ставленні до себе й до інших. Вони непримітно співвідносяться з цивілізаційно-культурними цінностями вселюдства, але в інтересах і на ґрунті кожної людини та нації, і зонайперше – рідної землі, на ґрунті людинолюбства. Ідеологією любові до абстрактного людства ми вже наситилися. Пожинаємо її плоди. Пора повернутися до любові і людей реальних; на жаль, досі відчужених від себе такого роду академічною педагогікою. Чи не тому ми нерідко не спроможні за життя оцінити справді толерантних педагогів, як те бачимо, до прикладу, з долею Олександра Антоновича Захаренка, поширити їхній воістину новаторсько-традиційний досвід? І тут з гіркотою доведеться говорити про стан і українознавства, і педагогіки в частині вищих навчальних закладів. До глибокого розуміння філософії національної ідеї. Нагадаємо: університети та інститути, як засвідчує досвід В.Каразіна, М.Максимовича, М.Грушевського, І.Огієнка, традиційно на чільне місце ставили педагогіку українознавства та українотворення, бо вони, – як і М.Драгоманов, В.Вернадський, А.Кримський, С.Єфремов, добре знали зарубіжний досвід, а тому й те, що його сутність завжди була людино -, націє -, державоцентричною. Різного роду інтерглобалістичні тенденції вражали підлеглі народи, бо нав'язувалися їм, і побутували хіба що окремими елементами, як додаток, у націй суверенних, сильних.

Мавпування – це жереб недостатньо розвинutih. А бути причетним до світової культури – це бути здатним не тільки брати, а й передовсім ділитися власним, змагатися за торжество свого. Звичайно ж не так тому, що своє, скільки тому, що воно органічно вистраждане, перспективне. Що дамо іншим, підрізуючи коріння свого, автохтонного, етнонаціонального?.. А відтак, для кого ми становитимемо реальний інтерес?

І нині маємо продовження неминущих традицій у багатьох закладах Києва й Львова, Дніпропетровська й Острога, Маріуполя і Харкова. Переконливий доказ – розробки кафедри українознавства в Львові яку очолює директор Інституту Східної Європи, талановитий вчений доктор історичних наук, професор, академік В.С.Ідзьо... Але завелика частина навіть національних університетів є такими тільки за статусом. Навіть там освіту не реформовано в дусі та в інтересах України як суверенної держави, – а де нема реально розвинутої практики, там і не може бути й яскравої новаторством педагогіки та оригінальних мислителів-педагогів. Тому не випадково ми не маємо належної як кількості, так і якості українознавчих програм, навчальних планів, підручників та педагогічних праць, а тенденція "українізувати" їх за рахунок додавання окремих імен та подій з українського життя є подібним до того, як жінка задля краси одягає прикраси, не зачіпаючи внутрішньої сутності. Є різні органи тіла. Але тіло – не сума, а єдність, структура. Цілісною структурою має бути кожен навчальний предмет, вся система освіти та виховання. І аналогічно: як у структурі людини генеруючими сутність є серце і мозок, так і в структурі освіти в цілому, у кожній ланці виховання й освіти є гуманістична, національно-державна ідея, українська мова й українознавство як її структурні форми, як філософія і політика держави. Якось на похоронах один чоловік, вказуючи на покійника, сказав І.Франкові: "яка красива людина!" На що Іван Якович відповів: – не людина, а труп. Не дише. Не дише без українознавства й освіта, бо вона може культивувати насправді нові форми, але не доторкнеться до душі й інтелекту дітей. Вона може допомогти створити ще досконаліші комп'ютери, але людини – ні! Не витворять покоління патріотів-професіоналів курси типу "світових" літератур, культур, історій, бо вони, даючи знання, не побачені співвідносно з Україною, реальним життям дітей, не розкривають їм змісту, уроків, перспектив розвитку. І навпаки: коли процеси зарубіжної дійсності розглядати через призму вітчизняної історії, тоді задише і зарубіжна реальність та, водночас, глибше розкриє наше Буття: і те, які маємо землі та небо, географію й клімат, які, як показує проф. В.С.Крисаченко, проф. В.С.Ідзьо, дослідники П.О.Масляк, В.В.Сніжко, трансформуються в проблему геополітики та геостратегії; і те, як походження української етнонації співвідносилось з світовим цивілізаційним процесом та визначало нашу загальнолюдську роль і місію, – що переконливо показано нашими вченими В.Д.Бараном та С.І.Наливайком; і те, як наша мова, культура, право, що переконливо показано проф., народним артистом А.Ю.Мокренком, проф. В.Ідзьо, збагачували духовну історію, культуру людства; і те, що означає бути українцем у Європі сьогодні. А це – окультурення (як екстракт олюднення) почуттів, мислення та свідомості поколінь – і є основним завданням освіти. Слід наголосити, що доктор історичних наук, професор, академік, завідувач Кафедрою українознавства, директор Інституту Східної Європи Віктор Ідзьо має великий практичний міжнародний українознавчий досвід, оскільки з 1991 по 2013 роки він організував, зареєстрував і очолював в Москві перший за всю історію Росії - Український державний університет міста Москви, Український Історичний Клуб міста Москви, був Членом Ради Об'єднання українців Росії, видав 21 Том Наукового Вісника Українського державного університету міста Москви, 16 томів 18 книг Наукового Вісника Українського Історичного Клубу міста Москви, 10 Чисел Української Історичної Газети міста Москви, захистив кандидатську і докторську дисертації, став професором і академіком... Водночас у Львові в 2001 році утворив Інститут Східної Європи при Університеті «Львівський Ставропігійон», який 10

липня 2017 перереєстрував за європейським законодавством, як науково-дослідну організацію, організував і очолив з 200 року Кафедру українознавства, з 2005 року науковий журнал «Українознавець», якого вийшло вже 21 чисел, провів багаточисленні Міжнародні наукові конференції, наукові презентації, видав більше 80 - ти наукових монографій, більше 60-ти наукових брошур, опублікував більше 800 наукових статей. Власне за таких наукових досягнень історик В.С.Ідзьо був запрошений в 2003 році на посаду провідного наукового співробітника в Національний науково-дослідний Інститут українознавства Міністерства Освіти і Науки України, де активно працював, зокрема в науковому журналі «Українознавство» в тому числі як член Редакційної Ради та в «Збірнику наукових праць Науково - дослідного інституту українознавства» і опублікував близько 100 наукових праць. З 4 червня 2004 року історик В.С.Ідзьо затверджений міністром освіти і науки В.Г.Кременем «Членом спеціалізованої вченої ради Науково - дослідного Інституту українознавства МОН України з захисту кандидатських і докторських дисертацій». В цей же час, за рішенням Вченої Ради Національного науково-дослідного Інституту українознавства МОН України провідний науковий співробітник В.С. Ідзьо видав близько 60-ти наукових монографій та наукових брошур в тому числі в 2012 році фундаментальну монографію «Українська держава в IX–XIV століттях», «Українська Повстанська Армія – згідно зі свідченнями радянських та німецьких архівів» та багато інших... За сумлінну працю в Національному науково-дослідному Інституті українознавства МОН України історик Віктор Святославович Ідзьо був нагороджений Грамотами та «Почесними Нагородами» Національного науково-дослідного Інституту українознавства МОН України, державними орденами та ювілейними медалями.

У 2006 році Національний науково-дослідний Інститут українознавства МОН України рекомендував провідного наукового співробітника доктора історичних наук, професора, В.С.Ідзя, як визначного українознавця, по відділенню українознавства в Академію Наук Вищої Школи України. Історик Віктор Святославович Ідзьо в Академії Наук Вищої Школи України був затверджений профільним відділенням українознавства, зокрема профільними вченими: Я.С.Калакурою, П.П.Кононенком та іншими, які рекомендували його в Академію Наук Вищої Школи України і за аналізом вагомості його наукових праць він був затверджений Президією Академії Наук Вищої Школи України. 8 квітня 2006 року в Києві на Загальних Зборах Академії Наук Вищої Школи України історика Віктора Святославовича Ідзьо було «Одностайним Рішенням всіх академіків обрано АКАДЕМІКОМ Академії Наук Вищої Школи України по відділенню наукового українознавства». Затвердив рішення Відділення, Президії, Загальних зборів обрання АКАДЕМІКОМ Академії Наук Вищої Школи України по відділенню наукового українознавства – Президент Академії Наук Вищої Школи України - М.І.Дробноход, який в урочистих обставинах в присутності всіх АКАДЕМІКІВ вручив ДИПЛОМ АКАДЕМІКА, ПОСВІДЧЕННЯ АКАДЕМІКА, ДОВІДНИК АКАДЕМІКА та інші атрибути Академії Наук Вищої Школи України.

У висновок наголошу, сумлінна праця історика-академіка Віктора Святославовича Ідзя засвідчена як в «НАУКОВИХ ДОВІДНИКАХ Національного науково-дослідного Інституту українознавства МОН України», в «Довіднику Академії Наук Вищої Школи України», а також в Довідниках національного та державного значення: «Науковці України – еліта держави», «Винахідники України - еліта держави», «Почесні імена України - еліта держави» та в багатьох інших. Історик Віктор Святославович Ідзьо є також віце-президент Академії Наук «Трипільська Цивілізація», академіком Міжнародної Академії Наук Євразії, першим віце-президентом «Міжнародної Асоціації Україна і світове українство» лауреатом багатьох наукових Премій і нагород і т. д... Це науково-освітня діяльність сучасного українського історика, а тепер звернімося до історика А.І.Багалія, який показує, як співвідносити освіту й науку, виховання й навчання задумувалися не лише Т.Шевченко й І.Франко, а й маститі вчені: О.Потебня і В.Антонович, М.Грушевський і В.Вернадський. Тому відповідали: хто хоче вчити – має усвідомити методологію синтезу, а тим самим "Різницю між елементарною науковою історією. Еволюцію історії як науки. Історичну критику. Допоміжні знання. Культурний елемент в історії. Мистецтво й психологію в історії. Історичні закони. Суб'єктивізм та об'єктивізм в історії. Значіння історії" (Д.І.Багалій. Вибрані праці. Т. 2. – Х. , "Золоті сторінки", 2001). Тоді стане зрозуміло: "Неможливо не згодитися з тим, що в основі елементарної (для широких кіл суспільства, – авт.) історії мусить лежати науковий ґрунт, і, значить, признати, що є єдина тільки історія як наука. Але ж треба прийняти й те, що при викладах елементарної історії (наприклад, у початковій школі, в першому її концентрі) необхідно звертати увагу на те, щоб виклади її були зрозумілі для учнів..." Професійно – патріотично-поетичні! Зрозуміло, що для усвідомлення й викладання історії (як і географії, біології, літератури...) "потрібний не тільки високий розвиток людини, але й багатий запас ідей та думок про життя взагалі і життя людини зокрема". І так само зрозуміло, що немає ні України, ні українознавства, ні справжньої освіти ні там, де немає реальних людей, образів природи та історії рідного краю, емоційного сприйняття світу, – ні там, де це постає поза всіма органічними зв'язками людей і народів, мов та культур, поза інтелектуальним баченням цілісності вселюдського буття. Ось чому необхідна принципова реформа в системі програм і підручників, а як підґрунтя того – інший характер набору на педагогічні спеціальності, атестація, підготовка та перепідготовка кадрів – як педагогів, так і

управлінців. Необхідна принципова реформа державної ідеології та політики, бо освіта – це підсистема в цілісній системі суспільного розвитку [7, с.70-73].

Список використаних джерел та літератури:

1. Кононенко П. Українська освіта і наука на сучасному етапі: проблеми і перспективи. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2006. - Т. XII. - С. 88-98.
2. Кононенко П., Кононенко Т. Українська освіта у світовому часопросторі. Науковий Вісник Українського державного університету в Москві. - М., 2008. - Т. XIII. - С. 186-188.
3. Кононенко. П. П. Історичні засади українознавства. Українознавець. - Львів, 2006. - Число II. - С. 51-55.
4. Кононенко Петро. Українознавство, як українська міжнародна система науки і освіти. Українознавець. - Львів, 2013. - Число XIII. - С. 37-41.
5. Кононенко Петро. Українці й Українознавство як світовий феномен. Українознавець. - Львів, 2016. - Число XVI. - С. 55-65.
6. Кононенко Петро. Наукова проблема: Національна ідея. Українознавець. - Львів, 2020. - Число XX - С. 57-59.
7. Кононенко Петро. Українська національна освіта і наука в Україні на сучасному етапі. Українознавець. - Львів, 2021. - Число XXI. - С. 65-73.

Petro Kononenko

Modern Ukrainian humanities and education Ukrainian studies in the world space-time

Annotation: *The article analyzes modern Ukrainian humanities and education of Ukrainian studies in the world space-time.*

Key words: *Modern Ukrainian humanities, education, Ukrainian studies, world space.*

УДК 34: 316.75(477)

Ян Лорченко, Василь Хитрук,

Інди-Київ і «нова» всесвітня раса індів як гнозис Атма-Ноосфери III тисячоліття.

Аннотація: *Інди – це древні автохтонні жителі великих просторів Європи й Азії від Індійського до Атлантичного океанів часів «Індів і Золотої Ери Рами», що повторюється кожні 7500 – 7600 років. По суті з чорноти Калі-Юги та її лже-істориків раптом виростає небувалої величі сукупний Гігант - одна велика всесвітня Раса Індів. Ми привели indi-scutibile prove: «безсумнівні докази» наукової істини існування європейських слов'яно-індів ще задовго до появи азійського етноніма «індійці». Сучасна гуманітарна наука, зокрема, філологія, філософія та історія збагатились новими знаннями XXI століття – початку Золотої ери Правди та Істини (Sanscr.: Satya Yuga).*

Ключові слова: *«Інди-це Слов'яни»; «Діти Індри»; Інди-Європейці; Інди-Азійці Індії; Індоевропейці - індо-арії; “Indi-geni”; “Inde-pendens”; Гнозис; Атма-Ноосфера.*

(Інди в аріо-індоевропейській - латинській, італійській, німецькій, українській, чеській, англійській лексичі, географії та історії). Мако-Сії ВХ: «ІНДИ – ЦЕ СЛОВ'ЯНИ I – СЛОВ'ЯНИ – ЦЕ ІНДИ!»

Ми, сучасні покоління європейців, учені етно-історики, філософи, журналісти, дипломати, звикли до дефініції-етноніма індоаріїв «інди» як до азійських індів, що проживають в далекій від Європи теплій самобутній країні Індії. І цей стереотип так в'ївся в нашу свідомість, що ми не помічаємо чисто європейських понять і слів, навіть наукових у національних словниках, що незалежно від індів Індії давно існують у наших мовах. Це, скажімо, «індик» - розкішний птах слов'ян і європейців [3, с.34]. Ми забули нашу давню українську, сарматську історію, що в нас існувала Кавказька Індія або С'індія. І С'інди разом з українами-таврами утворили Кімеро-Сіндський союз, об'єднавшись у могутню тисячолітню державу Чорномор'я під назвою Кімеро-Сіндо-Боспорська держава, котра проіснувала аж до початків нової ери. А наші відомі всьому світу галичани-галли у західноєвропейських істориків-кроністів називаються «гал-індами», як і слов'яно-балтійські народи «жемайти» раніше звались «жем-індами» [8, с.69]. Німецьке слово «K'inder – дитя і K'inder – діти утворилось під дією мови слов'ян-індів [5, с.108]. Використовуючи мітологію і Віру Слов'ян - «Діти Інди», само собою генетично є «Діти Індри» (Слав'яно-ведичного Бога Індри) як і сучасні «Діти Індіго» - у значенні «Діти Божі». Навіть слов'янські народи гунни 3-6 ст. у кроніках Заходу зветься Гу-інди, тобто Гунни-Інди [4, с.85].

Індики, Індички й Індичата – назва домашніх птахів великого розміру в давніх і сучасних українців і інших слов'ян, про яких великий мандрівник, представник патріаршої Аріяньської Віри з Халеба (Сирія), Павло Халебський «День Одинадцятий, вівторок 20 червня літа Божого 1654-го року, тобто за 100 років до

відкриття Індії азійської, писав так: «Щож до їхньої домашньої худоби і свійської птиці, то ти побачиш десятки видів – коней і корів, гуси, качки, кури, індички у безлічі в декотрих...» [7, с.94-95].

Переведемо дух. Ще далеко до відкриття англійцями азійської Індії, а вже латинські та гетьські й візантійські письменники кінця старої – початку нової ери пишуть про якихось слов'яно-європейських індів. «Білих Індів» романські вчені бачили мореплавцями по Північному океану в акваторії Британських островів, а Бактріан, Согдіан і Самаркандців називали «Чорними Індами» [4, с.67].

Латино-італійська наукова лексика відкриває перед нами незвіданий світ «індоаріїв»: Indi-geno – місцевий, туземний, тутешній; Indi-zio (Інді-ціо) – признак раси, явища, знак. А адреса проживання, напрямок, курс, лінія, адреса звернення сучасного італійця чомусь називається «індійським» словом indi-rizzo (інді-ріццо). Антропонім «людина», як і «індивід, суб'єкт, тип», звучать майже «по-індійськи» - Indi-viduo [2, с.217; 3, с.182]. Що можна інтерпретувати буквально, як «божа людина», «Інд - знавець Від». А такі красугольні поняття вільної демократії, як «особиста свобода», «особливий», «індивідуальний», «спеціальний» і «винятковий» передаються в італійській мові одним словом: indi-vidu-ale, а в чеській мові indi-vidu-alni [10, с.76]. «Відрізняти» одну людину від іншої, наприклад арія від не арія, тобто відаючого-ука від невідаючого-неука, «визначати» щось, «установлювати причину» якогось явища можна тільки вживаючи слово individuate (indi-vidu-are). А до такого україно-загальноєвропейського слова як «індустрія», як «Індустріальна галузь національної економіки», ми всі звикли. Італійське поняття Indu-stria, крім вищезначеного ще виражає творчу «винахідливість» людини, інженера, новатора. «Незалежність», поголошена в Україні в 1991 році англійською мовою буде: Inde-pendens [1, с.91].

А політичне угруповання незалежних осіб у німецькій мові звучить подібно: Inde-pendentszene. Огляд історичної праці, указчик, як і вказівний палець італи називають одним словом: Indice (Інді-че) [3, с.183; 6, с.33]. Indire il presidente della Repubblica Italiana – Тобто «оголошувати», «призначати» інаугурацію президента європейської країни не просто. Потрібно також сказати відповідний «пароль»: Indi-re (Інді-ре) якщо «Інді» - це етнонім етносу або раси, то «ре» - це король. Разом слово «Indi-re (Інді-ре)» слід перекласти давньо-арійською як «Король Індів». Тобто будь-то президент Італії чи України, США чи Франції, канцлер Дойчланд чи Королева Великобританії, Чехії чи Польщі – всі вони, виходячи з суті матриці індоєвропейської мови є «Королі Індів». Європейських чи американських індів (США), само собою зрозуміло, значення вже не має. Просто бумеранг історії спрацював через мову. І тут «вказувати» пальцем на когось вже якось не виходить, бо наступне латино-італійське слово Indi-care (Інді-каре) означає «вказувати пальцем на когось, на щось, на якесь явище» і «показувати дорогу». І – о диво – знову «народна етимологія»: Слово «car» англійською «машина», слов'янськими мовами «каре́та» була прототипом «car» - машини. І це не народна етимологія, не випадковий збіг слів, а наукова реальність: Indi-care (Інді-каре) означає «Показувати дорогу» (каре́ті, машині чи людині) [6, с.34]. Образно кажучи, тут ця потайна Індійська Раса та її загадкова мова показує свій індо-арійський «Характер», в перекладі італійською - Indo-le=«Характер» [3, с.190-192].

Переведемо дух. Ще далеко до відкриття англійцями Азійської Індії, латинські та гетьські й візантійські письменники вже пишуть про якихось слов'яно-європейських індів:

1. **Індів** романські та німецькі вчені бачили мореплавцями по Північному океану.
2. Бактріан, Согдіан і Самаркандців називали «**Чорними Індами**».
3. **Індів-Віндів** (В-індів) античні та Середньовічні учені, історики вважають засновниками Земель Німецьких, Австрійських, Богемських (Чехія) [11, с.124].
4. Инди-Винди – це автохтонні мешканці **Кавказької Індії-Сіндії**, пізнішої Сарматії, частина яких мігрували в Західну Європу, заклали цивілізаційний фундамент таких держав, як Чехія, Дойчланд, Австрія (столиця Відень) та ін.. [11, с.124].
5. Инди – це українці, слов'яни і слов'яно-балтські народи: **Гал'Инди** (Галичани, Україна); Жем'Инди (Литовці), **Галли-Гал'Инди** (Французи і Португалли), Галілеяни- **Гал'Инди** (Малоазійці) [8, с.69].
6. **Инди-етруски** заклали основи античної і сучасної італійської мови, культури, цивілізації. А **Инди-сарди** заселили цілий острів Сарденія (Італія).
7. Головна ріка України Бористен у древні віки звалась **Пра-Індом** (перевернуто на Інд-Пра=Дніпра), ось чому столиця індо-аріїв на берегах Пра-Інду звалась Інді-Київ (сучасний Київ) [8, с.69].
8. Ще у 16 столітті столиця Козацької Республіки, що стояла на річці **Пра-Інд**, іменувалась **Інді-Київ або Маг-Рамон** (Щоденники Амвросіо, венеціанського консула) [8, с.69].
9. Ведична традиція індами називає поклонників **Бога Богів Індри** – пізньослов'янського Перуна. Ось на честь Бога Індри і були названі аріями і ріка Пра-Інд (Славутич), і Інді-Київ, і інди як європейські, так і азійські [8, с.69].
10. **Инди, Індійці, індуси, Індійський океан** – це етноніми і назви Індійців сучасної країни азійського континенту під назвою **Індія**. Брагманська каста білої раси Індії нині нараховує СТО Мільйонів осіб. Історично це Індійська Раса білих європейських **слов'яно-індів**, що мігрувала разом з Ведами, Йогою, Санскритом, Пуранами 4 тисячі літ тому на континент Гіндукуша і утворила культуру та цивілізацію Могенджо-Даро і Хараппа, Орїсса, Панджаб і Магараштру [8, с.84]. Про це пишуть і самі історики Індії.

11. Термін «Індо-Європейці» це історично і граматично точне слово на позначення власне «Європоіндів» в первісному значенні «Індів Європи» і у вторинному класичному значенні всіх «Індо-Європейців» Азії та Європи [2, с.218].

Висновок: Як показало наше оригінальне наукове дослідження, німці – це інди, британці – це інди, норвежці та шведи – це інди, галли (французи) – це інди, італійці – це інди, голландці, чехи, австрійці, балканські слов'яни – це інди, баварці – це інди, поляки, литовці – також інди! Американці і канадці, як і австралійці, будучи історичними вихідцями зі слов'янської Європи – це також інди. Інди – це древні автохтонні жителі великих просторів Європи і Азії від Індійського до Атлантичного океанів часів «Індів і Золотої Ери Рами», що повторюється кожні 7500 – 7600 років. По суті з чорноти Калі-Юги та її лже-істориків раптом виростає небувалої величі сукупний Гігант – одна велика всесвітня Раса Індів. Ми привели *indi-scutibile prove*: «безсумнівні докази» наукової істини існування європейських слов'яно-індів ще задовго до появи азійського етноніма «індійці». Сучасна гуманітарна наука, зокрема, україно-слов'яновіда, філологія, філософія та історія збагатились новими знаннями XXI століття Правди та Істини, заклавши основи нової науки Атма-Ноосфери. Як виявляє наше дослідження, роз'єднання і віддаленість італійців, французів, британців, українців, чехів, поляків, загалом всіх слов'ян, баварців, індійців, американців, слов'яно-балтів, скандинавів, азійців, африканців, австралійців – не таке вже й реальне, воно скоріш ментальне й ілюзорне. Це образно символізує океан, по якому пливають кораблі різних націй і народів, але основа їхнього плавання, найголовніша матриця свідомості – вода. І ця вода утримує на плаву усіх – незалежно від країни чи етносу походження. Матриця Води у всіх одна. Вона їх спільна Мати-Логос. Тож відрізнєння, виділення – це принцип від лукавого. А інтеграція, об'єднання, братання – це принцип Бога. Духовне воз'єднання всіх європео-азійських індів і північно-американських, мезо-південноамериканських та австралійських індіанців покладе могутній здвиг потужної енергетики Землі і Космосу, в результаті якої на всій планеті Земля запанує Лад, Мир, Духо-матеріальний Розквіт усіх сфер людської творчості. Зло буде поховано у глибокі підземні локи на тисячі літ. Любов, Добро, Співстраждання, Радість, Творчість стануть основними принципами-*indizio* (іт. признаками) людського Буття на Землі. І так вже стається. Нова раса людства «Індіго» наповнює Атма-Ноосферу планети потужними вібраціями нових сенсарів слова, думки, дії, вібрацій медитацій, а відтак творить Атма-Ноосферу Нової Золотої Ери Світла Правди, Краси і Любові – власне нову всесвітню Расу Індів III тисячоліття. В цьому й полягає актуальність нашої наукової праці: відродження універсальної науки під назвою Гнозис і народження нової науки Золотого віку – Атма-Ноосфери.

Список використаних джерел та літератури:

1. Англійсько-український Словник. - Київ, 2014. - 364 с.
2. Великий тлумачний Словник. Сучасна українська мова. - Київ. - 704с.
3. Італо-український Словник. - Київ, 2008. - 247с.
4. Йордан. Гетика. - Вільний інтернет ресурс.
5. Німецько-український Словник. - Київ, 2012. - 205 с.
6. Мирошенкова В. И. Федоров Н. А. *Lingua Latina*. - М., 1976. - 300с.
7. Халебський Павло. Україна – Земля Козаків (1654 р.). - Київ, 2020. - 254 с.
8. Хитрук В. О. Короткий Енциклопедичний Етимологічний Словник українознавця і слов'яноведа. - Косів, 2016. - 180с.
9. Чесько-український Словник. - Київ, 2013. - 201с.
10. Чешско-русский словарь. - М., 2003. - 352с.
11. Шафарик П. Й. Славянські древности. - Вільний інтернет ресурс.

Jan Lorcenko, Vasyl Khytruk

Indy-Kyiv and the NEV WORLD RACE OF INDIANS as the Gnosis of the Third Millennium.

Annotation: *The Indians are the ancient indigenous peoples of the vast expanses of Europe and Asia from the Indian to the Atlantic Oceans of the Indus and Golden Age of Rama, which is repeated every 7,500-7600 years. In fact, out of the blackness of Kali-Yuga and her false historians, the aggregate Giant, one great world race of Indians, suddenly grows to unprecedented greatness. We gave indi-scutibile prove = "undoubted evidence" of the scientific truth of the existence of European Slavic-Indians long before the appearance of the Asian ethnonym "Indians". Modern humanities, in particular, philology, philosophy and history have been enriched with new knowledge of the XXI century of Truth (Санскр.: Satya Yuga).*

Key words: *Of the vast expanses of Europe, Asia, Indian.*

Правова ідеологія: основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття.

Анотація: У статті пропонується родове визначення правової ідеології за п'ятьма ознаками: а) реалізація національних інтересів; б) соціальна мобілізація; в) соціальні змін; г) демократія та д) справедлива винагорода, а також обґрунтовуються її видові дефініції за ознаками цілеорієнтування, адаптації, інтеграції, відтворення структури та зняття напруги.

Ключові слова: Правова ідеологія, родова дефініція, видові дефініції.

Вітчизняна політико-правова наука розглядає правову ідеологію, переважно, як складову правової свідомості, яка проявляється, передусім, на теоретичному рівні, оскільки є формою систематизованого, теоретичного знання. Саме під цим кутом зору визначає сутність правової ідеології, зокрема, В.Л.Толстенко, стверджуючи, що вона, будучи важливим елементом структури правової свідомості, «являє собою систематизовану сукупність правових ідей, принципів, цінностей, ідеалів, теорій, концепцій, які формуються в суспільстві (самостійно або завдяки цілеспрямованій державній діяльності)», відображає «існуючий стан правовідносин», визначає «основи суспільного сприйняття правопорядку», встановлює «основні цілі розвитку правової системи й системи законодавства держави» [1, с.14].

Натомість мають місце визначення, які вбачають основний зміст та призначення правової ідеології не лише як відображення правової дійсності, а як, передусім, результат загального соціального консенсусу, суспільного компромісу, який досягнутий на засадах усталеного, цілісного бачення ролі права у державі та громадянському суспільстві, а також у визначенні основних цілей, методів та механізмів правового регулювання [2, с.265].

Відповідно до вищенаведеної дефініції, правова ідеологія постає відносно самостійним політико-правовим феноменом, функціональним призначенням якого є визначення ролі права як засобу унормування життєдіяльності держави, суспільства, громадян країни в їх підпорядкуванні цілям процесу соціальних змін. Згідно з таким визначенням правова ідеологія набуває фактично моністичного характеру, оскільки її сутність обумовлюється нормою права, на відміну, скажімо, від політичної ідеології, яка завжди є плюралістичною, оскільки ґрунтується на певних інтересах – групових, корпоративних чи суспільних. Причина цієї відмінності є очевидною і за формою відображення соціальної дійсності: правова ідеологія уособлює собою консенсус, який досягається на засадах осягнення сутності норми права як формально-обов'язкового правила фізичної поведінки, яке має загальний характер і встановлюється або санкціонується державою з метою регулювання суспільних відносин та забезпечується відповідними державними гарантіями його реалізації [3, с.189]. Тоді як політична ідеологія будується на засадах усвідомлення інтересів різних соціальних станів, їх систематизації й артикуляції відповідними суб'єктами дії. При цьому правова психологія слугує підґрунтям зародження та формування правових ідей, з'ясування, зокрема, права як регулятора суспільних відносин, необхідності встановлення режиму законності та правопорядку, юридичної відповідальності, обґрунтування необхідності розробки та прийняття тих чи інших нормативно-правових актів як засобу внормування суспільних відносин, розв'язання проблем суспільного розвитку тощо. Водночас правова ідеологія є фактором приведення до дії правових ідей, що вже склалися, сприяє осягненню правових потреб та інтересів соціальних груп, їх науковому обґрунтуванню в правових теоріях, концепціях і програмах [4, с.18]. Остання обставина, що очевидно, споріднює правову і політичну ідеології, адже остання також може бути розглянута як засіб теоретичного осягнення та реалізації політичних ідей, потреб та інтересів, що склалися в суспільстві, окремих сферах його життєдіяльності – економічній, політичній, духовній чи культурній.

Венгеров А.Б., визначаючи правову ідеологію «як систему концентрованих правових поглядів, які ґрунтуються на певних соціальних і наукових пізнаннях» [5, с.118], фактично зводить її сутність до правових поглядів, не пояснюючи при цьому, яким чином вони (правові погляди, нехай і концентровані) спроможні забезпечити функціонування суспільства як системного цілого, що передбачає, як відомо, впорядкування процесів вертикального та горизонтального спрямування (координація та субординація), причинно-наслідкових та структурно-функціональних залежностей між ними, а також формування системної соціальної якості як ознаки, що атрибутивно притаманна системі. При цьому правові погляди в авторському розумінні постають, скоріше, як однопорядкові, ніж такі, що спроможні надати процесам соціальних змін системного виміру. В.В.Лазарев та С.В.Липень намагаються подолати вищевикладені слабкості дефініції шляхом розширення змістовних характеристик правової ідеології, вбачаючи в ній не лише «уявлення чи погляди», а й «переконання, теорії, концепції про правову дійсність» [6, с.278].

Однак автори, цілком слушно наголосивши на важливості теоретико-концептуального відображення правової дійсності, не дають відповіді на питання, яким чином наведені ними різнопорядкові засоби

спроможні постати систематизованою формою, своєрідним ученням про особливості функціонування правової сфери життєдіяльності суспільства.

Значною мірою наближене до вищезазначеної дефініції є визначення правової ідеології, яке пропонує Л.А. Морозова. Правова ідеологія, на її думку, представляє собою «систему ідей, правових поглядів, наукових концепцій, теорій, що виражають відношення до правової дійсності й оцінюють її» [7, с.365].

При цьому не можна не погодитись, що правова ідеологія, будучи формою систематизованого знання, в основі якого покоїться норма права, має бути зорієнтована на вноормування соціальних відносин з урахуванням домінуючих соціальних цінностей.

Попков В.Д. сутність правової ідеології вбачає «в систематизованому науковому вираженні правових поглядів, вимог, ідей суспільства, соціальної групи» [8, с.175], хоча доцільніше було б стверджувати, на наш погляд, про інтереси соціальних спільнот. Зрозуміло, однак, що ідея й інтерес є невіддільними один від іншого, і там, де ідея віддаляється від інтересу, а тим більше втрачає з ним зв'язок, позбавляється і будь-якої соціальної – групової, корпоративної чи колективної, суспільної привабливості.

В.Н.Хропанюк основний зміст правової ідеології як «системи поглядів і уявлень» вбачає в теоретичній формі відображення суспільного життя [9, с.204], що дозволяє не лише наголосити на єдності правової теорії та фактів правової дійсності, а й важливості забезпечення єдності науки і практики, теоретичної й емпіричної свідомості суспільства, ідеї та інтересу, правової норми та соціального порядку.

Попри часові виміри, соціальну динаміку та геополітичні зміни не втрачає своєї актуальності визначення правової ідеології, яке датується радянською добою. Правова ідеологія, на думку О.А. Лукашевої, є «концептуально сформульовані як система уявлення... про сутність, особливості, принципи права та правового регулювання..., про форми втілення правових уявлень у життя, про об'єктивну необхідність ... режиму законності» [10, с.133].

У такому розумінні правова ідеологія має всі підстави розглядатися як складова державної правової політики, як діяльність держави щодо внесення правової ідеології у свідомість суб'єктів права – окремих індивідів, малих і великих соціальних груп, верств і класів суспільства. Зазначене не лише актуалізує її значення, а й піднімає її до рівня державної правової політики як її (політики) складову, наголошує на важливості теоретичної правової свідомості як засобу формування повсякденної свідомості громадян країни.

Натомість деякі вчені сутність правової ідеології до правології як окремої науки, «яка покликана досліджувати походження, формування та розвиток прав, свобод і обов'язків людини та громадянина, вивчати їх закономірності, а також розробляти заходи щодо їх реалізації громадянами, суспільством і державою [11, с.100].

Відповідно, правова ідеологія має розглядатися як суспільне явище, юридична категорія, структурний елемент правосвідомості, як складова ідеологічної функції держави, як теоретична основа державної правової політики. І в цьому сенсі не можна не погодитися з А.С.Сиротіним, який стверджує, що правова ідеологія сприяє виробленню правової політики держави, визначенню перспектив розвитку національної системи права, пріоритетних напрямів сфери правового регулювання, планування правотворчої діяльності органів держави шляхом обґрунтування прийняття, зміни чи відміни конкретних правових актів, вироблення правової позиції суб'єктів права, формування поваги до права тощо [4, с.15].

По суті цю ж саму думку відстоює і В.Д.Попков, стверджуючи, що «формування правової ідеології здійснюється як теоретичне осягнення інтересів, цілей і завдань суспільства, держави та індивіда. Правова ідеологія дає обґрунтування чинних юридичних відносин, ролі права, законності та правопорядку... Йдеться, таким чином, про формування правосвідомості на теоретичному рівні...» [8, с.136].

Зв'язок правової ідеології з правовою політикою держави забезпечується шляхом:

- вироблення й обґрунтування правової політики держави. При цьому визначаються й обґрунтовуються цілі та етапні завдання правового регулювання суспільних відносин, принципи права та його системи, принципи законності та правопорядку. У процесі цієї взаємодії виробляється порядок формування органів влади та їх функціонування, процедури правотворчої діяльності, визначається й обґрунтовується процесуальний порядок здійснення правосуддя, права, свободи громадян, гарантії їх реалізації тощо.

- визначення та наукове обґрунтування перспектив розвитку національної системи права. Взаємовплив правової ідеології та правової політики має своїм наслідком перетворення (перейменування) виправно-трудового права в кримінально-виправне, появу низки нових галузей права, зокрема, екологічного, податкового, а також обґрунтуванню необхідності визнання як самостійних галузей освітнього права, транспортного права тощо.

- визначення пріоритетних напрямів правового регулювання - економічних, соціальних, політичних, культурних потреб тощо, після опосередкування яких з правовою політикою стають пріоритетними напрямами правового регулювання.

- планування правотворчих робіт органів держави, у складі яких утворюються спеціалізовані підрозділи, скажімо, комітет по законодавству, де розробляються плани правотворчих робіт, до яких включаються проекти нормативних актів.

Так, наприклад, відповідно до Регламенту внесення законопроекту, передбачається надання пояснювальної записки, яка б викладала предмет законодавчого регулювання, виклад концепції законопроекту з ідеологічним обґрунтуванням необхідності ухвалення закону.

- обґрунтування потреби прийняття, зміни чи відміни конкретних нормативно-правових актів. Необхідність у цьому виявляється в процесі аналізу стану законності, правопорядку й ефективності правового регулювання за умов дії нормативно-правового акту, виявлення невідповідності змісту діючих нормативно-правових актів потребам процесу соціальних змін. Уразі наявної необхідності правова ідеологія, виходячи з результатів аналізу та спираючись на психологічні фактори, які характеризують відношення різних соціальних груп і суспільства в цілому до стану врегулювання певних суспільних відносин обґрунтовує необхідність зміни чинного стану правового регулювання шляхом внесення змін чи прийняття нового закону.

- вивчення демографічних процесів (шлюб, народжуваність, смертність, міграція тощо), поточної оцінки чисельності та складу населення – вибір й обґрунтування юридичних засобів, спрямованих на забезпечення відтворення населення, створення сімей, стимулювання чи обмеження народжуваності тощо, визначенню й обґрунтуванню заходів правового характеру щодо міграції власного населення, правового статусу закордонних мігрантів тощо.

- формування правової позиції суб'єктів права як обумовленої ступенем усвідомлення ним соціальної цінності права та переконаності у необхідності її дотримання, внутрішньої готовності до дії чи бездіяльності в юридично значущій ситуації. Зміст і рівень правової позиції залежить від міри інтеріоризації суб'єктом права правових ідей, поглядів, оцінок та концепцій, що обумовлюють його відношення до права – позитивне, негативне чи вибіркове.

- формування поваги до права та закону. Інтелектуальний момент поваги до права характеризується: є засобом закріплення політичної влади народу та охорони всіх форм власності, що закріплені в Конституції України; засобом реалізації політики держави, поєднання особистих і суспільних інтересів; позитивним впливом на свідомість та поведінку суб'єктів права [4, с.18-22].

Відповідно, зважаючи на ту обставину, що позитивне право тісно пов'язане з ідеологією, правова (конституційна) ідеологія може бути визначена як сукупність правових ідей, поглядів, концепцій і теорій, які відображають, оцінюють та цілеорієнтують процес соціальних змін як безпечного політико-правового середовища буття людини, становлення правової держави і громадянського суспільства [12, с.54].

У такому розумінні правова ідеологія має утверджувати спроможність

основних соціотворчих суб'єктів – політичних партій, громадських організацій, держави та її органів до участі у процесах державотворення, принаймні, за п'ятьма ознаками: а) визначенні та реалізації національних інтересів; б) мобілізації; в) соціальних змін; г) демократії та д) справедливої винагороди [13, с.28].

Вищезазначені ознаки, що в залежності від їхнього змістовного та функціонального наповнення, поєднання та можливостей реалізації потенціалу та ресурсів розвитку формують, як свідчить історичний досвід, різні типи правової (конституційної) ідеології – ліберально-прогресистські типи (США), ліберальні (Франція, Іспанія, Італія), консервативні (Великобританія), соціал-демократичні (скандинавські країни), модернізаційні (Польща, Угорщина, прибалтійські країни), автократичні тощо.

Вищезазначене визначення правової ідеології, яке сягає дійсного стану прав людини, уявляється доцільним розглядати як базове, онтологічне, що дозволяє побудувати похідні правової ідеології, її різновиди, скажімо, за ознаками функціонального забезпечення життєдіяльності суспільства, передусім, цілеорієнтування, адаптації, інтеграції, відтворення структури та зняття напруги.

Відповідно, за ознакою цілеорієнтування правова (конституційна) ідеологія постає сукупністю концептуально обґрунтованих ідей, принципів і положень, стимулів і мотивів, морально-етичних і правових норм, які, ґрунтуючись на визначених Основним Законом правах і свободах людини, сприяють утвердженню України як демократичної країни, правової держави і громадянського суспільства. Будучи уособленням права, правова ідеологія як сукупність пов'язаних між собою переконань, настанов, правових поглядів і норм осмислює соціальну реальність під кутом зору його нинішнього і уявного (ідеального, ціледосяжного) станів, шляхів їх досягнення, відповідно до якого формує правосвідомість суспільства, сприяє утвердженню певного правового порядку, правовідносин, впливає на всі сторони соціального життя – економіку, політику, культуру, мораль, характер та особливості функціонування політичного режиму тощо. Натомість правова (конституційна) ідеологія в її адаптаційному варіанті спроможна набувати змістовних і функціональних характеристик, що пов'язуються з її відповідністю визначеним кордонам, геополітичному та політико-правовому простору, екологічним стандартам, умовам довкілля тощо.

Інтегративний варіант правової (конституційної) ідеології передбачає орієнтацію на безумовний пріоритет усталених звичаїв і традицій, ціннісних засад в процесі її обґрунтування та функціонування, статус української мови як державної тощо.

Формування правової (конституційної) ідеології за ознакою функціонування суспільства як відтворення структури та зняття напруги має чітко виражений пріоритет поступового утвердження цивілізованих стандартів рівня й якості життя, транспарентності та передбачуваності дій влади, її демократизації. Зазначений варіант правової (конституційної) ідеології може бути ідентифікований як просвіропейський.

Класифікацію правової ідеології можна здійснювати за критеріями некласичного та постнекласичного типу соціально-правової дії, яка характеризує спроможність не лише до класичного способу владарювання, а й до розроблення зовнішньоорієнтованої правової (конституційної) ідеології як спроможності до позиціонування та конструювання соціально-політичного та правового простору України як суб'єкта міжнародного права, впливового гравця міжнародної політики.

Таким чином, правова (конституційна) ідеологія забезпечує процес формування безпечного соціального та політико-правового простору, виходячи з утвердження та реалізації прав і свобод людини як відправних, основоположних до пошуку адекватних відповідей на виклики, ризики і небезпеки глобалізованого світу, що дозволяє не лише використати її потенціал як складової вітчизняної правової системи, а й розглядати усталені юридичні, психологічні та соціальні механізми реалізації прав людини в їхньому підпорядкуванні обраній моделі державотворення, а також можливостям реалізації зовнішньополітичних цілей.

Як відомо, будь-яка держава не може не здійснювати свою ідеологічну функцію, завдання якої полягають, передусім, у морально-правовій та ціннісній консолідації суспільства, його мобілізації для досягнення певних, насамперед, конституційно визначених цілей, зняття соціальної напруги, легітимації державної влади. При цьому ідеологічна функція, реалізуючись в єдності з іншими функціями держави - економічною, політичною, соціальною, охоронною тощо, розгортається за двома основними моделями - ідеократичною та маніпулятивною. Якщо перша модель передбачає офіційне використання методів та засобів, прийомів і технологій інформаційно-пропагандистського впливу на колективну та індивідуальну свідомість громадян країни, в основі яких - пропаганда, навіювання, переконання та примус, то друга характеризується розмитістю, відсутністю чіткої ідеологічної артикуляції, а то й взагалі намаганням поставати поза будь-якою ідеологією як наперед визначеною ідейно-політичною позицією. Хоча зрозуміло, що будь-яке заперечення ідеології є також ідеологією, вислів, що став майже класичним після фіаско «ідеології деідеологізації» (Р.Арон, З.Батман, Д.Белл, Л. Колаковський, С.М.Ліпсет, К.Поппер, Е.Шилс та ін.).

Однак у будь-якому випадку ідеологічна функція держави спрямована на формування правової та політичної свідомості громадян, утвердженню цінностей правової держави та громадянського суспільства, єдності народу. Відповідно, установки правової ідеології легалізуються в позитивному праві, а також у політичній ідеології, яка не завжди спроможна виконувати «благородну місію», може поставати загрозою і державі, і суспільству (ідеологія нацистської Німеччини). Однак за будь-яких умов існування держави є підстави стверджувати, що «політична влада завжди передбачає ідеологічну регуляцію суспільного життя» [14, с.115]. А це означає, що Основний Закон має розглядатися як політичний, правовий та ідеологічний акт вищої юридичної сили.

Список використаних джерел та літератури:

1. Толстенко В.Л. Правова ідеологія у структурі правосвідомості: теоретико-методологічні основи аналізу / В.Л. Толстенко // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 41. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. - С.10-18
2. Теория права и государства: [Учебник] / Отв.ред. В.В. Лазарев. - М.: 2001. - 419 с.
3. Рабінович П.М. Норма права / П.М. Рабінович // Юридична енциклопедія / Редкол: Ю.С. Шемшученко (голова редкол) та ін. - Т.4. Н-П. - К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2002. - С.189-190
4. Сиротин А.С. Юридическая практика как фактор утверждения правовой идеологии. Вопросы теории и практики: [Монография] / А.С.Сиротин. - М.: МГИУ, 2009. - 169 с.
5. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Часть 2. Теория права. Т.2. / А.Б. Венгеров. - М.: Юрист, 1996. - 152 с.
6. Лазарев В.В. , Липень С.В. Теория государства и права: [Учебник для вузов] / В.В. Лазарев, С.В. Липень. - М.: Изд-во «Спарк», 1998. - 339 с.
7. Морозова Л.А. Теория государства и права: [Ученик] / Л.А. Морозова. - М.: «Юрист», 2002. - 517 с.
8. Попков В.Д. Теория государства и права: [Курс лекцій] в 2-х частях. Т.2. / В.Д. Попков. - М.: Изд-во «Юридический колледж МГУ», 1995. - 339 с.

- 9.Хропанюк В.Н. Теория государства и права: [Учеб.пособие] / Под ред. проф. Стрекозова В.Г. / В.Н.Хропанюк. – М.: «Инверсталь», 2000. – 298 с.
- 10.Лукашева Е.А. Социалистическое правосознание и законность / Е.А. Лукашева. – М.: «Юрид. лит-ра», 1973. – 289 с.
- 11.Коцюба О. Правологія - наука третього тисячоліття, або новітня ідеологія прав, свобод і обов'язків людини // Право України. – 2003. – № 8. - С.100-104
- 12.Недюха М.П. Теоретико-правовий та державотворчий потенціал правової (конституційної) ідеології // Новітні державотворчі процеси в Україні: виклики і перспективи. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. – С.52-56
- 13.Недюха М.П. Світоглядно-теоретичні засади правової ідеології // Віче. – 2009. - № 21(258). - С.27-30
- 14.Сальников В.П. Государственность как феномен и объект типологии: теоретико-методологический анализ / В.П. Сальников, С.В. Степашин, А.Г. Хабибулина. – СПб: 2001. – 375 с.

Mykola Nediukha

Legal Ideology: Principal Theoretical and Methodological Approaches to Its Definition.

Annotation: The article presents the generic definition of the legal ideology based on five features: a) realization of the national interests; b) mobilization; c) social changes; d) democracy, and e) fair recompense, as well as substantiates its specific definitions based on target orientation, adaptation, integration, recreation of structure, and relaxation of tension.

Key words: Legal ideology, generic definition, specific definitions.

УДК 94 (477) (092)

Василь Пасічник

Концептуальні засади державного управління у сфері формування української національної ідентичності.

Анотація: Розкрито зміст, складові та функції національної ідентичності. Проаналізовано стан та проблеми формування української національної ідентичності. Обґрунтовано концептуальні засади державного управління у сфері формування української національної ідентичності. Доведено роль української національної ідеї як концептуальної основи державного управління формування національної ідентичності в Україні.

Ключові слова: Національна ідентичність, українська національна ідентичність, нація, етнос, українська національна ідея.

Постановка проблеми. Перебуваючи протягом багатьох сторіч в складі іноземних імперій і зазнаючи національного гноблення з їх боку, український етнос почав втрачати свою історичну пам'ять, мову, культуру, традиції тощо. На пограниччі України історично склались спільності з дещо змішаним етнічним складом, а на українське населення цих регіонів наклало відбиток тривалий культурний і політичний вплив сусідніх країн. Тому на момент проголошення незалежності для України була характерна розмита національна ідентичність, де переважали саме регіональні ідентичності. Сьогодні Україна переживає глибоку системну кризу, вихід з якої можливий лише шляхом консолідації її народу на основі ефективного державного управління у сфері формування української національної ідентичності. На сьогоднішній день існує необхідність визначити концептуальні засади державного управління у сфері формування національної ідентичності з метою консолідації українського суспільства, яке сьогодні поділене за регіональною, етнічною, конфесійною та соціальною ознаками.

Аналіз останніх досліджень. Серед зарубіжної наукової літератури з окресленої проблематики заслуговують особливої уваги праці таких учених, як: Х.Арендт, П.Бергер, Е.Бубуер, Е.Гіденсом, Е.Сміт, Х.Ортега-і-Гассет, Е.Хобсбаум, Ф.Фукіяма, Р.Шпорлюк та інші. Доцільно відзначити узагальнюючі дослідження із зазначеної проблематики таких українських дослідників, як: В.Майборода, Ю.Римаренко, М.Розумний, М.Степико, О.Забужко, М.Рябчук, Г.Касьянов, М.Козловець, О.Козубенко, Н.Ковтун, Г.Никитюк, О.Рудакевич, М.Маринюк, В.Крем'як, В.Ткаченко та інші. Важливим чинником дослідження формування національної ідентичності в незалежній Україні є також соціологічні дослідження, які проводилися в незалежній Україні (Центру Разумкова, Фонду «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучера» тощо).

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні існують два методологічні підходи державного управління у сфері формування національної ідентичності: формування політичної нації на засадах громадянства та забезпечення національної єдності при збереженні різноманітності різних етнічних груп; «плавильного котла», де всі етнічні групи вливаються й асимілюються українським етносом.

Після проголошення незалежності в Україні у вітчизняній науці домінував ліберальний методологічний підхід щодо формування політичної нації на засадах громадянства, коли пріоритетом виступала інтеграція України до Європейського Союзу та впровадження в ній європейських стандартів, в основу яких було покладено забезпечення саме прав людини. Однак при цьому європейська інтеграція виступала як самоціль, ігнорувалась проблема розмитості української національної ідентичності та незавершеність процесів націотворення, а також колективних прав українців як титульної нації та кримськотатарського народу як корінного народу в Україні. Здебільшого ігнорувалися настрої та очікування населення України в різних її регіонах, а Європейський Союз не розглядав Україну як потенційного члена ЄС навіть у віддаленій перспективі. Це призвело до поглиблення розколів в українському суспільстві, що актуалізує нині пріоритетність розробки концептуальних засад державного управління формування української національної ідентичності, щоб сприяло саме національній інтеграції та забезпеченню національної єдності України, при збереженні важливості та першочерговості європейської орієнтації щодо інших напрямків її зовнішньополітичної орієнтації та міжнародної інтеграції.

Мета дослідження – визначити концептуальні засади державної управління у сфері формування української національної ідентичності, з'ясувавши стан, проблеми та перспективи формування національної ідентичності в сучасному українському соціумі.

Виклад основного матеріалу. Для України характерна розмитість та амбівалентність національної ідентичності, що свідчить про незавершеність процесів формування української нації. Формуванню модерної української нації гальмувало перебування України в складі Російської та Австро-Угорської імперій, Польської, Румунської та Угорської держав, які здійснювали свідому політику денаціоналізації та асиміляції українського населення. Особливо жорстка, добре продумана, цілеспрямована та послідовна асиміляційна русифікаторська політика здійснювалася в умовах тоталітарного режиму за часів Радянського Союзу. Внаслідок такої політики через кілька поколінь українці могли взагалі зникнути як окрема нація, як це власне відбулося на Кубані, Північному Кавказі, Курській та Воронезькій області, Поволжі, Уралі, Зеленому кліні, де вони проживали компактними групами. Там українці практично повністю асимілювалися, або перетворилися в аморфну етнографічну групу, яка поступово розчиняється в російській нації.

Україна після проголошення незалежності фактично залишилася модифікованою версією УРСР, яка вийшла із СРСР, але так і не стала Українською національною державою. Під впливом глобалізації та вестернізації, в теорії та практиці державного управління у сфері формування національної ідентичності України домінували ліберальні теоретико-методологічні підходи, що передбачало формування «політичної нації», де основним суб'єктом політики та публічного управління виступала людина, а нація розглядалася як така собі «уявна спільнота». Відповідно, основним предметом державної політики виступав захист прав і свобод людини. Однак такий методологічний підхід зігнорував колективні права українців як титульної нації, на підставі чого власне і повстала Українська держава. З цього приводу відомий український вчений Г. Касьянов зазначає, що в пострадянський період правляча еліта в Україні «не мала власної, нею ж виробленою ідеології державного будівництва, вона запозичила й адаптувала до свого рівня готові ідеологічні форми, які використовувалися для її легітимізації, однак не задля масштабної трансляції у суспільстві з метою перетворення населення на націю» [11, с.402]. Це призвело до таких негативних наслідків: поглиблення духовної кризи українського суспільства, ігнорування українських національних інтересів та національних цінностей, втрати ціннісних та нормативних орієнтирів, утвердження олігархічного капіталізму та олігархічного політичного режиму, цинізму влади і суспільства, взаємного відчуження та фрагментації суспільних груп, соціальної поляризації еліт та більшості громадян, тотальної недовіри до влади і державних інститутів. Цим врешті-решт скористалася Росія, яка розв'язала проти України «гібридну війну», щоб нейтралізувати її як незалежну державу. РФ вдалося внести розкол в українське суспільство, анексувати Крим та окупувати частину Донецької та Луганської областей.

Сьогодні Україна потребує розробки концептуальних засад державного управління у сфері формування української національної ідентичності для того, щоб успішно завершити процес формування української нації, надати українського характеру власній державі, сформувати в ній повноцінне українське національно-культурне середовище, як необхідну передумову для здійсненню ряду невідкладних суспільних реформ в умовах обмеження ресурсів на їх проведення, а також модернізації й гармонізації соціальної структури українського суспільства. І насамперед для того, щоб отримати перемогу в «гібридній війні» Російської Федерації, яка спрямовує свою агресію передусім проти української національної ідентичності, намагаючись поширити в Україні «руський мир», щоб згодом включити її землі в склад відновленої «історичної Росії». А також нейтралізувати негативні впливи глобалізації та вестернізації, що призводить до подальшого розмивання української національної ідентичності задля просування в ній корпоративних інтересів транснаціональних корпорацій та спекулятивного космополітичного капіталу Заходу.

Найчастіше під ідентичністю розуміють сукупність специфічних рис (ознак), які характеризують особу або певну групу людей, на підставі яких окремі індивіди усвідомлюють свою індивідуальність та можуть відносити себе до певних груп населення. Термін ідентичність походить від англійського слова Identity, що має кілька значень: ототожнювати, встановлювати тотожність, ідентифікувати, визначати; солідаризуватися, сходитися, співпадати; особа, справжня особистість, індивідуальність; своєрідність, відмінна риса, особливість [1, с.797].

Отже, під терміном ідентичність розуміється здатність індивіда усвідомлювати свою особистість, виокремлювати себе від інших людей, або ототожнювати себе з ними, усвідомлювати свою належність до певної групи, людської спільноти. Тому слушним є визначення британським соціологом Е.Гіденсом змісту поняття «ідентичність», яке полягає в «особливих рисах характеру особи або групи», зазначаючи при цьому, що «ідентичність як особи, так і групи, значною мірою диктуються соціальними знаками», одним з найважливіших з яких є їхнє власне ім'я [3, с.663]. А в Енциклопедії державного управління ідентичність розглядається як «усвідомлене уявлення про себе (хто я як індивід) і власну належність до соціальних груп (хто я як член групи)» [7, с.238]. Отож ідентичності поділяються на індивідуальні та колективні, і між якими можуть бути тісний взаємозв'язок. Відповідно, ідентифікація – це ототожнення, співвіднесення окремої людини або певної соціальної групи з тією чи іншою спільнотою: національною, етнічною, соціальною, політичною, культурною, расовою, релігійною, територіальною, географічною, історичною, демографічною, професійною, статусно-ролевою, родовою та ін.

Національна ідентичність є базовою колективною ідентичністю, яка включає в себе інші колективні ідентичності, і служить основою для формування нації, яку Е. Сміт розглядає як: «сукупність людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову, громадську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів» [23, с.5].

Він відділяє такі найголовніші риси національної ідентичності:

- 1) історична територія, або рідний край;
- 2) спільні міфи та історична пам'ять;
- 3) спільна масова, громадська культура;
- 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів;
- 5) спільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території [23, с.24].

Національна ідентичність за самою своєю суттю багатовимірна і може поєднуватись з іншими різновидами колективних ідентичностей – територіальною, класовою, релігійною, етнічною, політичною. Вона включає в себе уявлення про минуле, сучасне та майбутнє своєї національної спільноти, і містить такі компоненти: почуття спільного минулого та спільної історичної долі; наявність національно-культурного консенсусу населення певної держави (нації) з фундаментальних питань політичного, культурного, економічного і соціального життя, поточного розвитку держави, її внутрішньої та зовнішньої політики; наявність почуття близького майбутнього та перспективу її розвитку [15, с.98]. Тому завдяки чітко сформованій національній ідентичності відбувається поєднання родovo розмежованого, географічно поділеного, класово та етнічно фрагментованого суспільства, щоб мати спроможність надихати колективну свідомість і спонукати до колективних дій [23, с.14].

Національна ідентичність є більш повнішою колективною ідентичністю, яка охоплює усе населення певної території і може поєднувати різні регіони країни, що відрізняються між собою за своїм історичним, економічним, політичним, культурним та соціально-політичним рівнем розвитком. Ця ідентичність також має іншу природу, ніж класова ідентичність, що виростає зі сфери виробництва та обміну, і базується на класових або економічних інтересах. Вона дозволяє консолідувати соціально-розшароване суспільство, поєднуючи більш вузькі класові ідентичності, які можуть вносити розкол суспільства, оскільки вона спирається на зовсім інші критерії поділу на категорії. Національна ідентичність має багато чого спільного із релігійною ідентичністю, часто спираються та такі її елементи - цінності, символи, міфи і традиції, що часто кодифіковані в певних обрядах та ритуалах, що зорієнтовані на позаемпіричну реальність [23, с.16].

Однак самі релігії також не завжди можуть об'єднати усе суспільство через слабкість своїх спеціалізованих організацій, які зорієнтовані переважно на культурно-релігійну сферу діяльності, прагнучи об'єднати в одній громаді лише тих вірних, що визнають її символічний код, певну систему цінностей, традицій віри та ритуалу. Однак суспільство може бути фрагментованим за релігійно-конфесійним поділом, де різні релігійні конфесії відрізняються одна від одної своїм віровченням, культом, організаційною побудовою та орієнтацією на ті чи інші світові релігійні центри. Переслідуючи свої специфічні корпоративні інтереси, релігійні конфесії часом можуть вносити розкол в суспільство за релігійно-конфесійною ознакою. За таких умов, саме національна ідентичність може утримувати в єдності конфесійно-розшароване суспільство, долати негативні наслідки церковних розколів, релігійних воєн, які відбувалися в минулому.

Національна ідентичність генетично і змістовно тісно пов'язана із етнічною ідентичністю, хоча ці феномени не можна повністю ототожнювати. Під етносом розуміють «сталі колектив людей, який

складається в результаті природного розвитку на основі специфічних стереотипів свідомості і поведінки» [15, с.69].

Етнос є продуктом історичного розвитку, культурною спільною, що надає великої ваги міфів про спільне походження та історичній пам'яті, і може вирізнятися такими культурними особливостями: спільною мовою, релігією, духовними та матеріальними цінностями, звичаями, інституціями тощо [23, с.30]. Отож етнічні спільноти виникають історично, тому спільна історична пам'ять служить необхідною основою для усвідомлення єдності, спільної долі та подальшого існування етносу.

В процесі історичного розвитку формується етнос як певна колективна індивідуальність, із своєю ментальністю, характером, спільним архетипами та колективним підсвідомим. Виникає своєрідне етнічне поле, тобто «простір, де поширюється певний ритм коливань, пов'язаний з феноменом компліментарності. Близькість цих ритмів у групі людей породжує почуття взаємної близькості й протиставлення себе усім іншим» [15, с.47]. Тому в рамках такої спільноти природно виникає належна комунікація, позитивна компліментарність, відчуття підсвідомої приязні членів свого етнічного колективу, що визначає розподіл на «свій» і «чужий». Подібно іншим етнічним явищам, компліментарність як явище може мати статистичний та вірогідний характер. На рівні відносин між етносами як соціальними системами чіткіше простежується закономірність їх взаємодії за принципом розподілу на «своїх» і «чужих», хоча на індивідуальному рівні взаємодії між окремими представниками різних етносів можливі будь-які випадки і відхилення від такої закономірності [8]. Тому родове розмежоване, географічно поділене, класово та релігійно фрагментоване суспільство можна втримати разом опираючись передусім спільну етнічну основу.

Нації, які виникають на основі певного етносу, створюють найбільш життєздатні держави, а всі імперії рано чи пізно розпадаються. Річ у тім, що етнос формує потужне етнічне енергетичне поле, джерелом якого виступають пасіонарії-індуктори (особи енергонадлишкового типу), які впливають на осіб однакової з ними етнічної приналежності, спонукаючи оточуючих діяти цілеспрямовано та координовано з метою реалізації спільних інтересів [15, с.47]. У той час як в імперії та держави-химери (до яких сьогодні належить також Україна, яка ігнорує свою етнонаціональну основу) в енергетичному плані виступають паразитичними утворенням, де панівні позиції займають субпасіонарії (особи енергодефіцитного типу), які свої інтереси ставлять вище інтересів спільноти, що рано чи пізно призводить до надлому, деструкції і розпаду імперій та відповідних держав [5].

Однак в силу різних історичних обставин в рамках однієї держави часто опиняються й спільно проживають різні етнічні групи, між якими можуть виникати міжетнічні конфлікти. І якщо не знайти способу їх вирішення та попередження, це загрожує розколами в суспільстві на рівні міжетнічної взаємодії. Цьому можна запобігти шляхом формування спільної національної ідентичності, яка пропонує більш широку базу для консолідації представників різних етносів, що дозволяє узгодити існуючі протиріччя і зберегти єдність суспільства і держави.

У боротьбі за владу та реалізацію своїх особистих та групових інтересів в суспільстві відбувається поділи й розшаровування між різними суб'єктами політики (політичними партіями, владою і опозицією, центральними і регіональними елітами, різноманітними політичними групами впливу тощо). Будучи прихильниками протилежних за своїм характером ідеологій (лібералізму, консерватизму, націоналізму, соціалізму, комунізму і т.п.), у своїй боротьбі за владу ці групи можуть вдаватися до дій, які загрожують єдності суспільства та держави. Цьому можна запобігти шляхом формування національної ідентичності, яка у даному випадку може служити основою для формування національних інтересів шляхом досягнення балансу інтересів особи, суспільства і держави. З огляду на це, саме національна ідентичність передбачає усвідомлення та відчуття єдиної політичної спільноти в рамках однієї держави. Така політична спільнота формує спільні інституції і єдиний кодекс прав та обов'язків для всіх їх членів спільноти, а також визначає свій соціальний простір – добре демарковану територію, з якою члени спільноти ототожнюють себе і до якої відчують свою належність. Так виникає нація як спільнота людей, що коряться тим самим законам та інституціям у межах даної території [23, с.16].

У сучасній науці нації поділяються на нації як етнічні спільноти, і на нації як сукупності громадян однієї держави, що проживають на певній території. Відтак національна ідентичність формується модель нації як етнічної спільноти чи територіальної спільноти на засадах громадянства. В українській політичній думці етнічну концепцію нації обґрунтував Д. Донцов, а територіальну концепцію нації на засадах громадянства сформував В. Липинський [6; 14].

Після проголошення незалежності України в теорії та практиці державного управління першочерговим пріоритетом стало будівництва незалежної держави на основі концепції територіальна (політичної) нації на засадах громадянства. Формування політичної нації передбачалося на ліберальних засадах, акцент робився на пріоритеті забезпечення права та свобод людини й громадянина, а також прав національних меншин. Згідно такого підходу, кожен хто прийняв громадянство України, яке надавалося усім бажаним і без жодних умов, автоматично ставав українцем. Передбачалося, що це стане гарантом розвитку українського етносу та національних меншин, щоб забезпечити їх політичну лояльність до Української держави.

Однак події 2014 року засвідчили недоліки концепції «політичної нації». Російська національна меншина в Криму та на Донбасі загалом підтримала анексію Росії проти України. Представники інших національних меншин також орієнтуються переважно на свої історичні батьківщини, яких ті можуть використовувати для просування своїх національних інтересів в Україні. Виникла парадоксальна ситуація. Згідно концепції «політичної нації» за формальними ознаками українцями можна ідентифікувати навіть тих громадян України, які вороже ставляться до неї як окремої нації та держави. У той же час, концепція «політичної нації» позбавляє права вважати себе українцем мільйонів етнічних українців, тих патріотів-співвітчизників, які перебувають поза межами Української держави, однак зберігають свою українську національну самосвідомість. Концепція «політичної нації» також ігнорує колективні права українців як титульної нації, які об'єктивно найбільше зацікавлені існуванні Української держави. Побудована незалежна держава була позбавлена українського змісту. В рамках такої держави і надалі продовжуються процеси денационалізації та русифікації українського етносу під впливом російської інформаційної експансії, а також негативного впливу західної глобалізації та вестернізації.

Прихильники концепції «політичної нації» не врахували також той факт, що історично українська нація формувалася саме як етнічна нація, що загалом характерно також для усіх народів Східної Європи та країн Азії. В етнічній концепції нація розглядається як певна «надродина», що базується на спільному родоводі та генеалогії, де її члени – це такі собі брати й сестри або принаймні родичі, що відрізняються від решти людства своєю кровною спорідненістю. У той же час концепція «політичної нації» як територіальної громади на засадах спільного громадянства була характерною для народів Заходу. Генеалогії і міфології про спільне походження, рідна мова, звичаї і традиції – ось елементи етнічної концепції нації, яка відображує зовсім інший від Заходу шлях формування націй, пройдений багатьма спільнотами в Східній Європі і Азії; те місце, яке має закон у західній громадянській моделі, в етнічній моделі посідає народна культура, здебільшого мова та звичаї [23, с.22-23]. Тому у цих народів саме філологи, фольклористи та історики відігравали визначальну роль у формуванні національної ідентичності.

Невдачі в будівництві нації і держави у пострадянський період полягають у тому, що національну ідентичність, як слушно зазначав Е.Сміт, не можна легко або швидко прищепити населенню з допомогою штучних засобів, абсолютизуючи при цьому роль держави як чинника консолідації суспільства [23, с.24].

Помилковим є повне ототожнення понять «нація» та «держава». Концепція держави пов'язана передусім з державними інституціями, тобто відмінними й незалежними від решти суспільних інституцій, яким належить монополія на примус і стягування податків у межах даної території. Натомість нація означає передусім культурні й політичні зв'язки, що об'єднують у єдину політичну спільноту всіх, хто має спільну історичну культуру та батьківщину.

Досвід державного будівництва засвідчує, що українці ідентифікують себе передусім за мовними, культурними та історично-генетичними ознаками (Україна тут не виняток: за результатів дослідження національної ідентифікації в 14 різних країнах – США, Канада, Франція, Німеччина, Велика Британія, Греція, Угорщина, Італія, Нідерланди, Польща, Іспанія, Швеція, Австралія, Японія, який проводив дослідницький центр П'ю (Pew Research Center), було встановлено, що в кожній дослідженій країні національну ідентичність перш за все визначає мова [12]). Український народ опинився фактично відчуженим від власності і влади у державі, яка б мала належати йому. Тому етнічні українці зазвичай до своєї держави ставляться як до чужої для себе політичної інституції, демонструють низький рівень довіри до своєї державної бюрократії та практично до усіх органів державної влади, часто порушують встановлені державою закони, і, якщо є така можливість, намагаються уникати оподаткування.

Отже, методологічний підхід формування національної ідентичності в Україні лише як політичної нації на наш погляд є помилковим. В. Кремінь та В. Ткаченко слушно зазначають некоректність постановки питання: «або нація політична, або етнічна», оскільки «громадянська нація» та «етнічна нація» є лише «ідеальними типами», які у чистому вигляді майже не трапляються в житті [13, с.15].

Національна свідомість не є одновимірною, вона включає ці два аспекти, де в різних народів один аспект може переважати над іншим. Отож ці підходи потрібно належним чином поєднати, поклавши в основу національної ідентичності певну систему духовних цінностей та ідеалів. Тому при формуванні національної ідентичності необхідно робити наголос саме на духовних аспектах, яка розуміється як «зв'язок особистості зі спільнотою», «ототожнення людиною себе з певною суспільною групою», «укорінена в духовному світі особистості система цінностей, ідеалів, норм, вимог відповідної спільності» [9].

На духовних аспектах наголошує також Ентоні Сміт: «Концепт національної ідентичності можна визначити як підтримування та постійна репродукція патернів цінностей, символів, пам'яті, міфів та традицій, які є складниками спадщини націй, та водночас ідентифікацію особистостей з цією особливою спадщиною і цими цінностями, символами, пам'яттю, міфами та традиціями» [23, с.30].

Під таким кутом зору національну ідентичність можна розглядати як «систему духовних якостей, яка проявляється як усталене ядро», яка служить основою для консолідації населення в інтегровану національну спільноту, а також завдяки їй «формується внутрішня система ставлення особистості до світу і

до самої себе, система самоконтролю і самоорієнтації» [9]. Отож в основі національної ідентичності лежить певна система духовних цінностей та ідеалів, які можна сформувати на основі духовного виміру української національної ідеї, що було нами обґрунтовано у відповідних наукових роботах [18; 19; 20].

Такий підхід дозволить поєднати позитивні елементи концепцій «етнічної нації» та «політичної нації». Адже ж існує певне взаємоперетинання обох концепцій з огляду на спільний для них зв'язок з історичною територією і їхнє опертя на суверенітет народу, який виступає нацією, тобто окремим й основним в демократичній державі суб'єктом політики. Одночасно Українська держава має себе легітимувати у національній і народній формі, коли етнічною основою держави виступає саме український етнос.

Необхідно для цього сформувати українську національну ідею таким чином, щоб вона була привабливою для представників різних етнічних, релігійних та соціальних груп, і стала чинником об'єднання пасіонарної частини суспільства.

Хоча більшість сучасних націй та більшість національних держав поліетнічні, нації формуються передусім навколо домінуючої етнічної групи, що об'єднувала інші етнічні групи в державу, якій давала назву й визначала її культуру. Тому життєздатна держава, як слушно стверджує Е. Сміт, має опертися на певне етнічне ядро, на основі якого і потрібно формувати національну ідентичність, використовуючи такі шість головних атрибутів етнічної спільноти:

- 1) групова власна назва;
- 2) міф про спільних предків;
- 3) спільна історична пам'ять;
- 4) один або більше диференційних елементів спільної культури;
- 5) зв'язок із конкретним «рідним краєм»;
- 6) чуття солідарності у значної частини населення [23, с.34].

Поданий вище список етнічних атрибутів засвідчує, етнос це передусім певна культурно-історична спільнота. Етнічні спільноти відрізняються від нації тим, що не мають деяких атрибутів нації: для свого існування їм нема потреби обов'язково жити на «своєй» територіальній батьківщині; їхня культура не обов'язково має бути громадською або спільною для всіх членів; етносу не потрібно мати суспільного поділу праці або економічну єдність; не треба їм мати і єдиний юридичний кодекс з однаковими правами і обов'язками для всіх [23, с.50]. Ці атрибути є витворами особливих соціальних та історичних обставин, що діяли на етнічні ядра та етнічні меншини перед утворенням націй.

Наявність етнічного ядра політичної нації дає можливість створити неповторну й унікальну національну ідентичність, використовуючи культурну та історичну спадщину титульної нації (тобто її етнічного ядра). Така нація буде більш привабливою та цікавою для світу, оскільки оригінал завжди цікавіший за копію якогось іншого державного чи наддержавного утворення. Етнічна модель соціологічно плідна з огляду на ту обставину, що опертя на етнічні зв'язки доновітньої доби стають основою для формування національної гідності та впевненості нації у своє майбутнє, апелюючи до великого минулого, формуючи віру в тимчасовість існуючих труднощів, після чого наступить нова слава історії свого народу, як це вже було у давні часи. Адже ж кожен народ бажає пишатися своїм стародавнім походженням і славним минулим. Національна гідність ґрунтується на розумінні значимості усього позитивного в національному житті свого народу, що проявляється в повазі до власного національного надбання, і передбачає шанобливе ставлення до всього того, що було національно-вартісним у житті попередніх поколінь, становить значущий інтерес у сучасний період і є основою для подальшого розвитку [15, с.97-98].

І навіть там, де молода нація не має своїх етнічних попередників, така нація, щоб не розпастися та зберегти свою національну єдність, вимушена використовувати культурно-історичну спадщину, елементи міфології й символізм етнічних ядер доновітньої доби [23, с.52]. Тому так важливо сформувати національну ідентичність, яка відображає однорідність культурних елементів населення певної території протягом життя багатьох поколінь. Вона дає усвідомлення неперервності його поколінь як певної культурної одиниці, яка базується на спільній пам'яті про давні події й періоди в своєї історії, а також містить уявлення про колективну долю й майбутнє своєї спільноти. Тому Україна може відбутися як самостійна та успішна держава лише за умови, коли буде опиратися на своє етнічне ядро – український етнос. З огляду на це, держава, формуючи національну ідентичність, повинна проводити цілеспрямовану політику з метою забезпечення етнонаціонального відродження українському народу.

Успішно завершити процес української нації та інтегрувати національні меншини до її складу можна використовуючи також такі компоненти стандартної західної моделі нації: історична територія, політико-юридична спільнота, політико-юридична рівність членів, спільна громадянська культура та ідеологія [23, с.21]. В результаті має бути створена національна правова держава із сильними інституціями на засадах верховенства права, що функціонують на основі демократичних механізмів та процедур, і які забезпечують зворотній зв'язок між владою та громадянським суспільством [24]. Формування української національної ідентичності на основі поєднання концепцій етнічної та політичної нації передбачатиме таким чином завершення формування української політичної спільноти як територіальної нації на засадах громадянства,

яка опирається на культурно-історичну спадщину української титульної нації, забезпечуючи при цьому національно-культурну автономію для своїх національних меншин.

Національну ідентичність України потрібно доповнити просторовим компонентом, з чітко визначеною територією, яка має належати лише її народу (нації). Власна територія сакралізується як «священна» та «історична» земля, що є місцем походження й проживання свого народу, його рідним краєм, скарбницею історичної пам'яті, де жили, працювали і боролися національні герої, мудреці та святі [23, с.19]. Національна територія має стати по-можливості максимально самодостатньою, а ресурси власної землі – винятково власністю народу, де «чужинці» не матимуть права її використовувати та експлуатувати. За цим слідкуватиме держава, жорстко захищаючи власні економічні, а також інші національні інтереси. З цією метою розробляється система справедливих законів, а також ефективних державних інституцій, здатних забезпечити реальне народовладдя та суверенітет народу, формувати та реалізовувати єдину політичну волю, мобілізувати усе населення для досягнення загальнонаціональних цілей, реалізовувати виключно українські національні інтереси. Формування політичної нації базується на засадах політичної та юридичної рівності серед членів цієї спільноти, де навіть її багатії й можновладці коряться законам своєї держави. Створюється країна рівних можливостей, надійно забезпечуються громадянські та юридичні права, визначаються політичні права та обов'язки, а також соціоекономічні права людини та громадянина. З цією метою формується система кодексів законів та дієвих інституцій, що їх утверджують в життя. Йдеться передусім про дієву судову гілку влади, що здатна забезпечити справедливості та верховенство права у суспільстві. Таким чином формується нація як політична спільнота, яка об'єднує усіх громадян однієї держави, незалежно від етнічного та соціального походження, мовно-культурних та інших особливостей на основі спільної мови, спільних символів, лояльності до держави та її законів, спільних інтересів та уявлень про її майбутнє тощо [17, с.134].

Формування національної ідентичності, консолідацію влади і суспільства, різних соціальних, релігійних груп доцільно створювати саме на основі власної національної ідеї, в якій визначається система національних духовних цінностей, ідеалів та інтересів, які є спільними для всього населення. Використовуючи національну ідею як концептуальну основу формування національної ідентичності, нація та держава розробляє певну систему спільної масової культури та громадянської ідеології, низку спільних уявлень і сподівань, почуттів та ідей, що пов'язують населення з його рідним краєм [23, с.21].

Завдання щодо створення спільної громадської, масової культури покладаються на інститути народного згуртування, передусім державну систему освіти й засоби масової інформації. Формується модель національної ідентичності, в якій нація розглядається як політична та культурно-історична спільнота, члени яких об'єднані й тісно згуртовані спільною історичною пам'яттю, міфами, символами, цінностями і традиціями. До такої національної спільноти включаються лише ті нові іммігрантські спільноти, які розділяють національні духовні цінності, ідеали та інтереси української нації. Лише на цій основі їх надається громадянство, що дає можливість їм долучитися до кола «нації» та її історичної культури через національні інститути гуртування мас.

Національна ідентичність включає в себе також геополітичну та цивілізаційну ідентичність. Геополітична ідентичність є визначальним чинником формування спільного соціально-політичного простору на основі врахування законів геополітики, що дозволяє нації та державі усвідомлювати свою роль та місце на міжнародній арені, і будувати відповідно до цього свою адекватну геополітичну стратегію. Таким чином національна ідентичність об'єднує окремих індивідів у певну спільноту з одним геополітичним баченням та дає можливість їх самореалізації як суб'єкту геополітики в умовах глобалізації.

В основі національної ідентичності лежить певна соціокультурна ідентичність, за допомогою якої нація може визначитися із своєю цивілізаційною ідентичністю, оскільки цивілізації відрізняються між собою саме за своєю історією, мовою, культурою, традиціями, релігією. Американський політолог С.Гантінгтон зазначав, що «...у світі після "холодної війни" культура і культурні ідентичності (на найширшому рівні вони являють собою цивілізаційні ідентичності) визначають моделі згуртованості, дезінтеграції і конфлікту» [2, с.11].

Цивілізаційна ідентичність відображає належність індивіда, соціальної групи, народу до певної цивілізації (західноєвропейської, східноправославної, північноамериканської, китайської та ін.). На місці їх стику можуть виникати держави (так звані розірвані цивілізації), які або дезінтегруються та розпадаються, і її уламки приєднуються до вже існуючих цивілізацій, або в їх рамках відбувається органічний синтез, і виникає власна унікальна цивілізація.

Ігноруючи особливості формування української національної ідентичності, в Україні політична еліта у пострадянський період орієнтувалися переважно не на свій народ і власні сили, а закордонні геополітичні центри. Це призвело до розколу політичних еліт та суспільства відповідно до геополітичних орієнтацій на інтеграцію до Європейського Союзу чи з Росією, що започаткували процес поступового розпаду Української держави. Починаючи з подій 2014 року, на нашу думку, в Україні фактично розпочався процес розпаду єдиної держави, коли було втрачено Крим та частина Донбасу. Президент України П.Порошенко та

просвіропейські сили домагаючись вступу України до ЄС, форсуючи приєднання України до Західної цивілізації без врахування об'єктивних умов українських реалій, зігнорували закони геополітики (закон геополітичного дуалізму – протиборства народів «Моря і народів «Суші», та закон геополітичного синтезу суші і моря, тобто «берегової лінії», до якої власне належить також Україна). Внаслідок безсистемного реформування руйнується існуюча система публічного управління, поширюється хаос та посилюються дезінтеграційні процеси в Україні. А проросійські сили на Сході і Півдні України підтримали агресію Росії проти України, що призвело до втрати нею Криму та частини Донбасу. Сьогодні вони здійснюють підривною діяльність проти Української держави, сприяючи реалізації неоімперській антиукраїнській стратегії Росії. В результаті даного розколу українські землі фактично опинилися під зовнішнім управлінням Заходу та Росії, на Сході України розпочалася братовбивча війна, Крим після приєднання до РФ економічно деградує, де-факто, втратив свою автономію, перетворившись у суцільну військово-морську базу Росії. А намагання новобраного Президента України В.Зеленського реалізувати чужі геополітичні сценарії (Мінські домовленості та неоліберальну програму уряду О.Гончарука) підвели Україну, як слушно зазначає С.Дацюк, до межі громадянської війни з загрозою подальшого розпаду Української держави [22].

Отож формування національної ідентичності на основі української національної ідеї дозволить сформувати власну геополітичну стратегію, що спрямована на перетворення українського народу (нації) в суб'єкт політичної влади, що володіє усією повнотою суверенітету на своїй території, який виступає рівноправним учасником міжнародних відносин і є самостійним гравцем на геополітичній арені. «В противному разі, – попереджав В.Липинський, – коли спільної боротьби за спільну ідею незалежності (суверенітету – В.П.) немає, коли поодинокими національними групами керуватимуть інші, зовні на націю впливаючі сили, і коли ці групи в боротьбі за свою ідею будуть монополізовувати для себе право представництва цілої нації, всю решту своїх земляків не за Українців уважаючи, то така внутрішня боротьба мусить перемінитись в боротьбу за чужі національні впливи на Україну» [14, с.4].

Історичний досвід засвідчує, що орієнтація на зовнішні сили призводила до втрати української державності. Отже, для України залишається вибір лише з двох альтернатив: або критичне ставлення до іноземних моделей, доктрин і сценаріїв розвитку, і «використання зовнішніх чуженаціональних чи інтернаціональних ідей, сил та комбінацій тих сил, для скріплення своєї нації, або підпорядкування своєї нації зовнішнім силам, і розкол та руїна по лінії впливу цих сил» [14, с.5].

Запобігти процесам розпаду Української держави можна шляхом формування власної української національної ідентичності, в якій Україна розглядається як берегова лінія (Rimland) між геополітичними центрами народів «Моря» та народів «Суші», реалізуючи геополітичний закон синтезу «моря» і «суші», запропонувавши у такий спосіб вихід з глобальної системної кризи сучасної людської цивілізації. «У слові Україна є заклик до величі вашої Батьківщини, яка своєю історією засвідчує особливе покликання бути межею та дверима між Сходом і Заходом – зазначав Іоан-Павло II під час свого візиту до України у 2001 році, – протягом сторіч ця країна була привілейованим перехрестям різноманітних культур, місцем зустрічі духовного багатства Сходу й Заходу» [21]. Синтезувавши на своїй землі культуру і менталітет Заходу і Сходу, Україна покликана виступити з'єднувальною ланкою протилежних культур, які мають різний духовно-ментальний вимір, і тим самим вона сприятиме збалансуванню інтересів різних країн, що належать до різних цивілізацій. Національне покликання України полягає у формуванні такої цивілізаційної моделі, суспільного устрою та способу життя, які стануть універсальною матрицею для вирішення існуючих глобальних проблем людства та фундаментом побудови Нового Світу, що базуватиметься на всезагальній справедливості і гармонії [4]. Це стане можливим лише за умови реалізації Україною духовної парадигми розвитку людини, суспільства та держави, на чому наголошував Іоан-Павло II: «Мені спадають на думку слова святого апостола Андрія, який, як каже традиція, побачив над київськими горами сяйво Божої слави. І це сталося з бігом століть через хрещення князя Володимира та його народу. Але видіння, яке мав Апостол, не стосується тільки вашого минулого; воно спрямоване також і в майбутність країни» [21]. Всесвітньо відомий афганський математик Мохаммед Сиддік напередодні розпаду СРСР науково спрогнозував і математично обґрунтував таке майбутнє для України як незалежної держави, що базуватиметься на духовно-моральних цінностях та природно-соціальних законах, що стане моделлю Нового Світу, і зможе тим саме відкрити для людства принципово нову епоху в його історії [4].

Узагальнюючи сказане, визначимо основні функції національної ідентичності. Внутрішніми функціями національної ідентичності є:

- консолідаційна: об'єднання суспільства навколо спільних цінностей та ідеалів;
- соціалізаційна: налагодження та розширення соціальних зв'язків та соціальних відносин між індивідами та класами, тобто різними елементами соціальної структури;
- визначальна: сприяння самовизначенню та самореалізації як окремого індивіда, так і будь-якої соціальної групи в межах колективної свідомості національної спільноти;
- ціннісна: спільні цінності спрямовують людей на певний спосіб поведінки, умови життєдіяльності, є мотиваційною основою вчинків, дій, інтересів і бажань;

– інтеграційна: об'єднання влади і народу, різних соціальних, релігійних та етнічних груп, сприяючи їх взаємопроникненню, передусім взаємозближенню різних етносів між собою;

– індикативна: вираження громадської думки та настроїв, що панують у суспільстві, артикуляція інтересів різних груп населення, формування громадянської злагоди та згуртованості населення [10, с.274].

До зовнішніх функцій національної ідентичності належать:

– територіальна (демаркаційна): визначення свого соціального простору і «демаркація» історичної території, захист її від зовнішніх ворогів;

– політична: легітимізація запроваджених державою та її інститутами єдині юридичні права та обов'язки для громадян, які відображають правничі звичаї нації;

– економічна: вироблення єдиного поділу праці, сприяння пересуванню товарів та робочої сили, розподілу ресурсів між членами нації в межах батьківщини;

– зовнішньоекономічна: визначення напрямків вектору зовнішньоекономічної політики держави відповідно до ідентифікаційних практик соціуму;

– цивілізаційна: ототожнення себе з певною цивілізацією згідно до власної самоідентифікації нації;

– геополітична: визначення стратегії зовнішньополітичних відносин зі світовою спільнотою, враховуючи ідентифікаційні орієнтації суспільства;

– представницька: вираження інтересів різних етнічних і соціальних груп та формування українських національних інтереси, що представляють націю як суб'єкта політичних процесів та міжнародних відносин;

– контрольна: встановлення контролю над земельними, водними, лісовими, рекреаційними, паливними та людськими ресурсами відповідно українських національних інтересів та національних цінностей, на основі яких відбувається усвідомлення суспільства себе як іманентної цілості [10, с.274].

З огляду на функції національної ідентичності, необхідна розробка довгострокової державної політики формування української національної ідеї, яка передбачатиме:

– формування єдиного соціокультурного простору, що ґрунтується на утвердженні української мови в усіх сферах суспільного життя та реалізації державної політики національної пам'яті;

– розвиток осередків культури, музейної та архівної справи, збереження й популяризацію національної культурної спадщини;

– модернізацію освітньо-виховної сфери, що має здійснюватися на основі поєднання власних духовно-культурних цінностей та кращого зарубіжного досвіду;

– забезпечення свободи совісті, удосконалення правового регулювання державно-церковних, міжцерковних, міжконфесійних відносин;

– розширення національного інформаційно-комунікаційного простору та забезпечення паритетної участі країни у світовому інформаційному просторі;

– створення умов для забезпечення рівноправності та розвитку всіх етнічних спільнот і меншин України;

– розвиток внутрішнього туризму як інструменту налагодження соціокультурного діалогу між жителями регіонів України;

– запровадження загальнодержавних, регіональних, місцевих програм у сфері освіти, науки, культури щодо мовно-культурного відродження українського соціуму з метою їх соціокультурної інтеграції до української нації [16, с.261-262].

Формування та реалізація державної політики формування національної ідентичності має покладатися на багаторівневу систему державного управління. На вищому рівні державну політику у сфері формування національної ідентичностей розробляють Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України. Важливу роль в розробці та реалізації формування національної ідентичності, захисту національних інтересів та національних цінностей відіграє Рада національної безпеки та оборони, яка покликана координувати діяльність законодавчої та виконавчої влади у цій сфері. На центральному рівні участь у виконанні завдань держави покладається на такі центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ): Міністерство закордонних справ України, Міністерство культури, молоді та спорту України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство соціальної політики України та інші ЦОВВ. На регіональному та місцевому рівнях державна політика у сфері формування української національної ідентичності реалізуватиметься місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Для формування національної ідентичності потрібно створити надійний механізм соціального партнерства та взаємодії держави з недержавними організаціями. Лише спільними зусиллями держави, активних громадян та їх об'єднань можна вирішити проблеми формування національної ідентичності України та української модерної нації.

Висновки. Для України характерна розмитість та амбівалентність національної ідентичності, що свідчить про незавершеність процесів формування української нації. Тому сьогодні Україна потребує розробки концептуальних засад державного управління у сфері формування української національної ідентичності для того, щоб успішно завершити процес формування української нації, надати українського характеру власній державі. Національна ідентичність є базовою колективною ідентичністю, яка включає в

себе інші колективні ідентичності (територіальну, регіональну, класову, релігійну, етнічну, політичну, геополітичну, цивілізаційну), і служить основою для формування сучасної нації як постіндустріальної спільноти.

Після проголошення незалежності України в теорії та практиці державного управління першочерговим пріоритетом стало будівництва незалежної держави на основі концепції територіальна (політичної) нації на засадах громадянства. Формування політичної нації передбачалося на ліберальних засадах, акцент робився на пріоритеті забезпечення права та свобод людини й громадянина, а також прав національних меншин. Однак події 2014 року засвідчили недоліки концепції «політичної нації», оскільки російська національна меншина в Криму та на Донбасі, будучи громадянами України, загалом підтримала анексію Росії проти України. Також концепція «політичної нації» ігнорує колективні права українців як титульної нації, які об'єктивно найбільше зацікавлені існуванні Української держави.

В рамках Української держави і надалі продовжуються процеси денаціоналізації та русифікації українського етносу під впливом російської інформаційної експансії, а також негативного впливу західної глобалізації та вестернізації. А ігнорування законів геополітики започаткувало процес розпаду Української держави, про що свідчать втрата Криму та частини Донбасу, а також подальше наростання кризових явищ в українському суспільстві.

Методологічний підхід щодо формування національної ідентичності в Україні повинен базуватися на поєднанні концепцій «громадянської нації» та «етнічної нації».

Формування української національної ідентичності на основі поєднання концепцій етнічної та політичної нації передбачатиме таким чином завершення формування української політичної спільноти як територіальної нації на засадах громадянства, яка опирається на культурно-історичну спадщину української титульної нації, забезпечуючи при цьому національно-культурну автономію для своїх національних меншин. При формуванні національної ідентичності необхідно робити наголос саме на духовних аспектах. В основі національної ідентичності покликана лежати певна система духовних цінностей та ідеалів, які можна сформулювати на основі духовного виміру української національної ідеї.

Такий підхід дозволить сформувати духовну парадигму розвитку особи, суспільства та держави, і поєднати позитивні елементи концепцій «етнічної нації» та «політичної нації».

Необхідно для цього сформувати українську національну ідею таким чином, щоб вона була привабливою для представників різних етнічних, релігійних та соціальних груп, і стала чинником об'єднання пасіонарної частини суспільства.

Формування національної ідентичності на основі української національної ідеї дозволить сформувати власну геополітичну стратегію, що спрямована на перетворення українського народу (нації) в суб'єкт політичної влади, що володіє усією повнотою суверенітету на своїй території, який виступає рівноправним учасником міжнародних відносин і є самостійним гравцем на геополітичній арені.

З цією метою на державному рівні необхідно послідовно реалізовувати державну політику формування національної ідентичності, використовуючи механізми державного управління та механізми соціального партнерства між державою, громадянами та їх громадськими організаціями.

Список використаних джерел та літератури:

1. Большой англо-русский словарь: в 2-х т. / Под общ. рук. И. Р. Гальперина и Э. М. Медниковой. – М.: Русский язык, 1987. Т.1. – 1038 с.
2. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. – Львів: Кальварія, 2006. – 474 с.
3. Гіденс Е. Соціологія /Пер. з англ. В.Шовкун, А.Олійник; Наук. ред. пер. О.Івашенко. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
4. Гигаури Е. Украина и Россия. Прогноз будущего от Мохаммеда Сиддика. – URL: <https://maxpark.com/community/1298/content/941776>.
5. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. – М.: ДИ-ДИК, 1997. – 640 с.
6. Донцов Д. І. Націоналізм. – К.: ФОП Стебеляк, 2011. – 256 с.
7. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Наук. – ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. – Т. 1: Теорія державного управління / наук. – ред. колегія : В. М. Князев, І. В. Розпутенко та ін., 2011. – 748 с.
8. Етнічна компліментарність. – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
9. Етнічний довідник: поняття та терміни. – URL: <http://etno.uaweb.org/glossary/index.html>.
10. Звіт про науково-дослідну роботу на тему «Публічна політика щодо формування української ідентичності в умовах сучасних викликів» /Науковий керівник В. П. Трощинський, відповідальний виконавець Н. П. Ярош. – К.: НАДУ, 2018. – 313 с.

11. Касьянов Г. В. Україна 1991 – 2007: нариси новітньої історії України. – К.: Наш час, 2008. – 432 с.
12. Козубенко О. Дослідження: головна ознака національної ідентичності – мова людини. – URL: <https://language-policy.info/2017/02/mova-oznaka-natsionalnoji-identychnosti>.
13. Кремінь В., Ткаченко В. Україна: ідентичність у добу глобалізації. – К.: Тов-во «Знання» України, 2013. – 415 с.
14. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Київ; Філадельфія, 1995. – 470 с.
15. Мала енциклопедія етнодержавознавства / Редкол: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра; Генеза, 1996. – 942 с.
16. Никитюк Г. Механізми регуляторного впливу держави на формування ідентичностей. – URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/znpnadu_2013_1_26.pdf.
17. Основи етнодержавознавства / За ред. Ю. І. Римаренка. – К.: Либідь, 1997. – 656.
18. Пасічник В. М. Національна ідея в контексті українсько-російських відносин: монографія. – Львів: Сполом, 2007. – 182 с.
19. Пасічник В. М. Формування державної політики національної безпеки України в контексті реалізації української національної ідеї: монографія. Львів: Сполом, 2014. 512 с.
20. Пасічник В. М. Формування державної політики національної безпеки України на засадах української національної ідеї: монографія. Львів, 2016. – 429 с.
21. Промова папи Івана Павла II у Борисполі 23 червня 2001 року. URL: <http://catholicnews.org.ua/promova-rari-ivana-pavla-ii-u-borispoli-23-cherhvnya-2001-roku>.
22. Сергей Дацюк рассказал о распаде Украины: Майдан, новая власть и Донбасс. *Хвиля* 10.10.2019. – URL: <https://hvylya.net/news/exclusive/sergej-dacjuk-rasskazal-o-raspade-ukrainy-majdan-novaja-vlast-i-donbass.html>.
23. Сміт Е. Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
24. Фукіяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. – К.: Наш формат, 2019. – 608с.

Vasily Pasichnyk

Contentual basis of government administration in the sphere of formation of the Ukrainian national identity.

Annotation: The content, element and functions of national identity are revealed. The state and problems of formation of the Ukrainian national identity are analyzed. The conceptual basis of public administration in the sphere of formation of the Ukrainian national identity are substantiated. The role of the Ukrainian national idea as a conceptual basis of public administration of the formation of national identity in Ukraine is proved.

Key words: National identity, Ukrainian national identity, nation, ethnos, Ukrainian national idea.

УДК 94 (477) (092)

Василь Хитрук

Концепція Атма-Ноосфери епохи Водолія. Принцип Бога «Світогляд – це Просвітлений погляд на світ». ВХ.

Анотація: Перед шляхетним читачем, ученим світом і студентами й доцентами університетів постає нове наукове відкриття Василя Хитрука (Італія-Україна) «Закон Атма-Ноосфери (АтмаН) епохи Водолія. Концепція Бога». Це реальне відкриття нової парадигми квантового мислення науки III тисячоліття: Ното Spiritus – Людина Духовна. На світі з'явився новітній **Універсальний Закон Єднання Макро-Космосу Творця Всесвіту (Концепція Бога) з внутрішнім Мікро-Космосом людини**. На відміну від оригінальної **Ноосфери** академіка НАНУ **В. І. Вернадського** (Україна), яка в своїй основі корелюється виключно з «людським розумом» (ані на йоту не примішуючи геніальне відкриття нашого земляка, навпаки, еволютивно продовживши його), Закон Атма-Ноосфери не тільки ввібрав у себе принцип «природного людського розуму», але й пішов ще вище – досягнувши сфер «понадрозумових», «квантово-вібраційних», «вакуумних», тобто «надприродного розуму», всі вони є квантово-сингулярним виходом із сьогоденного тупика земної цивілізації Вселюдства. Закон Атма-Ноосфери не лише гармонійно доповнює, але й розвиває концепцію Бога.

Ключові слова: Ноосфера В. І. Вернадського; Метанаука Шрі Матаджі Шрівастави, Індія; Фізика Вакуума (Г. Шінов і А. Акімов); Духо-Сфера людини; Нова парадигма науки III тисячоліття – Закон Атма-Ноосфери (АтмаН). «Концепція Бога» В. О. Хитрука; Ното Spiritus – Людина Духовна.

Історичними передумовами (принципами і закономірностями) виникнення ноосфери (В.І.Вернадський) були праці цілої плеяди учених від давнини до сучасності, як Геракліт і Тгалес (6 ст. до н.д.), Пітагор

«Гармонія Сфер» (4 ст. до н.д.) [6; 9]. Франсуа Кено (17 ст.), королівський лікар і «батько політ-економії» у своїх «Економічних Таблицях» показав суспільство як космічну енергетичну субстанцію з її «серцем» - хліборобами [13, с.12-18]. Український вчений С.А.Подолінський (19 ст.) [11, с.45], обрахувавши баланс енергії для планети Земля, показав залежність ноосфери від джерел енергії і їхній культурний вплив на формування економіки і соціуму Землі. Цим він дав поштовх і підґрунтя працям В.І.Вернадського,



К.Е.Ціолковського та інших космістів. Космізм в роботах К.Е.Ціолковського і О.Л.Чижевського (19-20 ст.) дає нову якість розумінню і межах ноосфери [13].

У такому розумінні в пізнанні засобами телескопів ноосфера розповсюджена до меж нашої Галактики і далеких Галактик і Всесвітів. Сучасний український вчений-косміст М.Руденко значно поглибив вчення геніального галла Франсуа Кено, продовживши ідеї С.А.Подолінського, тим самим внісши свій науковий вклад у поняття ноосфери [12].

Відповідно до оригінальної теорії академіка АН України В.І.Вернадського (1940), Ноосфера є наступною, але не завершальною, у послідовності основних фаз розвитку планети Землі [3, с.15-30]. Згідно нової парадигми і концепції нашої наукової теорії, Ноосфера В.І.Вернадського є четвертою (див. нижче) передостанньою перехідною фазою еволюції розвитку Землі від «розумового» ступеню Ноосфери до її вищої заключної «надрозумової» фази, яка в різних учених називається по-різному. В результаті нових наукових відкриттів Метанауки (Шрі Матаджі Шрівастава, Індія) [18, с.25-30]; «Космічного Вакуума», академік В.І.Вернадський (1940-1945) [3, с.6-23]. Фізика Вакуума (Г.Шіпов і А.Акімов) [18, с.23-26]. Квантового Поля (ряд сучасних учених); Сингулярності (С.Дацюк, Україна) [6], синонім санскритського духовного стану «Нірвічара» [13, с.76]. «Формули-Матриці Бога» В.Хитрук [16, с.326-328]. Хітології Вібрацій Енергії Кундаліні, санскрит: 64 невидимі оку хіто-канали, що йдуть від серця до перикарда, даруючи людині духовну гармонію і любов, доброту і співстраждання і з'явилась ця нова наукова парадигма [16, с.185].

Нині наступила історична фаза науки Духа - Атма-Ноосфери. Саме ці, вищеназвані, феноменальні наукові відкриття останніх десятиріч і створили фундаментальну базу для появи нової парадигми науки III тисячоліття, яку ми назвали Атма-Ноосфера епохи Водолія. Концепція Бога. Історія науки зробила новий наступний виток. На світі з'явився новітній Закон. Дух облагороджує не тільки матерію, але й культуру Духа людства, тому нині й виникла потреба в Атма-Ноосфері. Визначення Атма-Ноосфери як суперсучасної стадії, що геологічно і біологічно, антропологічно і психологічно, енергетично-вібраційно переживає вся Ноосфера планети Земля пов'язане з поняттям людина "Homo Sapiens" у сукупності «колективного підсвідомого», «колективного надсвідомого» і «колективного Свідомого» Вселюдства у його переході до Людини Духовної – Homo Spiritus. Досі людство і наука знали про існування трьох різних видів енергії Природи: Перша. Енергія гравітаційного поля, Друга. Енергія електромагнітних полів і Третя. Енергія радіаційного випромінювання – Енергія атома [6].



Ми щасливі представити новий вид енергії Природи і Творця.

Четверта.

Найбільш потужна і всесильна - Божественна енергія Космосу: вібраційна спіралевидна сила Кундаліні як Енергія Божественної Любові. Це внутрішня сила кожної людини, що спить у Сакрумі в основі хребта людини і зветься санскритським поняттям «Кундаліні» як Архетип Бога-Матері [5, с.89; 16, с.301-304; с.311-315; 19, с.46]. Культуру Бога-Матері історик-академік В.С.Ідзьо археологічно дослідив у Трипіллі [9].

Засновуючись на фундаментальних принципах нової Метанауки III тисячоліття її засновниці, доктора філософії та медицини, Шрі Матаджі Нірмала Деві (Індія) [6; 5, с.78]; дослідженнях світової науки в особах визначних імен, як академік Володимир Вернадський (Наука про Ноосферу); академіки, доктори Георгій Шіпов і Анатолій Акімов («Фізика Вакуума», «Теорія

Торсіонного Поля» ряду європейських та світових учених, як Гв. Вerez (Франція) [5, с.106]. та Гр. Де Кальберматтен (Швейцарія, мій колега і приятель, співпрацівник ООНУ) [7, с.57] та ін.



Св. 1-2. *Коло Світла над маківкою голови і є Атма-Ноосфера Мудрости з її тонковібраційним наповненням щирою любов'ю, добрими думками, позитивними візіями, словами, діями.*

Доктор філософії і медицини, соратниця Магатми Ганді, Шрі Матаджі Нірмала Деві, а також її учні (й серед них і скромний автор цих рядків), та вищеназвані учені звершили феноменальну революцію в науці, вразивши людство новою парадигмою Світо-Ладу. Що таке парадигма в науці? Це певна нова базова корінна концепція вивчення принципів творіння світу, елементів природи та джерел енергії людини, Природи, Вселюдства і Макро-Космосу. Кожна нова ера привносить у науку мислення певні корективи, а інколи для блага людства і нову революційну парадигму. Отож немало-небагато, нині відкрито нове джерело Енергії у Всесвіті. І це джерело пов'язане саме з тонко енергетичним інформаційно-вібраційним Мікро-Космосом людини.

Натхненний благословіннями Шрі Нірмала Шараді, автор цих рядків вперше в філософському мисленні нинішнього віку спробував об'єднати зусилля науки від найдавніших часів аж до XX і XXI століть під однією науковою назвою, однією стратегією розвитку цієї науки минулого-сучасності-майбуття: висунув і обґрунтував ідею створення нової рами Метанауки III тисячоліття під назвою "Атма-Ноосфера": Концепція Бога. Ця нова наука була проголошена автором на Міжнародній Конференції "Україна-Індія. Духовні паралелі" у Львові в 2019 р. і на персональній фейсбук-сторінці "Wasil Khitruk" і проілюстровано кількома короткими визначеннями:

1. "УДР (Українська Духовна Республіка) і Т-А (Терношора-Арт – Міжнародний Транскарпатський Центр духовного Самовдосконалення) - Київ 11.01.7529 (2019). Проголошуємо нову Науку Третього Тисячоліття: Атма-Ноосфера: Ноос Духа, Ноос Світла! Думай Світлом – Стань Світлом!"
2. "Уявіть порожню Сферу над вашою головою (див. Світлини): Ви наповнюєте її найкращим, що маєте: Щирістю, Щедрістю, Довірою, Добром, Любов'ю. – Це і є Атма-Ноосфера - Спасуюче Коло нинішнього розгубленого і деградованого матеріалізмом людства!" У цьому й коротка суть нового вчення під скороченою санскритською назвою АтмаН: Атма-Ноосфера - Наука Мудрости III тисячоліття [15].

Фундаментальні Ведичні Принципи Атма-Ноосфери — Духовне Просвітлення; Єдність Етики і Політики, Свідомості і Моралі; Відродження Архетипу Аполлонівської людини. Головний мета-філософський принцип: «Дух є Первинний», матерія є вторинна!» [16, с.328]. Метанаука як Вище Знання про Енергію людства нинішньої доби - Кундаліні. «Кундаліні – це арфа, на якій Божественна Сила грає мелодію своєї Любові» (Мати Нірмала). Ще у своїй феноменальній книзі "Золота Булава. Духовний Код Трипіллі, України і Європи" автор даної концепції вже у 2012 році закріпив основи нової парадигми науки: "Свідомість Третього Тисячоліття. Нова онто-універсальна науково-фундаментальна гуманітарно-природнична модель буття людства. Нові Закони Космосу. METAVODERN CONCEPTUAL" [16, с.308-318].

Нині автор підходить до кульмінаційної точки свого наукового відкриття: Атма-Ноосфери.

Заклавши основи нової науки Квантового Мислення, переходимо власне до Нового Квантово-Хітологічного Закону. Атма-Ноосфера – Універсальна Наука Мудрости III тисячоліття. Новий

Гуманітарно-Хіто-Природничий Закон Атма-Ноосфери, до якого ми переходимо нижче, допоможе студентам і молодим поколінням учених і всіх сучасників, усього людства, побачити реальність сьогоденної хаотичної, захопленої вогнем самознищення системи суспільств Європи, Азії, Африки, Америк і Австралії під новим кутом зору реальності. Він дасть те Світло, за допомогою якого людство зможе вийти до Світла Творця з «лабіринтів Мінотавра» сучасної до краю деградованої цивілізації [9].

Новий Квантово-Хітологічний Закон Атма-Ноосфери.

1.Божественні та Природно-Еволюційні передумови (закони, принципи, закономірності) виникнення геосфери і біосфери Космосу: Всесвіту і планети Земля та її Природи. А згодом і творення людини й усіх живих істот від бджоли до лева й рослинного світу.

2.Розумна творча людська діяльність як визначальний фактор еволюції розвитку «антропосфери», «біосфери», «біотехносфери» за весь період еволюції людства принаймні останніх 8 тисяч літ.

3.Закон Ноосфери академіка НАНУ В.І.Вернадського (Україна, 1923-1940). Ноосф́ера — сучасна стадія розвитку біосфери, пов'язана з появою в ній людства. Частина планети й навколопланетного простору зі слідами діяльності людини. Слово створене у семантичному зв'язку і лексичній аналогії з "атмосферою" і "біосферою". Як зазначив український академік В.І.Вернадський, відповідний термін було введено французьким математиком та філософом Е. Ле Руа разом з його другом Тейяром де Шарденом після їх детального знайомства з вченням Вернадського про біосферу під час його лекцій у Парижі в 1923 р. При цьому Ле Руа визначав ноосферу як сучасну стадію, що її геологічно переживає біосфера [4, с.185]. Космізм у працях К.Е.Цюлковського і українського філософа О.Л.Чижевського дає нову якість розуміння і межах ноосфери.

4.Закон Землі як необхідність перемоги екологічного світогляду на всіх рівнях – від людини до громад і суспільств та державного правління у всьому світі. Початок Ноосфери доцільно визначити з того часу, коли розумові дії людей досягли за силою впливу на геосферу і біосферу потужності «геологічної сили».

5.Відкриття Метанауки Духа – Четвертої Енергії Космосу під назвою Кундаліні доктором філософії і медицини Шрі Матаджі Нірмала Деві у 1970 році [16, с.298; 18, с.185].

6. «Формула Бога»; і науковий принцип: «Дух є Первинний, матерія є вторинна» В. Хитруком у книзі «Золота Булава» у 2012 р. [16, с.328].

7.Закон Єдності Етики і Політики. Відродження Архетипу Аполлонівської людини [16, с.247].

8.Філософський Закон Триєдності і Парності В. Хитруком у 1993 р.// Ідея. - Київ. Академія Оригінальних Ідей.

9.Закон Атма-Ноосфери. Концепція Бога. В. О. Хитрука у 2012-2021 рр.

Початок Атма-Ноосфери доцільно визначити з космічним початком приходу на планету Земля Нової Ери – перехід нашої планети зі Знаку Риб у новий Знак Зодіаку – Водолій (lat. Aqu-ario – «Єднання трьох стихій і елементів Природи: Води-Повітря-Етеру) з 2000 року. Це відкрило прихід бурхливих потоків нових енергій Космосу, що в Санскриті називаються ВІБРАЦІЯМИ. Ці нові енергії такі надпотужні, що виявились несподіваними для антропологічного буття непідготовленої людини, котра, отримавши Духовне Просвітлення, одержує великі шанси на еволюційний прогрес, фундацію і процвітання нової цивілізації на планеті Земля. Зараз ми тільки окреслимо п'ять головних еволютивних рівнів прогресу світової науки, а в наступних працях більш детально розширимо цей потік когерентного (інтегрованого) мислення.

Перший рівень. Матеріальний Фундамент Піраміди Буття планети Земля: первісна матеріальна фаза Творіння Геосфери («неживої» природи).

Другий рівень. На первісній базисній основі Геосфери починається друга фаза Творіння Біосфери (живої природи) – духо-матеріальне творіння Вищого Розуму, Бога Творця та Його Енергії – Богині Матері.

Третій рівень – Утворення Техносфери (початок і розвиток людської Цивілізації).

Четвертий рівень. Вища фаза: відкриття Ноосфери В.І.Вернадського:

Геосфера+Біосфера+Техносфера=Ноосфера. Вернадський ще в першій половині ХХ сторіччя створив учення про *ноосферу* (від грец. νόος — розум і σφαῖρα — куля, тобто «сфера розуму»), в основу якого поклав ідею про гармонійне входження людини та її господарської діяльності у біогенний колообіг речовин [4, с.35].

П'ятий рівень. Найвища фаза: Відкриття Атма-Ноосфери (В.О.Хитрук) – і співтворення нової парадигми світової науки у Сфері Духоматерії й вищої духовності та матеріальної культури як симбіозу Творіння Вищого Розуму і людини-антропоса – (Геосфера+Біосфера+Техносфера+Ноосфера+Дух=Атма-Ноосфера (Концепція Бога). Співтворіння Творця і людини як «дитини Божої» й Енергій Землі, Сонця і Місяця у зв'язку з новим філософським принципом: «Дух є Первинним, матерія є вторинною» як втілення реального начала нового наукового алгоритму не тільки матеріального, а духо-матеріального Всесвіту [16, с.308-309;

с.312-318]. Суть Закону Атма-Ноосфери полягає у з'єднанні «сили розуму» Ноосфери з Атма-Ноосферою. Сили речовинної матерії у єднанні з силою «когерентного поля» як єдність енергій «макро-космосу» Землі і Всесвітів з внутрішнім «мікро-космосом». І божественною енергією самої людини в її духовній трансформації від середнього еволюційного рівня *Homo sapiens* до найвищого еволюційного стану *Homo Spiritus*[16,с.342]. Якщо знайдена Істина, то вона діє як сніговий ком: вчення про людину зі стадії науки антропології спонтанно переходить до появи нової науки під назвою Пара-Антропологія. Де префікс «Пара-» означає «Наука Тонких Енергій про людину», «Вчення про Божественну Енергію людини». Більш того, Квантова Фізика поєдналася з Квантовою Психологією, а квантове мислення відкрило код Квантової Лінгво-Генетики, і остання піднялась до Квантової Свідомості. Так утворилась нова Квантово-когнітивна (синтез-функціональна) система пізнання багатовимірною самотворчого Космосу. Адже Творчий Розум існує у всіх формах матерії самовільного Всесвіту. Квант (від лат. *Quantus* – скільки) – невидима елементарна частка певної фізичної величини (порції променистої енергії, хвилі звука, фотовібрації невидимих оку енергій тощо). Історія науки зробила новий наступний виток. На світі з'явився новітній Універсальний Закон Єднання Макро-Космосу Творця Всесвіту (Концепція Бога) з внутрішнім Мікро-Космосом людини. Дух облагороджує не тільки матерію, але й культуру Духа людства, тому нині й виникла потреба в Атма-Ноосфері (АтмаН). Визначення Атма-Ноосфери як суперсучасної стадії, що геологічно і біологічно, антропологічно і психологічно, філософськи і параантропологічно, інформаційно-енергетично та хвилево-вібраційно переживає вся Ноосфера планети Земля і людина “*Homo Sapiens*” у синтезі «колективного підсвідомого», «колективного надсвідомого» і «колективного Свідомого» Вселюдства у його переході до квантового мислення Людини Духовної – *Homo Spiritus* [6].

Висновок: Перед нами реальне наукове відкриття нової парадигми науки III тисячоліття – Закон Атма-Ноосфери (АтмаН). «Концепція Бога» В. Хитрука: *Homo Spiritus* – Людина Духовна. На відміну від оригінальної й потужної теорії Ноосфери В.І.Вернадського, яка в своїй основі корелюється виключно з «людським розумом» (ані на йоту не применшуючи геніальне відкриття нашого земляка. Навпаки, еволютивно продовживши його), Закон Атма-Ноосфери не тільки ввібрав у себе принцип «природного людського розуму», але й пішов ще вище – досягши сфер «понадрозумових», «квантово-вібраційних», «вакуумних». Тобто «надприродного розуму», всі вони є хіто-сингулярним виходом із сьогоденного тупика земної цивілізації Вселюдства. На думку вчених, навіть попередня концепція Ноосфери гармонійно доповнює концепцію Бога і може використовуватися спільно або автономно. Те ж саме можна сказати і про Закон Атма-Ноосфери: він не лише гармонійно доповнює, але й розвиває концепцію Бога від сфер Макро-Космосу до сфери Мікро-Космосу духа людини. Внаслідок симбіозного творіння усіх П'яти еволютивних фаз, Вселюдство Золотої Ери Водолія, зрештою, досягне «Гармонії Сфер», пророкованої «Сімома Мудрецьями», Гераклітом і Пітагором у далекі часи Високої Античності, відкриваючи браму Золотої Ери нашого III Тисячоліття, що ледь почалася. Межі Атма-Ноосфери – нового Світогляду людства планети Земля простягаються від 70-х років XX ст. – і все Третє й наступні тисячоліття. Най пробачить Поет, який колись сказав: «Ніщо не зупинить Красу, час якої постав!». Ніщо не зупинить Істину, час якої настав!

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Буряк В. В. Основи вчення про ноосферу. — Сімферополь: ДІАЙПІ, 2010. — 126 с.
- 2.Вернадський В.І. Ноосфера. Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. К., Наукова думка, Т.1, 2011. — 699 с.; Т. 2. 2011. — 824 с.
- 3.Вернадский Владимир Иванович «Несколько слов о ноосфере». — К.,1950. — 238 с.
- 4.Вернадский В. Химическое строение биосферы Земли и ее окружения.- М., Наука,1987. — 340 с.
- 5.Верез Ів. Мать и духовность. — Київ, 2001.
- 6.Вікіпедія. Інтернет-ресурс.
- 7.Де Кальберматтен Гр.The ADVENT. Пришествие. — Київ, 2000. — 349 с.
- 8.Діспенза Джо. Надприродний розум. — К., 2018. — 259 с.
- 9.Ідзьо Віктор. Трипільська цивілізація в Україні: характеристика розвитку та упадку в контексті еволюції стародавнього світу в VI-II тисячолітті до нашої ери. — Івано-Франківськ "Сімік", 2011р.
- Ідзьо В.С. Загальна характеристика розвитку Трипільської цивілізації в контексті кристалізації європейського стародавнього світу V-III тисячоліття до нашої ери. Трипільська Цивілізація. Науково-популярний журнал. — Київ, 2011. — №1.
- Ідзьо В.С. Будівництво і живопис та релігійне світобачення Трипільської культури. Трипільська Цивілізація. Науково-практичний журнал. — Київ, 2012. — №3.
- Ідзьо Віктор. Трипільська культура на території України в контексті дослідження кристалізації української нації в VI-II тисячоліттях до нашої ери. Науковий Вісник Українського державного університету Москви. — Москва, 2015р. — Т.ХХ.

- Ідзьо Віктор. Трипільська релігійна культура гирла Дністро-Дунайського міжріччя басейну Чорного моря України в контексті дослідження етногенезу релігійної культури та духовності в контексті дослідження формування європейської спільноти а Х-ІІ тис. до н.е. Науковий Вісник УУМ. — Москва, 2016р. — Т.ХХІ.
- Ідзьо Віктор. Релігійна культура Дністро-Дунайського міжріччя басейну Чорного моря України в епоху Трипілля в контексті дослідження етногенезу релігійної культури та формування давньоєвропейської спільноти в Х-VIII тисячоліттях до нашої ери. В книзі: «Європейська релігійна культура та зародження, становлення і розвиток християнства на території України. Наукове видання. — Львів, Видавництво Університету «Львівський Ставропігон», 2016р. — 546с.
- Ідзьо Віктор. Зародження, становлення і розвиток Європейської Цивілізації та релігійної культури в басейні Чорного моря та на територіях прилягаючого Дністро-Дунайського міжріччя території України. Наукове видання. — Львів, «Видавництво Інституту Східної Європи», 2019р. — 214с.
- 10.Кобилух В. Праукраїна і Санскрит. — Тернопіль. Мандрівець, 2011. — 512 с.
- 11.Подолінський С. Menschliche Arbeit und Einheit der Kraft. In: Die neue Zeit. Revue des geistigen und öffentlichen Lebens. — Band 1, 1883.
- 12.Руденко М. Енергія Прогресу. — К., 2018. Інтернет-ресурс.
- 13.Sanskrito-italiano traduttore. — Milano, 2017. — 459 с.
- 14.Філософія ноосфери / М.О.Булатов, К.С.Малеєв, В.П.Загороднюк. — К.: Наук, думка, 1995. — 150 с.
- 15.Фейсбук. Авторська сторінка «Wasil Khytruk».
- 16.Хитрук В.О. Золота Булава. Духовний Код Трипілля, України і Європи. — Київ, 2012. — 432 с.
- 17.Хитрук В. Чи є вихід з хаосу апокаліпсису сучасної цивілізації білої раси?// Українознавець. — Львів 2020. Випуск XX. — С.75-80.
- 18.Шипов и А.Акимов. Физика Вакуума. — Інтернет-ресурс.
- 19.Шрі Матаджі Нірмала Деві в Києві. — К., 2000. — 130 с.

Vasyl Khytruk

The Law of the Atma-Noosphere (AtmaN) of the Aquarius Age. The concept of God.

Annotation: The noble reader is presented with a new scientific discovery by Vasyl Khytruk (Italy-Ukraine) "The Law of the Atma-Noosphere (AtmaN) of the Aquarius Age. The concept of God". Is a real scientific discovery of a new paradigm of quantum thinking of science of the third millennium: Homo Spiritus - Spiritual Man. The latest Universal Law of Unity of the Macro-Cosmos of the Creator of the Universe (Concept of God) with the inner Micro-Cosmos of man has appeared in the world. Unlike the original Noosphere of V. Vernadsky (Ukraine), which basically correlates exclusively with the "human mind" (not an iota of belittling the ingenious discovery of our countryman, on the contrary, evolutionarily continuing it). The law of the Atma-Noosphere not only absorbed the principle of "natural human mind", but also went even higher - reaching the spheres of "supermind", "quantum vibration", "vacuum", ie "supernatural mind", all of which are quantum singular. way out of today's impasse of the earthly civilization of Humanity. The law of the Atma Noosphere not only harmoniously complements but also develops the concept of God.

Key words: V.I.Vernadsky's, Ukraine: Noosphere; MethaScience of Shri Mataji Shrivastava, India; Vacuum Physicists (G.Shipov and A.Akimov); Spirit-Sphere of man; A new paradigm of science of the third millennium - the Law of the Atma-Noosphere. "Concept of God" V.O.Khytruk; Homo Spiritus - Spiritual Man.

УДК 930(477)

Юрій Шилов

Давньо-українські архівні пам'ятники VI-V тисячоліть до нашої ери на прикладі культуно-релігійного обряду «Давньо-української Коляди».

Анотація: На прикладі арато-арійських курганів V-III тисячоліть до н.е. початкової української цивілізації досліджуються витоки, структура та істотність ноосфери, її святки як з антропогенною діяльністю, так і енерго-інформаційним ПОЛЕМ Всесенної.

Особлива увага приділяється виникненню і розвитку давньо-українського, Ведичного інституту БОГА-Спаса-царя.

Ключові слова: Коляда, давньо-українські архівні пам'ятники, ноосфера, спас.

В 1914 году полтавский журнал «Хуторянин» (№ 32) опубликовал статью В. И. Вернадского «Признаки железных руд в Полтавской губернии», где была отмечена магнитная аномалия вдоль Псла в пределах Кременчугского уезда. Автор учения о росте геологической активности человечества – которое является

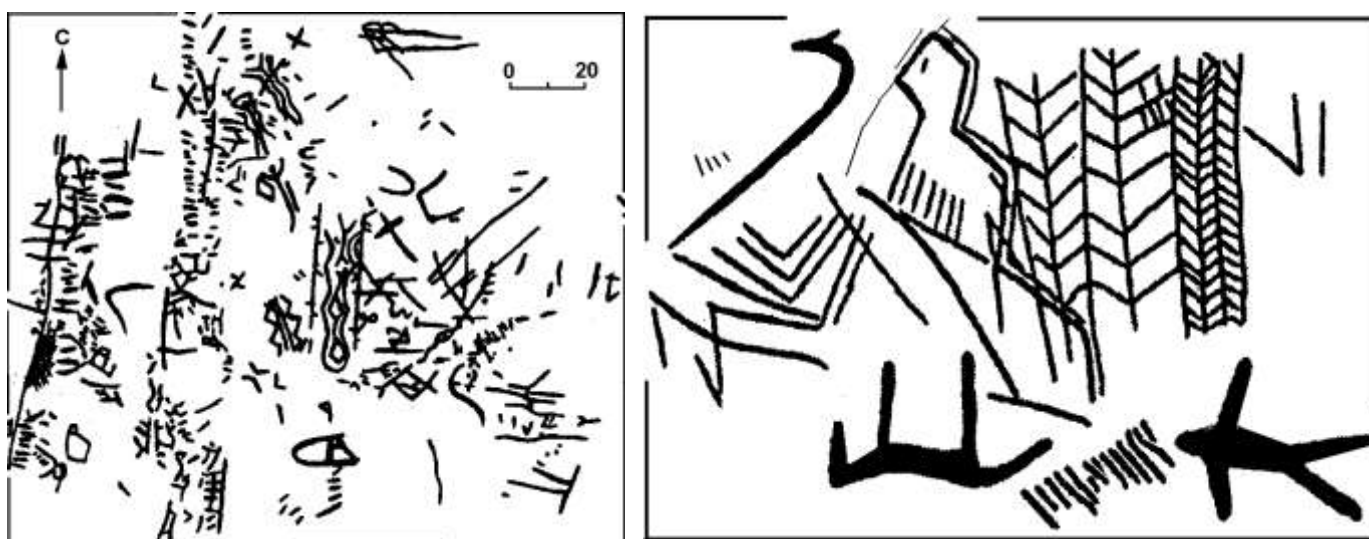
составной частью биосферы и порождает на её основе ноосферу, 'сферу разума' Земли – отметил: подобные аномалии фиксируют не только залежи магнитного железняка, но имеют и другие причины. С ними-то, а заодно и с неизведанными доселе проявлениями да глубинами ноосферы, довелось столкнуться археологическим экспедициям, с 1990 г. работающим в зоне ПГОК (Полтавский горно-обогатительный комбинат, окрестности г. Комсомольск Кременчугского района). Ниже последовательно излагаются системы фактов (раскрываются так называемые факты-ситуации, ф.-события, ф.-процессы, – где стержнем каждого являются т. н. ключевые факты), исследование которых привело к открытию истоков, структуры, сущности и перспектив ноосферы [47, с.70-98].



1.Город Аратты 5000-4600 гг. до н. э. («Триполье А») у с. Могильное Гайворонского р-на Кировоградской обл.

Планировка выявлена В. П. Дудкиным.

2.Раннетрипольские сосуды из поселений у сёл Александровка (вверху) и Тимково Кодымского р-на Одесской обл. По А. Л. Есипенко, Н. Б. Бурдо и др.



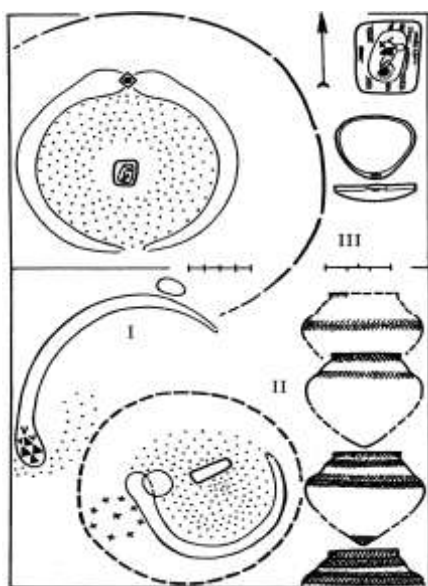
Петроглифы на плите местонахождения 22 Каменной Могилы у пос. Мирное Мелитопольского р-на Запорожской обл. По Б. Д. Михайлову и др.

Обилие археологических памятников в низовьях Псла и на другом, правом берегу Днепра обусловлено удобной переправой здешнего верховья Порогов. У правобережья Келебердянской переправы (по с. Келеберда), на поселениях возле сёл Раковка и Деревка, прослеживается

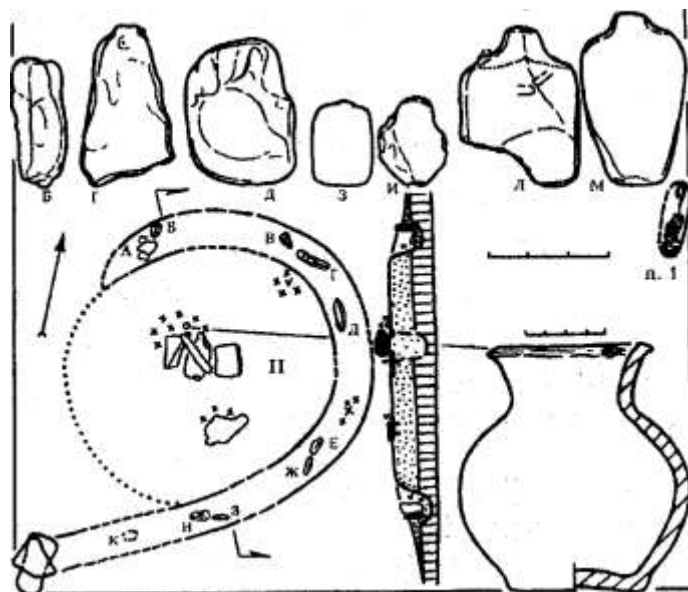
формирование среднестоговской археологической культуры (а/к) 5300-3850 гг. до н. э. – причём во втором случае прослежены влияния 4300-3850 гг. до н. э. трипольской а/к [8, т. II, с. 145-147, 472-474; 29, с. 318-336]. В 1992-1995 гг. Ю.А.Шилов пришёл к выводу об отражении указанными а/к исторических ариев и араттов – и предположил их сотрудничество при закладке левобережных курганов Цегельня и Кормилица [39, с. 58-63].



Предположение подтвердилось и было весьма углублено на основании дальнейших изысканий экспедиции А. Б. Супруненко [28, с. 333-334; 29, с. 327-329, 457]. И выявилась следующая картина становления тут около 5000-2500 гг. до н. э. курганного обряда – чьи комплексы отразили сосредоточие ведической культуры древнейшей цивилизации Аратты-и-Ариана: государственного ядра-и-оболочки догосударственной т.н. индоевропейской общности: Преимущественно земледельческая Аратта с её калицами (> лат. *civilis* как *городская община* > «цивилизация») трипольской и генетически предыдущих а/к занимала лесостепи между правобережьями Дуная–Днепра, а кочевья и курганы скотоводов Ариана – Приднепровско-Левобережные, а затем и все Черноморско-Каспийские степи. Начала формирования той и другого обнаруживаются в прото-шумерском архиве Каменной Могилы да в памятниках округи [12; 16, с.41-42, с.81-85] и датируются ныне 5400-5300 гг. до н.э. Сравнительно неподалёку от них – возле Перекопа, сухопутной переправы в Крым – обнаружены изначальные контакты араттов и ариев (носителей Триполья А, а также доскелянской фазы среднестоговской а/к – зарождавшейся здесь от контакта сурской и нижнедонской а/к); не исключено, что такой контакт привёл здесь (на берегу ручья Зарама) к возникновению древнейшего, невыразительного ещё кургана [44, с. 637-638].



7

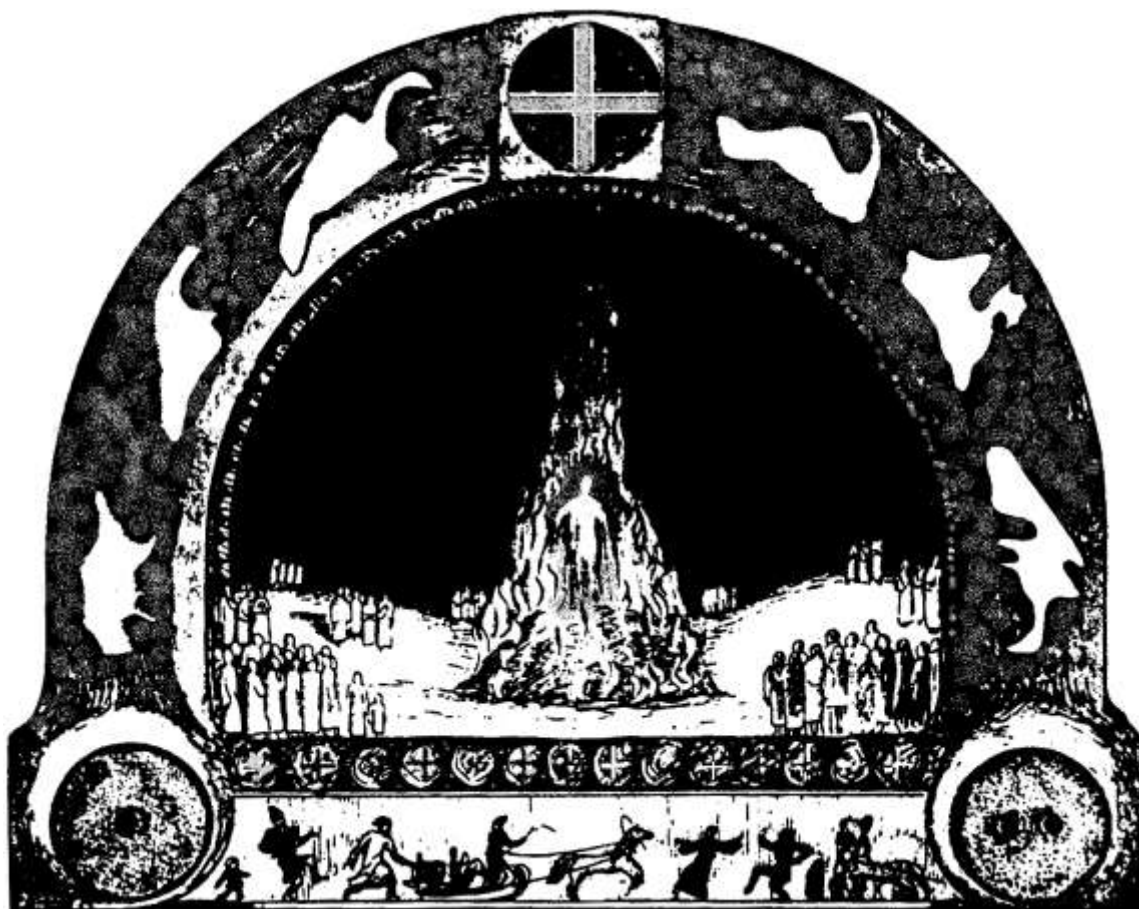


8

Основы курганов Цегельня (7) и Кормилица (8) с мифологемами змеи (7-8) и змиеборцев (8).

В том же русле, но несколько позже возникли интересующие нас курганы устья Псла; по мнению А. Б. Супруненко и В. В. Шерстюка [29, с. 321-322], это произошло в финале древнейшей, скелянской фазы среднестоговской а/к. Исходя из нынешнего состояния исследований, первым выразительным курганом следует признать Цегельню у с. Солонцы (рис.7: I-II). На его первичность среди прочих курганов указывает не столь керамический комплекс (рубежа скелянской и квитянской фаз среднестоговской а/к при наличии фрагментов средней фазы днепро-донецкой, а также ямочно-гребенчатой а/к) докурганного святилища – сколь предшествование этого святилища типологически производной от него соседней, начальной насыпи (над вытянутой могилой без следов погребённого). Дважды повторенный в том и другой мифоритуал "кормления доброй Змеи-с-Яйцом" (воплощённой в культовых рве да яме) наиболее характерен для «Веды словена» («ВС») Аратты и, отражающей её апофеоз, трипольской а/к [44, с.612-643]. Признаки последней действительно проступили в тесте, обжиге, форме сосуда из святилища основы кургана Кормилица (рис. 8), которое обнаруживает признаки пра-нижнемихайловской и новоданиловской а/к (4750-4500 гг. до н.э.) «азово-черноморской линии развития» связей между трипольской а/к и последующими цивилизациями Месопотамии (по В. Н. Даниленко, А. Г. Кифишину и др.). Аратты-миссионеры могли быть упокоены в древнейших п. 1 Кормилицы и п. 2 Цегельни; инвентарь в первом отсутствовал, а во втором обнаружена припоясная деревянная чаша странствующего аскета (рис. 7: III, [39, с. 11-17, с.27-32]).

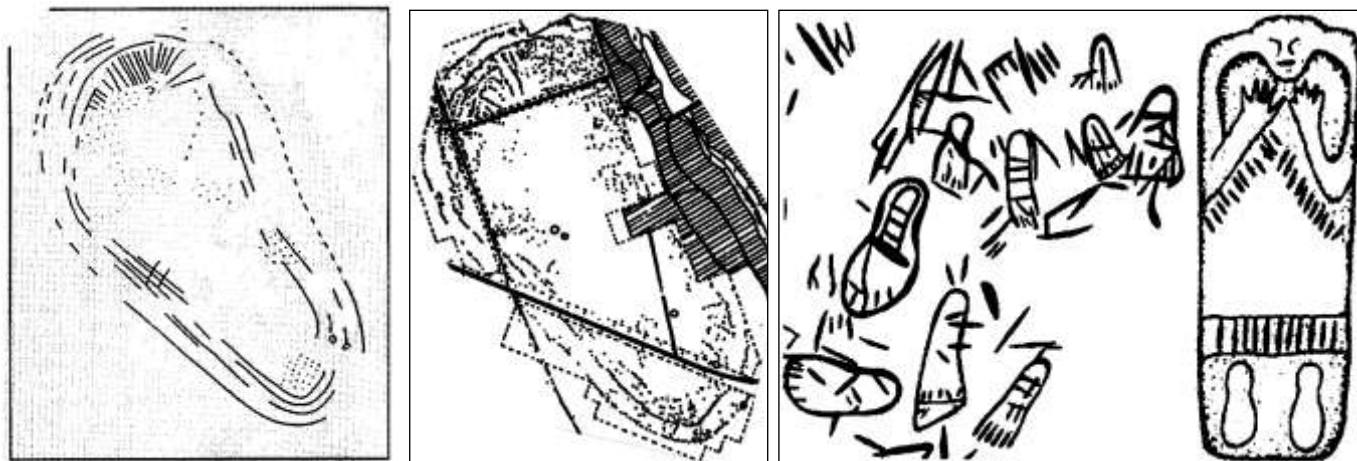
Ноосфера и Спас



Жертвенник Коло-Дия (Масляны) VI-V вв. до н. э. у Пожарной Балки возле Полтавы. По раскопкам И. И. Ляпушкина, интерпретация Б. А. Рыбакова и Н. Н. Велецкой; художественная реконструкция Г. Ю. Тимошенко.

Изначальный мифоритуал "кормления доброй Змеи" (Цегельня) стал в Кормилице жёстким. Алтарь кургана усилил идею "Праяйца". Над подалтарной ямой, между тремя плитами её перекрытия, периодически устанавливали пару антропоморфных стел – у которых жгли костры и производили возлияния. Пары периодически заваливали, а затем вкапывали в ров книзу головой. Таким образом "Змий пожирал" каждую из 6 пар (VII осталась лежать у алтаря), где установка следующей знаменовала "воскресение героев-змиеборцев" (производных от "умирающих и воскресающих божеств" араттов и др. земледельцев). Их атрибутика вытекает из совокупности всех элементов обряда, включая наличие среди человекоподобных стел стопообразной и фаллических. В целом мифоритуал предшествует основе арийско-индийской «Риг-Веды»[11,с.11-18; 39,с.51-59]: змий Вритра-'Врата' стережёт зародыш новогоднего мироздания Валу- 'Вместилище' – которое вызволяет (с помощью БОГА-Творца-странника Вишну) Герой-змиеборец Индра, вооружённый фаллической палицей-ваджрой... Итак, основной мифоритуал арийской

«РВ» обнаружил производность от аратской «ВС» да отражающей её орнаментики и пр. трипольской а/к. Получив представления о формальных (1) проявлениях курганов как осязаемых творений изначальной цивилизации, продолжим в следующем разделе начатое тут рассмотрение их содержательной (2) структуры – в которой уже начинает проступать духовный план. Всё глубже его раскрывая, выйдем на понимание сути (3). {Досадным препятствием в данном процессе является непродуманная попытка исследователей к. 12/I у с. Солонцы, рядом с Цегельней, использовать его S-видный окоп 1943 г. около 1,5 м глубиной для «остаточного „закриття” в ході досліджень кургану теми щодо „змієподібних” рівчаків-ровів» округи [27, с.161-162]. Но в Цегельне и Кормилице конфигурации рвов были S-видными, они перекрывались первичными насыпями, а дно их от поверхности курганов находилось на глубинах 3-7 м – несоизмеримых с ростом солдат; к тому же в ров второго кургана были установлены древнейшие стелы. Отчасти учтя эти резоны, авторы второй публикации к. 12/I уже не столь категоричны в своих сопоставлениях [29, с.264-266] его окопа со рвами Цегельни и Кормилицы}. Но здесь необходимо на время прервать наш анализ – дабы несколько просветить тех из читателей, кто мало знаком с памятниками Аратты и Ариана, с историографией их изучения. Накопление и собирание священных гимнов в «Риг-Веду» датируется – на основе упоминаний в ней календарей и др. данных – примерно 4500-1000 гг. до н.э. Древнейший пласт мифологем «РВ» отражает «индоевропейскую» общность; средний – сугубо арийскую («индоиранскую»); младший – индийскую, когда собрание гимнов было завершено и окончательно кодифицировано жрецами-брахманами той ветви ариев, которая в середине II тыс. до н.э. переселилась с северо-запада в Бгарату-Индию. Установлено, что до I тыс. до н.э. гимны запоминались изустно (как и поныне), затем их стали ещё и записывать. Европейцы начали знакомиться с этой древнейшей книгой страны в середине XVIII в., а в 1876-1888 гг. появились фундаментальные, поначалу немецкие переводы. Свой лучший славянский перевод опубликовала (1989-1999) Т. Я. Елизаренкова, которая отметила: «Ригведа» была столь мощным началом обширнейшей древнеиндийской литературы, что «должно было существовать нечто и до “начала”», но мы об этом ничего не знаем и можем только гадать» в связи с приходом ариев в индийский Пенджаб [23, м. I-IV, с.427-428]. Не гадания, а разгадки начались в 1977-1982 гг. первыми публикациями Ю. А. Шиловой о мифоритуалах доскифских курганов Степного Поднепровья. А в 1992-1993, раскопав указанные выше Цегельню и Кормилицу, исследователь сопоставил основы этих древнейших курганов с основным мифоритуалом арийско-индийской «Риг-Веды» и пришёл к выводу: все эти этнокультурные явления (арийская общность племён и скрепившие её курганы, мифы да гимны) зародились здесь и тогда – у верховья Днепровских Порогов рубежа VI-V тыс. до н.э., в мощной геомагнитной зоне [39, с.49-59]. Подтверждалась обнаруженная О. Н. Трубочёвым северопричерноморская Индоарика античных времён [33], выявлялись её докиммерийские истоки... Новое направление стало камнем преткновения для исторических дисциплин академической науки; подобный камень вызревал и в русле исследований трипольской а/к. [47, с.70-98].



Выкопировка а/фотоснимка и геофизическо-археологический план (10) наибольшего аратского города 3600-3200 гг. до н. э. у сёл Вишинополь и Тальянки Черкасской обл. [8, т. II, с.510].

Подобные «стоны Вишину» из К.Могили и на арийской стеле из Белогородовки. Проявление непроходимости сего археологического русла для специалистов истматовской выучки началось с открытия геодезиста К. В. Шишкина. Его статью «Про використання аерофотознімків в археології» 1964 г. руководство Института археологии АН УССР опубликовать рискнуло – но без городского статуса «поселений-гигантов», который противоречил постулатам т. н. исторического материализма Маркса – Ленина. С 1991 г. смелости специалистам прибавило, но ненамного. Взять, к примеру, вершину современного триполеведения: изданную (спасибо меценатам С. Н. Платонову и С. А. Таруте!) вопреки ИА НАНУ «Енциклопедію Трипільської цивілізації» под редакцией ведущего специалиста М. Ю. Видейко. Ну, раз была уже цивилизация (непризнаваемых спецами аратских калиц «ВС»), то должны быть и

обязательные для неё *города*. Увы, такая логика не по плечу официозным археологам, работникам одной из дисциплин исторической науки. "Поселения-гиганты" приподняты коллегами М.Ю.Видейко да им самим до «міста на етапі становлення, першої перехідної форми до утворення справжніх ранніх міст». То есть ещё не города, даже не ранние – а лишь некая первая переходная к ним форма поселений-«протогородов». И это при том, что последними принято считать посёлки начиная с 3-5 га, содержавшие около 200 домов и 1000 человек; в трипольской же культуре эти количества достигали 450 га, 2700 одно-трёхэтажных строений, 15-30 тысяч людей (рис. 1, 10, 18, 22, 27). И это не в I, как *civilis* Рима, а в VI-III тыс. до н. э. (Кстати, Гелон на земле Украины I тыс. до н. э. хранил традицию наибольших городов планеты: его укрепления охватывали до 5000 га и могли бы вместить Рим, Карфаген, Вавилон вместе взятые) [47, с.70-98].

Главнейшую причину современных, очерченных выше нестыковок исторической науки и её археологической дисциплины высвечивает статья «Поселення-гіганти трипільської культури» той энциклопедии. Так же назвали научную международную конференцию, что проходила в Украине летом 2003 г. Конклав специалистов из Англии, Израиля, Молдовы, России, Румынии и др. фактически возглавлял подданный второй из названных стран, бывший ведущий сотрудник ИА АН УССР В. Г. Збеневич. Разве ж позволяют ему, а он сотрудникам ИА НАНУ заявить о городах «Триполья»? Ведь скажешь *город* – следует говорить о государстве; скажешь *государство* – надо ставить его на 2, а то и 4 тысячелетия впереди "первых" Египта и Вавилона... а проблемы самоназвания и прочих аспектов *истории* трипольской а/к? а перенос *истоков цивилизации* с Месопотамии в Дунайско-Днепровский регион?... не говоря уж о переписывании учебников и энциклопедий, о смене теории истмата Новой теорией истории человечества (НТИ, Ю. А. Шилов с 1994 г. [38]).

Между тем, ещё с 1867г. начались публикации «Веды словена», которая с 2002 г. попала в круг научных интересов Ю.А.Шилова. И если он нашёл соответствия «РВ» (арийской по происхождению) в среднестоговской и т. д. а/к, то «ВС» – в трипольской а/к, которую связал с историческими аратами. Общим семиотическим ключём для увязки литературных памятников с археологическими послужили мифоритуалы эпически-фигурных сооружений [44, с.623-645, 715-755]: в первом случае – новооткрытые города Аратты (рис. 1, 9, 16, 20, 22, 26-29), а во втором – уже довольно изученные курганы Ариана (рис. 7, 8, 19-а, 30-36).

Собрание священных песен «Веды словена» нашёл в Родопских горах болгарской Македонии сербский этнолог С. Веркович. Подобно большинству таких памятников, «ВС» хранилась изустно (здесь – потомками, из трёх сёл, легендарного Помака). Учёный-самоучка привлек к собиранию текстов И. Гологанова и др. местных учителей; объём их записей составил около 3500 страниц. Открыватель довольно верно оценил значение находки и определил её в основе известных ему древних литератур. «Песни Славянской Веды по своей важности и обширности занимают первое место между всеми литературными памятниками старины, не исключая знаменитой *Махабхараты*», – писал в 1872г. авторитетный итальянский журнал, опираясь на официальное подтверждение открытия С. Верковича правительственно-научной комиссией Франции [25, с.683-685].

Но первые публикации – Москва 1867, Белград 1874, С.-Петербург 1881 - были прерваны убийством царя Александра II, покровителя С.И.Верковича и петербургского издания первойшей из «Вед» индоевропейских народов. После этого литературно-исторический памятник был предан забвению. И только издания 1997 (София) и 2003 (Москва) годов начали менять положение к лучшему... Волна подобного, хотя и не столь трагического, недоверия накрыла было и первое издание монографии Ю. А. Шилова «Прародина ариев» [Киев: СИНТО, 1995] – академический статус которого попытались изничтожить коллеги автора из Института археологии НАНУ. Однако ведущие специалисты РАН – академики, директора Института русского языка О. Н. Трубачёв да Института археологии Б. А. Рыбаков поддержали направление и монографию [44, с.765-808].

В контекст официальной науки «Веда словена» и «Прародина ариев» вводятся, вопреки умалчиванию их Т.Я.Елизаренковой и др., посредством монографических трудов О.Н.Трубачёва, – открытия им, в частности, праиндоевропейских основ лексики праславян да их древнейших городов, с чем «перекликаются данные археологии о том, что значительная часть Поднестровья в культурном отношении представляет собой восточную периферию Карпато-Дунайского региона, а Южный Буг и Среднеднепровское Правобережье когда-то вместе с восточной частью Балканского полуострова входили в единый ареал Трипольской культуры»[34: т.1, с.101; т.2, с.392].

Эта культура с условным археологическим названием отождествляется теперь с древнейшим государством Араттой [41, с.7-31]. Веское свидетельство принадлежности «Веды словена» к Аратте-«Триполью» – описание в ней и наличие в нём первых городов, вместе с сёлами и угодьями *околиц* составлявшими конфедерацию держав-*калиц*. Показательно, что их ремёсла и торговля едва упоминаются, но многократно указывается на окрестные поля и переход от мотыжного к орному земледелию[47, с.70-98].

Прачеловеком «ВС» представляет первого скотовода и земледельца, горожанина и государственника *Иму*. Тёзки сего '*Близнеца*' известны в мифологиях индийских, иранских, германских и др. индоевропейских народов [25, с.360-390; 15, т.1, с.510, с.599].

Их имена связаны с созвездием *Близнецов*, возглавлявшим зодиак в 6680-4400 гг. до н. э. Примерно между 6753-6571 гг. до н. э. наиболее обжитая часть Дунайско-Днепровского региона становится колыбелью древнейшего государства Аратта [12, с.257; 41, с.7 и др.], апофеоз которого отражает археологическая культура Кукутень-Триполье 5400-2250 гг. до н. э. [8, т. I, с.88-97; 41, с.51-71].

В трудах и жертвоприношениях Имы впервые обнаруживает свои признаки Спас. Его этимология восходит к изначальному скотоводству. А оно началось с приручения охотниками мезолита собаки (затем мелких парнокопытных и т. д.): др.-рус. *пѣс* 'пёс' → скр. *pāśi* 'скот' → вед. *пасать* 'пасти' → спас(ать) [6, с. 117-118; 25, с. 392; др.]. Три празднества Спаса в августе-сентябре (укр.) приурочены к основным сборам урожая [4, с.501-503]. А с результатом этих работ древнейших, индоевропейских ещё земледельцев (которым Има стал после освоения им скотоводства) связано слово и понятие *БОГ*. В иранском понимании бага- 'доля, жребий'; арийско-индийское bhāgah означает 'податель благ'; предыдущие понятия конкретизируются славянскими «'богатство, доля, благо' → ('податель благ') → 'бог': съ-*bož*-ъje 'збѣжя' (укр. собранный урожай, др.) > *bog*-ать 'богатый' > *bogъ* [34, т.2, с.47-53].

Праспасительство прашура Имы сосредоточилось, судя по данным археологии и «Веды словена», на уникальном обычае араттов-«трипольцев» раз в 60-100 лет (через три на четвёртое трудоспособное поколение) сжигать-обновлять свои поселения. Этот уникальный обычай исходил из ветшания деревянных строений и, главное, из преимущественно экстенсивного земледелия – которое требовало периодической смены полей и угодий [8, т. I, с.144-145, с.418-419].

Следы данного обычая можно найти в лексике «Трипільського прасловника української мови» лингвиста Ю.Л.Мосенкиса [К.: НДІТІАМ, 2001], но особенно показательны аратто-протошумерские лексемы из архива (см. рис. 23-25) Каменной Могилы XII-VII-III тыс. до н. э. [12, с.681-697-756]:

gibil (> рус.-укр. гибель) – 'огненный, новый; обновленный огнем';

kāra (> укр.-рус. кара) – 'сжигать';

uru (> укр. урите) – 'город' – (< *úr* 'основа');

LAM-KUR(-ru) – 'Пламя Измененное' = *Aratta* (> укр. Оратів, орати) 'Ухоженная';

lam-ma(-ta) (> укр. ламати, палити {ламп}) – 'из пламени = с Аратты'.

Ламия Сура ('Пламя солнцеподобное?') огнедышащая – неперемнная участница тех сюжетов «ВС», где описываются оставления старых и строительства новых калиц Ариты.

Присовокупим сюда ещё *Kalam-dam* 'Страны муж', а также производную от Коледы *Каларатри* (Кали и Кала: 'Чёрная' и 'Время') – 'Ночь времени', изначальную связанную с периодическими сожжениями *калиц Аратты*. Здесь – в совокупности археологических, лингвистических, мифологических данных о циклических самосожжениях-обновлениях поселений Аратты – отражена государственно-цивилизированная основа её изначального Спасительства как снятия противоречий. Периодически сжигая и отстраивая, сплочённый обычаями народ во главе с мудрецами тем самым снял чрезмерность, а то и угрозу войн как «—», закономерного антипода мирного «+». [47, с.70-98].

Ведическому первочеловеку Име покровительствовали Йогница, В(о)л(оп)ас-Влес и Вишну – который становится главным в древнейшей Троице Богов. «Веда словена» включает в неё братьев Вишну, Коледу («младой Брахма»), Сиву, – сыновей *Матушки*-Майки. Их имена и функции вполне отвечают индийскому Тримурти: Брахма, Вишну, Шива, – при которых Майя воплощает творческую энергию Вишну и др. богов, а Кала и Кали составляют ближайшее окружение Шивы... [47, с.70-98].

Следует отметить, что открытие такого родства вызревало давно. Так, на «Веду» совсем не ссылаясь, М. П. Драгоманов в 1877 г. написал [4, с.242]: «колядки – целые Веды южнорусские, по которым можно проследить оттенки религиозных представлений от древнейших времён к позднейшим [47, с.70-98].

Вот, к примеру, колядка, которая своими образами напоминает гимны Индры», главного героя арийско-индийской «Риг-Веды». А ведущие археологи Индии в 1997 г. с первого взгляда, без подсказок определили близость культур дунайско-днепровского Триполья и пенджабской Хараппы [18, с.614-615].

Связь Поднепровья с Пенджабом через миграцию ариев середины II тыс. до н. э. уже не вызывает сомнений [18; 33; 41; др.].

Но аналогичность ведических Троицы и Тримурти сложилась раньше и не в арийской среде. В какой же, когда? каким образом связались эти учения? – Ответы на эти вопросы даны нами ниже [47, с.70-98].

А здесь подчеркнём: 2010 г. в Киеве и Варне вышли монографии Ю. А. Шилова и С. Попова, впервые раскрывшие происхождение и сущность древнейшего в мире Спас(ительств)а. Им оказался дохристианский БОГ Коледа «Веды словена», священные песни которой были составлены жрецами в VII-III тыс. до н. э., во времена Аратты и Ариана [4; 21; 41].

Комплекс таких совпадений выводов двух независимых исследователей следует понимать как Богоданное откровение; оно обязует авторов донести его до широкой общественности. Процесс начат

московским литератором А.И.Асовым [25], «Звёздная книга Коляды» которого вот уж несколько лет изучается школьниками России. Сбываются предсказания великой болгарской прорицательницы Ванги: «... мы будем свидетелями необычайных археологических открытий, которые в корне изменят наши познания о древнем мире. / Древнейшее учение придёт в мир» [20, с.130-131; др.]...

Славянский Коледа наиболее известен ныне колядками да Рождественской звездой. Дошло его римское подписанное изображение из Шумен ([21, с.234-235]; рис. 4): бородач в трёхчастной короне, с крестовидным посохом-*тоегой* и сумой странника, окруженный двумя быками(?) и змеями[47, с.70-98].

По комплексу этих и других признаков древнейшие проявления Коледы выявляются в местонахождении Каменной Могилы (рис. 3). Б.Д.Михайлов [16, с.117-118, 133] отнёс те изображения к мифам «Священного брака». В трипольской а/к признаками Коледы можно считать вышеуказанные символы на керамике, а также в мифоритуальной планировке некоторых сёл и городов ([41, с.45-63], рис. 1, 2, 16, 17, 29) [47, с.70-98].

Эти памятники охватывают все этапы Триполья А–С 5400-2250 гг. до н. э. и отвечают основным сюжетам «Веды словена», в которых непременно участвует Коледа, а нередко и Вишну (рис. 9-12, 14).



Следующата песна мами испявали зимата, когато са собирали на сетенки да предат или друга някоя работа да вършет.

Песня 1

Боже ле, Коледе,
роди са, Боже, на земе.
Слела ми Злата майка,
слела ми майка ут небе,
5 та си та, Боже, зачнала.
Каил си, Боже, станал,
да са земе ни труне;
лу да са, Боже, родиш,
да утемнеш млади юнаци,
10 млади юнаци, малки моми,
да ги утемнеш ут неволе,
чи ти гюнеф сторили.
Малки са моми на кладнец,
на кладнец на Дунав,
15 студна си вода точет,
със юнаци са глума глумет.
Роди са, Боже, на земе
малку ми дете, млада Бога;
растал си веке пораснал,
20 та са пу земе шеташ,
със тебе млада Дефа,
със тебе девет Юди,
девет Юди Самувили.
Белу ти лику блесналу,
25 блесналу ти ясну слънце,
блесналу ти, грейналу;
коса ти са позлатила,
бела ти са брада посребрила.
Песна ти Юди запели,
30 млада е Дефа думал,
думал е Дефа говорил,
чи си носи Ясна книга,
Ясна книга позлатена,
фаф книга ясна песна:
35 „Кола ми, Коледа,
Коледа ми Дефне,
Дефне, Превита,
Превита, Арита,
Арита, Денита,
40 Денита, Апита.
Дере мини на гуру,
на гуру на идру;
золина ти дъру,
дъру ти укиса;
45 Жива ми Дефа,
Жива ми Юда,
зорна й краска,
краска й на рука,
служита тебе идруту,
50 идруту абросу;
рант ти лику,
лику ти пирну,
пирну ти лику жарну".
Узрел ми Вишну,
55 узрел ми на земе,
на земе на поле;
три су арни на Дунав,
на Дунав на идру,
три су арни, три су афици,
60 ела са глума глумет.

Вишну са осен уярил,
 златну му лику жлетналу!
 Сиву си дума продумал:
 „Сиву ле, Сиве,
 65 златен ти камень на ръка,
 златен ти камень, златна грома;
 я' си ми камень подай,
 да гу на земе метна,
 на земе на Дунав,
 70 три си арни да потрена,
 три си арни, три си афици;
 йоще си силе Сура Ламица
 да ми на поле слезе,
 да си ми поле потрене,
 75 дур да си поле посъхне."
 Сива ми каил станал.
 Дава му камень подава,
 камень му дава, грома;
 йоще гу Вишну ни фърлил.
 80 Ти си, Коледа, на гуру,
 виснал си висе на дъру
 та ми са качиш на небе.
 Дума си, Боже, продумал:
 „Вишну ле, братку,
 85 братку ле, Славу,
 що са си осень уярил?
 Златен ти камень на ръка,
 златен ти камень, златна грома,
 да си гу метнеш на Дунав,
 90 три си арни да потренеш,
 три си арни, три си афици;
 я' да си камень метнеш,
 земе си Вишну потренал!
 И яз каил ни ставам.
 95 Бива ли, Вишну, ни бива,
 да си слезе на земе,
 да си седна фаф гора,
 фаф гора пуд дъру.
 Я да слезе Злата майка,
 100 да ма роди малку дете,
 малку дете, млада Бога,
 да си раста, да порасна.
 Да са пу земе шетам,
 да си уче арни,
 105 арни още афици,
 да ти гюнеф ни чинат.
 Поболе, Боже, да слеза на земе,
 да слеза, Боже, да са роде,
 та не земе да трунеш!"
 110 Спусна си Вишну златен камень,
 златен камень, златна грома.
 Та си каил стана,
 да ни фърли камень на земе,
 я' на Коледа изим дава,
 115 да са роди на земе.
 Та ми Коледа слезе,
 слезе ми фаф гора. [47,с.70-98].

Из Веды словен

В данных сюжетах повествуется о спасении Вриды героем Орпей (> греко-фракийский миф об Орфее и Эвридике), о праматери Вялкане и её сыновьях, о *юрцах*-оратаях *Ариты* и др. калиц Аратты да *арниях*-ариях Харапской земли. Очерченный круг источников – археологических, литературных, этнологических –

отвечает мифам о повторном рождении и деяниях ведического Коледы. Но почему и каким образом БОГ стал древнейшим Спасителем? – Обратимся к текстам «ВС» [21, с.25-43].

Итак, было у извечной Праматери, 'Матушки'-Майки три сына: Вишну, Сива и Коледа. Первый опекал Вселенную, второй – Землю. Будучи Кола ДИЕМ, 'БОГОМ' коловращений годов и сельскохозяйственных калиц, – опекал младший брат род человеческий. Спустился однажды БОГ с небес на землю и – сидя на

Бел-горе у криницы под деревом Вишнети – заметил бесчинства молодёжи.

В одной из песен [25, с.76-78] бесчинства заметил *Вишну ле братку, ле Славу* – как к нему обращается тут Коледа; бесчинствовали при этом «на Дунавъ на идру / три су арни, три су афици», где *арни* не столь укр. 'гарні парни' рус. = 'арии' скр., сколь 'парии' – по А.И.Асову, поясняющему: «арни здесь то же, что и арнаути».

В языках южных славян (болгар, сербов) это слово означает изгоя, (...) а афици толкуются как девицы (арийки)». Т. е. *арни* всё же арии – богопротивные аратским авторам «Веды словена», подобно богопротивным же араттам арийско-индийских авторов «Махабхараты».

Тем не менее, братские народы-индоевропейцы в обоих случаях сосуществуют и содействуют друг другу. Когда Коледа доложил о падении людей своему Божественному семейству, то Вишну сгаряча решил было истребить их и приказал Сиве (в ипостаси ЧерноБога) содействовать в том [47, с.70-98].

Однако, в конце концов, было принято иное решение, согласно предложенному Коледой и БелоБогом-Сивой плану {sic! – здесь исток Спасительства, присущего первичной цивилизации-государственности славян и др. индоевропейских народов}. А план был таков:

1) пусть Злата Майка родит Коледу вторично – уже не как БОГА небесного, а как Царя земного;

2) Коледа-Царь обойдёт всю страну и по «Звёздной книге» Божественной ТРОИЦЫ просветит весь народ;

3) вознесясь Зорею-Венерой снова на небо и будучи обустроен там Вишну, Царь-БОГ-Царь ежегодно (на своё Рождество 24-25 декабря, обусловленное появлением Венеры и началом прибавления дня после зимнего солнцестояния) будет нисходить с небес и посещать все дома землян – кропя *абритой* (> *амрита* арий.-инд. «Риг-Веды» > *амброзия* греков), «живою водой» благополучные семьи, а неблагополучные обрекать на вырождение (*с*)*уриной*, «мёртвой водою».

Так всё и произошло. Спустилась 'Матушка'-Майка с неба на берег Дуная, испила из криницы – и оттого непорочно зачала царя-Коляду. Узнав о Его грядущем рождестве, тамошний царь Харапин-'Курганщик' велел уничтожать новорожденных детей. Однако Богоматерь спряталась в *пещера-та на поле-то* (в курганной гробнице, по убедительной трактовке С. Попов – и благополучно там родила [21, с.88-102].

Туда же Ангел небесный принёс вторично рождённому Коледе *Златна Книга с ясни звезды*, дар от Вишну-Творца и БелоБога. А увидав над пещерой сияние, пришли и поклонились божественному младенцу три волхва – *гадатели-звездобройци* Чёрного Харапина.

Они же прекратили избивание новорожденных... Когда же Коледа-царь подрос, то отправился спасать народ: учить жить по «Звёздной книге» годовых циклов. Коледа Бога на земе-та, Уть града фафъ града,

Та са шета пу земе-та, Уть селу на селу,
Златна си тоега носи, Уть каша на каша.

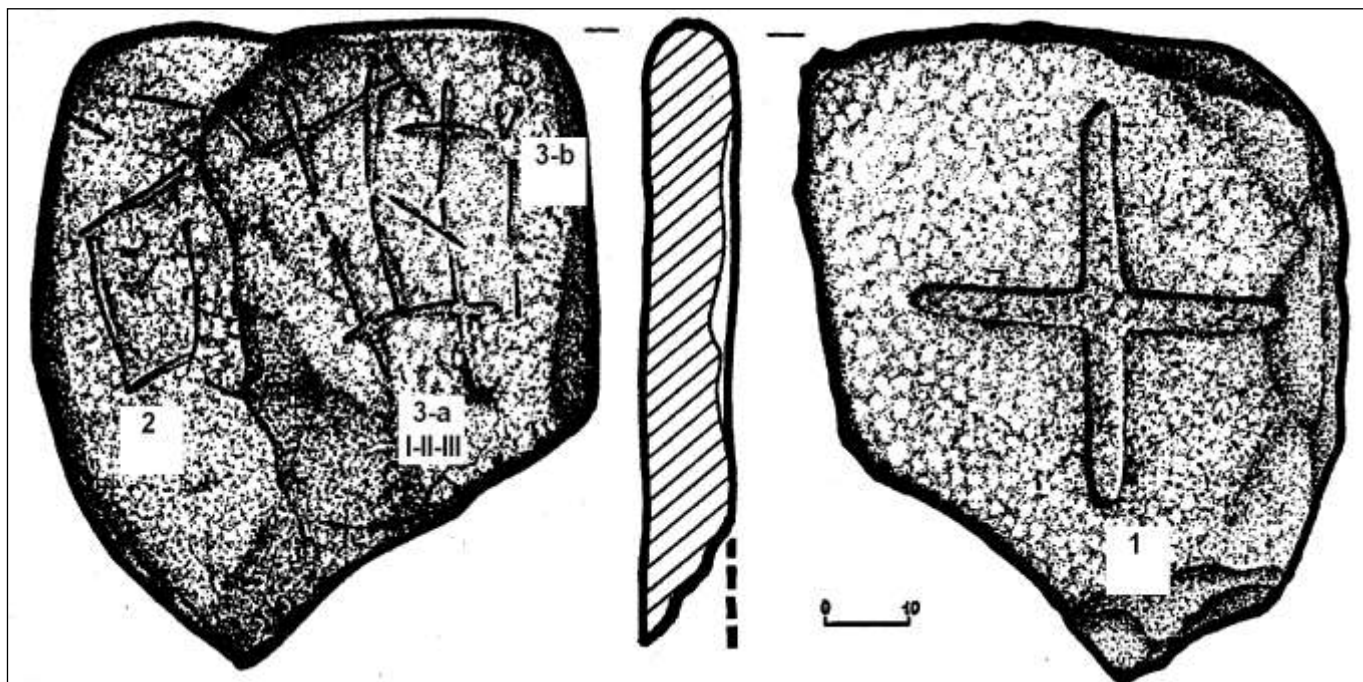
Так и шёл Спас от города к граду, от села до селения, – заходя в каждый двор. Имел при себе Коледа, помимо Книги Святой, ещё и священный посох-тоегу с крестовидным верхом (рис. 3-6, 13, 46-51) – унаследованным от овчара-царя Кресника (легендарного зачинателя «Веды словена»), который стал после смерти святым Кресною.

Потому (см. ниже о православии и „отсталом крестьянстве”) получил *Коледа* прозвище Кришень *колядок* и *Колендо а Кришень* «Велесовой книги» славян, *Кришану* «Риг-Веды» и *Кришина* «Махабхараты» индоариев... а уж от этих Богов и понятий пошли галилейские Креститель да Христос «Евангелия» [21; 42].

Да только никто Спаса-царя Коледу не преследовал, не распинал. А вознёсся он Зорею на небо и снова стал БОГОМ тогда, когда научил праведности каждую семью, весь народ. И на своё Рождество, ежегодно, нисходит Коледа-Спаситель на землю проверять: все ли живут по «Звёздной книге», иль нет? Праведные семьи кропит Спас „живою водой” абрисой – и они процветают [47, с.70-98].

А неправедные обрызгивает „водою мертвой” суриной – и те вырождаются. Колядники поныне напоминают землякам про эту двополярность судьбы: „засевают” хозяев жилища живым зерном, а угощают варёным – поминальной „кутьёю”... На основе и археологических, и литературных данных прослежено: БОГ-Творец-странник Вишну стал общим для араттской «ВС» и арийской «РВ» (рис. 9-12), а младший брат его – БОГ-Спас-царь Коледа (рис. 4) – присущ лишь первой из двух Священных Книг; главным же Героем-змиеборцем «РВ» становится Индра – впервые, причём вместе с Вишну, проявившийся в стелах основы Кормилицы (рис. 8)... [47, с.70-98].

Такое **преображение Коледы «Веды словена» в Индру «Риг-Веды» является главнейшим ключём для раскрытия сущности и Спасительства, и ноосферы.**



Стела из Карповки с мифологемой солнечного креса-креста.

Анализ ключа начнём с констатации: на сотворение ведическими жрецами образа Индры из Коледы указывает структура санскритского ('искусственно созданного') слова *kalendu* < *kala* + *indu* [18, с.219-220 и др.].

Последние термины означают 'капельку, серпик Луны; новолуние' – чей рост уподоблялся наполнению чаши магической жидкостью («мёртвой-и-живою водой»); отсюда: отождествление 'выжатого' напитка *сомы* с *Сомой*-Месяцем и связь *абрит(с)ы-амриты-амброзии* с женскими месячными (по Аристотелю). Далее: *Коледа* < *kala* + *indu* 'капелька Сомы-Луны' > Меркурий-*Индупутра* 'Луны защитник', 'увенчанный Лунной короной' Вишну-*Индусекхара* > *Индра* (< слав. *ядро*-'яйцо'). Коледу да Индру объединяют не только замеченная М. П. Драгомановым «украинская колядка, которая своими образами напоминает гимны Индры» (см. также о родстве Троицы и Тримурти), не только курганы и лунный календарь, но также их магические палицы: увитая змеями *тогеа* первого как судии, имеющая крестообразный верх и фаллическое основание (рис. 4), – и фаллическая *ваджра* второго как змиеборца, крестообразно раскалывающего 'Вместилище'-Валу (рис. 8: Б, Г)...

Обращает внимание весьма большая миролюбивость аратского Коледы-Спаса – производный от которого змиеборец Индра настолько воинственен, что функция Спасителя ариев более воплотилась в Гандхарве (из которого выводится укр. «народна ікона *Козак Мамай, душа праведна*»: рис. 46 и 48).

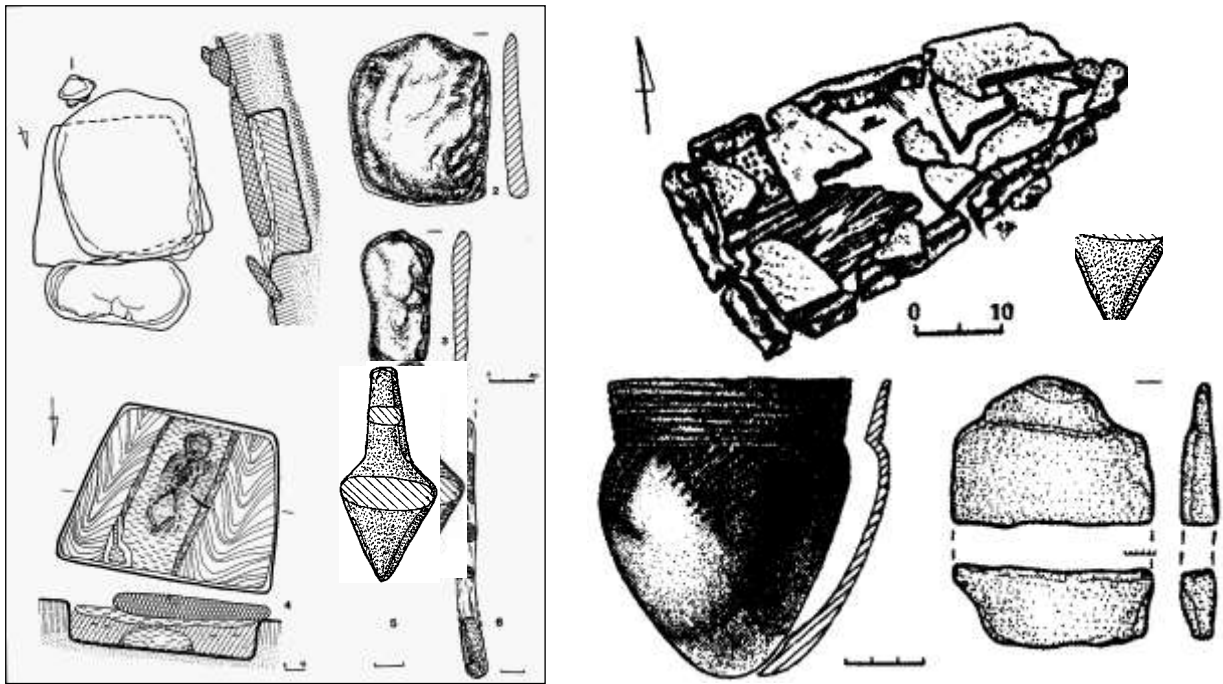
Все трое нередко выступали конниками, что наиболее свойственно носителям новоданиловской а/к (см. про основу Кормилицы) [47, с.70-98].

Традиция основы Кормилицы проявилась (двумя парами стел, установленных головами книзу в ровик вдоль насыпи над погребением) в основном п. 6 кургана 1-I у с. Лавриковка, инвентарь и обряд которого характерен для серезлиевского типа 3200-2750 гг. до н. э. трипольской а/к [28, с.333-334].

Группа аратских странников-миссионеров совершила тут захоронение покойницы 35-40 лет. Скопление в могиле 2+1 красных крестообразных статуэток сопровождалось обособленной от них четвёртой – с признаками беременной женщины; в целом комплекс вполне сопоставим с ведической мифологемой Майки, Коледы и двух его братьев. Такая трактовка соответствует дешифровке изображений на стеле, обнаруженной на пахоте между курганами 1-III и 3-III у с. Карповка той же округи ([30, с.73, 44, с.49-53]; рис.13).

На пятиугольной плите 67х66 см, острие которой предназначалось для вертикальной установки стелы, на одной плоскости выбили крест. Комбинацией таких крес(т)ов – знаков Солнца и др. (см. выше про посох Коледы-Кришны) – на второй плоскости начертали 2+1 взаимосвязанных фигуры, поместив их меж прямоугольным знаком Земли и «шаманской рогаткой» с антропоморфными признаками (ср. рис. 13 и 54). Такими композициями изобилуют местонахождения петроглифов 22, 37, 46 Каменной Могилы на Запорожчине (рис. 3), датированные VII-III тыс. до н. э. [12, с.660-666, с.672].

Сия мифологема *обустройства Земли солнечными Божествами* соответствует мифоритуальному стержню аратской «ВС» о деяниях Майки и её сыновей. Образ БОГИНИ-Праматери запечатлён также в антропоморфных досыпках (ещё Майки-'Матушки' Коледы? – или уже Адити-'Нескончаемого', матери Индры?) над могилами 3-5 Цегельни [47, с.70-98].

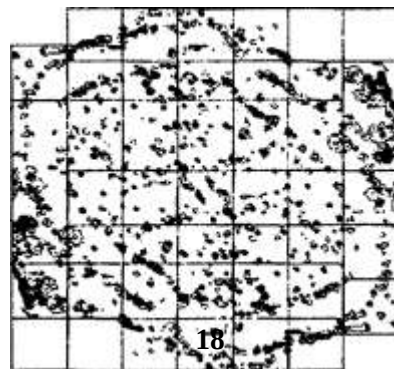
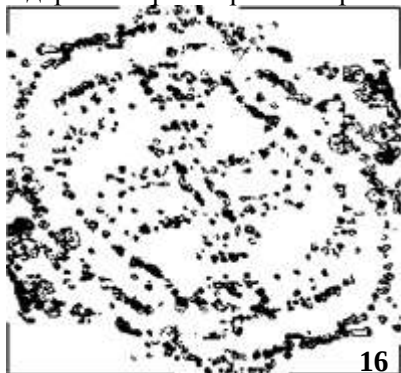


Трансформация мифологем Коледы→Индры. Дуканичи, п. 10 к. 1-I. Солонцы, п. 3 к. 2-I – 15

Типолого-археологическим посредником материалов Лавриковского кургана и Карповской стелы является п. 10 основы к. 1-I у с.Дуканичи ([29, с.327-329]; рис. 14). Здесь ребёнка 5-8 лет уподобили посеянному зерну. Для этого труп обмазали илом с проткнувшим его полосатым жезлом-“ростком”; рядом положили охристую статуэтку серезлиевского типа и обломочек сосуда (знаки лона и семени?). Могилу перекрыли антропоморфной стелой, над которой установили стелку в форме стопы. По аналогии с малой статуэткой из п.6 у Лавриковки и парами стел Кормилицы, статуэтку из п. 10 у Дуканичей можно считать воплощением Коледы, большую стелу – воплощением Индры, а маленькую – Вишну; особенности жезла связывают его с образами первым да третьим. Более поздним захоронением "новорожденного Коледы с признаками Индры" является п.3 к.2-I с.Солонцы той же округи возле г. Комсомольск ([26, с.21, с.24; 29, с. 330-331], рис.15). Место предыдущих статуэтки и обломка заняли осколки «раковис.ны беззубки обыкновенной и подтреугольное изделие из органично-меловой массы». В головах младенца установили и, очевидно, перебили антропоморфную стелу, а вне его каменной гробницы положили сосуд древнейшей ямной а/к репинского типа рубежа IV-III тыс. до н. э. При этом жезл и стопообразная стела Вишну первого да сосуд второго погребений отражают идею выхода, воскресения умерших посредством магических атрибутов. Причём перебитость стелы (по-видимому, Индры) при сосуде п. 3 следует понимать как искупительную жертву. Такая жертвенность воплощений Индры-и-Вишну (вытекающая из метаморфоз Коледы-Спасителя: БОГ → Царь-Спас → БОГ) очевидна среди стел Кормилицы – где в заполнении змиевидного рва найдены также обломки черепа жертвенного ‘Человека’-Пуруши [39, с.27-31]. Уподобление погребения ребёнка основы к. 1-I у Дуканичей высеванию зерна сопоставимо с детскими жертвами возле домашних очагов «Триполья»-Аратты (ср. с обычаем периодических самосожжений-и-обновлений её калиц), а также с детьми-колядниками со времён «ВС» и поныне (см. о Рождественских кутье да засеивании). Такие мифоритуалы укрепляли связь поколений (= лат. ‘слой’-*stratum* < укр. *страта* и как ‘казнь’-кара (< *kára* ‘сжигать’ в аратто-протошумерском архиве Каменной Могилы), и как ‘посев(ное зерно)’ < *še.tir-a-dar* ‘Зерна БОГИНЕ семя слать’ КМ [12, с.681-693]). А обряд последнего из рассмотренных, тоже детского п.3 к.2-I у Солонцов продолжили двумя гробницами из гранитных плит, перекрытых досыпками Стовбуватой Могилы. Следуя истматовской традиции в археологии, А.Б. Супруненко отнёс их к «обряду похоронения представників елітарного прошарку ямного суспільства у кам’яних скринях» [26, с.25 и с.147; 5; 29, с.334-335], – однако тут куда очевиднее ведические места рождения Коледы и подвига новорожденного Индры. Оба места сопоставимыми с аратско-“трипольскими” храмами «Матери всех детей» Нинхурсаг [8, т.I, с.383; 15, т.2, с.222]). Подстерегание при этом героя «РВ» змиями у лона матери, а затем у Валу – «яйца» иль «скалы» – выводимо из сюжета «ВС» о истреблении младенцев царём Харапином-‘Курганщиком’, убоявшимся рождения Коледы как Спаса-Царя (ср. его и с Христом). Причём Рождество происходило именно в курганной гробнице. Независимо от С. Попова [21, с.88-102], к подобному выводу пришёл С. И. Наливайко [18, с.219] – связав таврское (≈ индо-арийское [33, с.244]) название села Календо в Байдарской долине Тавриды как с Коледой и соседним «дольменным могильником», так и с «курганной культурой» вообще. Удивляет, что будучи араттским по происхождению и своему покровительству калицам с их городами да сёлами, – рождается Коледа почему-то в арийском

кургане. Почему и зачем? Ответ на эти вопросы явится в продолжении (начатого в предыдущем разделе) анализа преобразования Коледы «Веды словена» в Индру «Риг-Веды» ариев. Начнём тут с констатации очевидного дуализма двух названных индоевропейских культур [17-19; 39-44; др.]. Знаем уже, что для земледельческой Аратты-«Триполья» были характерны лесостепные поселения и города – жрецы-миссионеры из которых содействовали возникновению и поддержанию степных курганов среднестоговской и др. скотоводческих культур ариев [8, т. II, с. 560-562, с. 569-570; 39, с. 52-63]. Курганы Ариана появились (на рубеже VI-V тыс. до н. э., время Триполья А) немного позже городов, – а бытовали и после прекращения градостроительства Аратты, угасшей в середине III тыс. до н. э. (но тлевшей ещё, как Арта-Арсания, даже в составе Руси). С конца этапа С-I курганы распространились также в усоватском, животиловском, серезлиевском вариантах трипольской культуры араттов – испытывавших значительное воздействие ариев. А первая крепость последних (да и то благодаря влиянию союзных хурритов) – «Михайловка III» над одной из переправ низовьев Днепра – была построена совместными усилиями носителей ямной культуры и старосельского типа около 2200 г. до н. э., после полного угасания в 2750-2250 гг. до н. э. Триполья С-II; и того позже начали возводить арийские города – на землях Ирана да Индии... Что же объединяет столь разные сооружения и стоящий за обоими культ Коледы (→ Индры)?

Города араттов да курганы ариев объединяет, в основном, функция общественных связей. Иная, тоже общая для обоих функция: снятие противоречий. Узел противоречий араттских городов – между экосистемой и населением, а арийских курганов – между живыми и умершими. Поскольку сверхзадача Спаса и любого снятия противоречий сводится к бытию-и-небытию – а мифоритуалы Коледы, завязанные на обновлениях-самосожжениях калиц и смене поколений, были подчинены именно сверхзадаче, – то для её решения арийская традиция курганного строительства подходила куда больше, нежели араттская традиция градостроительства (работавшая, главным образом, на обратную задачу – на бытийную связь природы-и-общества). Таким образом культовый БОГ→Царь-Спас→БОГ Коледа стал общим мифоритуальным стержнем и городской Аратты, и курганного Ариана, – державного ядра-и-оболочки предгосударственной. Данный тандем находился изначально (с 5300 г. до н. э.) в Дунайско-Днепровском регионе – но в протяжении V-III тыс. до н. э. разрослся и почковался; подобным образом развивались и другие центры обширной (до Британии да Индии, до Скандинавии и Палестины), воистину индоевропейской общности народов. В Днепро-Кубанском регионе такая традиция прослеживается до Дандаки-Дандарии и Арты-Арсании времён утверждения Руси (см. рис. 46-51, 56-60).



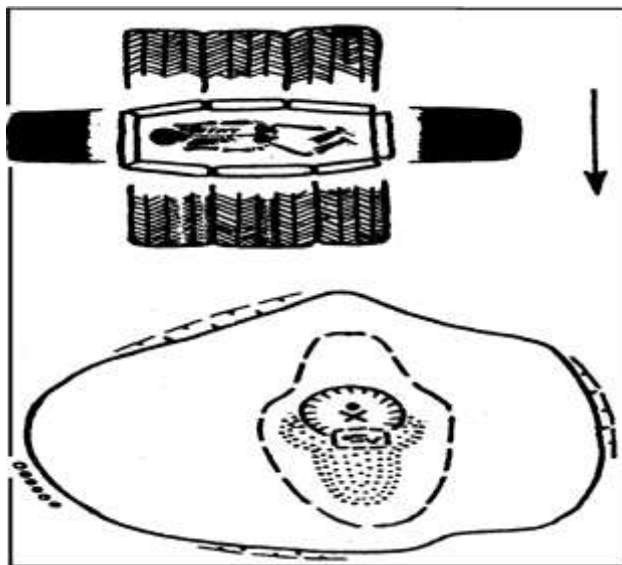
Реконструкции первоначального (16) и конечного (18) планов города Аратты у совр. села Фёдоровка на Кировоградчине, 4100-3800 гг. до н. э. [8, т. II, с. 563-564]. Роспись чаши (17) из поселения у с. Коновка Чернивецкой обл. Отвечают мифологеме Звёздной колыбели новорожденного Солнце-короля «ВС». Рассматривая в предыдущем разделе археологические данные мифоритуального перерождения-преобразования аратского БОГА-Спаса-царя Коледы в арийского Героя-змиеборца Индру, мы остановились на изобретении жрецами (в период Триполья С-I, на рубеже среднестоговской и ямной а/к) каменных гробниц – где имитировалось Рождество, а заодно и Преображение (мифических Коледы → Индры; но и реальных младенцев да покойников, согласно С. Попову и др.: см. рис. 37-41, 52-54). Наглядно данный процесс отразили – отчасти дублируя рассмотренный фактаж возле Псла, но дальше его развивая – материалы Велико-Александровского кургана (ВА, в райцентре Херсонской обл.) и расположенной неподалеку Высокой Могилы (КМ, у с. Староселье того же Великоалександровского района) [39, с. 59-63]. Сожжение шалаша и другие элементы обряда основного погребения 19 ВМ указывают на аратто-«трипольские» влияния (и среднестоговскую основу?). Обилие камней и пр. следующих п. 16 и п. 15 заставляют отнести их к новоданиловской (4750-4500 гг. до н. э.) и нижнемихайловской культурам, а также сопоставить с основой Кормилицы. Её и п. 15 нерегулярные кромлехи предшествовали основе кургана ВА – где к основному куро-араксскому п. 24 (между 3500-3000 гг. до н. э.) было подхоронено п. 23 животиловского типа (3350-2800 гг. до н. э.) трипольской а/к. Обоих окружили общим кромлехом-I, украсив две его плиты зодиакальной сценой: красный бык-Телец шествует за парой Псов, преследующих чёрного

Вепря (ныне созвездие Стрельца, противостоящее Тельцу). Изображения и композиция в целом содержат специфические элементы культур и Аратты, и Шумера; ближайшие аналогии – в «Гроте Быка» Каменной Могилы с её протошумерским архивом [12, с.338-409 и др.]. Ситуация отвечает активизации «азово-черноморской линии» связей между трипольской а/к и началом классического Шумера ([6, с.87-106; 44, с. 638-644], рис. 23-25, 42). Гробница п.7 перекрыла п. 23 да п. 24 и была окружена кромлехом-II. В его очертаниях и в погребальном инвентаре запечатлен образ 'Черепahi'-Кашьяпы (вместе с праматерью Адити породившего арийского *Вишну* [15, т.1, с.239]). В мифоритуале досыпки над гробницей п. 3 ВМ тот образ трансформирован в сюжет об Адити и Дакше, порождающих Вивасвата-*Марта́нд(р)у* ('Сияющее' 'Мёртвое яйцо' > 'Яйцо' возрождающегося *Индры*), т. е. воскрешающих здесь мертвеца (рис. 19-а). Досыпка над п. 3 в виде соединённых женской и мужской фигур обрела в конструкции досыпки над п. 4 вид растущего Месяца-Сомы, к наполнению и т. д. которого амритой наиболее причастны Дакша и *Вишну* [18, с.222-223]. И это при том, что супругами *Вишну* считались 8 или более дочерей Дакши, среди которых была и Адити (его мать, в иных мифах; супруга в мифоритуале п. 3). Она родила 6-8-12 сыновей – VIII из которых, как и в обряде п. 3, стал Вивасват-Мартанда [15, т.1, с.45-46, с.235, с.629].

Образы других выдающихся потомков Адити – её сыновей Митры и Варуны, внуков (сыновей Вивасвата) Ману и Ямы – вписаны в лунарно-календарную основу росписи п. 4 (рис. 19-б). Последний из них является последователем первочеловека Имы «Веды словена» – окружение и жертвоприношения которого как бы предвосхитили Коледу. 'Близнец' *Има* уступил загробному тёзке *Яме* «Риг-Веды» после того, как первенство созвездия *Близнецов* перешло в зодиаке к Тельцу 4400-1700 гг. до н. э. [37, с.232 и др.].

Упомянутые выше элементы изначального спасительства Имы были переданы Спасу-*Коледе* через Яму: последних сближают эпитет Ямы *Калантака* ('Время-губитель'), которому родственны *Кала* и *Кали* (Бог 'Времени', выступающий в «Махабхарате» колесничим БОГА Шивы – и женская 'Тёмная' его ипостась) [18, с. 220]. Подчёркнутое родство указывает на преодоление Коледою-Спасом небытия [47, с.70-98].

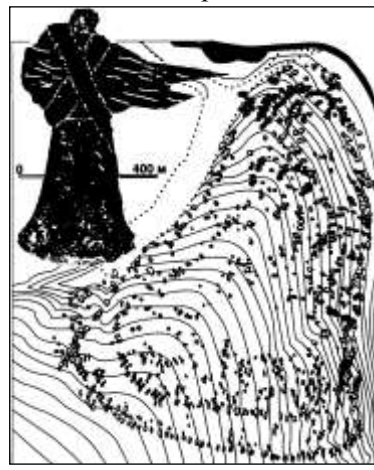




Гробница и досыпка (19-а) п. 3 В.Могилау с. Староселье Херсонской обл.Календарная орнаментика сочетается с мифологемами *Дакии* (м. фигура) и *Адиту* (внешняя ж. фигура), возрождающими покойника как *Мартанду-Вивасвата*.Гробница п. 4: мифологема *Митры-Варуны* (внизу) и *Ману-Ямы* (вверху), сыновей *Адиту* и *Вивасвата*, – вписана в символику годового цикла **а -19- б** лунного календаря. Итак, в материалах курганов ВМ и ВА признаки араттских Богов-братьев Вишну и Коледы едва проступают, питая становление Божественных же персонажей арийской «Риг-Веды». Образ *Индры*, главного героя её, проступает здесь во второстепенных курганах и намекает на исходного *Коледу* лишь выразительной магией лунного календаря (см. выше о kalendu < *kala* + *indu*) в росписи гробниц 3 и 4. В целом же ряды – культурно-типологические, притом историко-хронологические – материалов основы Кормилицы, (п. 16 и п. 15 ВМ, п. 23 и п. 24 ВА); п. 6 Лавриковки, п.10 Дуканичей; (п. 7 ВА), п. 3 Солонцов, гробницы Стовбுவатой Могилау, (п. 3 и п. 4 ВМ) согласуются между собою и взаимодополняют друг друга. Стратиграфическое расположение между последней парой гробниц кеми-обинской а/к погребения ямной а/к типа «Михайловка II» (где найдены фрагменты керамики финала трипольской а/к), а вслед за ними и за гробницами Стовбуватой – могил с повозками старосельского типа, – заставляют датировать позднейшую из приведенных тут гробниц 2250 г. до н.э. [44, с.643-644].

Затрагивая вопросы о миграциях племён индоевропейской общности, мы обязаны очертить хотя бы главнейшие форпосты первичного, общинного распротранения аратто-арийского Спасительства – из которого, а отнюдь не из ничего и не вдруг, тысячелетия спустя возродится Спаситель Христос вторичной, тоталитарной цивилизации [21; 42]. К сказанному выше об «азово-черноморской линии» продвижения к Шумеру индоевропейцев дунайско-днепровской Аратты и Ариана, добавим следующее. Подобно сей паре, в Закавказье возле озёр Урмия и Севан возникли мощные форпосты аратов и ариев [41, с.81-87].

Независимо от выводов археологов Ю. А. Шилова и В.А.Сафронова, этнолог С. Попов [21, с.121-122] предполагает участие тех и других в нашествии на Шумер «народов Севера», «народа из *Бана*» и «луконосцев» (ср.: ведический *бан*-‘лучник’ Орпя), которые положили начало III династии шумерского города-государства Урук. Её основоположник лугаль Заггизи (Лугальзагези и т. п., датируется между 2755-2336-2100 гг. до н. э.) сопоставим, по мнению Попова, с болгарским родоначальником Зиези ведической традиции... Помимо некоторой керамики да отдельных названий, связь между Араттами I и II проявляется в родстве поздних песен «Веды словена» о Саде-короле, сыне связанной с Коледою мамы Вялканы, – и сюжетов «Нартского эпоса» кавказских народов с участием Вако-наны, Сата-аны и др. [41, с.17-18].



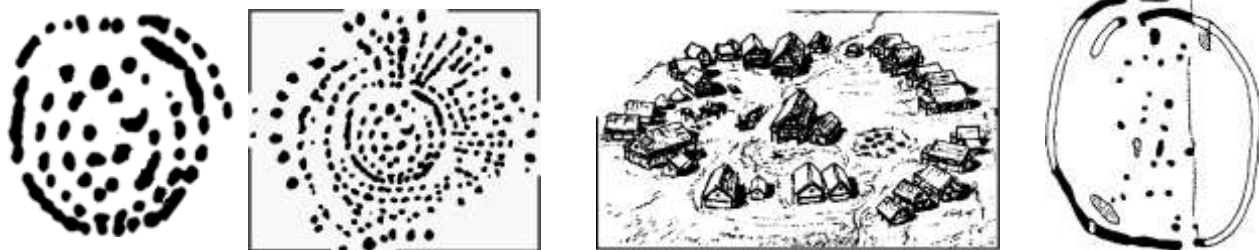
Реконструкции первоначального и конечного планов города Аратты 4200-3700 гг. до н. э. у с. Ятрановка Черкасской обл. [8, т. II, с. 637-638], которые отвечают образам воинственного Сада-короля «ВС» и *топора*. Изображение на аратской амфоре из Ржищева отвечает образу Триты из арийской «РВ». Нарты-‘герои’ и сам эпос созвучны Наре и Нараяне [15, т.2, с.199-201 и др.] – ведическим мудрецам-песнопевцам Бгараты-Индии, тесно связанным с Вишну, отчасти и с Брахмой (< Брахма-Коледа «ВС»). Это одна из связей двух первых Аратт с третьей, пенджабской [41, с.83, 90-93]. Эти связи, применительно к трипольской а/к, впервые обнаружил В. Н. Даниленко. Его теории «азово-черноморской линии» неоднократно упомянута выше. А путь в Пенджаб следует связать с гипотезой о происхождении исторических *тохар* вследствие «этнокультурного контакта племен древнеямной культуры с племенами Триполья» Дунайско-Днепровского региона. Затем часть этого народа ушла «из евразийского степного пограничья в предгорья Тибета», тогда как население главного массива «не покинуло своей основной территории – Днепровский бассейн». После сих строк автор очерчивает развитие этнокультур Поднепровья до «праславянской (...) подстилаемой тшинецкой культурой» середины II тыс. до н. э. [12, с.137-138-142]. Это построение родственно изысканиям Б. А. Рыбакова взаимосвязей тшинецкой а/к со скелотами > склавинами > славянами. Новейшие исследования О.Н.Трубачева (см. выше) развивают плодотворную гипотезу о трипольской подоплеке праиндоевропейцев и праславян, – а отношение «Веды словена» ко всем трём этнокультурам позволило Ю. А. Шилову перевести гипотезу в научную теорию [40; 41]:

I Протошумерские письмана с Каменной Могилы (23-I) и на стеле из погребения (24, с. Надеждино недалеко от КМ) шумерского странника 2517 г.до н.э. (по А.Г.Кифишину и Б.Д.Михайлову); раннешумерская табличка с Болоховщины (25, архив В.Н.Даниленко).

Контактируя с ямной а/к, все четыре типа могли стать этнообразующим стержнем *тохар* (по В. Н. Даниленко). И сей стержень отвечает поздним сюжетам «Веды словена» о походах *юрцов*-‘земледельцев’ Сада-короля против ‘диких’ *дивов*, живущих в норах-землянках и воющих камнями; с этнокультурой первых можно сопоставить реалии Триполья С-II (3200-2750 гг. до н. э.), вторых же – поздней а/к ямочно-гребенчатой керамики с традициями неолита [8: т. I, с. 514-517; т. II, с. 634-635; 41, с. 22-24]. А сын героя, Бел-король, захватил ещё и далёкую *Харанска зем(л)е* [25, с. 646 и др.].

Таким образом, открыта миграция части болоховцев(-тохар?) приднепровской Аратты-I через закавказскую Аратту-II (и через Волгу?) в пенджабскую Аратту-III 2500-1500 гг. до н. э. [5, с. 692]. Конец расцвета последней был прерван нашествием ариев – чьи редакторы «Махабхараты» принизили укоренившихся было в Пенджабе аратов-бахликов со странными для новых пришельцев обычаями (естественными для славян и «трипольцев»). Однако даже арийские недоброжелатели приняли Тримурти предшествующих переселенцев-араттов, преобразовав Коледу-Крусну и всю Троицу «Веды словена» в

Калу да Кришну индоарийского эпоса. На родство этих пар образов обратил внимание и С. И. Наливайко [18, с.217-232]... Полагаю, что вопрос о времени и путях переноса культа *Кришны* < *Коледы* > *Калы/Кали* из Дунайско-Днепровского региона в Пенджаб решён – в общих чертах (см. рис. 43, 56-60). Итак, отнюдь не случайно отправилась аратская Майка рожать Коледу-царя в 'Курганно'-Харапский край ариев. Но только ли убежище дала роженице и младенцу подкурганная гробница, «*пещера-та на поле-то*»? Начнём с неслучайности акцентирования в культе Спасителя-Коледы женского начала: 'Матушка'-Майка, содружество-противостояние подвластных ей *мом и девоек*, использование их менструальной крови для изготовления абриты, роды в порождающе-покояще-возрождающем (пещера, гробница, курган) лоне Матери-Земли. Всё это совместимо с гипотезой Ф. Б. Я. Кейпера, выдающегося знатока «Риг-Веды» и прочих индоарийских Вед, изложенной им в блестящей статье «Космогония и зачатие: к постановке вопроса» [11, с.14-16, с.112-146]. Суть гипотезы такова: *яйцеобразный Вала- 'Вместилище'* и *змеевидный Вритра- 'Врата'* суть яйцеклетка и сперматозоид, – чьё общее (сно)видение образно-интуитивно (мифологически) извлекается из подсознания человека – посредством активизации его пренатальной, 'предшествующей рождению' памяти – как коллективно-бессознательный (по К.-Г. Юнгу) архетип зачатия.



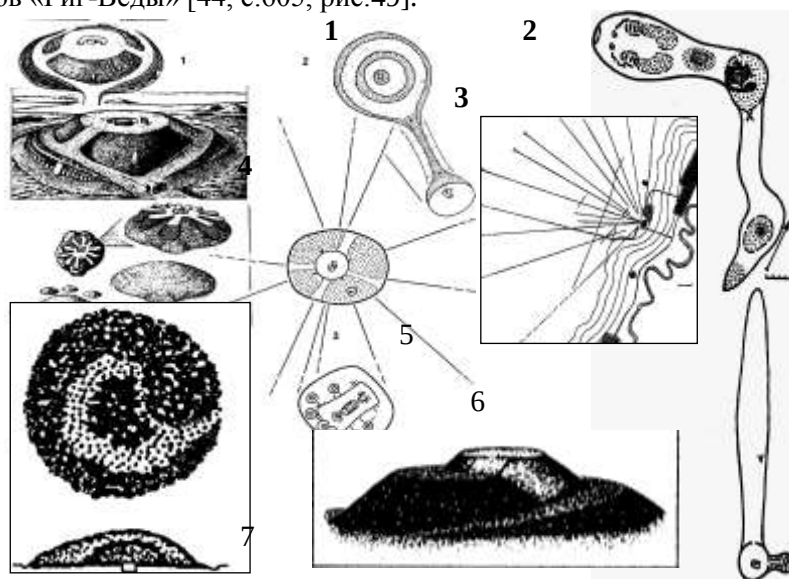
Змий с яйцом в планировках строений Аратты-«Триполья»: центр и общий план (где внешние улицы символизируют единение *Луны и Солнца*) города «Петрены» (Молдова) 3800-3500 гг. до н.э.; – село «Коломыйщина I» 3700-3200 гг. до н. э. (у с. Халепье на Киевщине); – майдан (святилище-обсерватория) 4200-2750 гг. до н. э. у с. Казаровичи на Киевщине [47, с.70-98].

Начало отображений этого архетипа – в орнаментике буго-днестровской и пр. а/к линейно-ленточной керамики [7, с.119-123]; в трипольской а/к орнаменты обретают сюжетность и внедряются в мифоритуальную планировку селений «Коломыйщина», «Петрены», «Могильная», майдана «Казаровичи», к. I-I Усатово (рис.1, 26-29, 36). В первые курганы Ариана среднестоговской да новоданиловской а/к сей архетип *зачатия* попадает – под влиянием миссионеров Аратты-«Триполья» – не позже 5000-4200 гг. до н. э. Таковы основы курганов Цегельня и Кормилица (рис. 7-8) верховья Днепровских Порогов. В первом случае сочетания змеевидного рва с культовой ямой-«яйцом» вполне отвечает мифологеме Вритры-и-Валы. В Кормилице он усложнён появлением змиеборцев, воплощенных в гранитные стелы. Тут обнаружено начало распространения Вишну «Веды словена» на основу арийской «Риг-Веды»; вместе с этим странствующим БОГОМ-Творцом впервые проявился также Индра с его фаллической палицей-ваджрой (трансформация которого из Коледы – древнейшего Спаса и брата Вишну – вполне наглядна в рассмотренных выше материалах курганов у Лавриковки и Карповки, Дуканичей и Солонцов: рис.13-15). Борьба змиеборцев – Индры и Вишну – со змием Вритрой и крестообразное раскалывание хранимого им Валы палицей-ваджрой может «соответствовать оплодотворяющей деятельности сперматозоида» [11, с. 131]. Затем последовал комплекс п. 2 первой досыпки Цегельни (рис 7: III). В арийский предшествующий курган была впущена могила араттского миссионера(-колядника?) – на что указывает молитвенно-эмбриональная поза покойника да его припоясная деревянная чаша, этнокультурная принадлежность которой уточняется керамическим сосудом трипольско-панижнемихайловского типа из близкой основы Кормилицы. А кольцевой ровик вокруг п. 2 – составленный из змеевидных половин, головы которых разграничены жертвенным столбом – сопоставим с увитым змеями посохом-тоегой странствующего Коледы (рис. 4). Отвечая архетипу *эмбриона* [39, с.61-63, рис.61], данный мифоритуал мог означать уподобление покойника Коледе, едва начавшему перерождение из БОГА в Царя. Рождение же и выход последнего могли отметить строительством следующих досыпок. Погребение 3 под второй из них сопоставимо с предыдущим п.2, а следующие ямы 4-5 оказались пустыми (ибо «Царь-Коледа ушёл проповедовать»?). В очертаниях досыпок над ними присутствовала антропоморфность, женскую природу которой подчёркнули парой зернотёрок-«грудей»; *зачатие* же п. 4 и *рождение* п. 5 «Царя» обозначили столбом у «ног» и стелой у «пуха» фигуры (Майки, матери Коледы? – или уже Адити, матери Индры?). Итак, в означенных да некоторых (а фрагментарно – во многих) других курганах обнаруживается разработка ведическими жрецами архетипов *зачатия*, *эмбриона* (рвы и столб п.2, отразившие трансформацию змия Вритры в йогическую змею Кундалини, порождающую вены Пингалу да Иду), *рождения* (досыпки с семантикой Праматери). В материалах рассматриваемых курганов впервые стало вполне очевидным [39, с.52-67; 42, с.7-16; 44, с.612-655], что культура первичной цивилизации формировалась путём раскрытия (*ноо*-«разумной» элитой народа, жрецами) архетипов людского ества [11;

15], и что три вышеназванных отразили формирование тела. А есть ещё два качественно отличных от них архетипа метаморфоз души, сопоставимых в «РВ» с образами «Похоронного гимна» и *Небесной Бадьи* [11, с.156-162]. Переход к ним наметился в антропоморфных досыпках Цегельни. Верхние досыпки здесь да в Кормилице придали этим курганам 8-образные очертания, за которыми в обоих случаях обнаруживается образ Матери-Земли. За такой сменой округлых конструкции вытянутыми проступает также, вероятно, почитание не столь Коледы, сколь его посоха-тоеги. Сродни, но более показательны мифоритуалы курганов у сёл Большая и Малая Белозёрка Запорожской обл., а также Скворцовка, Чонгар, Староселье Херсонской области [44, рис.46-49]. Материалы их выстраиваются в типолого-хронологический ряд XVII-XIV вв. до н. э., охватывающий все этапы становления многоваликовой и срубной, а также начало сабаатиновской а/к – которой предшествовало частичное переселение ариев в Индию. Такие «длинные курганы» (рис. 30-34) наиболее очевидно отражают архетип воскресения. Ибо в них обнаруживаются признаки *туннеля*, по которому душа-биополе умирающего покидает тело (по выводу врачей-реаниматоров Р. Моуди и М. Стабона) и который соответствует *световой дорожке Мудрости* завершённых действий тибетской книги мёртвых «Бардо Тхёдол». А та «имеет большое сходство с «Египетской книгой мёртвых», что наводит на мысль о возможности их происхождения из одного источника» [31, с. 80-81, 75] – восходящего, как открывается теперь, к араттской «Веде словена» с её мистериями Коледы ([40, с.715, 720]; см. ниже о Сивилле, гиттах и Гермесе-Трисмегисте). Культ Коледы позволяют предположить крестообразные досыпки к. 2 у Большой и к. 6 у Малой Белозерки. Последняя (а ещё выразительнее курган Гарман у с. Чонгар) символизировала *Вселенского Змия-хранителя Шешу* «РВ» – сопоставимого с *Белым Змием*, антиподом Коледы «ВС». В Гармане (рис. 31) к нему прилегал насыпь в виде *посоха Вишну* – *стопу* которого (см. рис. 9-12) отразили ров и насыпь Скворцовского кургана. Многие из названных и др. памятников сопрягались со знаками Солнца и Луны (см. также рис.17, 27). Символика этих светил, соединённых (как и в к. 6) Млечным Путём, была придана Высокой Могиле и соседнему к. 4 (рис. 30). Здесь их комплекс отвечает «Свадебному гимну» Ригведы о бракосочетании *Сомы-Месяца-жениха* и *Сурьи-Солнца-невесты*, а также комплексу трёх алтарей *шрута* – которые доньше строятся в Бхарате-Индии для прослушивания гимнов «Риг-Веды» [44, с.605, рис.49].

Ведические мифологемы в планировках курганов ариев:

1 – *Солнце, Месяц, Мл. Путь* верхней досыпки В.Могилы;
 2 – *Змий-вседержитель Шешу* и *посох БОГА-Творца Вишну* верхней насыпи Гармана;
 3-4 – насыпи и досыпки V-II тыс. до н.э., а также дороги-визиты Молочанского святилища в районе К.Могилы;
 5 – *Сурья-‘Солнце’* и дороги-визиты досыпки В.Могилы;
 6-7 – *Змий с яйцом* в курганах IV тыс.до н. э. майкопской и трипольской а/к (Заманкул и Усатово) [47, с.70-98].



А вот закономерность, прошедшая через все названные (и, по-видимому, многие иные) курганы XVII-XIV вв. до н. э.: последним из трёх захоронений, завершающих курганную группу, являлось трупосожжение (ср.: *Ясный Свет* «Бардо Тхёдол», *Свет Любви* в конце «туннеля Моуди»). После него памятники кануна миграции ариев в Индию переставали функционировать, – а очередная массовость погребений и насыпей появилась тут спустя тысячелетие, уже в скифское время. К тому же Высокая Могила у Староселья и др. показали связь мифоритуала с араттской традицией периодического самосожжения-обновления устаревших поселений – где периоды в 60-100 лет охватывали 3-4 трудоспособных поколения и отвечали четырём махаюгам, 'великим поколениям' *дня Брахмы*. А здесь, в арийском кургане ВМ первичное п. 19 (которое предшествовало новоданиловскому, 4750-4500 гг. до н.э., погребению 16) было перекрыто шалашом, подожженным (I) перед возведением первой насыпи. Следующие мощные костры (II и III) сопровождали кеми-обинское п. 3 и старосельское п. 8 (рис. 19-а, 34) примерно 3000-2300 гг. до н. э. В их обрядах – символика Луны и Солнца да возрождающей покойников *Небесной Бадьи* [11, с.156-162; 39, с.51-65]. Сей пятый архетип возрождения воплощался в строения могил и культовых ям. Проявился он, как и прочие четыре, ещё во времена среднестоговской а/к. Но особо выразительным стал он, как и четвёртый архетип, во времена срубной а/к. В ней мифоритуал *Бадьи* – которую в потустороннем мире наполняют *жизненными силами* пращуров, *молитвами* возносят на небеса

брахманы, изливают на землю живущих людей *небесно-сияющие* Боги – становится характерной деталью продолговатых курганов. На вершине такой, верхней досыпки Высокой Могилы разожгли завершающий костёр (IV) – *Агни-Огонь*, подытоживший трёхтысячелетнюю историю выдающегося кургана. В сей пылающий центр ведической *йони*-‘матки’ *Сурьи*-‘Солнца’-невесты «Свадебного гимна» помещён был покойник (см. рис. 30). Воистину, к *Ясному Свету и возрождению* направили умершего. Да, во Вселенную, согласно «Тибетской книге мёртвых» [31, с. 80, с.146-156 и др.], ввёл покойника мифоритуал последнего погребения В.Могила 4800-1400 гг. до н. э. А в Кормилице подобный мифоритуал сосредоточили в паре культовых ям-«грудей» антропоморфной досыпки, содержимое которых (следы костров, обломки сосуда в одной из ям) передавало начальное и конечное положения *Бадьи* [39, с.35-36, 66-67, рис. 62:3]...

Достигали ль реального бессмертия такие усилия? – Да! В аномальной зоне, открытой В. И. Вернадским, такое проследить удалось (см. рис. 37-41, рис. 52-53):

Этнокультуры Земли весьма разновременны и разнообразны; их-то совокупность, согласно учению энциклопедиста В. И. Вернадского, и образует **ноосферу**. Вместе с тем вскрытие археологом Ю. А. Шиловым отражения в ведических курганах архетипов – «коллективного бессознательного», корнящегося в подсознании и его пренатальной 'предшествующей рождению' памяти, – привело к открытию вневременного и общечеловеческого остова любой культуры (cultura «совокупность материальных и духовных ценностей» < cultus 'возделывание {земли}, {духовное} почитание'»), а значит и ноосферы. Открыв её базовую, архетипическую структуру на пограничьи жизни-и-смерти, археолог подошёл к раскрытию её же сути – связующей **телесный** и **духовный** планы человечества. Обнаруженная Вернадским аномальность исследуемой зоны заставила Шилова искать (и позволила ему найти!) суть духовности и ноосферы не в *вещественно*-«материальных» проявлениях рассмотренных и прочих мифоритуалов – а в их геомагнитной и т. п., т. е. в *полевой* основе того же «материального мира». Уже имеются данные о довольно глубоком освоении ведическими и пр. жрецами этой основы. Геологом Р. С. Фурдеем и др. выяснено ([36, с.147-184], рис. 37-39), что стелы, кромлехи, дольмены и т. п. использовались древними мудрецами как своеобразные аккумуляторы и усилители, действовавшие «подобно магнетрону, генерирующему микроволновые энергии (...); в них действительно возникали особые состояния, озарения, исцеления и пр.» [35, с.77]. Независимо от этих публикаций, а вникая в протошумерские тексты Каменной Могила, А. Г. Кифишин пришёл к выводу, что в её «Гроте Быка (...) совершался ритуал возрождения умерших бого-царей» [12, с. 295-296]. Указанием на распространённость таких ритуалов являются изображения женских и мужских символов в состоянии «акта воспроизводства» или «священного брака» в той же К.Могила, у входов многих пещерных гробниц и дольменов стран Средиземноморья да Кавказа. В «Нартском эпосе» есть сюжет о *зачатии покойницы и рождении в склепе* Сата-аны, которая затем вышла замуж за своего старшего брата по *живой ещё матери* [15, т.2, с.414, с.543]; образ отца Сата-аны – небесного всадника Уастырджи – связан, возможно, с Венерой (< укр. Зоря-Гайстер > гр. Астерия, ак. Астарта). Появление на ночном небе именно этого светила является главным в праздновании Рождества. А рождение Спаса-Коледы в гробнице или же '*полевой пещере*' кургана С. Попов [21, с.88-124] сопоставляет с тибетским обычаем искать в мальчиках воплощение души умершего Далай-ламы... Тут-то и сосредоточено действительное снятие Спас(ительств)ом противоречия жизни-и-смерти. Противоречие снимается на полевом уровне Миропорядка, на вещественном уровне оно неразрешимо. Об этом же свидетельствуют и рассмотренные выше 5 архетипов. В трёх первых доминирует вещество, а выход на поле обнаруживается в двух высших архетипах – где начало телесного *возрождения* (от «энергетического кокона {переселившейся души?}»), которое обеспечивает слияние попавшим в него яйцеклетке и сперматозоиду) смыкается с новым *зачатием*. И вершина ведической, общинной культуры в своей заботе о земном существовании достигает божественного, потустороннего (т. е. полевого) мира: вхождения в него и возврата души (биополя), непрерывность связей её с поколениями живущих. Только в этом русле можно понять и оценить традиции, присущие «дикому язычеству» (< izaed 'достойный почитания' нартов [15, т.2, с.681]) да «отсталому крестьянству» (< *kresati [34, т.1, с.136-138] > *кресы* Солнцеворотов, огонь (*вы*)*кресать*, *красота*, *воскресать*, *крест*: рис. 3, 4, 6, 13, 16, 17, 34, 47, 51, 54). Только так открывается позитивная сторона ведических, отчасти унаследованных христианством, жертвоприношений (Спасом и аскетами, жителями сжигаемых-и-обновляемых калиц Аратты, расчленившими останки в курганах Ариана) и прочих “опор моста между берегами” бытия-и-небытия[47, с.70-98].

Биополевая, животворящая действенность погребальных сооружений имела под собою мощнейший генератор. Событийная сторона его открытия при исследовании курганных групп Кормилицы и Стоббуватой Могила изложена в документальном романе «Что БОГ дал» [К.: «Аратта», 2005] Ю.А. Шилова. Трагическая, но вместе с тем и величественная суть событий свелась к раскопкам-разрушениям археологами ведических святилищ, встроенных жрецами в «ведьмины круги» (*відьмацькі кола* {укр.} *ведунов Коледы?*), – и к расплатам раскопщиков. Народные поверия опираются здесь на очевидность специфических скоплений грибов и сопряжены с *хороводами* (> чародей *Харин*-‘Защитник’ «ВС» > казаки-*характерники* > *Хортица*). Историкам науки известно, что мудрецы Древнего Мира уже использовали

особую энергетику таких кругов. Шумеров учил такому искусству некий Дион – человек «светлый, мудрый и вечный», умевший слушать «биение сердца Великого Космоса» и различать «настроение Кругов Общения с Высшим, Божественным» [32, с.95]. Тут кроется первопричина распространения не только округлости, но и дуговидности (как в основах Цегельни и Кормилицы) культовых сооружений. Так, Л. Шарпантье ссылается на сакральные знания древних жрецов-друидов (< друден Орпя «Веды словена»), представлявших змеевидными потоки земной энергии [35, с.77]. А «ведьмины круги», выявляемые ныне приборами и космосьёмкой, геофизики именуют «мантийными каналами» – в которых энергетически активны не площади, а периметры поперечных разрезов. Считается, что те каналы в геомантии Земли высверливаются «*торсионными* полями» вихревых «*вращений*» внутри гравитации, которые исходят от Солнца и достигают центра планет. Эти поля связаны и с жизнью–смертью, и с **Энерго-Информационным ПОЛЕМ** Вселенной (рис. 37-41) – известным религии как **Всемогуще-Всеведающий БОГ**. Древние греки, а за ними гениальный Н. Д. Руденко именовали данный феномен Монадой, склоняясь при этом к первому, научному ЕГО пониманию [24, с.499-652; и др.].



Проявления Энерго-Информационного ПОЛЯ (по П. И. Кутенкову).

В начале формирования зародыша человека (41) и учёт жрецами ЭИП≈ВВБ при закладке да использовании погребений: – размещение аратто-арийских курганов (1:Цегельня, 2:Кормилица, 3:Стовбувата, 4:Могила) в «*ведьминных кругах*» у Комсомольска; 7 – схема магнитной съёмки кромлеха (Роллрайт, Англия): в центре магнитное поле Земли ослаблено, но 7 витков его спирали усиливаются сверх естественной нормы – и выходят за пределы святилища; 38 – проявление (пылью на стоячей поверхности прозрачной воды) энергетики над затопленной гробницей римского времени в помещении Palazzo Della Cancellaria (Ватикан)[47, с.70-98].

И вот при совмещении (геологом Р.С.Фурдуюм и археологом Ю.А.Шиловым: [39, с.8-9], рис. 40) аэрофотоснимка местности, её топографического и геофизического планов оказалось: Цегельня, Кормилица, Стовбувата и Еристовская Могила – первые, ключевые курганы округи – заложены пращурами в точках пересечения надпойменных мысов с аномально-энергетическими периметрами «ведьминных кругов», расположенных в клиновидном разломе земной коры. Так местные жрецы обустроили геокосмические «путепроводы» – между мирами Богов, людей и почивших, – изменявшие биополя да «душевность»-психику живых и мёртвых участников разворачивавшихся здесь мифоритуалов. Подобие **ВВБ** и **ЭИП** как одного и того же явления («Высшего РАЗУМА Вселенной») в религиозном и научном его понимании обществом, явственное всего обнаруживается в *Майке* – «Матушке» ведического Коледы. Её имя и значение, отчасти образ сродни греческой *Maia* – которая является старшей из 7 небесных Плеяд и мамою рождённого в пещере Гермеса – проводника душ умерших, вестника богов, близкого и Третьему (брату) Коледе, и «Трижды величайшему» Трисмегисту в поздних текстах египетских пирамид [15: т.1, с.292-294; т.2, с.522-525]. Индийская мифология с её аратто-арийскими корнями знает женского и мужского персонажей *Māyā* и *Maya* пограничья потусторонних демонов-асур и небесных богов-девов (см. выше о Бадье и архетипе возрождения). Вообще значения ведической *майи* сводятся к «иллюзии» (ср.: укр. *майорити* «маячить, мерцать, развеиваться»), грёзам Вишну и др., – что являет «одно из ключевых понятий древнеиндийской модели мира, вошедшее и в европейскую философию» [15, т.2, с.89-90]. Свойство Богоматери «Веды словена» перевоплощаться в наивысшей мере передалось её младшему сыну Коледе (< Колодий < Кола ДИЙ как «БОГ коловоротов» годовых с/х циклов аратских «округов»-калиц). И метаморфозы БОГА–Царя-Спаса–БОГА, перерождение-Спасительство-вознесение отражают, в конце концов, переходы между полевой («духовной, Божьей») основой материального мира и его же вещественными («телесными, людскими») проявлениями... [47, с.70-98].

Такова вершина (рис.4, 37-41, 52-54) ведической культуры – наработанной первейшей, общинной формацией земной цивилизации. Сия вершина «Золотого века» не превзойдена и поныне, её заоблачная «Шамбала» таинственно реет в полевых высотах сотворённой людьми ноосферы. Не случайно исследователям Стовбуватой Могила дважды являлись *НЛО* (рис.52-53), «неопознанные летающие объекты пришельцев» (из Космоса ли, или из иных измерений Земли, из её будущего?). Они, по-видимому, признают и чтут ту Вершину – неизмеримо выше воздвигнув свою Ноосферу, и вовсе непосильную человечеству современного антропологического типа *Homo sapiens sapiens* (HSS). Ибо свершения его последующих – за общинной Аратты и т. п. – тоталитарных формаций (рабовладельческой, феодальной,

капиталистической) ведических высот не достигли, даже высадкой на Луне астронавтов. Поскольку даже европейская, прогрессивнейшая из постараттских культур последних 3-х тысячелетий, скатилась было до отождествления материи с веществом – а поле похерила (завалив выход на него отрицаниями метафизики, религии, а заодно и духовности) [47, с.70-98].

Итак, мы начали постижение строения и сущности «ноосферы Вернадского» с рассмотрения форм древнейшей цивилизации (с археологии курганов Аратты-и-Ариана), проанализировали их содержание (привлекая Ведическую литературу араттов и ариев); за обозримым и духовным планами обнаружили вещественные проявления и полевую суть материального мира – архетипические, торсионные и др. взаимосвязи между которыми показали-таки нам неведомые ранее структуру и суть ноосферы, чьи противоречия в цивилизованном обществе изначально и поныне снимает институт Спас(ительств)а.

Объективно-субъективная основа ноосферы выходит на ЭИП≈ВВБ, чьим отражением издревле является *календарь* – сопряжённый жерцами аратто-арийской цивилизации со *Спасами*: kalendu < kala + indu > *Коледа* → *Индра*. При этом посредничество-жертва БОГА-Спаса-царя (реально же: вождя как квинтэссенции всенародной элиты, работающей с полевыми корнями культуры и потому способной максимально поднимать планку жизнеспособности поколений) становится главнейшим инструментом позитивного снятия противоречий, включая жизнь–смерть человека и общества. При жизни В. И. Вернадского (и до раскопок Кормилицы в 1993 году) не было ещё фактажа, пригодного для столь конкретного раскрытия **ноосферы** [3]. Поэтому понимание её открывателем и адептами оставалось более образно-интуитивным, нежели логико-аналитическим. «Я никогда не жил одной наукой», – признавался академик. И проанализировав опубликованные размышления Вернадского о ноосфере, один из исследователей его творчества обобщает: познавая, основоположник учения одновременно сопереживал несовершенству человека и всего Мироздания; более того, «чувство собственной вины за несовершенство мира и собственной ответственности за его состояние, чувство в основе своей религиозное, преломилось неожиданным и оригинальным способом в созданном Вернадским учении о ноосфере: оболочке разума на планете. Он создал науку о роли человеческой личности в биосфере, о роли думающего и страждущего органа биосферы» [2, с.16]. Смыслы сказанного о Спас(ительств)е в двух предыдущих абзацах довольно близки. А ведь основатель учения о **‘сфере разума’** не знал о Коледе как об исконном Спасителе – и «в основе своей религиозное» чувство академика Вернадского взывало, очевидно, к Спасу-Христу... Выше мы уже коснулись проблемы преемственности Христа от Коледы. А сопоставив их [21, с.65-71; 42, с.18-21] – концентрирующих в себе сущности первичной, общинной и тоталитарной, вторичной цивилизации – обнаружим два типа ноосферы (перспективу второго из которых, ему современного, В.И.Вернадский интуитивно наполнил качествами первого, известного ему лишь по остаткам в крестьянско-казачьей культуре: см. рис. 6, 46-51, 56-60). Углубимся в преемственность “библейского” Спаса от его “языческого” предтечи. На протяжении исследования закономерно нарастали вопросы: насколько и как взаимосвязаны два Спасителя – известнейший Христос и полузабытый Коледа [47, с.70-98].

Сравнив тексты «Веды словена» и «Евангелии», С.Попов чётко дал первый ответ: по 12 из 14 признаков, на 85,7 % [21, с.65-71-74]. Сравнив по этим же 14 образно-сюжетным признакам Коледу (1), Крусну (2), Кришну (3), Христа (4), исследователь обнаружил также 35,7 % совпадений 2/4 и 42,8 – 3/4 (ср. 50 – 1/2; 64,3 – 2/3; 42,8 – 1/3). Общими для ведического Коледы V-III тыс. до н. э. и евангелического Христа в общинно-церковных редакциях I-IV вв. н. э. являются: непорочное зачатие, избиевание младенцев, рождение в пещере и появление над нею звезды, поклонение волхвов, небесная божественность новорожденного и получение им статуса земного царя, проповедничество Спаса, его вознесение и Рождество; сюда же следует присовокупить освящение водами, почитание креста (от Кресника-Крусны да Иоанна Крестителя) и Святого письма да его заповедей. Необходимо подчеркнуть, что Коледа – временно лишённый статуса БОГА – проповедует по БОГОданной «Златна книга с ясни звезды» годового цикла, которую Ангел принёс с небес в пещеру и вручил новорожденному Спасу-царю (в истории Христа сюжет сведён к явлению звезды над пещерой); и что последующее вознесение Царя-БОГА сопряжено с выполнением его проповеднической миссии (без намёков на распятие и прочие муки, как у Иисуса Христа). К тому же мифоритуал Коледы не ограничивается религиозной верой во «второе Пришествие» и пр., а имеет под собой календарную основу (в близкие к зимнему солнцевороту дни Рождества) ежегодных инспекций праведности народа (согрешившего не вообще, а обрэкшего было себя на самоуничтожение похабным нарушением связей *живой-и-мёртвой воды*). Более того: Спас-Коледа имеет прочную биофизическую основу (от которой в образе Христа-Спасителя остались лишь аскетизм да мифы о Божественном происхождении и преображении) – постигнутую жрецами (чрез *ведьмины круги* да *архетипы*: рис. 7-8, 16-19, 30-41) и доныне хранимую йогами и т. п. мудрецами индуизма, ламаизма, буддизма, характерництва, др. ([21, с. 60-65, с.78-124; 42, с.14-17], рис. 46-51), но отсеченную церковными цензорами учения Христа. С. Попов попытался ответить и на вопрос о событийных связях ведических песен Коледы с евангелической историей Иисуса; с этими рассуждениями [21, с.65-77] мы ознакомились при рассмотрении юго-восточных миграций хранителей «Веды словена». Однако проблема указанных связей нуждается в углублении и конкретизации.

Оптимальное решение вопросов заимствования авторами «Евангелия» образов, сюжета, сути «Веды словена» должно опираться на откровение вавилонского историка Бероса (350-280 гг. до н. э.): древнейшие Священные Книги находятся в Скифии. Открытия протошумерского архива Каменной Могилы на Запорожье да араттской «Веды словена» в Родопах подтвердили сей постулат; сюда же следует отнести ранние пласты «Велесовой книги» и сведения о догреческих Писаниях античной Тавриды. Хранительницей первых, Божественных текстов «ВС» называет *Самовилу* – в таком же качестве известную античным грекам и римлянам как иноземная *Сивилла* и т. п.; «в текстах упоминается также персидская, халдейская, египетская, палестинская С.» [15, т.2, с.430-431]. Всё это и есть искомая основа для решения стоящей перед нами проблемы преемственности «Евангелия» от ведических песен славянского Спаса [47, с.70-98].

Изображения кульминации шумеро-вавилонской «Поэмы о Гильгамеше» на храмовых печатях (3, 4)

Месопотамии и погребальных сосудах

Н. Подепровья XXII в. до н. э.:

1 – п.11 к.2 у с. Вознесенка

(район Каменной Могилы);

2 – п.8 к.4 у с. Васильевка (С. Присивашье). [47, с.70-98].



В таком решении надо исходить из той разработки указанных связей Самовилы- Сивиллы, что начата (см. раздел III) сопоставлением дунайско-днепровской Аратты-I и её южнокавказского форпоста, Аратты-II. Свидетельством их литературных связей (достигавших, по авторитетным выводам А. Г. Кифишина, даже Египта; см. дальше о гиттах) является родство списков правителей 6897-2535 гг. до н.э. из протошумерского архива КМ и древнейшей библиотеки Шумера, а ещё пометки шумерских странников-летописцев 2517 г. до н. э. в архиве и его окрестностях [12, с.252-258, с.667] – где в двух погребениях катакомбной а/к обнаружены сосуды с иллюстрациями кульминации вавилонской «Поэмы о Гильгамеше», созданной около 2200 г. до н. э. на основе шумерского эпоса ([16, с.170-177; 41, с.72], рис. 23-25, 42).

Сей эпос пропитан скепсисом к дорабовладельческим верованиям в бессмертие души и озабочен поиском вечной жизни телес. Не без влияния этих идей развернулся в курганах арийского Вары-‘Простора’ следующий, второй этап строительства катакомб. Особо характерна для него ингульская а/к (рис. 61-62) – названная по реке Ингул, но типичная для всего междуречья Ю.Буга и Кубани. А эти две реки назывались эллинами и др. (ещё с доантичных, арийских времён) ‘Конскими’ Гипанисами. Отсюда, наверно, и произошло прозвище гиттов/гиксосов – ‘конников’ в обоих случаях. Аргументы о тождестве “ингульцев” и гиттов последуют ниже. А тут подчеркнём то, что указанный скепсис достиг у них разрыва с ведическим архетипом *возрождения*. Здесь выявлены (погребения к. 1-II у с. Каиры на Херсонщине) древнейшие, догреческие воплощения и Зевса-Талоса да Аполлона-Таргелия, и связанный с ними мифоритуал БОГОборчества (Аполлона как XIII титана – с Отцом Богов-олимпийцев) [44, с. 268-272, рис.40].

Вместо возрождения из лона Матери-Земли, обряд предписал теперь прорыв на белый свет из потустороннего мира. Начали акцентировать не естественную адекватность человека ЭИП≈ВВБ, но рассудочность и агрессию личности: на это указывают стрелы при титане-отцеубийце и расчленённость его соответственно погребально-“воскрешающей” формуле «за голову (свою у входа в загробный мир оставленную) – голову (демона, убитого мной-погребённым, у выхода я оставляю)» древневосточных обрядов... Начало данного отрыва от бесконечной спирали архетипов культуры Вед индо-европейской общности заметно по бытованию в ингульской а/к образов *Вишну* (изображения 1-3 стоп и посохи у входа/выхода погребальных катакомб), *Индры* (булавы и др. проявления ваджры), ярчайшего изображения победы сих *БОГА-и-Змиеборца* над Вритрой (в «Гроте Дракона» Каменной Могилы [16, с.145-149]).

По мнению Б.Д.Михайлова, в архиве КМ изображена, среди прочего, «египетская богиня смерти Мерит-сегер или близкий эквивалент, который всегда {как и здесь} сопровождала солнечная ладья бога Ра». С этим согласуются находки в окрестностях КМ остатков мумий – в ингульских погребениях, одно из которых сопровождалось египетским амулетом-скарабеем XVIII-XVII вв. до н. э. [16, с.109-111, с.181-184; 22, с.100]. Такие факты связывают археологических “ингульцев” с историческими *гиттами*, в 1700-1580 гг. до н. э. овладевшими *Египтом* – и привнесшими туда не только коней да колесницы (первейшие из которых, конца III тыс. до н.э., найдены в области КМ), но также название страны и древнейшее алфавитное письмо (которое, или ему подобное, покрывало молитвенные коврики в мумифицированных и пр. захоронениях ингульской а/к [22, с. 94-100], рис. 62). Тексты пирамид и Ханаана сберегли самоназвания гиттов да их родины: *руссы из страны Та(в)рус*. Имя руса-гитта *Хиани* – основателя XV династии фараонов и, быть может, египетского города *Киев* (по О.Н.Трубачёву) – тоже указывают на пращуров русичей Поднепровья и Таврии. К тому же Геродот, Помпей Трог, др. античные авторы зафиксировали легенды “скифов”-сколотов (> склавины > славяне, по Б.А.Рыбакову) да их воспреемников о захвате стран Ближнего Востока ‘Отцом сколотов’ Сколопитом и о его столкновении с фараоном Сесострисом (< Сенусерты I-III и Себекемсафы I-III трёх предгиттских династий) [5, с.155, 788; 9, с.218-229].

А между 1580 и 1286 г. до н.э. – когда гиты, в составе прочих «народов моря», попытались вновь захватить Египет – в библейской Палестине возникло 'Русское село' Рус-салем, основа (по Дж. Вильсону и Л. Силенко) библейского Иерусалима. Ввиду бытования тут «палестинской Сивиллы» (см. выше), проникновение сюда сюжетов Спаса-Коледы «Веды словена» через русов-гиттов вполне вероятно [47, с.70-98].

Тавро-русы (не так коней, как быков почитавшие) обитали в Тавриде до начала Руси, а памятники тавров прослеживаются здесь со времён древнейших скелетов – со слияния носителей кеми-обинской да ингульской а/к. Вспомним, что их наиболее значительный могильник находится у села Календо в Байдарской долине, название которого С.И.Наливайко правомерно сопоставляет (через лат. *calendae* < санскрит. *kalendu* > Kala) с Коледой [18, с.218-220]. Такой, вероятно, прибывший из Тавриды “колядник” был погребён в гробнице 1 к. 4 рядом с Высокой Могилой у Староселья (рис. 30)... Приведенных фактов достаточно, чтобы предполагать: здесь – по соседству с греческим городом-государством Херсонес, процветавшим также во времена империй Рима и Византии – существовал некий заповедник остаточной цивилизации Аратты; известна, к тому же, Арсания со столицею Артой в ареале Тьматороканской Руси (Тамань и Керчь). Знание здесь песен «Веды словена» тоже вполне вероятно. Во всяком случае, этимолог О.Н.Трубачев определил непонятный античникам *ΣΑΣΤΗΡ* (который «народу сохранию и не передам на словах ничего тайного ни эллину, ни варвару») из присяги херсонесцев III в. до н. э. как '*Свод божественных предписаний*' санскрита, соответствующий арийско-индийскому *Śāstrā* [33, с.271-272]. Прослеживается также проникновение в Скифию того времени зороастрийского учения о Божественном посланнике Сраоше, коему «предстоит возвестить тайны откровения трём грядущим Спасителям человечества» ([15, т.2, с.467], см. следующую статью о С. Могилах). [47, с.70-98].

Союз местных жителей да греков-переселенцев, получивших от аборигенов земли для Херсонеса, сохранялся и в византийское время. Судя по церковному «Слову на перенесении мощей св. Климента», в Херсонесе даже IX в. н. э. существовало исконное жречество – а «христианство («благоверность») лишь оформило то, что восходило к таврской (индоарийской) древности». Таким жрецом, «лицом, социально уважаемым», был ‘дваждырождённый’ Dviṣa ≥ Дигиц – который отвёл, по просьбе христианского архиерея, грозную тучу от искателей мощей [33, с. 176-180]. Налицо уважительное содружество двух этнокультур и религий. Как же оно возникло и сохранялось до крещения Руси (и далее)? [47, с.70-98].

Таврская Дева-‘Богиня’ из античного Херсонеса и эпические изображения на арийской стеле из Верхнеречья (соответствует основе «Рамаяны»), а также из грота Таш-Аир (гибель героев в бою и на жертвеннике венчается возрождением Праматерями, – что сравнимо и с ведическим Рождеством местного Календы / Коледы, и с нартским сюжетом о рождении Сата-аны). [47, с.70-98].



Под таврской Девой – ‘Богиней-Девственницей’, защитницей и греков Херсонеса – скрывалась шиваистская Кали [33, с.114-115; 17, с.91-92], а могли скрываться и ведические Майка да Дургана, стимулируя образы христианских Марии да Софии. Из Херсонеса же происходит первейший христианский святой Симеон. Прослышав здесь, по легенде, о распятии римлянами Христа и ниспослании им Нового Завета, херсонесец совершил паломничество в Иерусалим, а когда вернулся – стал первым христианином-мучеником и был упокоен в гробнице, сокрытой в пещерной церкви св. Юрия [15, с.26, с.147-169] (ещё не Георгия; ср. с юрцами-оратаями, а заодно и с пещерато Рождества Коледы). Появление и бытование при исконно таврском, скальном святилище Гурзуфского Седла ранневизантийской базилики (исследования Н. и В. Новиченко) воочию показывает преемственность и сосуществование ведического да христианского вероучений. Отсюда же распространившийся в православной Руси «корсунский крест» явно дохристианского происхождения (рис.16-17, рис.54 и др.) – равносторонне-солнечный с полумесяцем в основании (соединяющий символы арат. Коледы→Индры арий., скр. *kalendu* ≤ *kala* + *indu* [18, с.219-227; 42, с.12-13]). Присовокупив сюда сказанное выше о гиттах и Дигице, можно отстаивать гипотезу о

средоточии истоков христианства с «Евангелием» вкупе не так в палестинском Кумране, как в тавро-русском *Календо*... С другой стороны, галилеянин (<галлы> галичане) Христос-Спаситель проповедовал преимущественно в Десятиграде, центром которого был Скифополь – чьё название произошло от поселенных здесь «скифских подразделений» армии Птолемея II (285-246 гг. до н.э.) [9, с.241-243; 20, с.126]. Среди них тоже могли быть знавшие ведические песни *Коледы* (откуда и римские *календы*, *календарь*). Итак, событийный узел трансформации мифоритуалов и текстов «Веды словена» в евангелические мог завязаться не только в палестинском Кумране, но и в Календо-Херсонесском районе. Первый известен стремлением возродить дорабовладельческую общинность. А второй центр, стимулированный антирабским восстанием 107 г. до н.э. [5, с.560] был создан народами двух формаций (общинной тавро-русов и тоталитарной греко-византийцев), явив пример обоюдного крепления государственности на исходе рабовладения. Дальнейшие исследования покажут: был ли САСТЕР херсонесцев ближе к «Звёздной книге» Коледы или же к будущей «Благой вести» о Его воспреемнике?

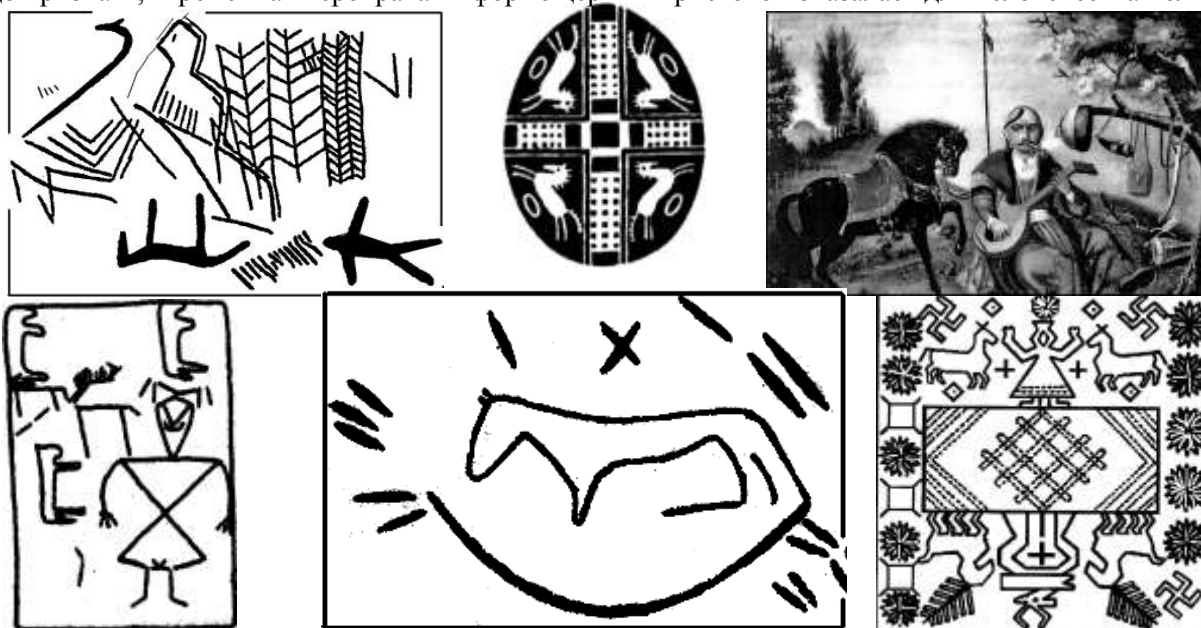
Наша теория – о приоритете «Веды словена» над «Евангелием» и связи их через Тавриду – согласуется с основными направлениями миграций ранних христиан. Начало их массового переселения в рассматриваемый регион обусловилось проповеднической миссией (с 34 г.) апостола Андрея в Скифии, а затем (с 66 г.) иудейскими восстаниями против Рима. Уже в 92-101 годах римский епископ Климент, сосланный в Тавриду императором Траяном, нашёл здесь многие храмы и христианскую общину из двух тысяч семей [13, с.111; 35, с.163-165]. А массовая миграция галилеян-тиверцов I-II вв. в низовья Буга–Прута приблизила формирующихся христиан к помакам, хранителям многотысячелетней «Веды словена» (обнаруженной в XIX в. в Родопских горах). «Православное христианство» не церковное "масло масляное", а политический и пр. союз родноверовского мировоззрения и новозаветной религии (лат. 'управление'). Об изначальной силе православия (<славить Правь-'Небеса', по «Велесовой книге») свидетельствуют и приоритет Коледы-Спасителя да «Веды словена», и ряд фактов ранней истории христианства: учреждение его эры скифом Дионисием, окончательное принятие в 533-534 гг. папой постулата о Троице по требованию посольства из Скифии – монахи которой прибыли в Константинополь с обвинениями своих епископов в нежелании признавать православие [20, с.182].

Его истоки, мощь и суть иллюстрируют история Дигица и другие факты, изложенные выше в связи с поиском мощей святого Климента в окрестностях Херсонеса 860-861 гг. Инициатором поиска стал будущий напарник св. Мефодия. Их принято считать творцами славянской письменности. Однако «Житие св. Кирилла» недвусмысленно свидетельствует, что в Херсонесе монах сей «обрете ту Евангелие и Псалтырь роушскими письмены писано и человека обреть глаголющих тою беседою». А это не только указывает на глубокий интерес русичей к христианству и его литературе, но также косвенно подтверждает предания о древних списках славянских «Вед» – которые стали, уже очевидно, предтечами книг Сивиллы многих народов, а затем также «Евангелия». Налицо дружественное сосуществование в Тавриде двух этнокультур и религий, что стало корнем «православного христианства», принятого князем Владимиром – крещённым в Херсонесе и крестившим Русь в 988 г. Мудрый правитель не мог отменить православия – поскольку оно выражает с/х-календарные циклы; но не мог князь и не принять христианства – идеологию, нужную молодой тоталитарно-феодальной Руси. Именно херсонесская традиция «двоеверия и двоевластия» и культурные связи с Моравией помогли Владимиру-Крестителю решить противоречие выбором (вослед Кириллу да Мефодию) христианства не современной ему Византии, но арианского его направления [14, с.348-353]. Основатель, пресвитер *Арий*, допускал двоеверие подданных при условии признания ими главенства Бога официального, принятого государством, – чем и было пропитано крещение Византии в 330 г. [5, с.46]. Сам Великий Князь остался приверженцем дохристианских традиций и после Крещения: «И живяше Володимерь по устроенью отьню и дедню» [14, с.353].

Но исконное народно-«языческое» православие закономерно оказалось под игом верховно-административного христианства. В конце концов смысл Православия был забран у православных-родноверов церковною реформой 1653 года (велевшей именовать их «язычниками») и присовокуплен – как до этого православные же *БОГ*, *Богородица*, *Троица*, *Спас*, *крест* – к своему арсеналу. Но вскоре два пласта и качества Спаса притёрлись друг к другу. Предпочитая первое, но и нужное для Руси содружество их почитая, казаки-запорожцы вложили в уста легендарного ведуна-характерника (см. выше) Ивана Сирко, канонизированного народом как Иоанн Серентич Праворучник, такие слова: «Не бійтесь, що я неправославний християнин – я єсть православний християнин». А коль «Животворящий огонь гроба Господня» в Иерусалиме мистически даётся не христианам вообще, а именно православным – то это есть бесспорный, божественно-уфологический (ЭИП≈ВВБ, с позиции непротиворечивой науко-религии [1; 10; 24; 42]) знак доминанты и перспективы православного Спаса. Об этом же, притом ещё определённое сказано в Послании «чуда Фатимы» 1915-1917 гг. Да, Всемогуще-Всеведающий БОГ религий (<вед. BAGA 'ДОЛЯ' ≈ Вселенский РАЗУМ философов ≈ Энерго-Информационное ПОЛЕ физиков) ЕДИН для всех времён и народов; да вот они-то, их противоречия, а потому и Спасители – разные. Не распинали Коледу и не был он сыном ни Божьим, ни человеческим: Он вечный БОГ – всесущая эманация

активизирующе-иллюзорной ($\approx$ энерго-полевой) Майки-Майи, наивысшая из доступных человечеству HSS граней Троиединного для него Мироздания. В исконно *языческом* (др.-рус. 'народное' < *язата* 'тот, кому подобает поклонение' «Авесты») православии, которое со второй половины XVII в. стало синонимом восточноцерковного христианства, произошло едва ли не взаимослияние мифоритуалов двух Спасов индоевропейских народов – Коледы расцвета общинной эпохи и Христа угасавшей эпохи рабовладения. Спасителей обеих разновременных, качественно различных традиций объединяет культуротворческое снятие нарастающих противоречий растущей цивилизации. Рассуждая о биофизической, интуитивно-практически постигнутой мудрецами подоплеке изначального Спас(ительств)а как снятия противоречий жизни-и-смерти, мы отметили: вершина ведической, общинной культуры в своей заботе о земном существовании достигает полевой основы Мироздания. Но культура тоталитарных формаций утрачивает такую вершину, обживает подножие и превращается, образно говоря, из “живой” в “новогоднюю ёлочку” – комфортную и небезперспективную, но обречённую (на циклично-спиральную смену главенства следующей “обновлённо-живую” формацией общинно-‘коммунистического’ типа). Сказано было также о том, что лишь в таком видении исторического развития можно верно судить о присущем Ведизму самопожертвованию Спаса и связанных с этим аспектов культуры – бессмертной в своих переливах между вещественным «земным, телесным» и полевым «духовным, потусторонним» бытием. Коледа араттов в данном контексте – выражение «Золотого века», праздничность которого донныне питает годовые колесовороты крестьянского, народного вообще бытия. Более жёстче, но показательнее мифоритуал Гандхарвы (> *всадник-семилеток* из мифа Болоховщины о «Золотой камышине» > «*Козак Мамай* народных икон» украинцев). В нём больше, нежели в Индре (рис. 15), выразилось Спасительство ариев [40, с. 508-516, 612-613; 43, с.40-41; 44, с.133, с.189-192].

Гандхарву, соответственно традиционному мифоритуалу, время от времени воплощал очередной всадник (рис. 46, 48). Доброволец сей в продолжение года обязан был странствовать ‘Арийским простором’ и – став воплощением Вселенского времени-и-пространства – возвращался к пославшему его племени. Там Гандхарва-Праджапати (птицеподобный ‘Отец существ’) «отдавал себя(-и-коня) на заклятие», «жертвуя собою во имя счастья народа», который «причащался жертвой Спасителя к БОГУ». Эти словесные формулы стали для христиан (затем также и для атеистов-истматовцев) метафорами, но тогда исполнялись буквально. Сверхзадачей жрецов было вызывание соответствующими действиями массового шока (а) у собравшегося люда, вскрывание тем самым его подсознания (b) и – усилив там «генетические программы» (с) коллективизма, патриотизма, БОГОпочитания и прочих достоинств – возвращение к обыденной жизни (d), закрыв подсознание “воскрешением-вознесением Спаса” и др. Такое мастерство и весь мифоритуал соответствовали наработкам йоги и были куда как действенней гуманистических призывов – общинных, а тем более тоталитарных правителей и доброхотов – к добру, чести, совести... Да, гуманизм последующих этапов развития цивилизации отверг подобный еретизм, выжег кострами инквизиции и прочих гонений его культуротворческий “мост” между берегами бытия-и-небытия. Спору нет: вершина техники ведического Спасительства своё отжила и требует замены (путём обновления, в частности, йоги). Но ещё очевиднее, что замещающий православного Спаса христианским, гуманизм всё больше утрачивал контроль над войнами и подобными явлениями самоуничтожения народов. Не следует рушить старый мост, не создав нового (хотя, надо признать, “временная переправа” в форме церкви Христовой оказалась для человечества нелишней).



Аратто-арийские истоки православия с его исконными почитаниями Спаса, креста, Богоматери:

–украинская народная икона *Козак Мамай*, и её соответствие в изображении III тыс.до н.э. жертвенного всадника *Спаса-Гандхарвы* у алтаря К.Могилы; Священные кони из К.Могилы, и на укр. писанке; индоевропейский *БОГ Дьява* ('Небо-Земля') на стеле из позднетрипольского к. I-3 Усатово, и церковная скатерть XIX в. (Архангельщина, Россия) [47, с.70-98].

Открытие истоков, структуры, сути Спасительства как квинтэссенции ноосферы, наработанной человечеством, вполне очевидно завершает 6-вековой цикл поиска выхода цивилизации из “концовцетовского” тупика Библейской доктрины, – цикл эпох итальянского Возрождения (добиблейских корней европейской культуры), немецкой Реформации (церкви, отделения её от государства), французского Просвещения (народа научным, а не церковным пониманием Мироздания), английской Научно-технической революции, славянского Неоправославия (Нового прославления Небес). Всё шире открывается перед историками-культурологами, а объективно пред всей мировой культурой Православный полузабытый вход в цивилизованный мир – и Неоправославный выход из смертоносного тупика современности. Выход на второй виток спирали развития державности-цивилизации общечеловеческой, евразийской, европейской, азийской, американской, африканской; или наоборот, – это уж как кому повезёт... Указанные выше исследования и обнародованные по ним монографии [1; 3; 24; 40; др.] можно считать пиком эпохи Неоправославия; далее пойдут века его адаптации. Эпоха рубежа витков земной цивилизации требует специалистов и элиты необычайного качества. Эти люди должны не столько сражаться, сколько снимать противоречия – включая жизнь вещественного тела (“человеческого”) и бессмертие его же полевой души (“Божественной”). Народы под водительством такого, обновленного СПАСА станут творцами “весенней” культуры – сродственной культуре Аратты начала уходящего витка, и чуждой его последующих тоталитарных “сезонов” Шумера, Эллады, Византии и т. д. – в духе которых воспитана современная элита землян. Весна началась в середине XX в. – вслед за последней, будем надеяться, мировой войной. Ныне человечество проживает начало “марта месяца” – с неизбежными оттепелями и заморозками. Их амплитуда в некой мере зависит от людских усилий, от активности и качества их. Грядущий итог цикла эпох Возрождения – Неоправославия имеет немало соответствующих пророчеств – актуальнейшие из которых, конца XX в., принадлежат Ванге: «мы будем свидетелями необычайных археологических открытий, которые в корне изменят наши познания о древнем мире. / Важнейшая миссия положена на апостола Андрея. Он прокладывает путь Христу, как Тот оставил наказ. / Древнейшее учение придет в мир» [20, с.130-131; др.].

Каковы значение и перспективы открытий, сделанных нами в русле изучения ноосферы и Спаса? Итак, 1) нарабатываемая человечеством ‘сфера разума’ Земли структурирована раскрытием архетипов людского ества да их модификациями, – а защитной сутью творимой таким чином культуры является Спас, институт снятия противоречий, накапливаемых культурой в процессе развития цивилизации [42]. 2). Совместное становление той и другой началось около 10 тысячелетий назад – в конце 3-миллионного каменного века, в горниле Великой неолитической революции. Которая оторвала («воспроизводящим хозяйством»: скотоводством и земледелием) человека от пуповины природы (от экониш охотников и собирателей «присваивающего хозяйства»). Треть, а то и половина пройденного цивилизацией пути принадлежит индоевропейскому государству Аратта, чей апофеоз отражает трипольская а/к. Сей опыт не одинок: подобное повторяли начала цивилизаций всех континентов и стран. Та общинная формация их являлась пиком предыдущего 160-40-тысячелетнего развития *Homo sapiens sapiens*. Народ и жрецы, интеллектуальная элита того времени, отнюдь не стремились к прогрессу, – их усилия были направлены в противоположную сторону, сосредоточивались на удержании уходящей гармонии природы-и-общества [40]. 3). Историки да политики в массе своей досель не видят данного звена в цепи цивилизованных формаций, не понимают мощи и ценности его традиций. В своём миропонимании они, особенно адепты истмата, растворяют это звено в этапах т. н. «дикости» и «варварства» первобытно-общинного строя, полагая переходной «период военной демократии» преддверием последующей государственности-civilis (якобы исконно рабовладельческой, затем феодальной и буржуазной). Отсюда и смертоносная логика марксизма-ленинизма: поскольку в основе цивилизации лежит социальное неравенство общества, которое изобрело её во имя выхода из кровавого хаоса периода войн, то цивилизацию следует сжечь «Всемирной революцией» да прийти к новейшей общинности (коммунизму, говоря по-французски)... Открытие перводержавы Аратта как вершины предыдущей общинности – окультуренной жрецами «периода священной демократии», неизвестного истмату, – явило диаметрально иную основу цивилизации. Оказалось, что именно там корень прошлых и будущих свободы, братства да равенства «Золотого века» древних сказаний, и что основу эту следует не жечь, а беречь – словно теплицу с рассадой для новой весны [38; 43]. 4). Последняя фраза передаёт слова американского этнолога Л. Моргана: «общество будущего станет возрождением – но в высшей форме – свободы, братства и равенства древних родов». Этой цитатой завершается книга «Происхождение семьи, частной собственности и государства» Ф. Энгельса, которую он задумал совместно с К.Марксом для диалектического обоснования неизбежности грядущего коммунизма. Да, идея витала в атмосфере XIX-XX веков. Нею насыщено и послание С. Верковича, открывателя «Веды

словена», к царю-реформатору Александру II: «Этот чудесный памятник хранит воспоминания о начальной цивилизации рода людского и по своей важности превосходит все известные древние памятники, не исключая санскритскую Веду(...) Каждая страница переполнена примерами несравнимой доблести и другими поразительными качествами. Особенно воспеваются искренность, самоотвержение, дружелюбие, правдивость, великодушие, самое нежное милосердие к сиротам и вдовицам, и беспрельдно непоколебимое благоговение и преданность к Богу и Царю. Тогда всё государство представляло одну большую семью, члены которой стояли друг за друга так непоколебимо, как стена (...) И, как говорили нам деды, ещё вернутся к нам те золотые годы истинного благородия и благочестия рода человеческого». Эти строки и стоящий за ними фактаж подвигли самодержца-либерала на Петербургское издание «Веды», отразившей (по Ю.А.Шилову) «трипольско»-араттское начало земной цивилизации с необходимым ей институтом Спасительства [40; 41]. 5). Общинно-всенародный Коледа оказался не только древнее, но и превыше рабско-тоталитарного Христа – основой евангелийной история которого стала «Веда словена» [21; 42].

Животворящая перспективность первого заключена в его “весенней” природе – с которой цивилизация и началась (в Аратте), и вступает (после Мировой войны 1939-1945) во второй виток своего развития. Неоправославие ($\approx$ неоязычество $\approx$) и неонационализм, «демократизация и самоуправление общества» – всё это проявления процесса переключения европейской и всей цивилизации с «ручного управления» тоталитаризма на «автопилот» народовластия. С «автопилота» *калица* > *civilis* > *цивилизация* индоевропейцев и всего человечества началась – и к нему же пришла она после чреды тоталитарных формаций рабства, крепостничества, капитализма [43]. 6). Сопоставляя два указанных режима и взаимосвязанных с ними Спасителей, – обнаруживаем два типа ноосферы. Ведическая или же аратто-арийская культура “индо-европейцев” коренилась в А) образно-интуитивном мировосприятии человека, которое В) через подсознание выходит на архетипы, где высшие из них С) подключают культуру к ЭИП, D) существующую посему в «режиме *автопилота*» (“Божьей воли”) общинной формации, исконно народно-‘демократической’ (православно-“языческой”) Аратты и т. п. Достигая предела своих физических и умственных возможностей в становлении порождённой ею “цивилизации освоения вещества”, существующий последние 160-40 тысячелетий антропологический тип HSS начал переключаться (с конца IV тыс. до н. э.) на «ручной режим» управления государственностью. Поэтому очерченная «Поэмой о Гильгамеше», «Библией», «Илиадой» и пр. культура Шумера, Египта, Эллады и т. д. тоталитарных формаций основалась на А') миропонимании логико-аналитическом, которое В') через сознание (воспринимающее у Homo sapiens sapiens лишь *около 0,000001* *окружающей информации*) выходит на *рационализм*, С') отключающий от ЭИП культуру вновь исчерпывающего свои силы HSS, – D') что ведёт к росту противоречий, смертоносность которого становится очевидной под конец II тыс. н. э. ... Выход из апокалиптических доктрин и «Библии», и «Капитала», – в закономерном переключении развития цивилизации на новый «режим *автопилота*» (понимаемый ныне как нарастание совокупности неоязычества и неонационализма, демократизации и самоуправления, коммунизма и социализма) [38; 43]. 7). В учении академика В. И. Вернадского о ноосфере [3; 2] замечен приоритет естественности процесса (вытекающего из родства человечества с живой-и-мёртвой материями Земли), а также первого из названных выше режимов – особенно его нынешнего спиралевидного “возвращения” к «автопилоту» (диалектически подобному апробированному в Аратте, в её “весенних” начале и перспективе цивилизации – неизвестных науке до 1992-1994 гг.) [47, с.70-98].

Развивая это учение, Н. Д. Руденко подверг справедливой критике заблуждения К. Маркса и Ф. Энгельса, основоположников т. н. исторического материализма – где материя сведена к веществу, а неизвестная тогда полевая основа Мироздания отсечена вместе с религией, духовностью, идеализмом; где проповедуется диктатура «штурвала». Достоинства и недостатки всех названных здесь и др. мыслителей учтены Ю. А. Шиловым в его НТИ, Новой теории истории человечества [38; 43].

Её основная, крестообразная формула с двумя основными режимами взаимодействий *вещества, форм, небытия* да *поля, сути, бытия* отвечает ноосфере и подобна “нотному стану” – где роль “скрипичного ключа” выполняет *содержание* (укр. *зміст*), реалии общества: $\Phi - \Phi + \mathbf{3} - \mathbf{C} + \mathbf{C}$

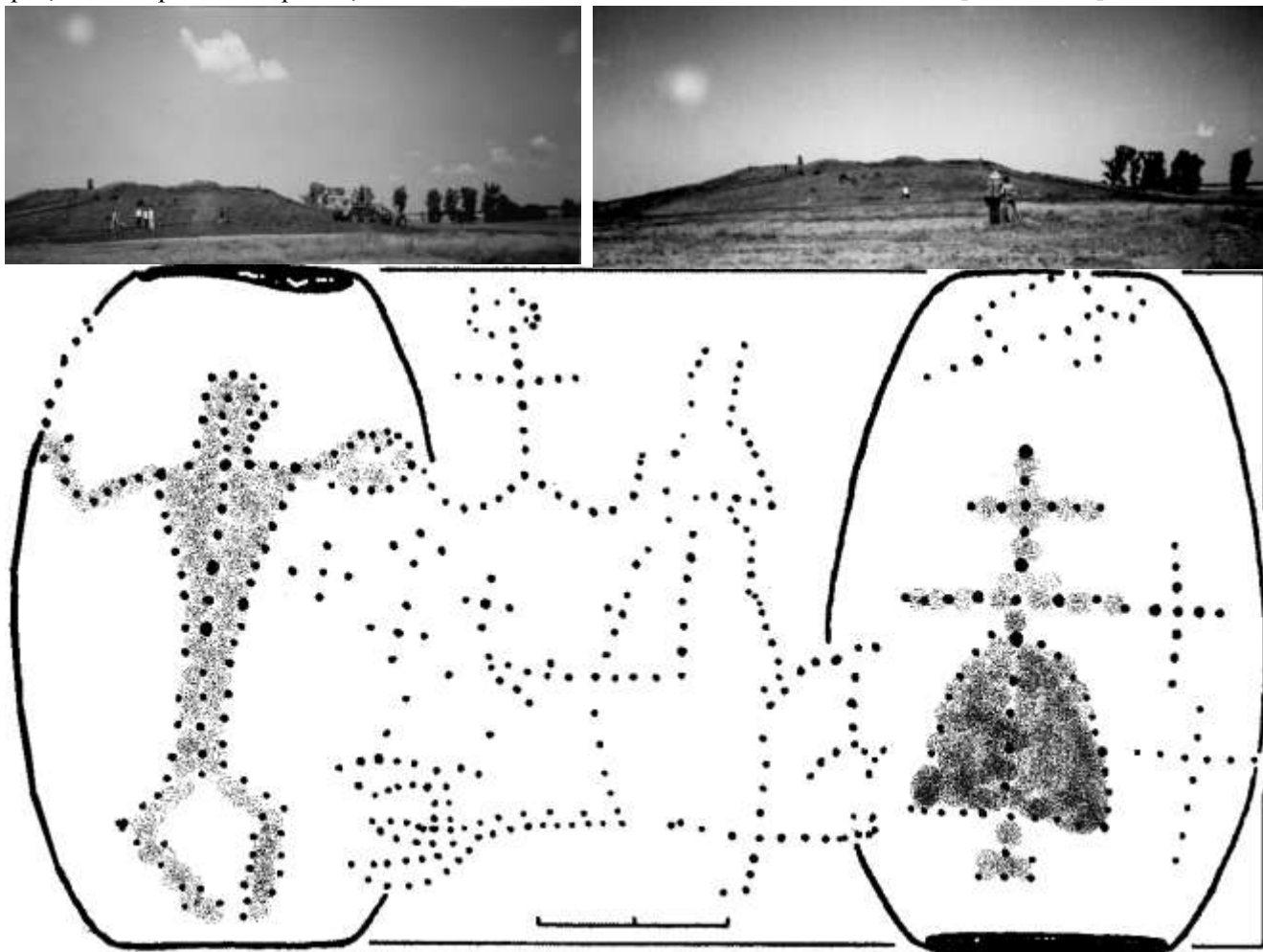
Чрезвычайно важный фактаж для разработки основ всех 7 направлений-открытий содержится в ингульской а/к (см. выше; рис. 61-62), которая связала собою общинно-ведическую культуру с тоталитарными культурами Древнего Востока – дав начало эллинско-европейской культуре.

В погребальном обряде гиттов-“ингульцев” рубежа III-II тыс. до н. э. очевиден финал существования и дуальный разлом индо-европейской общности, проявившиеся накануне миграции значительной части арийских племён в Бгарату-Индию середины II тыс. до н. э. [47, с.70-98].

Появившись в этом обряде, мифоритуал присущего эллинам БОГОборчества стал оппозицией относительно традиции араттского Спаса с его доминантой возрождения – но стал и зародышем основного мифоритуала античной и всей дальнейшей европейской культуры, включая её христианство да истмат-атеизм. Дробя спиралевидную бесконечность вещественно-полевых архетипов культуротворчества,

европейский прогресс пошёл преимущественно в режиме Ф – : превращая цивилизацию из “живой” в “новогоднюю ёлочку”, становясь всё более суицидным [47, с.70-98].

Цикл эпох Возрождения–Неоправославия стал путём самосохранения. Да поможет нам БОГ! – во второй раз, после Аратты-и-Ариана, адекватно подключиться «автопилотом» к ЭИП. [47, с.70-98].



НЛО над раскопом арийского кургана Стовбувата Могила, лето 2004 – костяное навершие колотушки шамана с изображениями его (слева), небесных странствий и астрального двойника .

Найдено в ямке арийского кургана 6-I у с. Соколово Днепропетровской обл.

Наряду со спирально-весенним, довольно закономерным возвращением «Золотого века», обозримая перспектива развития ноосферы просматривается также в данных уфологии – ‘науки об UFO’ (Неопознанных Летающих Объектах). Она накапливает и пытается осознать факты проявлений “цивилизации освоения поля”, которую в далёком будущем создадут и земляне Номо poeticus (HN, см. рис. на обложке).

О её тесной связи с ЭИП≈ВВБ свидетельствуют, в частности, уфологические явления, сопровождавшие раскопки Стовбуватой Могины (рис. 52-53; см. в документальном романе Ю.А.Шилова «Что БОГ дал». – К.: «Аратта», 2005). А конечный итог нашей книги «Ноосфера и Спас» сформулируем так: Верхний уровень нынешней ноосферы-Х неизвестен человечеству Земли ввиду неизученности им «пришельцев НЛО» [1]; уровень же ноосферы - х, наработанной самим человечеством, лимитирован современным началом изучения ЭИП и началом перехода HSS→HN. В силу объективной незрелости нынешнего *разума* людей для адекватного понимания и контролирования процесса, надо содействовать обновлению Спасительства и новому возвеличиванию его над разумом – т. е. содействовать переключению нынешней цивилизации с её устаревшего «штурвала» на обновлённый «автопилот» [47, с.70-98].

Список використаних джерел та літератури:

1. Ажажа В. Г. Под «колпаком» Иного Разума. – Москва: «РИПОЛ КЛАССИК», 2002. – 416 с.
2. Аксенов Г. П. Личность есть драгоценнейшая, величайшая ценность (В. И. Вернадский: ноосфера, творчество, нравственность). – М.: «Знание», 1990. – 64 с. // Цитируется по: Л. Кудрик. Свідомість як визначальний фактор становлення ноосфери / Імідж сучасного педагога, 2003, 5-6 (Стратегія ноосферної освіти). – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2003. – № 5-6 (34-35). – С. 15.

- 3.Вернадский В. И. Начало и вечность жизни. – М.: «Сов. Россия», 1989. – 704 с.
- 4.Войтович В. М. Українська міфологія. – Київ: «Либідь», 2002. – 664 с.
- 5.Гладкий В. Д. Древний мир: Энциклопедический словарь. – М.: «Центрполиграф», 2001. – 975 с.
- 6.Даниленко В. Н. Энеолит Украины. – К.: «Наукова думка», 1974. – 176 с.
- 7.Даниленко В. Н. Космогония первобытного общества // Начала цивилизации. – Екатеринбург: «Деловая книга», М.: «Раритет», 1999. – С. 3-216.
- 8.Енциклопедія Трипільської цивілізації / Гол. ред. Відейко М. Ю. – К.: ТОВ «Укрполіграфмедіа», 2004. – Т. I-II. – 704 і 712 с.
- 9.Иванчик А. И. Накануне колонизации. Северное Причерноморье и степные кочевники VIII-VII вв. до н. э. в античной литературной традиции: фольклор, литература и история. – М.–Берлин: «Палеограф», 2005. – 312 с.
- 10.Каганець І. В. Арійський стандарт: Українська ідея епохи великого переходу. – К.: А.С.К., 2004. – 336 с.
- 11.Кёйпер Ф. Б. Я. Труды по ведийской мифологии. – М.: «Наука», 1986. – 196 с.
- 12.Кифишин А. Г. Древнее святилище Каменная Могила. Опыт дешифровки протошумерского архива XII-III тыс. до н. э. – К.: «Аратта», 2001. – 872 с.
- 13.Крисаченко В. С. Україна на сторінках Святого писма та витяги з першоджерел, що завсвідчують процес поширення християнства на теренах України від апостола Андрія до князя Володимира. – К.: «Наук. думка», 2000.
- 14.Кузьмин А. Г. Начало Руси. – М.: «Вече», 2003. – 432 с.
- 15.Мифы народов мира / Гл. ред. Токарев С. А. – М.: «Советская энциклопедия», 1991-1992. – Т. 1-2. – 671 и 719 с.
- 16.Михайлов Б. Д. Каменная Могила и ее окрестности. – Запорожье: «Дикое Поле», 2008. – 256 с.
- 17.Наливайко С. І. Індодарійські таємниці України. – К.: «Просвіта», 2004. – 448 с.
- 18.Наливайко С. І. Українська індодарика. – К.: «Євшан-зілля», 2007. – 640 с.
- 19.Наливайко С. С. Етнічна історія давньої України. – К.: «Євшан-зілля», 2007. – 624 с.
- 20.Паньков А., Барладяну-Бирладник В. Релігія і Боги Давньої Русі-України. – Одеса: «Юридична література», 2004. – 208 с.
- 21.Попов С. Българският Коледа във «Веда словена». – Варна: «Славена», 2010. – 300 с.
- 22.Пустовалов С. Ж. Соціальний лад катакомбного суспільства Північного Причорномор'я. – К.: «Шлях», 2005. – 412 с.
- 23.Ригведа / Пер. и комм. Елизаренкова Т. Я. – М.: «Наука», 1989 (мандалы I-IV) и 1999 (V-VIII, IX-X). – 768, 744, 560 с.
- 24.Руденко М. Д. Енергія прогресу. Гносис і сучасність. – К.: «Журналіст України», 2008. – 716 с.
- 25.Славянские Веда / Сост. и комм. Асов А. И. – М.: «ФАИР-ПРЕСС», 2003. – 704 с.
- 26.Супруненко О. Б. та ін. Звід пам'яток історії та культури України: Полтавська область, Комсомольська міська рада. – К.–Полтава: «Полтавський літератор», 2008. – 148 с.
- 27.Супруненко О. Б., Мироненко К. М. Курган зі „змієподібним” рівчаком у пониззі Псла // Археологічний літопис Лівобережної України. – Полтава–К.: ВЦ «Археологія» ЦОДПА, 2008. – № 1-2.
- 28.Супруненко О. Б., Скорий С. А., Шерстюк В. В. Дослідження курганів на Нижньому Пслі // Археологічні дослідження в Україні – 2010. – К.–П.: Друкарня «Гротеск», 2011. – С. 333-335.
- 29.Супруненко О.Б., Шерстюк В. В. Кургани Нижнього Прип'їлля. – К.: Друкарня «Гротеск», 2011. – 472 с.
- 30.Супруненко А. Б. Фёдоровский идол и курганы. – К.–П.: Друкарня «Гротеск», 2011. – 84 с.
- 31.Тибетская книга мёртвых / Перевод и ком. Кази Дава-Самдуп и Эванс-Вентц. – М.: «ФАИР-ПРЕСС», 1999. – 336 с.
- 32.Ткаченко О. С. Триединство // Русская мысль. – М.: «Общественная польза», 1993. – Вып. № 3-12.
- 33.Трубачёв О. Н. Indoarica в Северном Причерноморье. – М.: «Наука», 1999. – 320 с.
- 34.Трубачёв О. Н. Труды по этимологии: Слово · История · Культура. – М.: «Языки славянской культуры», 2004-2005. – Т. 1-2. – 800 и 664 с.
- 35.Фадеева Т. М. Крым в сакральном пространстве: История, символы, легенды. – Симферополь: «Бизнес-Информ», 2002. – 304 с.
- 36.Фурдуй Р. С. Прелесть тайны. – К.: «Либідь», 2001. – 472 с.
- 37.Чмыхов Н. А. Истоки язычества Руси. – К.: «Лыбидь», 1990. – 384 с.
- 38.Шилов Ю. О. Чого ми варті. – К.: «Аратта», 2006. – 292 с.
- 39.Шилов Ю. А. Курганные древности окрестностей Комсомольска. К.–Комс.: «Аратта», 2007. – 72 с.
- 40.Шилов Ю. А. Основы славянской цивилизации. – М.: «Осознание», 2008. – 784 с.
- 41.Шилов Ю. О. Аратта за «Ведою словена» і пам'ятками трипільської культури та іншими науковими джерелами. – К.: «Аратта», 2010. – 118 с.
- 42.Шилов Ю. А. СПАС: Коледа и Христос. – К.: «Аратта», 2011. – 30 с.
- 43.Шилов Ю. О. Україна у контексті світової цивілізації. – К.: «Аратта», 2012. – 220 с.

- 44.Шилов Ю. А. Прародина ариев: обряды, мифы, история / Второе издание. – Москва–Киев–Минск: «Русская Правда», 2013. – 816 с.; с. 765-808 – отзывы и рецензии Б. А. Рыбакова, О. Н. Трубачёва и др. на Первое издание (К.: СИНТО, 1995).
- 45.Шюре Э. Великие Посвященные. – Калуга, 1919; М.: «Книга Принтшоп», 1990. – 420 с.
- 46.Ursulescu N., Dergacev V., Shilov Y. Cucuteni–Trypillia : a Great Civilization of Old Europe // Catalogue. – Rome–Vatican, 2008. – 278 p.
- 47.Шилов Ю. Признаки Коледы в украинских архивных памятниках VI-V тыс. до н.э. Науковий Вісник Українського державного університету. – М., 2015р. – Т.ХХ. – С.70-98.

Yuri Shilov

**Ancient Ukrainian archival monuments of VI-V millennia BC
on the example of the cultural and religious rite "Ancient Ukrainian Carol"**

Annotation: *On the example of Arato-Aryan mounds V-III millennia BC. The origins, structure and significance of the noosphere, its holidays with both anthropogenic activity and the energy-information FIELD of the Universe are studied in the early Ukrainian civilization.*

Particular attention is paid to the emergence and development of the ancient Ukrainian, Vedic institute of GOD-Savior-king.

Key words: *Christmas carol, ancient Ukrainian archival monuments, noosphere, salvation.*

УДК 930: 53.082

Мирон Щеглюк

Давні українські міри, запозичені з Європи.

Анотація: *В статті наведені назви і значення мір, які використовувалися в Україні для різноманітних вимірювань у побуті і виробничій діяльності українців. Велика кількість цих мір і їх назв запозичені з Європи і носять назви з мови тих країн, де вони виникли. Основною причиною таких запозичень було те, що Україна перебувала під владою різних держав і на українських землях витісняли або забороняли місцеві міри до вжитку.*

Ключові слова: *Стадія, фунт, аршин, морг, цаль, око, берковець, куфа, цаль, миля, лан, йох, кляфтер, гарнець, маца, лаит, кантар, батман, безмін.*

В Україні найбільше досліджень походження давніх українських одиниць вимірювання та мір проводили історики, що займалися економічною історією епохи феодалізму. Значний вклад внесли й філологи, що досліджували українську метрологію у лінгвістичному плані. Основним фактором, що визначав характер української метрології у середньовіччі була відсутність української державності. Замість старих українських мір офіційно запроваджувались польські, російські та австрійські. Часто міри загарбників – це старі українські міри, тільки з новими назвами.

Українська система одиниць вимірювання та мір виникла ще в доісторичні часи, розвивалася в Київській Русі (X – XIII ст.), Русі-Україні та Руському королівстві (XIII – XIVст.), Великому князівстві Литовському, Речі Посполитій та Війську Запорізькому (XV – XVIII ст.), на українських землях, підвладних Російській та Австрійській імперіям. Проблемаю українських мір було те, що вони були дуже регіоналізовані та часто змінювалися в часі. Крім цього, будучи під владою різних держав, на українських землях приживалися міри загарбників, які часто витісняли місцеві, або чужинці забороняли їхнє вживання. Дослідження історичної метрології ускладнюються також нестійкою термінологією. Тут трапляються слова і терміни, значення яких неможливо знайти в жодному українському довіднику чи словнику. Проте, у свій час, це були досить поширені одиниці вимірювання і міри.

Уже у середньовіччі розвивалися точні науки, механіка та зароджувався капіталізм. Українці вчилися в університетах Західної Європи, навіть викладали в них, і, безперечно, були знайомі з дослідженнями температури й тиску, розробкою метричної системи тощо. Від початку XIX ст. в Україні засновуються технічні школи (Львів, Київ), які пізніше переросли у вищі навчальні заклади, де українські студенти вивчали і вивчають різні технологічні вимірювання та курс метрології.

Основними чинниками, що негативно впливали на розвиток національних вимірювань, були відсутність незалежної держави та різноманітні загарбники. Тільки у 1918 р., у короткий період волі, Українська Народна Республіка спромоглася прийняти закон про метрологію.

Наші предки, русичі-українці, від давніх-давен орали землю, сіяли збіжжя, плавили метал, випалювали кераміку, видобували сіль та деякі мінерали, вели війни та жваву торгівлю, як на території Русі-України, так і з сусідніми країнами – Грецією, Візантією, Західною Європою. Для повсякденного життя українці виробили свою систему мір, що лягла в основу народної метрології, яку складали частини людського тіла: пальці, п'ядь, стопа, лікоть, розмах рук, крок тощо. Така система вимірювань називалась

антропометричною [10, с.8]. Ці міри були ідентичними з мірами інших народів. Одними із найдавніших є лінійні вимірювання, які щоденно супроводжували людину у побуті. Вже первісним людям необхідно було знати, на яку віддаль пролетить кинутий камінь чи пущена з лука стріла, яка відстань до певних займанщин або місць полювання тощо. Тут найбільше використовувалась національна термінологія: палець, п'ядь, стопа, лікоть, крок, вужище, сажень, поприще, перестріл, верста тощо. Із введенням християнства постала потреба у церковних книгах, які перекладали на церковно-слов'янську або староукраїнську мову, в основному, із грецької мови. Часто у цих книгах траплялися метрологічні одиниці і терміни, які не мали відповідників у Русі-Україні, і перекладач залишав їх без перекладу. Таким чином в староукраїнській мові вперше появились метрологічні терміни та одиниці вимірювання, запозичені із сусідніх держав. Наприклад, грецька міра довжини «στῦδιον» перенесена у староукраїнську мову як «стадія» і зрідка вживалась для означення великих віддалей. Більшість назв, що вживалися в Україні для різних вимірювань запозичені з Європи. Найдавнішим запозиченням для лінійних вимірювань був стадій (176 м), що поділявся на 100 сажнів [6] і завезений із стародавньої Греції. У народній давньоруській метрології він, мабуть, не застосовувався, а зустрічається тільки в перекладеній релігійній літературі, оскільки у ті часи перекладачі не могли співставити його з вітчизняними мірами. У староукраїнській метрології широко вживалась міра «цаль» (палець, дюйм), що мав 2,54 см, хоча, виходячи з довжини українського ліктя, відома довжина 2,3 см. Розмір походить від римської унції [10, с.70].

У багатьох системах його пов'язують з товщиною великого пальця. Довжина одиниці різнилася – залежно від часу та регіону (2,4 – 3 см.). Назва *цаль* запозичена через польську з німецької мови (Zoll). Виходячи із довжини варшавського ліктя 59 см (58,6 см), величину старопольського цяля слід приймати 24,6 мм (24,4 мм), а після 1764 р. – 24 мм [14, с.218].

Дюйм – назва, що була запозичена через російську мову з нідерландської і поширилась на Україні уже від початку XVIII ст. Англійський дюйм мав 25,3995 мм, віденський – 26,34 мм, російський – 25,3995 мм.

Для вимірювання великих віддалей в Русі-Україні з XIV ст. набула розповсюдження *миля*, яка широко використовувалась у ряді європейських країн ще у сиву давнину. Вона не мала постійного значення і змінювалась від 0,58 км до 11,3 км [10, с. 73]. Назва походить від латинського *mile passus*, що означало тисячу подвійних кроків римських солдатів у повному обладунку на марші. У Європі в XVIII ст. було 46 різних одиниць вимірювання, що називалися милями [7].

В Україні також відомо біля десятка різних значень милі, наприклад, миля мала 4000 м, миля велика 6600 м, подільська миля 10423 м, волинська миля 8486м [10, с.74].

Для вимірювання площі широко вживався *морг* – середньовічна загальноєвропейська одиниця вимірювання площі ґрунту та земельних наділів, рівна 0,56 га [10, с.86].

Назва постала від німецького слова Morgen (ранок), тобто вона визначала площу, яку одна людина здатна зорати одним запрягом коня від ранку до полудня. Дуже часто в українських історичних джерелах, фольклорі та художній літературі вживається у різних значеннях слово – *лан*. В українській метрології – це давня поземельна міра, яка вживалась у середньовічній Європі, Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій у XIV – XVIII ст.ст. Назва походить від старонімецького Lahn, що означала лен, який феодал надавав одній селянській сім'ї [10, с.88].

Коли Галичину захопила Австрійська імперія, *сажень* стали називати *кляфтер* (нім. Klafter) і приймався рівним 1,9 м та мав 6 стіп, а стопа 31,6 см. Земельну площу міряли у квадратних сажнях, які у документах називали *йох* [2]. *Йох* (нім. Joch) – австрійська поземельна міра, що рівна 1600 квадратних сажнів або 0,5752 га. Оскільки австрійський йох майже дорівнював моргу, то його продовжували використовувати у побуті галицькі селяни і чиновники.

У системі СІ назва міри для лінійних вимірювань походить із грецької мови: метр – від слова «метрон» – міра. Назви більших одиниць вимірювання утворювалися за допомогою грецьких числівників: дека – десять, гекто – сто, кіло – тисяча, міріа – 10 тисяч. Латинські числівники утворювали назви менших одиниць: деци – десять, санти – сто, мілі – тисяча, мікро – 10 тисяч. В Русі-Україні для об'ємних вимірювань використовувалися виключно національні міри: кадуб, кадь, лукно, корчага, корець, колода, чвертка. Західноєвропейські міри почали проникати в Україну вже у пізньому середньовіччі – XVI – XVIII ст.ст. Найпоширенішою мірою у XVI– XX ст. на українських землях, що входили до складу Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської та Австрійської імперій, був *гарнець*. Він найдовше протримався на українських землях, бо ще у XIX ст. його використовували у торгівлі. У Речі Посполитій він був навіть стандартизований і мав дуже багато назв: цеховий, коронний, литовський, львівський, краківський, варшавський, віленський, пивний, шинковий, збіжовий (зерновий) [14, с.222].

Гарнець (*гарець*) походить від польського слова «garniec» – горщик, горнець [10, с.122]. Він довго служив одиницею вимірювання обсягу сипких речовин і у XIX ст. дорівнював 1/8 чвертки (3,2798 літра, тобто приблизно 3,28 л) ділився на 4 кварта або 16 кватирок [5, с. 204]. В Україні відомі й інші об'єми гарнців. У Галичині та Україні використовувався краківський гарнець, що мав 2,75 л і варшавський – 3,77 л, а у [8, с. 30] стверджується, що у Галичині до 1857 р. вживався гарнець 3,85 л. У [4, с.11] сказано, що

краківський гарнець мав 3,15 – 3,17 л і ділився на 4 кварта або 16 кватирок. У Великому князівстві Литовському вживався гарнець місткістю 3,761 л, що ділився на 4 кварта [8, с.11], а після конституції 1766 р. цеховий мав 5,65 л, а шинковий – 2,83 л [14, с.220].

На теренах Галичини у XVI–XIX ст. побутувала ще одна широковживана міра сипких речовин – *маца*. Термін маца походить від німецького *Metze* – міра і фіксується в історичних документах уже від початку XVI ст. Це досить суперечлива міра і її не пояснено у словниках української мови. Давній словник польської мови пояснює його так (переклад автора) [12]: «Маца – колода, статок або міра сухих речей, як збіжжя. На Русі маца в собі має чотири корці або чверті, 8 півмірків, 16 мациків, 32 півмацики».

Уже в XVI ст. у німецьких землях маца була дуже регіоналізована. У північній Німеччині вона містила від 3 до 10 л, а у південній – від 37 до 61 л. В Угорщині маца містила біля 94 л, і звідси вона, мабуть, потрапила у Галицьку Русь, де мала уже 75 ... 115 л [11, с.67].

Укладачі словника, мабуть, допустились помилок, ототожнюючи мацу з колодою, та в тому, що вона мала 4 корці. Колода вміщувала певну кількість мац. Маца, як міра, відома найбільше у Галичині та, як і колода, була дуже регіоналізована. Вона також використовувалась як взірцева міра і встановлювалась на ринкових площах або біля будинків бургомістрів у містах, що мали Магдебурзьке право і проводили ярмарки. Відомо, що були маці долиньської, болахівської чи стрийської міри [10, с.130].

Маца поділялася на два *півмацьки* (полумацьки). У «Словнику української мови» цю міру пояснено так: «Полумацьок – на Україні у XVII – XIX ст. – міра ваги сипких тіл, що дорівнювала близько 31 кг. Низька, широка, подібна до миски посудина, що має таку міру» [9]. На жаль, маємо неправильне твердження, бо це міра не ваги, а об'єму. Згідно з наведеним вище дослідженням, півмацьок повинен вміщувати 14 ... 16 л збіжжя (10 ... 12 кг).

У деяких регіонах України (Дрогобиччина, Самбірщина) мацу називали віртель (нім. *Vierthel*) [3]. Дослівно німецькою мовою це означає чверть, чвертка, а корець – *Schüttmas*.

Для вимірювання великих об'ємів використовували лашт. Назва *лашт* походить від німецького слова *Last* (тягар, вантаж) відома з польських джерел [4] і використовувалась при переробці вантажів у портах. Українці у середньовіччі із Львова до Гданська возили сіль і могли там познайомитися з такою мірою. Зрештою, ємкість, яка б уміщувала 60 корців зерна, повинна мати вигляд, наприклад, скрині розміром 2 х 2 х 2 м.

Лашти як міру в XVIII ст. застосовували у будівництві. У [13, с.60] подане таке його значення: «1350 kubiceł або лаштів ламаного каменю дає 50 кубічних шнурів муру». 50 кубічних шнурів буде рівною 89314,6 м.³, тоді kubiceł або лашт буде рівним 66 м.³. Це становить куб із стороною дещо більшою від 4 м (4,04 м). Вино з Криму привозили *куфами* – великими бочками, що за об'ємом були рівними двом бочкам. Назва походить від німецького *Kufe* – велика бочка, діжа. Вона вміщувала 40 відер вина [10, с.162].

Починаючи з XVIII ст. у роздрібній торгівлі вино і горілку вимірювали штофами. *Штоф* (нім. *Stof* – великий келих, чаша) – російська одиниця об'єму рідини, що використовувалась переважно для вимірювання вино-горілочаних напоїв [10, с. 165] і з Росії потрапила в Україну. Штоф = 1/10 (або 1/8) відра = 10 чаркам = 1,2299 л. Осьмериковий штоф уміщував 1,5374 л. Штофами також називали посудину для міцних напоїв, місткістю в один штоф. Зазвичай їх виготовляли із зеленого скла і вони мали чотиригранну форму з короткою шийкою, яку закупорювали корком. Крім штофа, в Україні використовувалися й інші міри рідини, що потрапили в Україну через Росію, куди їх завезли з Європи: оксфорт = 180 штофів або 221, 4 л; анкерок = 3 відра або 30л; галенок = 3 кухлі або 3,69 л; канна = 2 штофи або 2,64 л.

Уважається, що найдавнішою грошовою і ваговою одиницею Русі була *гривна*, яку в першу чергу пов'язують з металевою, срібною чи золотою прикрасою, яку вішали на шию. Звідси походить і її назва – від слова «грива». Вона відповідала вазі 96 золотників або 409,512 г у метричній системі [5, с.33].

Вага гривни відповідала тогочасній грецькій *литрі*, що важила приблизно один фунт і була добре відома в Русі-Україні. З XII ст. у Русі-Україні почала поширюватися більша вагова одиниця – *пуд*, яка має латинське походження, а 10 пудів складали *берковець* (163,8 кг) [5, с.38].

Це вже була велика одиниця вимірювання ваги, назва якої походила від давньоруської назви старовинного шведського міста Бйорко. Очевидно, його завезли до Русі варяги. Під впливом торгових відносин із Заходом почало приживатися слово *фунт*, яке поступово витіснило слово гривна із вагових одиниць. Українське «фунт» походить від німецького *Phunt*, що у свою чергу є запозиченням пізньолатинського «*pondō*», утвореного від латинського словосполучення «*libra pondō*» («вагою у фунт»). Від того ж латинського слова утворена назва іншої одиниці – пуд [10, с.191].

Отже фунт, що замінив гривну, на українських землях був рівний 0,409512 кг або наближено 0,41 кг. У середньовіччі вагу в 10 фунтів стали називати *батманом* (4095,12 г), а 2,5 фунти або 5 малих гривеник – *безміном* (1023,78 г). Безміном також називали ваговимірювальний прилад [1, с.129].

Від татарів запозичили *кантар*, який не тільки означав ваговимірювальний прилад, але й міру приблизно в 100 фунтів (40951,2 г) [1, с.132].

У [10, с.199] подано, що польський фунт, мав 2 гривни або 32 луті, або 8400 асів. Звідси виходить, що польський фунт мав 819 г, а лут – 25,59 г. *Лут* – це польською мовою *лот*. Назва походить від німецького слова *Loth* – «свинцевий важок». *Ас* – старовинна одиниця ваги в Німеччині та Голландії, а в Україні взагалі невідомий [10, с.195].

Це одна з найменших частин фунта та марки і вживався у першу чергу для визначення ваги монет та невеликих вантажів. Голандський ас важив 0,048063 г. Для вимірювання більшої ваги в Україні з кінця XV ст. використовували таку одиницю, як *цетнар* або *сотнар*. Назва походить від німецького *Zentner*, що має латинське коріння «centenaries» – «в якому сто одиниць» [1, с.133].

Він використовувався у торгівлі металами та мав різні вагові еквіваленти, поширені на українських землях. Варшавський цетнар дорівнював 160 фунтів або 65,52 кг (таке ж значення наводиться й у інших джерелах), але якщо прийняти варшавський фунт (0,436 кг), то одержимо – 69,76 кг. Львівський цетнар мав 126 фунтів або 51,6 кг, а при вазі львівського фунта 405,224 г – 51 кг.

У XVII столітті існував і 100 фунтовий цетнар (40,5 кг). В аптеках та ювелірних майстернях маленьку вагу вимірювали в унціях. *Унція* – назва одиниці вимірювання ваги та міра об'єму рідин, що походить від латинського *uncia* – «одна дванадцята» [10, с. 200]. Вона була однією з основних одиниць середньовічної Європи і складала одну дванадцятку лібри або 27,264 г. Крім унції, використовувались драхма = 3,17 г і скрупула = 1,06 г. Ці міри у Європі і в Російській імперії мали різні значення.

Отже, давні українські одиниці вимірювання і міри були витіснені з ужитку різноманітними завойовниками, які впроваджували у своїх країнах та завозили в Україну міри загальноєвропейські. Найбільше в Україні прижилися німецькі та польські одиниці вимірювання й міри, але зустрічаються й грецькі, латинські, англійські та шведські.

Список використаних джерел та літератури:

1. Винник В. О. Назви одиниць виміру і ваги в українській мові / В.О. Винник. – К: Наукова думка, 1966. – 151 с.
2. Йосифінська метрика. Плани земельних ділянок / Крайова земельно-податкова комісія. – ЦДІА, м. Львів. – Ф. №186, опис №1, справа №7268.
3. Інкін В. Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI – XVIII століттях: історичні нариси / Василь Інкін – Львів, 2004. – 500 с.
4. Ісаєвич Я. Деякі питання української метрології XVI – XVIII ст. / Я. Д. Ісаєвич // Науково-інформаційний бюлетень
5. Каменцева Е.И. Русская метрология / Е. И. Каменцева, Н. В. Устюгов. – М.: «Высшая школа», 1965 р. – 255 с.
6. Метрологія історична. – Електронний ресурс. – Доступно з: https://uk.wikipedia.org/wiki/Метрологія_історична
7. Миля. – Електронний ресурс. – Доступно з: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Миля>
8. Паньків М. Числа, міри і час: історико-етнографічний аспект / Михайло Паньків // Навчальний посібник. – Івано-Франківськ: 2012. – 108 с.
9. Словник української мови. Т. 6. Київ: Наукова думка, 1976.
10. Щеглюк М. Давня українська метрологія / Щеглюк Мирон. – Львів: СПОЛОМ, 2019 р. – 283 с.
11. Sochaniewicz K. Terminologia czerwonoruskich miar sypnych (zbożowych) w XVII wieku // Zapiski Numizmatyczne / Podred. R. Mekickiego. Lwow, 1925/ R1: 1925, №2: kwiecień – czerwiec, s/ 39 – 42; №3: lipiec – wrzesień, s/ 67 – 71.
12. Słownik języka Polskiego / M. Samuel Bogumil Linde. – Lwow: Wdrukarnizakładu Ossolińskich, 1855 – 690 s.
13. Sposób wyrabiania czyli strychowania Cegieł iako u Dachowek. – Warszawa, 1766 r. – 92 s.
14. Wierzbowski T. Vademecum. Podręcznik dla studentów archiwalnych // Drugie wydanie, zmienione i rozszerzone po śmierci autora przez K. Tyskowskiego B. Włodarskiego. – Lwow, Warszawa, 1926.

Myron Shchelyuk

Ancient ukrainian measures borrowed from Europe.

Annotation: The article lists the names and meanings of measures used in Ukraine for various measurements in the everyday life and industrial activity of Ukrainians. A large number of these measures and their names are borrowed from Europe and are named in the language of the countries where they originated. The main reason for such borrowings was that Ukraine was under the rule of various states and Ukrainian lands were forced out or prohibited from using them.

Keywords: Stage, pound, arshine, morg, tsal, eye, berkovets, large barrel, tsal, mile, field, yoh, clapper, garnets, matzah, last, cantar, battement, steelyard.

Відгук на статтю Щеглюка М. Р. «Давні українські міри, запозичені з Європи».

Українська система одиниць вимірювання та мір виникла ще в доісторичні часи, розвивалася в Київській Русі (X – XIII ст.), Русі-Україні та Руському королівстві (XIII – XIV ст.), Великому князівстві Литовському, Речі Посполитій та Війську Запорізькому (XV – XVIII ст.), на українських землях, підвладних Російській та Австрійській імперіям. Історична метрологія, що вивчає еволюцію одиниць і мір, які використовували наші предки, встановлює їх конкретні величини у різні періоди історії та їх співвідношення з сучасними метричними одиницями, є цікавою наукою. Проблемою українських мір було те, що вони були дуже регіоналізовані та часто змінювалися в часі. Крім цього, будучи під владою різних держав, на українських землях приживалися міри загарбників, які часто витісняли місцеві, або забороняли їх до вжитку.

Для повсякденного життя українці виробили свою систему мір, що лягла в основу народної метрології. Основу її складали частини людського тіла: пальці, п'ядь, стопа, лікоть, розмах рук, крок тощо. Така система вимірювань називалась антропометричною. Ці вимірювання були ідентичними з мірами інших народів, але в Україні вони часто були не однаковими у різних її регіонах і змінювалися упродовж століть.

Із різних хронік, довідкової та історичної літератури відомо більше десятка різноманітних одиниць та мір сипких речовин, якими користувалися наші предки на українських землях. Деякі з них використовувались і для вимірювання кількості та витрати рідин. Багато одиниць носили назву засобу вимірювання (колода, маця, гарнець). Деякі з них використовувались майже до кінця XX ст. Однак, до цих пір не встановлено, що служило еталоном для відтворення цих мір.

Як давно людство почало проводити просторові вимірювання достеменно невідомо, але уже в Біблії є зафіксована одиниця таких вимірювань – лікоть. Властиво він став еталоном для створення різноманітних мір у всьому тогочасному цивілізованому світі й використовувався аж до створення «Метричної системи мір». У Середньовіччі в Західній Європі такою одиницею стала також стопа людини – «фут».

Лікоть був дуже зручною мірою, бо завжди наготові і давав досить точні й стабільні значення. Як свідчать історичні джерела, тогочасні люди були приблизно сучасного середнього зросту, тому такі міри не творили значних похибок при їх застосуванні. Стародавні українці, що мали різноманітні стосунки з країнами Сходу та Південного Сходу, також узяли лікоть за основу створення своїх лінійних та об'ємних мір. На жаль, у середньовіччі лікоть утратив своє антропометричне значення, але коли й чого це відбулося науковці й досі не мають одноставної думки.

Поряд з антропометричними лінійними мірами зустрічаються одиниці, побудовані на розмірах добре відомих предметів (довжина та вага ячмінного зерна), виготовленого знаряддя праці, висот споруд чи бойової властивості зброї. На староукраїнську метрологію у середньовіччі значний вплив мали країни, до складу яких входили українські землі – Велике князівство Литовське, Річ Посполита та Московія-Росія. Остання проводила суворий контроль над мірами, що використовувались у державній торгівлі і поступово нав'язала їх Україні. Право нагляду за мірами завжди були атрибутом влади. Іноземне панування посилювало розмаїтість українських мір та вплив на них.

У XIX ст. Українські землі перебували у колоніальній залежності від Російської та Австрійської (від другої половини XIX ст. Австро-Угорської) імперій. Відстала у науковому та технічному відношенні Росія почала орієнтувати свою метрологію на досягнення західноєвропейської науки. Але ще навіть у СРСР, коли вже почали освоювати Космос, урожайність колгоспних ланів вимірювали у пудах, хоча на метричну систему тут перейшли ще у 1927 р.

Сучасних досліджень у галузі староукраїнської метрології дуже мало. За часів СРСР на такі дослідження було накладено «табу», вони проводилися лиш епізодично, залежно від потреб інших галузей. Польські та російські дослідники вивчали українські міри з позицій їх місця у власних метрологічних системах.

Основним фактором, що визначав характер української метрології у середньовіччі була відсутність української державності. Замість старих українських мір офіційно запроваджувались польські, російські та австрійські. Часто міри загарбників – це старі українські міри, тільки з новими назвами.

Тому ця робота є актуальною і буде корисна науковцям, історикам, студентам та всім, хто вивчає метрологію та історію держави

Viktor Idzo

Review article Shcheglyuk M: "Ancient Ukrainian measures borrowed from Europe".

**Рецензія на монографію доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзя
«Святий Папа Римський Григорій VII - засновник Королівства Русі-України в XI столітті».
Наукове видання. – Івано-Франківськ, «Сімік», 2018 р. – 30 с.**

В монографії відомого українського вченого, історика, доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України, директора Інституту Східної Європи, завідувача Кафедрою Українознавства Віктора Ідзя розглядається постать святого Папи Римського Григорія VII, який був засновником королівства Русі-України в XI столітті. Папа Григорій VII (1073-1085 рр.) відіграв визначну роль у реформі Церкви.

...Приклад і діяльність Григорія VII відновили авторитет Церкви. Папа Григорій VII як особистою діяльністю, так і через своїх легатів мав дуже великий вплив на внутрішнє й зовнішнє життя Церкви. В ньому була сильна віра, ніжна побожність, любов до всіх і бажання миру. Цей «завзятий оборонець Церкви», якого Папа Павло V в 1606 р. проголосив святим, мав намір зорганізувати хрестоносний похід і на чолі великого війська хотів сам іти на Схід, щоб звільнити Господній Гріб та відновити церковну єдність з Грецькою Церквою, це було в 1074 р. Надав напрям політиці папства, приймаючи «як власність Св. Петра» різні країни: південну Італію, Сіцилію, Корсику, Арагонію, Польщу, Мадярщину і Київську Русь.

Папа Григорій VII мав тісні зв'язки з Руссю-Україною. Князь Ізяслав (1054-1078 рр.) послав свого 25-літнього сина Ярополка до папи Григорія VII і передав Українську державу (Київську Русь) в опіку Св. Петра, дістаючи її назад у володіння вже як королівство під опікою Св. Петра. Апостольський Престол наділяв таких князів королівськими коронами, що означало в середньовічному міжнародному порядку повну незалежність його держави від якого-небудь світського володаря, практично від західно-римського імператора. Натомість суверенна зверхність Папи була більше морального характеру. Стаючи під опіку Петрового Престолу, володар-король ставав також забезпеченим від яких-небудь посягань зверхності західно-римського імператора, бо його держава ставала інтегральною частиною католицького світу, отже, виходили з кола візантійських церковних та імперіальних посягань.

Лист Папи Григорія VII до князя Ізяслава з 17 квітня 1075 р. – це перший і певний історичний документ Апостольського Престолу до України. Він починається словами: «Григорій єпископ, слуга слуг Бога, Дмитрові, Королеві Русі та Королеві його жінці поздоровлення й апостольське благословення. Ваш син, посідаючи апостольські пороги, прибув до нас, щоб це королівство отримати з наших рук, як дарування Св. Петра... Дали ми остаточну згоду та керму вашого королівства йому, з рамени Св. Петра, ми передали з таким очевидним наміром та бажанням любові, щоб Св. Петро беріг вас і ваше королівство та всі ваші добра за Божим дозволом опікою, з усяким миром, щоб ви зберегли їх із честю і славою до кінця вашого життя... Тому нехай знає ваше шляхетне величество, що для якої-небудь справедливої допомоги будете просити попертя цього престолу для своєї потреби, без сумніву ваше прохання постійно осягне успіх».

Лист адресований до короля Русинів і до королеви, його жінки. В часі боротьби Католицької Церкви за свої права у відношенні до світської влади Рим був дуже стислий в титулі «король». Королем був той, що дістав корону з рук Папи. Нема сумніву, що одною з причин такого вислову Папи був факт, що Руська держава, невдовзі по світлій добі Ярослава Мудрого, була на континенті Європи наймогутнішою державою, що в тогочасному християнському світі могла конкурувати з Візантійською імперією, тому не випадало таку могутню імперію титулувати князівством, не тільки Ізяслав - Дмитро титулується королем, але також його жінка титулується королевою. Це останнє висуває здогад, що в Римі Папа Григорій VII, приймаючи Русь під опіку Св. Петра, коронував Ізяслава на короля Русі-України, вкладаючи корону в заступстві батька на голову його сина Ярополка. Можливо теж, що посольство, яке Папа вислав разом з листом до Ізяслава, принесло йому корону та коронувало його на короля Русі-України. Таким чином, Ізяслав був дійсним королем Русі-України. Як відзначив владика Іван Хома, в листі до Ізяслава Папа Григорій VII порушив три справи:

1. Формальне перенесення Руського королівства в опіку Св. Петра, а одночасно переданий влади у ньому королеві Ізяславові.
2. Запевнення всякої допомоги в тодішньому й майбутньому положенні Ізяслава та його родини.
3. Папа заповідав, що висилає посольство, у склад якого входить теж якийсь старий та вірний приятель Ізяслава. Воно мало пояснити новий міжнародний статут Руського королівства під опікою Св. Петра, і права та обов'язки такого королівства, а крім цього, ще й церковні справи.

Прийнявши Ізяслава як легального володаря Руського королівства під опіку Св. Петра, Папа розпочав негайно акцію, щоб Ізяслав міг вернутися на престіл свого батька. Це не могло статися без співпраці Болеслава польського. І тільки три дні, по висилці листа та посольства до Ізяслава, короля Русі, папа Григорій VII 12 квітня 1075 р. написав листа до Болеслава Польського. Обидва листи писані в дусі «Диктату Папи». Лист до Болеслава мав доволі рішучий тон. У другій частині, де заторкнена справа

Ізяслава, Папа писав, з гірким викидом напоминаючи Болеславу, щоб повернув, що забрав, задля спасіння своєї душі. В травні 1075 р. папські легати були вже в Польщі та обговорювали всі справи повороту Ізяслава на київський престіл, однак папська ініціатива натрапляла на труднощі.

По-перше, в Києві правив Святослав, союзник Польщі проти Чехії, яка була союзницею імператора. Саме в другій половині 1075 р. відносини поміж Папою й імператором скоро попсувались, потім прийшла екскомуніка імператора Генріха IV і поділ Європи на папський та імператорський табір.

Ситуація на користь Ізяслава поліпшилась через несподівану смерть Святослава в грудні 1076 р. Болеслав був звільнений від союзної умови із Святославом і діставав вільну руку на Сході. В січні 1077 р. в Києві засів Всеволод, але проти нього почала наступати польська армія як союзник Ізяслава. Всеволод спершу хотів боротись і прийшов зі своїм військом аж на Волинь, однак, мабуть, переконаний Болеславом, що по стороні Ізяслава стоїть Папа Григорій VII, помирився з Ізяславом, і той у половині 1077 р. засів знову на Київському престолі як король Руси під опікою Св. Петра. З ним теж повернувся на батьківщину його син Ярополк. Період вигнання Ізяслава та його панування, по поверненні з чужини - це часи сильно піднесених симпатій до Апостольського Престолу на Руси-Україні. Товариші по вигнанню Ізяслава, напевно, розповідали про опіку Папи Григорія VII над Ізяславом і його родиною, про інтервенцію Папи в справі повернення скарбів Ізяслава, забраних йому польським королем, а все це витворювало на Руси-Україні атмосферу, приязну для Апостольського Престолу. Особливої актуальності серед науковців набуває питання, коли виникло королівство Руси-України; які чинники визначали особливості його існування; яким було суспільне значення цього королівства в Європі.

У значній мірі цій проблематиці присвячена монографія відомого українського вченого, історика доктора історичних наук, професора, академіка Віктора Ідзя «Святий Папа Римський Григорій VII - засновник королівства Руси-України в XI столітті», в якій автор зробив спробу показати діяльність великого і святого Папи Григорія VII в утвердженні королівства Руси-України. Певною новацією роботи є те, що дослідник аналізує джерела, наукові праці з Секретного Ватиканського архіву, Кодексу Гертруди, Російських державних архівів, Російських державних бібліотек, Вікіпедії, які дають йому підстави наголошувати на утворенні Королівства Руси-України в XI столітті в 1075 році, як Української держави західноєвропейського типу.

Автор наголошує, що утворення Руського Королівства Папою Римським Григорієм VII Римі та реальне утвердження королями Руси-України Ізяслава і Ярополка в Києві було великою подією, яка зафіксована не тільки в офіційних грамотах-булах Святого Папи Римського Григорія VII.

Окрім грамот та листів Папи Римського Григорія VII, про утворення королівства Руси-України та офіційну коронацію в Римі князя Ярополка, сина великого київського князя Ізяслава Ярославовича, про утворення Руського королівства і коронацію Ярополка свідчить зображення на мініатюрах з “Молитовника Гертруди”. На одній з них зображено апостола Петра з ключами, справа від нього чоловік і жінка, в багатих порфірних одягах з коронами на головах. Над чоловічою фігурою руський напис: “Ярополк”, а жінка не названа по імені. Біля ніг Петра лежить похилена у мольбі друга жіноча фігура в княжій одязі, з написом: “мати Ярополка”. Наукова праця доктора історичних наук, професора, академіка АНВШ України Віктора Ідзя “Святий Папа Римський Григорій VII - засновник королівства Руси-України в XI столітті” спонукає дослідженню історії унійних процесів в Церкві Руси-Україні та процесу зародження, становлення та розвитку християнства на території Руського Королівства з найдавніших часів.

Автор монографії “Святий Папа Римський Григорій VII - засновник королівства Руси-України в XI столітті” розглядає причини релігійної Унії нашої Церкви із Вселенською, які простежуються при глибокому аналізі давньої історії. Цей унійний процес поновився ще в 1075 р., коли Папа Григорій VII коронував сина Київського князя Ізяслава Ярополка-Петра королем Київської Русі, і тим самим відновив унійний процес на українських землях після сумнозвісної схизми (церковного розколу) 1054 р.

З часу, коли 140-ий Папа Римський Сильвестр II (999 – 1003рр.) в ювілейному 1000 році коронував князя Руси-України Володимира Великого, відтоді в Римі вважали Русь-Україну Королівством, і тому її спадкоємні володарі “ipso facto” ставали королями. Після першого східного поділу Церкви Українська Церква ніколи не вела антиримську пропаганду чи полеміку. В Києві візантійські події 1054 року не мали особливого значення і не порушили українського церковного нейтралітету. Тобто позиція Церкви на Київській Русі відносно так званої “схизми”, роз’єднання царгородського Патріарха Керулярія з Римом і його Архиєреєм, наступником верховного апостола Петра, була цілком нейтральна, якщо й не сприятлива позиціям Заходу й Риму. Українська Церква й надалі відносились до Риму як до батька, а до Візантії як до матері. Церква в нашій першій княжій державі не мала симонії (святокупства), цезаропапізму. Це добре підтверджують історичні дослідження. Майже не було зіткнень між державною і церковною владами. Цікаво, що київські князі цього часу з великою пошаною та благоговінням ставилися до Церкви, про що свідчить славнозвісний Ізборник князя Святослава з 1076 року: “Нехай у скорботах твоїх буде тобі порятунок церква, але і, крім смутку, всякий день і годину увійшовши в церкву, до Всевишнього припади...”

Під церквою ж розумій небо, під вітварем – престол Всевишнього, служителі ж – це ангели Божі. Тому в церкві, як на небі, зі страхом стій, як перед очима самого Бога; виходячи не забувай, що було або що чув”.

Порушені проблеми наукової праці закликають виховувати молодь у вірності Богові, Україні, народові. Праця доктора історичних наук, професора, академіка АНВШ України та письменника Віктора Ідзя написана на екуменічному рівні, не ображаючи почуття вірних різних християнських конфесій і сприятиме толерантному відношенню між ними.

Розглянута наукова монографія доктора історичних наук, професора, академіка АНВШ України та письменника Віктора Ідзя «Святий Папа Римський Григорій VII - засновник королівства Руси-України в XI столітті» рекомендована до друку Вченою радою Інституту Східної Європи, кафедрою українознавства та відділенням «Християнська історія» Інституту Східної Європи.

Загалом монографія доктора історичних наук, професора, академіка АНВШ України Віктора Ідзя справляє добре враження, а в плані новизни, актуальності та ступеню наукового дослідження історії Руси-України заслуговує високої оцінки. Вважаю, що запропонована наукова монографія «Святий Папа Римський Григорій VII - засновник королівства Руси-України в XI столітті», підготовлена завідувачем кафедри українознавства та директором Інституту Східної Європи, відомим українським вченим та істориком, доктором історичних наук, професором, академіком АНВШ України Віктором Ідзем, вносить помітний вклад у скарбницю знань про історію української держави та Церкви і особливо буде корисна для науковців, викладачів та студентів вищих світських і духовних навчальних закладів, а також для усіх, що цікавляться історією України та її Церкви.

Oleg Ogirko

Review of the monograph of Doctor of History, Professor, Academician Victor Idzo "Saint Pope Gregory VII - founder of the Kingdom of Rus-Ukraine in the XI century." Scientific edition. - Ivano-Frankivsk, «Simic», 2018 - 30 p.

УДК 101

Павло Ткачук

«Козаки повертаються в слов'янську Європу». Рецензія на монографію доктора філософії Тараса Каляндрука «Козаки. Слов'яни проти орди». - Львів: ЛА «Піраміда», 2017. - 496с.

Як переконливо показали події останніх років, нині нам вкрай необхідно виховати нову українську армію, світогляд якої базується на міцних підвалинах патріотизму. Усі визначні військові теоретики минулого однакові в тому, що без патріотичного світогляду та відповідного вишколу будь-яка армія неминуче деградує, розкладається і перетворюється на озброєну юрбу. На жаль, у Збройних Силах України руками російських агентів впливу кілька десятиліть здійснювалось цілеспрямоване і систематичне витравлення патріотизму. Трагічні події останніх років, пов'язані з агресією Москви, показали архіважливість патріотичного виховання. Сьогодні, усвідомлюючи гостру актуальність патріотичного вишколу, керівництво країни і командування ЗСУ вважає плекання патріотизму першочерговим завданням.

Одним із головних осередків, де поряд із фаховою військовою підготовкою майбутніх офіцерів виховується і гартується патріотичний дух, є Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Викладацький склад Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного завжди ставив патріотизм, опертий на фахове наукове підґрунтя, в основу виховання нових поколінь офіцерів, про що свідчить присвоєння у 2000 році вузу почесного імені гетьмана Петра Сагайдачного – одного з найвизначніших українських полководців, що символізує тяглість і неперервність історичних традицій українського козацтва для нинішніх захисників Батьківщини. Гетьман Петро Сагайдачний підніс нашу мілітарну потугу – козацтво – на небувало високий рівень, заклавши основи його новітньої організації і вишколу. З доби Петра Сагайдачного починається доба найбільш блискучих військових звитяг українського козацтва.

Оскільки саме козацька ідея є основою української мілітарно-патріотичної традиції, то на фронтах інформаційного протистояння за неї точиться запекла ідеологічна боротьба. Російська історіографія, розуміючи важливість козацької традиції для патріотичного виховання українських військовиків, століттями намагалась нав'язати нам спотворену історію козацтва. І сьогодні в умовах гібридної війни реваншистськи налаштовані кремлівські історики намагаються трактувати козацтво як явище нібито запозичене українцями в тюрків чи монголів. Тому вкрай актуальним є поява наукового дослідження доктора філософії Тараса Каляндрука «Козаки. Слов'яни проти орди», яке повертає нашим славним предкам козакам їх слов'янське обличчя. Слід сказати, що попередні праці Т.Каляндрука «Тасмичі бойових мистецтв України», «Загадки козацьких характерників» спричинили справжній інтелектуальний вибух і, думаю, не на одне десятиліття стали дороговказами у вивченні лицарських традицій козацтва.

Нова праця автора принципово змінює магістральний напрям козакознавчих студій, назавжди розвертаючи їх у сторону слов'янської Європи. Вражає грандіозність задуму – розвінчання всієї сукупності

євразійських міфів щодо історії козацтва. З впевненістю скажу, що із цим завданням автор блискуче впорався. Здавалося б, що нового можна ще сказати про козацтво, коли на цю тему вже написані томи досліджень, його генезу досліджувало багато поколінь як українських, так і зарубіжних істориків? Проте при уважнішому погляді на це питання козацтво бачиться дуже глибоким і багатогранним явищем, де ще багато простору для нових відкриттів. Адже не секрет, що Москва століттями прагнула закарбувати у свідомості українців образ такого собі «татарського козака» чи, правильніше сказати, «казака». Натомість тих українських учених, котрі пробували протиставити відмінні концепції виникнення козацтва, Москва негайно піддавала нещадним переслідуванням і репресіям. Тому довгий час українські науковці не мали змоги на належному рівні протистояти московсько-євразійській пропаганді походження козацтва. Ще в 1939 році визначний український історіософ Юрій Липа у своїй праці «Призначення України» надзвичайно влучно охарактеризував такий стан речей: «...на цій безборонності українського історизму чужі народи і раси залагоджують свої порахунки. Пропаганда і просто ненависть роблять чудеса. Наприклад, щоб знищити славне українське поняття «козак» і «Козацька Нація», чи ж недавно не прозвала Москва киргизкайсаків козацькою республікою і чи тупоголові чужинецькі подорожні слухняно не почали описувати «типові азійські обличчя козаків і калмиків?»»

Між історизмом західних народів і деяких народів номадського кола між Балтією і Уралом є лишень одна різниця. З'ясуємо це в короткій прикладі. Коли французький лицар здобув еспанський замок, він полонив власника замку, але залишив старі замкові папери в порядку. Коли московський чи інший подібний воєвник здобув український замок, він або спалив старі замкові папери, або, ще частіше, підірвав там підписи і дати.

Але не вдалося знищити одного - незнищимого історичного інстинкту української раси. Незнищимого, бо опертого на культурний підґрунті і одності характеру раси. В цій є одність історії».

Наукове дослідження Тараса Каландрука виходить далеко за рамки загальноприйнятих орієнтирів і наративів, тому, без перебільшення можна сказати, що воно є революційним і кардинально змінює всі дотеперішні уявлення про козацтво. Новаторська дослідницька стратегія автора ґрунтується на вивченні передусім військової культури і традицій українського козацтва у їх взаємозв'язку з лицарськими традиціями слов'янських народів Європи. Автор провів колосальну дослідницьку роботу, побував у Чехії, Хорватії, Словенії, Словаччині, Польщі, відвідав безліч визначних місць, пов'язаних із слов'янською історією, зібрав багатющий історичний матеріал, котрий ліг в основу цієї книги, проаналізував і систематизував невідомі факти, вибудувавши струнку лінію розвитку українських і слов'янських лицарських традицій. Вражає вміння автора підмітити безліч нюансів, важливих для реконструкції лицарської традиції наших предків. Як видно з монографії, лише приймаючи до уваги сукупність фактів, наведених автором, можна переконливо пояснити більшість козацьких звичаїв і традицій, котрі до сьогодні були загадкою для вчених. Під пером дослідника ці, на перший погляд, не пов'язані між собою матеріали, вишиковуються в стрункий логічний ряд наукової концепції, яка дає переконливу відповідь на важливе питання виникнення козацтва.

Праця Тараса Каландрука «Козаки. Слов'яни проти орди», без сумніву, є першою й на сьогоднішній день єдиною спробою науково осмислити слов'янське коріння українського козацтва, адже саме на цю тему жодних комплексних досліджень не проводилось. І слід відзначити, що спроба ця є напроцуд вдалою. Спираючись на величезний масив замовчуваних історичних фактів, Т.Каландрук переконливо довів спорідненість традицій козацтва аж ніяк не з тюркськими народами, в чому сторіччями намагалась переконати нас окупаційна історіографія, а зі словенцями, хорватами, чехами, поляками і лужицькими сербами. Ґрунтовне вивчення прадавніх слов'янських вірувань, звичаїв і традицій дозволили йому переконливо показати, як і звідки з'явилося саме поняття «козак» (справжньою знахідкою є віднайдене автором повідомлення арабського автора кінця XI століття про русь-кузакана). Особливої уваги заслуговує факт порівняння звичаїв виборності володаря в українських козаків, словенських косезів та хорватських полічан, спільність традицій давньоруських, хорватських і болгарських бродників, чорногорських і українських ухадників тощо. Все це дає змогу ближче пізнати традиції слов'янських народів Європи й усвідомити нерозривну єдність традицій слов'янського світу.

Великою заслугою автора є залучення і глибокий аналіз невідомих як фахівцям з історії козацтва, так і широкому загалу чималої кількості джерел, серед яких хорватські, словенські, сербські, чеські, словацькі, болгарські і польські праці. Проте Тарас Каландрук не просто вдумливо їх аналізує, але й змушує читача розмірковувати над прочитаним і формувати власну думку щодо поданих фактів. Таким чином, нова книга автора відкриває перед дослідниками нові обрії й виводить українське козакознавство на якісно новий рівень. Безперечно, книга «Козаки. Слов'яни проти орди» має всі підстави стати базовою працею з історії українського козацтва.

Pavlo Tkachuk

"The Cossacks return to Slavic Europe." Review of the monograph by Taras Kalyandruk, Ph.D. "Cossacks. Slavs against the horde. " Lviv: LA "Pyramida", 2017. - 496p.

Наші автори:

Артюх Вадим - кандидат історичних наук, доцент Кафедри українознавства, вчений секретар Вченої Ради Інституту Східної Європи(ІСЄ), завідувач відділення «Стародавньої історії України» Інституту Східної Європи, лауреат міжнародної премії імені короля Данила Галицького (**Львів**).

Гаркуша Володимир - доктор юридичних наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи, академік, президент Академії Наук «Трипільська Цивілізація» (**Київ**).

Живицький Володимир - науковий співробітник Інституту законодавства Верховної Ради України (**Київ**).

Ідзьо Віктор - доктор історичних наук, професор, академік Економічної Академії Наук України, академік Міжнародної Академії Наук Євразії, академік віце-президент Академії Наук «Трипільська академія АНВШ України, завідувач Кафедри українознавства, директор Інституту Східної Європи (**Івано-Франківськ**).

Каляндрук Тарас - доктор філософії, кандидат економічних наук, доцент Кафедри українознавства, виконуючий обов'язки професора, заступник директора ІСЄ, дослідник слов'янської лицарської культури, лауреат державної премії імені Івана Франка в галузі інформаційної діяльності (**Львів**).

Кінаш Роман - полковник національної академії Сухопутних військ імені Петра Сагайдачного (**Львів**).

Кононенко Петро - доктор філологічних наук, професор, академік, Голова Вченої Ради Інституту Східної Європи (**Київ**).

Лорченко Ян - завідувач відділу українсько-чеської духовності Інституту Східної Європи (**Прага**).

Недюха Микола - доктор філософських наук, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи (**Київ**).

Огірко Олег - доктор філософії, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи (**Львів**).

Пасічник Василь - доктор наук з державного управління, професор Кафедри українознавства Інституту Східної Європи (**Львів**).

Ткачук Павло - доктор історичних наук, професор, генерал-лейтенант, начальник національної академії Сухопутних військ імені Петра Сагайдачного (**Львів**).

Хитрук Василь - кандидат філологічних наук, доцент Кафедри українознавства, виконуючий обов'язки професора, завідувач відділу «Санскритології» Інституту Східної Європи (**Рим**).

Шилов Юрій - доктор історичних наук, професор, академік України, Росії та США, завідувач Кафедри українознавства МАУП (**Київ**).

Щеглюк Мирон - кандидат технічних наук, доцент Національного університету «Львівська політехніка» (**Львів**).

Пам'ятка авторів

* Стаття повинна відповідати тематиці журналу і сучасному стану науки, бути літературно опрацьованою.

***Автор статті відповідає за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел і коректне посилання на них.**

* У статті повинні бути присутні такі необхідні елементи; постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття; формулювання мети статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження; висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

* Структура статті:

- > УДК;
- > прізвище та ім'я автора;
- > назва статті;
- > текст статті,
- > список використаних джерел,
- > резюме російською й англійською мовами (обсягом до 7 рядків) у такій послідовності:

ім'я та прізвище автора, назва статті, текст анотації.

Обсяг статті – 9-12 сторінок комп'ютерного набору.

* Текст статті друкується в одному примірнику українською мовою на білому папері формату А4 кеглем 14 через 1,5 інтервали з дотриманням розмірів полів: верхнього, нижнього і лівого – 30 мм, правого – 10 мм (29 рядків, 60-65 знаків у рядку). Не допускається друкування будь-якої частини тексту меншим інтервалом.

* У тексті статті посилання на використані джерела подаються у квадратних дужках, зазначається порядковий номер і сторінка цитованого джерела.

*Список використаних джерел складається в алфавітному порядку за вимогами Держстандарту.

*Сторінки статті нумеруються за порядком, без пропусків і буквених позначень. Автор підписується на звороті останньої сторінки, чим підтверджує, що дати, цитати, фактичні дані, бібліографія звірені, а стаття готова до видання.

*Ілюстрації та таблиці входять до загального обсягу статті. Загальна кількість ілюстративного матеріалу – таблиць, схем, малюнків – у статті не повинна перевищувати п'яти. Таблиці виконуються згідно з вимогами Держстандарту і розміщуються в тексті статті.

* Разом із роздруком статті необхідно надіслати дискету, в якій файл статті (у двох копіях) записується в редакторі Microsoft Word 97, шрифт – Times New Roman, розмір шрифту –14, міжрядковий інтервал – 1,5. Схеми та діаграми виконуються в редакторі Word.

*До статті додаються такі супроводжувальні документи:

- > рецензія доктора або кандидата історичних чи філологічних наук відповідно до напрямку статті,
- > повідомлення про автора (прізвище, ім'я, по батькові, посада, спеціальність, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи (повна назва навчального закладу, установи), поштова адреса з індексом, службовий і домашній телефони) та кількість замовлених примірників журналу.

*Редколегія журналу залишає за собою право подавати рукописи на зовнішнє рецензування. Рукописи не повертаються.

*Редакція зобов'язується кожному автору за плату, надіслати один примірник журналу.

Наукове видання

Українознавець

Connoisseur of Ukraine

Випуск - Issue XXII

Наукова редакція:

**доктор історичних наук, професор Калакура Я.С.
доктор історичних наук, професор Васюта С.І.**

Літературна редакція:

**доктор філологічних наук, професор Кононенко П.П.
доктор філологічних наук, професор Мосенкіс Ю.Л.**

Переклад англійською мовою:

**Завідувач Відділу «Прикладна лінгвістика» Інституту Східної Європи,
кандидат філологічних наук, професор Пасічник Г.П.,**

**За редакцією доктора історичних наук, професора УУМ,
директор Інституту Східної Європи, завідувача Кафедри українознавства
Університету «Львівський Ставропігон», професора УЛС, професора ЛНАУ,
Віце-президента Академії Наук «Трипільська Цивілізація»,
академік ЕАУ, академіка МАНЕ, академіка АНВШУ,
лауреата премії ім. академіка І.П.Крип'якевича,
лауреата премії ім. Короля Данила Галицького,
члена президії Світової Наукової Ради при СКУ - Ідзьо В.С.**

**Підписано до друку 10.01.2022р. Формат 60x84/а
Друк резогрф. Папір офсетний. Гарнітура-pragmatika.**

Ум. Друк. Арк. 32, 81. Обкл. - вид. Арк 23, 48.

Наклад 300 прим. Зам. № 125-865.

Видавництво «Українознавця».

Адреса редакції: «Українознавець»

**Україна, 79008, м. Львів, вул. Тесленка 2,
тел: (097) 496 - 22 - 40, факс:(0322) 97-10-38.**

E-mail:ukrainoznavezz@ukr.net

www. easterneurope.nethouse.ua